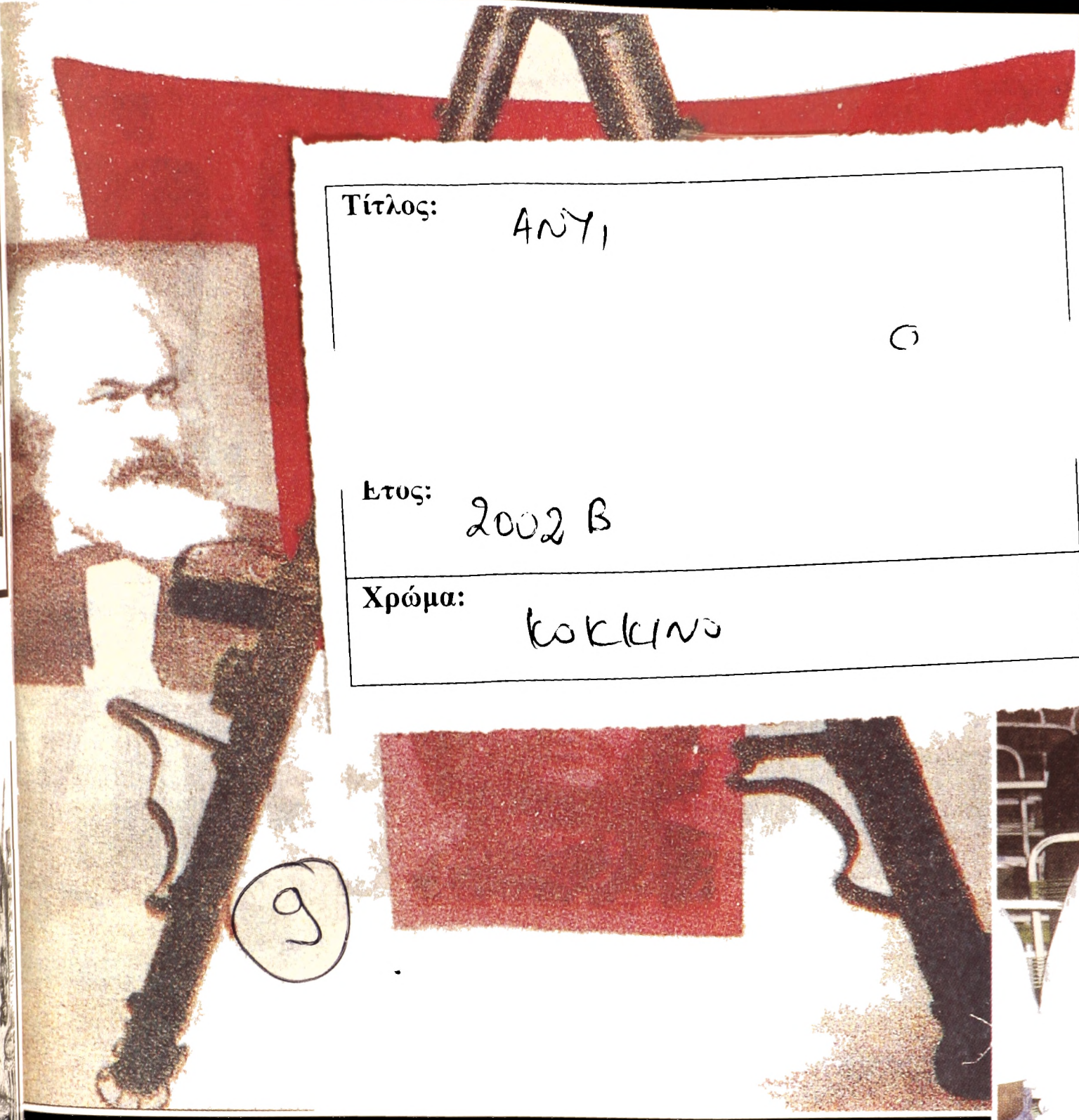

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 767
Παρασκευή
12 Ιουλίου 2002
Τιμή: 4 Ευρώ

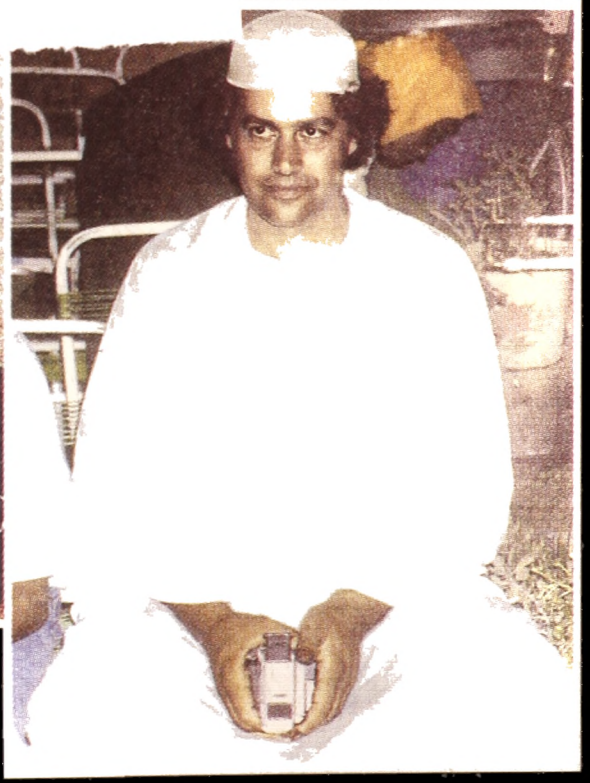

Τίτλος: **ΑΝΤΙ**

Ετος: **2002 Β**

Χρώμα: **κοκκινο**

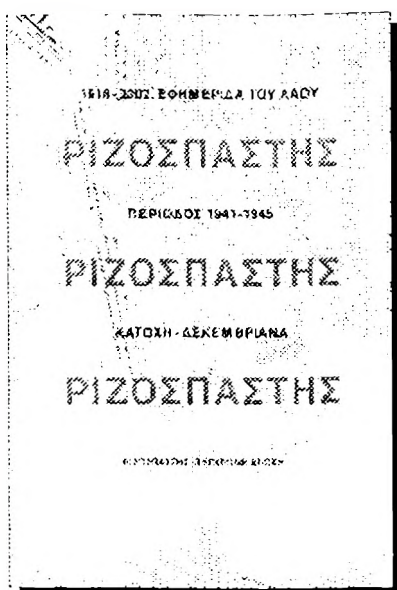
Η
17Ν
πό
τον
Μαρξ
τον
λλάχ

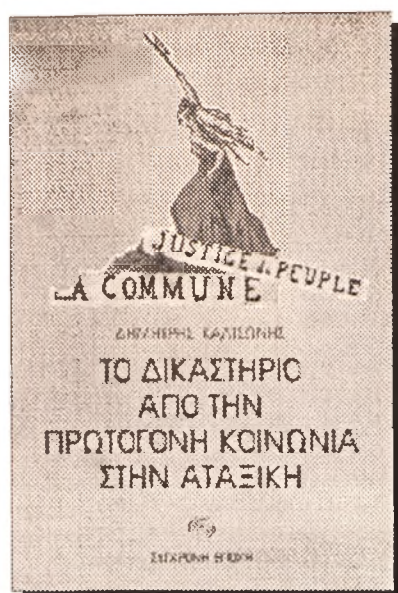
ΩΔΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

...νέντευξη του Φώτη Κουβέλη
...ρηματιστηριακή κατάρρευση
...εργοστάσιο ΦΙΞ και οι μεθοδεύσεις της Αττικό Μετρό
...βιολογικός καθαρισμός της Αθήνας
...λι για τη Μουργκάνια
...νέντευξη του ποιητή Τάκη Βαρβιτσιώτη

ISSN 1108-9822
9 771108 982000 28>

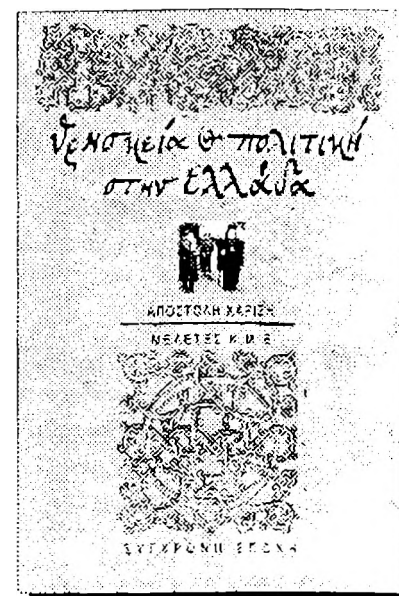
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ
Περίοδος 1941-1945
Κατοχή-Δεκεμβριανά

Δ. Καλλιόνης
**Το δικαστήριο από την πρωτόγονη
κοινωνία στην αταξική**

Α. Μόλλια
Ο Καραγκιόζης μας
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

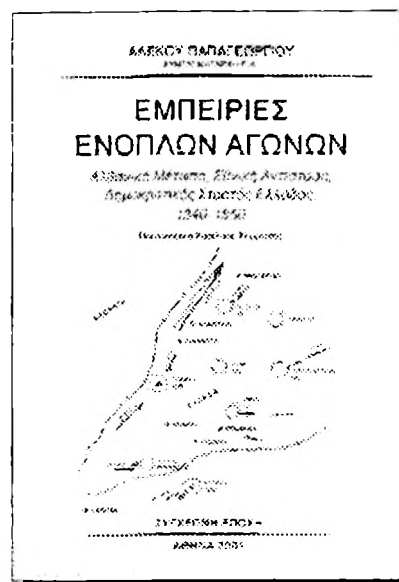
Α. Χαφίσης
**Θρησκεία και πολιτική
στην Ελλάδα**

Το ΚΚΕ.
ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
Τόμος 9ος (1961-1967)

Αθ. Καμαρινός
**Ο Εμφύλιος Πόλεμος
στην Πελοπόννησο. 1946-1949**

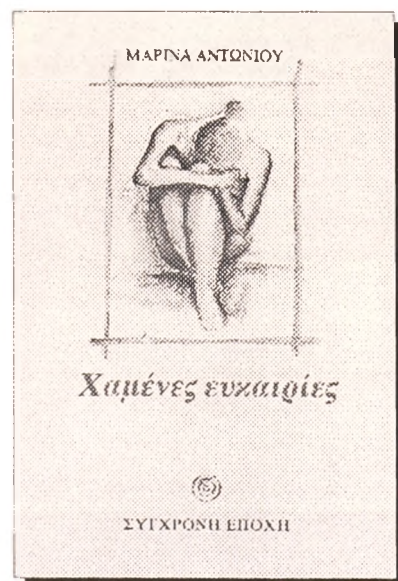
Α. Παταζοπούλου
**Εμπειρίες ένοπλων αγώνων
1940-1950**

Α. Παταζοπούλου
**Ανδρόνικος Α΄ Κομνηνός
ο «Φιλόλαος»**

Τ. Ζαμπούλας
«Εξ οικείου σφάλματος»

Μ. Αντωνίου
Χαμένες Ευκαιρίες

Γ. Προτόβουλος
Ο δρόμος ως το Θιάκι

Α. Κανέλλης
Ο Δον Κιχώτης σε νέες περιπέτειες

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα. Τηλ.: 0103820835, 0103823649. Fax: 0103813354. <http://www.sep.gr>. e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μανροζορδάτου 3. Τηλ.: 0103829835, 0103808132. Fax: 0103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μανροζορδάτου 3. Τηλ.: 0103829835, 0103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Μπακατσέλου 3 & Εγνατία 65. Τηλ.: 0310283810
3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19. Τηλ.: 0651038090

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίοδος Β' • Έτος 29ο • Τεύχος 767

Παρασκευή 12 Ιουλίου 2002

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 010 7232713 – 010 7232819

Fax: 010 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 010 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

για συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 65 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 130 δολ. ΗΠΑ

ΙΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

έντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

ασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 0310 237463

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Μια ιστορία που βιώνουμε	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Επί 27 έτη, ούτε έναν!	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Στέλιος Καφαντάρης: Το τέλος του παιχνιδιού	13
• Αγάθη Κριστίν: Η ανάστα(τω)ση της Αστυνομίας;	14
• Γ. Κασιμέρης: 17N, Ιδεολογία και πραγματικότητα	16
• Μανόλης Καρέλλης: Καταδίκη της ελληνικής(;) 17N	18
• Δημήτρης Φιλίππιδης: Η πόλη σε καταστολή	20
• Βασίλης Μαρουλάς: 17 ΧΑ	22
• Τάσος Αναστασίου: Ο Οβίδιος	23
• Φώτης Κουβέλης: Συνέντευξη στην Όλγα Φωτακοπούλου	24
• Όλγα Φωτακοπούλου: Το αρχιτεκτονικό έργο δεν τεμαχίζεται	27
• Δ.Ζ. Παπανικολάου: Παρεμβολή των Περσών στον βιολογικό καθαρισμό	28
• Κ. Τσαλόγλου: Η χρηματιστηριακή κατάρρευση	30
• Ελένη Βερυκίου: Μπραζίλ-Νίτσε: 2-0	33
• Βαγγέλης Αρεταίος: Τουρκία - Τί θα προκύψει από το χάος;	34
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	36
• Τάκης Βαρβιτσιώτης: Συνέντευξη στην Ελένη Καρασαββίδου	40
• Χρήστος Τσανάκας: Οικολογικό έπος	42
• Μάνος Στεφανίδης: Τέχνη των καταφρονεμένων	44
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Με αφορμή την παράσταση του Νεκρόσιους	46
• Γιώργος Κυριακάκης: Εβακχεύχθη;...	47
• Ειρήνη Μουντράκη: Αριστοφάνης;	49
• Γ. Ανδρειωμένος: Περί «φιλολογικής» επιμέλειας	50
• Αντώνης Βενέτης: Μια μαρτυρία για τη Μουργκάνα	54
• Αγγέλα Καστρινάκη: Δευτερολογία για τη «Μουργκάνα»	57
• Δον Βουλτσίδης: Το μπουζούκι	58
• Δημ. Κόκορης: Στέλιος Καζαντζίδης: Μυθοπλασία και αλήθεια	59
• Κώστας Βούλγαρης: Για την ποίηση του Γιώργου Καραβασίλη	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΒΙΩΝΟΥΜΕ

ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ διδαχθήκαμε Ιστορία. Μια ιστορία που γράφτηκε όπως όλη η Ιστορία. Δηλαδή με παραποιήσεις, αποκρύψεις, αλλοιώσεις. Η ΕΟ17Ν είναι κομμάτι της Ιστορίας μας. Μόνον που είναι εν πολλοίς και αστυνομική ιστορία. Δηλαδή κάτι σαν μυθιστόρημα της Αγκάθα Κρίστι.

ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ αυτές είμαστε «μάρτυρες» της προσπάθειας εξάρθρωσης της 17Ν με τους τρόπους που εννοεί η τηλεδημοκρατία μας (αλλά και οι υπερατλαντικές εντολές). «Ξετυλίγεται το κουβάρι» όπως διαλαλούσε τηλεοπτικό κανάλι σ' ένα τοκ-σόου. Δηλαδή με τον εντυπωσιασμό, την προχειρολογία, την προβολή «προσωπικοτήτων» της καθημερινότητας.

ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ την ώρα που σύρονται αυτές οι αράδες –Πέμπτη ξημερώματα– ό,τι παρέδωσε η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία για ενημέρωση της κοινής γνώμης ήταν οι φωτογραφίες από την πλούσια συγκομιδή στις γιάφκες των οδών Πάτμου και εκείνη της οδού Δαμάρεως. Και η πληροφορία βεβαίως ότι τα στοιχεία του DNA του Σάββα Ξηρού συμπίπτουν με τα στοιχεία του DNA του μέλους της οργάνωσης που τραυματίστηκε κατά την επίθεση στο σπίτι του γερμανού πρέσβη. Αυτά είναι τα βεβαιωμένα.

ΑΛΛΑ οι αστυνομικές υπηρεσίες επιδίδονται και σε άλλες δραστηριότητες. Μία από αυτές μπορούμε να βεβαιώσουμε και είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς συντάσσεται «ένα ιστορικό... δοκίμιο». Σε άλλες σελίδες καταγγέλλουμε την περίπτωση κλήσης συντάκτη του περιοδικού στο αστυνομικό τμήμα της γειτονιάς του, όπου του έγιναν ερωτήσεις του τύπου: «Γνωρίζεις τον τάδε, τον τάδε και τον τάδε;». Και αυτά σε σχέση με την 17Ν.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ Πληροφοριών κ. Πρωτόπαπας εμφανίζεται ως παπαγαλάκι του κυκλώματος «λέω, δεν λέω, υποθέτω, λέγεται», όταν με ύφος αυστηρό και περισπούδαστο «κατακεραυνώνει» μεν τους «άθλιους ψιθυριστές που διαδίδουν διάφορα άσχετα και σπιλώνουν υπολήψεις», καλύπτει δε πλήρως, την ίδια στιγμή, τα όργανα των κρατικών υπηρεσιών που αποδεικνύεται ότι επιδίδονται συστηματικά στη διάδοση των ψιθύρων και ψαρεύουν –τρομάρα τους– σε θολά νερά. Αλλά με τον τρόπο αυτόν γίνεται φανερό ότι οι ίδιες έχουν στελέχη που αναδεικνύονται σε «άθλιους ψιθυριστές που διαδίδουν διάφορα άσχετα και σπιλώνουν υπολήψεις» – για να χρησιμοποιήσουμε το ύφος του κ. Υπουργού. Η περίπτωση του Βασίλη Βασιλικού καταδεικνύει και την έλλειψη σοβαρότητας των μέχρι τούδε ερευνών αλλά και την αθλιότητα των αστυνομικών μεθόδων.

ΕΜΕΙΣ πρέπει τώρα με τη σειρά μας να αναρωτηθούμε γιατί όλη αυτή η μεθόδευση. Γιατί και πώς ερευνούν οι αστυνομικές υπηρεσίες όλα αυτά τα χρόνια; Πόσες και ποιες σκοπιμότητες εκάλυπταν την αλήθεια για την 17Ν; Μάλλον καμιά. Ήταν απλώς και μόνον η ανεπάρκεια των αστυνομικών υπηρεσιών. Αυτό είναι το λογικό συμπέρασμα στο οποίο εμείς καταλήγουμε.

ΑΛΛΑ τότε θα έπρεπε να είχαμε προς απολογία πολλούς πολιτειακούς και κρατικούς παράγοντες. Οι οποίοι στην ανεπάρκειά τους, που καθίσταται καθημερινά πασίδηλη από τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τα δημόσια έργα, το περιβάλλον, τη διοίκηση, την παιδεία και την υγεία, έχουν ανακηρυχθεί σε φορείς συμφορών για τον απλό πολίτη – ο οποίος ακούει «Δημόσιο» και τρέχει να φύγει μακριά.

ΑΥΤΗ είναι για μας η σύγχρονη ιστορία μας, η καθημερινή μας ζωή. Αυτή τη σχέση έχουν εγκαθιδρύσει οι διαχειριστές του δημόσιου βίου.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, πολλά ερωτήματα... Όχι μόνον για το «παπαγαλάκι» που υπηρετεί στο Υπουργείο Τύπου.

ΖΗΤΕΙΤΑΙ
Η ΚΕΦΑΛΗ

ΚΑΙ ΟΧΙ
...Η ΑΝΕΓΚΕΦΑΛΗ

Κ. ΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΣ 027

Επί 27 έτη, ούτε έναν!

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ εξάρθρωσης της «17 Νοέμβρη» συνεχίζεται. Και όχι μόνο συνεχίζεται, αλλά ενδέχεται, την ώρα που θα κυκλοφορεί το τεύχος αυτό του Αντί, να έχουν πραγματοποιηθεί οι πρώτες συλλήψεις. «Τώρα απλώνεται ο τραχανάς» – δήλωνε, με νόημα, την περασμένη Τρίτη, στην Καθημερινή, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης, Μιχ. Χρυσοχοϊδης.

ΤΙ «ΑΠΛΩΜΑ» θα έχει ο τραχανάς, απομένει να φανεί. Πάντως, ανώτερα στελέχη του υπουργείου Δημόσιας Τάξης επιμένουν ότι οι όποιες συλλήψεις γίνουν, «θα γίνουν βάσει αποδείξεων και όχι απλών ενδείξεων» και ότι δεν νοούνται εμπόδια, προκειμένου να γίνει πράξη η δέσμευση του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη ότι «όσοι είναι υπεύθυνοι θα παραπεμφθούν στη δικαιοσύνη». Ωστόσο, το μόνο βέβαιο, μέχρι στιγμής, είναι ο σχηματισμός δικογραφίας, εις βάρος του Σάββα Ξηρού, (ίσως και δυο ή τριών άλλων συνεργατών του) και το κυνηγητό της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας για τον νοικάρη της «17N» στην οδό Δαμάρεως, τον οποίο οι αρμόδιοι αξιωματούχοι θεωρούν «σύνδεσμο» με τον «ιδεολογικό αρχηγό» της «17 Νοέμβρη».

ΤΙ ΝΑ ΕΓΙΝΕ Η «ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ»;
ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ κι ενώ συνεχίζεται η καταγραφή κάθε αποδεικτικού στοι-

χείου από τις γιάφκες των οδών Πάτμου και Δαμάρεως, ένα ερώτημα που πλανάται πάνω από τις εργαστηριακές έρευνες και που διατυπώνεται ακόμα και από σοβαρούς αναλυτές, είναι το: αν οι διωκτικές αρχές γνωρίζουν (ή «έχουν –έστω– μια καλή ιδέα»...) για την ιδρυτική ηγεσία της «17N». Στο ερώτημα αυτό, οι διωκτικές αρχές απαντούν περιφραστικά: Το προέχον σήμερα –λέγουν– είναι να εξαρθρωθεί η τωρινή δομή της «17N» και να συλληφθούν τα εκτελεστικά στελέχη της... Αργότερα, θα έλθει η ώρα του ιδρυτού ή αρχηγού. ΩΣΤΟΣΟ, η αναζήτηση της ταυτότητας του «ιδρυτή» ή «αρχηγού» της «17N» έγινε θέμα ιδιαίτερα προσφιλές για ορισμένους τηλεοπτικούς ιδιωτικούς σταθμούς, που αρέσκονται στο παιχνίδι της ονοματολογίας. Κατά τα άλλα, η Ελληνική Αστυνομία πιστεύει ότι ο φερόμενος ως αρχηγός της «17N» είναι πρόσωπο, ηλικίας, σήμερα, 60-65 ετών που, για ένα ορισμένο διάστημα, έζησε στο Παρίσι και, πιθανώς, να δίδαξε σε κάποιο γαλλικό πανεπιστήμιο...

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΠΕΡΑ ΑΠΟ το παιχνίδι της ονοματολογίας, άλλοι αναλυτές αναζητώντας τα όρια μεταξύ μυθολογίας και πραγματικότητας, ερωτούν και, ταυτόχρονα, διερωτώνται: Ήταν η «17N» μια

οργάνωση τόσο κλειστή, τόσο συνωμοτική, με άτεγκτους κανόνες εσωτερικής λειτουργίας, «ώστε να ήταν αδύνατη, όλα αυτά τα χρόνια, οποιαδήποτε διείσδυση (οποιαδήποτε «διαπίδυση») στις γραμμές της»; Ή, μήπως, η αστυνομία, η ΚΥΠ, η ΕΥΠ, ολόκληρο το πλέγμα των διωκτικών αρχών ήταν ένας εσμός ανικάνων, που –μέχρι τη δολοφονία τουλάχιστον του ταξίαρχου Σόντερς– «περί άλλα τύρβαζε»;

ΟΙ ΓΕΝΙΚΟΙ αφορισμοί οπωσδήποτε δεν βοηθούν... Αλλά δεν μπορεί να μη θυμηθεί κανείς τις καταγγελίες του τότε υπουργού Δημόσιας Τάξης Ι. Σκουλαρίκη (Σεπτέμβριος του '85) στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου ότι «πράκτορες της ΚΥΠ ενέχονται σε σειρά βομβιστικών ενεργειών», κ.λπ. Αλλά γιατί να προσφύγουμε στον Ι. Σκουλαρίκη, όταν ο ίδιος ο τότε πρωθυπουργός της χώρας ομολογούσε: «Ανάμεσα στην ΕΛΑΣ και την ΚΥΠ εκδηλώθηκε ένας πραγματικά απαράδεκτος ανταγωνισμός»(!), όταν το φιλοκυβερνητικό Έθνος κυκλοφορούσε με ολοσέλιδους τίτλους, που έγραφαν «Η ΚΥΠ έβαξε τις βόμβες» και η Αυριανή (το κατ' εξοχήν εκφραστικό όργανο του και τότε κυβερνώντος ΠΑΣΟΚ) δεν είχε πρόβλημα να καταγγείλει: «Βρώμικο ρόλο παίζει ο Αλεξάκης» – ο τότε προϊστάμενος Ασφαλείας της ΚΥΠ.

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (2001)

Α' εξάμηνο 2001

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δυσ ακόμα τόμοι του ΑΝΤΙ που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη

729 έως και 741 (ο 54ος)

και 742 έως και 753 (ο 55ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

Στους τόμους του περιοδικού ΑΝΤΙ

αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Β' εξάμηνο 2001

ΟΤΑΝ ΑΥΤΑ συνέβαιναν στους κόλπους των ελληνικών διωκτικών αρχών, κατά ποια λογική μπορεί να υποθέσει κανείς ότι οι αξιωματικοί της Αστυνομίας ή της ΚΥΠ παθαίνονταν να συλλάβουν τους δολοφόνους του Παύλου Μπακογιάννη ή του Τζώρτζη Αθανασιάδη ή του Δημήτρη Αγγελόπουλου; Από την άλλη, η ίδια η «17N» απέδειξε ότι κάθε άλλο παρά ήταν η τρομερή, η απρόσιτη, αλάθητη οργάνωση, αφού και τους συνωμοτικούς κανόνες παραβίαζε (η περίπτωση του Σάββα Ξηρού παραμένει κραυγαλέα) και αλλαγές εκτελεστών έκαμνε και γιάφκες ολόκληρες, με αρχειακό υλικό και οπλισμό άφησε να πέσουν στα χέρια της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας. Επιμύθιο: Οι κατά καιρούς διατελέσαντες υπουργοί Δημόσιας Τάξης, αρχηγοί Αστυνομίας ή ΚΥΠ, κ.λπ., θα πρέπει κάποτε, εν συμβουλιά ή όχι, να μας δώσουν τη δική τους «εκδοχή» για το πώς, επί 27 συναπτά έτη, δεν αξιώθηκαν να συλλάβουν ούτε έναν από τους δολοφόνους της «17N» ή να «διαπιδύσουν» έστω σε έναν από τους πυρήνες της!

ΑΝ ΕΙΧΑΝ ΚΑΠΟΙΑ ΤΣΙΠΑ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, εντύπωση προκαλεί

«ακόμα και σε κύκλους των Εξαρχείων» (η διατύπωση δεν είναι δική μας) το ότι κανείς από τους λεγομένους ηγέτες ή ηγετίσκους της «17N» δεν είχε, μέχρι τώρα, το θάρρος να βγει στο μейντάνι και να πει: «Ναι, εγώ ήμουν ή είμαι ο αρχηγός ή εγώ είμαι ο συντάκτης των προκηρύξεων ή εγώ πιστεύω ότι η “ένοπλη βία” (έστω και με τη μορφή ατομικής τρομοκρατίας) θα οδηγήσει στην κατάρρευση του καπιταλιστικού συστήματος ή εγώ “διαπαιδαγώγησα” νέους ανθρώπους στη σκληράδα και τον φόνο» – κάτι, τέλος πάντων, συναφές με τα παραπάνω αυτά. Αλλά, φυσικά, οι νταήδες της σκιάς και του φόνου, αποδείχθηκαν απλώς θρασύδειλοι. Γι' αυτό και ποτέ δεν απάντησαν στην πρόκληση που τους έγινε: «Είστε μόνον ψυχοπαθείς ή και κάτι άλλο;»

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΤΖΕΒΙΤ ΚΑΤΑΡΡΕΕΙ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, στο Δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, η λάσπη έπνιξε πέντε συνοικίες της Αθήνας. Ερώτηση: Μπορεί μια καλοκαιρινή μπόρα να καταστρέψει, ξαφνικά, τις περιουσίες χιλιάδων πολιτών; Απάντηση: Μπορεί, μπορεί, όταν 500 χλμ. ρέματα έχουν μπαζωθεί. Πάντως, η λύση βρίσκεται,

σήμερα, στη διαπλάτυνση του Κηφισού, η οποία μπορεί να συμβάλει στην ανακούφιση των προβλημάτων της περιοχής.

ΤΟ ΜΠΟΥΡΝΙ έμελλε να αυξήσει τους πονοκεφάλους της κυβέρνησης Σημίτη, η οποία, μεταξύ άλλων, παρακολουθεί, τώρα, την κατάρρευση της τρικομματικής κυβέρνησης του Μπουλέντ Ετζεβίτ, στην Τουρκία, ύστερα από το νέο κύμα αποσκιρτήσεων από το κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς. Παρά ταύτα, δεν είναι βέβαιο ότι η σημερινή πολιτική ρευστότητα θα οδηγήσει στην προκήρυξη πρόωγων εκλογών, κάτι το οποίο οι στρατηγοί θα επιχειρήσουν ν' αποτρέψουν, για να μην αναδειχθεί το πολιτικό Ισλάμ ο μεγάλος νικητής! Από την άλλη, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει με σιγουριά τι μέλλει γενέσθαι στην Κύπρο, εάν η τουρκική πλευρά αποφασίσει, τελικά, μετά την εμπλοκή των διακοινοτικών συνομιλιών να προωθήσει κάποια τεχνητή κρίση στο νησί, προκειμένου ν' αποτρέψει την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αλλά οι τυχοδιωκτισμοί ενίοτε γυρνούν σε μούμερанный.

ΑΝΤΩΝΩΡ

Pleasantville

Έβλεπα τις προάλλες στην τηλεόραση την ταινία του Γκάρι Ρος *Pleasantville* (1998) σύμφωνα με την οποία, σαν σε αντιστροφή προς το *Πορφυρό Ρόδο του Καΐρου*, δύο αδέρφια εισέρχονται στον θαυμαστό κόσμο μιας δημοφιλούς σαπουνόπερας που αποτελεί το πρότυπό τους, εγκαταλείποντας τον πραγματικό με τις δυσκολίες του. Κάτι τέτοιο μου θυμίζει σήμερα και το ΠΑΣΟΚ. Ένα είδος δηλαδή «Παίητον Πλέης» που κρατάει ανυπόφορα πολύ και στο οποίο κανείς δεν έχει επαφή με την πραγματικότητα –προπάντων ο πρωθυπουργός–, και όπου όλοι οι κυβερνητικοί συνδικαλιστές πηγαίνουν στον παράδεισο –αν δεν πηγαίνουν κατά σειράν στη Βουλή– και όπου αι Αθήναι του κ. Αβραμόπουλου και της κ. Γιάννας είναι η *Pleasantville* του 2004 δηλαδή μια εύχαρις πόλις του ευρωπαϊκού Νότου, σχεδόν μαγική μέσα

στην ερωτική της υγρασία και την άψογη, μικροαστική αισθητική. «Όλα ωραία και κατά πως πρέπει φωτισμένα» για να παραφράσουμε τον ποιητή που αυτοκτόνησε έναν Ιούλιο για να μην βλέπει. Εμείς όμως βλέπουμε και αντιθέτως με το δυσοίωνα τελευταίο μυθιστόρημα του Σαραμάγκο όπου όλοι σταδιακά τυφλώνονται, θα τα δούμε όλα, μέχρι τέλους.

Στην *Pleasantville*, λοιπόν, την υλοποίηση του american dream, όλοι ζουν ευτυχισμένοι μέσα στις καθημερινές τους ιστορίες μακράν φόβων ή ψυχώσεων που σχετίζονται με την ιστορία και το δράμα της, τον πολιτισμό και τη λύπη του –γράφει ο Μέσκος σχολιάζοντας τον Nietzsche: Όταν είμαστε λυπημένοι, γράφουμε ποιήματα–, την αμφισβήτηση των κυρίαρχων αξιών και την ανάγκη της ρήξης.

Σ' αυτήν την πασοκική *Pleasantville* βολεύονται, φευ, όλοι: Δεξιά κι Αριστερά, κατεστημένοι διανοούμενοι και συγκατανεύοντες καλλιτέχνες που περιμέ-

νουν το φακελάκι της επιδότησης απ' το ΥΠΠΟ, «επιχειρηματίες» που σχεδιάζουν το επόμενο «μεγάλο κόλπο» με τον κολλητό τους –πήγα να γράψω «κολπικό» τους– υπουργό. Όπου αιφνιδίως το ειδυλλιακό ασπρόμαυρο τοπίο γίνεται έγχρωμο και οι πρωταγωνιστές προσγειώνονται. Η MRB δείχνει την Ν.Δ. να προηγείται 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες και να έρχεται αμείλικτα κι η ίδια προ των ευθυνών της. Και τώρα; Τώρα τι θα κάνουμε χωρίς σαπουνόπερες; Πώς θα χρησιμοποιήσουμε τα πολιτικά απορρυπαντικά; Μήπως οι «ασπρόμαυροι» λεκέδες ήταν μια κάποια λύσις; Εκτός κι αν «λύσις» είναι πια οι κόκκινοι λεκέδες της 17N. Μόνο που στην προκειμένη περίπτωση ενώ η τρομοκρατία μπορεί να επηρεάζει την πολιτική, η τελευταία δεν επιτρέπεται να επηρεάζεται από την τρομοκρατία. Ούτε να εξαντλεί σ' αυτήν τον λόγο ύπαρξής της.

Μάνος Στεφανίδης

ΜΕΣΑ, ΜΑΣΑ Κ.ΛΠ.

Μυστικά ή φανερά, συνομωτικά ή εκσυγχρονιστικά, τα τραπεζώματα του ΠΑΣΟΚ επιβεβαιώνουν του λόγου το ακριβές: ο σκοπός αγιάζει τη μέθοδο! Κυριολεκτική και μεταφορική. Δ. Ν.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟ

Να τιμωρηθούν οι τρομοκράτες; Να τιμωρηθούν. Όλοι. Όλοι. Κι αυτοί που σκότωσαν 100 ανθρώπους στο Αφγανιστάν την ώρα που γλεντούσαν σ' ένα γάμο; Όχι φυσικά. Αυτοί είναι οι κυνηγοί των τρομοκρατών. Όπου τρομοκράτες, οι συμμετέχοντες στη γιορτή. Να τιμωρηθούν και αυτοί που σκοτώνουν ομαδικά Παλαιστίνιους χαμογελώντας; Όχι, διότι αυτοί είναι φίλοι των κυνηγών τρομοκρατών. Να τιμωρηθούν κι αυτοί που σκοτώνουν πολιτικούς κρατούμενους στα λευκά κελιά κι έχουν καταλάβει την μισή Κύπρο; Όχι, γιατί αυτοί είναι φίλοι του Γιωργάκη που είναι φίλος των κυνηγών τρομοκρατών. Κι αν η 17N έχει ένα αστέρι στη σημαία της, η σημαία των «νόμιμων» τρομοκρατών έχει πενήντα. Όσες και οι γιάφκες-χώρες τους.

B.M.

ΤΟ ΜΠΕΤΟΝ ΕΚΔΙΚΕΙΤΑΙ, Η ΦΥΣΗ ΑΝΑΖΗΤΑ ΔΙΕΞΟΔΟ

Ό,τι και να γράφει κανείς για τις καταστροφές από την καλοκαιρινή νεροποντή της Δευτέρας στην Αθήνα, μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να θεωρηθεί ότι επαναλαμβάνεται.

Έχουν προηγηθεί και άλλες πλημμύρες τα τελευταία χρόνια.

Και το «σκηνικό» είναι πάντα το ίδιο. Αρχίζει να βρέχει. Η κρατική μηχανή είναι όπως πάντα ανυποψίαστη. Αρχίζουν τα πρώτα τηλέφωνα στην πυροσβεστική για τα πρώτα πλημμυρισμένα υπόγεια. Οι πυροσβέστες τρέχουν και δεν φτάνουν. Οι άνθρωποι επίσης τρέχουν και δεν φτάνουν. Στην αρχή για να σωθούν οι ίδιοι, μετά για να σώσουν ό,τι μπορούν από τις περιουσίες τους.

Η κρατική μηχανή εξακολουθεί να είναι ουσιαστικά απύσχα. Κάποια στιγμή η βροχή σταματάει. Και αρχίζει η συνειδητοποίηση και ο απολογισμός. Το έδαφος έχει προετοιμαστεί από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τότε αρχίζουν και οι δηλώσεις. Από φρεσκοξυρισμένους και ατσαλάκωτους υπουργούς βεβαίως. Περί «ανεξέλεγκτων καιρικών φαινομένων», περί «αποζημιώσεων των πληγέντων», περί της ΕΜΥ «που δεν προειδοποίησε εγκαίρως», περί...

Όλα αυτά ενώ οι πληγέντες με κουβάδες προσπαθούν να βγάλουν τα νερά από τα σπίτια τους «μέχρι όσο τραβήξει», όπως είπε κάποιος από αυτούς τους ανθρώπους στους ρεπόρτερ που «πάντα είναι δίπλα τους για να καλύψουν το γεγονός». Για κανένα χεράκι βοήθειας βέβαια ούτε λόγος...

Η σκληρότερη εικόνα είναι την επόμενη μέρα. Όταν έχει περάσει το σοκ και η πραγματικότητα φαντάζει γυμνή μπροστά τους. Στην καλύτερη περίπτωση θρηνούν μόνο για τα υλικά. Συχνά υπάρχουν και ανθρώπινες απώλειες...

Οι πολίτες ακούνε όλο και πιο συχνά με διάθεση σαρκασμού τα περί φροντίδας της πολιτείας. Έχουν προηγηθεί ψεύτικα λόγια και μεγάλα, προς πάσης φύσης πληγέντες. Από τα θύματα των σεισμών, μέχρι και αυτά των πυρκαγιών,

αλλά και άλλων πλημμυροπαθών από προηγούμενους χειμώνες. Όλοι κουράστηκαν να περιμένουν.

Τώρα ξέρουν...

Ξέρουν ότι ανεξάρτητα από τις υποσχέσεις η ζωή ήδη τρέχει. Και τρέχουν και οι υποχρεώσεις ανάλογα. Το φαγητό, η στέγη, τα δάνεια, το ΙΚΑ, η ΔΕΗ, οι δόσεις, η αντικατάσταση όλων όσων χάθηκαν. Πολύ δύσκολο να τους καταλάβει κανείς. Είναι η αντικειμενική πραγματικότητα: στο Μαξίμου και στα υπουργεία ή στα... αρχηγεία των κομμάτων η ΔΕΗ δεν κόβει ποτέ το ρεύμα. Ούτε το ΙΚΑ βάζει πρόστιμα. Οι αποζημιώσεις είναι απλώς νουμεράκια σε χαρτιά που καλείται ο εκάστοτε Χριστοδουλάκης να υπογράψει. Και οι υπογραφές αυτές συνήθως, συνηθέστατα, αργούν. Στην καλύτερη των περιπτώσεων βεβαίως απλώς αργούν, έστω και πολύ. Συνήθως δεν «πέφτουν» ποτέ. Ούτε τα χρήματα δίνονται. Και οι πληγέντες περιμένουν και περιμένουν...

Μόνο οι δόσεις δεν περιμένουν και οι λογαριασμοί και όλα τα άλλα. Και οι εκάστοτε πληγέντες δεν ξέρουν μόνο αυτό.

Ποιος δεν ξέρει ότι οι πλημμύρες είναι το αναμενόμενο σε περιοχή που βρίσκεται στους πρόποδες καμένου δάσους; Ποιος δεν ξέρει ότι αν η βροχή συναντήσει μπαζωμένο το ρέμα θα βρει διέξοδο έστω περνώντας και μέσα από τα σπίτια; Ποιος δεν ξέρει ότι χρειάζονται ικανές ζώνες πρασίνου για να ισορροπεί η φύση;

Και ποιος δεν γνωρίζει ότι αντί για πολιτική αύξησης του πρασίνου μέσα και γύρω από τα αστικά κέντρα, εντείνεται η τσιμεντοποίηση;

Γνωρίζουν πια όχι μόνο οι εκάστοτε πληγέντες, αλλά οι πάντες, ότι οι πολιτικές διαχείρισης του περιβάλλοντος όλων αυτών που τους τάζουν «φροντίδα και προδέρμ» μετά από κάθε φυσική καταστροφή, είναι αυτές που ευθύνονται και που προοιωνίζουν τα χειρότερα για το μέλλον. Μέχρι τότε το μπετόν θα είναι πάντα σκληρό.

ΟΦΙΣ

ΤΗΛΕΚΡΙΤΙΚΟΥΔΕΣ

κρατικά). Γιατί υπάρχουν και φωτεινές εξαιρέσεις στην τηλεόραση.

Τι είναι λοιπόν κατά κανόνα η τηλεκριτική; Ένα ανιαρό κουτσομπολιό και μια ανιαρότερη γκρίνια εμπρός στο προφανές αλλά και η παρασιώπηση των ελάχιστων –έστω– γεγονότων που τιμούν την ελληνική τηλεόραση. Άρα οι προειρηθείσες κυρίες ακολουθώντας τον βασικό κανόνα του marketing ασχολούνται με ό,τι πουλάει έστω και υβρίζοντάς το. Έτσι η συνείδηση του αφεντικού τους είναι ικανοποιημένη. Η δική τους όμως

Σία Τσαχπινόγλου

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Μην προσπαθήσετε να αναγνώσετε «σημειολογικά» το εξώφυλλο του παρόντος τεύχους. Εμείς τουλάχιστον δεν πιστεύουμε ότι η 17N σχετίζεται με τον μουσουλμανικό φονταμενταλισμό. Η ιδέα του εξωφύλλου είναι πιο πολύ ένα παιχνίδι και προέκυψε από διάφορα ευφυολογήματα. Άλλωστε η φωτογραφία του Ξηρού, ο οποίος κρατά μια βιντεοκάμερα, δημοσιεύθηκε αποσπασματικά και ήταν «πανηγυριώτικη» από τον γάμο ενός φίλου του στο Σουδάν. Υπάρχουν βεβαίως και μια σειρά αποριών που υποκρύπτει το εξώφυλλο. Και αυτό το είχαμε από παλιά γράφει. Ότι δηλαδή η «ιδεολογία» της 17N όπως αποτυπώνεται στις προκηρύξεις της είναι ένα σύμφυρμα ιδεών που στηρίζονται σε σύμβολα και τελικά συνιστούν μια μυστικιστική, θεολογική προσέγγιση των φαινομένων. Τέλος πάντων! Ας τα πάρει το ποτάμι του Κηφισού. Καλό καλοκαίρι!...

αντί

ΜΕ ΜΙΑ ΒΡΟΧΗ ΞΥΠΝΑΜΕ

Την ώρα που πιστεύαμε ότι πλησιάζουμε τα ευρωπαϊκά πρότυπα προόδου με ισορροπία τις «επιτυχίες» στον τομέα της τρομοκρατίας, ήρθε να μας προσγειώσει στην πραγματικότητα η καλοκαιρινή καταιγίδα. Οι κακοτεχνίες και οι καθυστερήσεις στα έργα παραμένουν. Τίποτα δεν έχει αλλάξει: Εδώ και 40 χρόνια θρηνούμε θύματα από τις πλημμύρες. Το 1961 είχαμε 44 εκρούς και τα τελευταία χρόνια κατά μέσο όρο έχουμε μόλις 2 νεκρούς. Νά μια ένδειξη

«προόδου»! Οι δρόμοι πλημμύρισαν, έως και το Μετρό, το καύχημά μας, μετετράπη σε πισίνα. Στο σκοτάδι και δεκάδες υποσταθμοί της ΔΕΗ. Είμαστε και άτυχοι απ' την άλλη πλευρά, αφού το έργο του Κηφισού δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, αλλά οι αρμόδιοι κομπάζουν ότι από το 2003 και πέρα οι περιοχές κοντά στον Κηφισό «θα ξεχάσουν ότι κάποτε υπήρχε πρόβλημα με τις πλημμύρες». Τα φραγμένα φρεύτια για άλλη μια φορά ξεχείλισαν. Πώς και γιατί, το ξέρει το

ΥΠΕΧΩΔΕ το οποίο πλήρωσε 1,5 δισ. για τον καθαρισμό τους... Τι άλλο να πουν για να δικαιολογηθούν οι αρμόδιες υπηρεσίες; Η Αθήνα παραμένει απροστάτευτη, αν και έχει το προνόμιο το μεγαλύτερο μέρος των έργων ν' αφορούν την ίδια και την ευρύτερη περιοχή της. Το τραγελαφικό είναι ότι παρ' όλη την τονωτική ένεση που δέχθηκε από τα δύο κοινοτικά προγράμματα στήριξης συνεχίζει να βρίσκεται σε κατάσταση αφασίας.

ΣΩ.ΛΕ

ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ;

Από τον Πρόεδρο της Εθνικής Πινακοθήκης πήραμε την επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,
Το Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης στη συνεδρίασή του της 3/7/2002 έλαβε την ομόφωνη απόφαση να παύσει από τη διεύθυνση του περιοδικού σας Αντί να μας γνωρίσει τον συνεργάτη του που δημοσιογραφεί με ψευδώνυμο «Μανωλάκης ο Βομβιστής» και «Στέφανος Προτεστάκης». Ο συντάκτης των ετικιών δημοσιευμάτων αναφέρεται συχνά με λεπτές απαξιωτικούς στο έργο του Μουσείου, θίγοντας μάλιστα και συγκεκριμένα πρόσωπα. Στην ανωτέρω απόφαση κατέληξε το Δ.Σ. για την παραβίαση των δικαιωμάτων των μελών του, καθώς και για το κύρος και την αξιοπρέπεια του ιδρύματος.

Μετά τιμής,
Απόστολος Μπότσος
Πρόεδρος του Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης

Το Αντί συχνά κριτικάρει μέσω των κειμένων των συνεργατών του τις πράξεις ή τις παραλείψεις πολιτιστικών φορέων όπως το ΥΠΠΟ, η ΕΠΜΑΣ, το Μέγαρο ή το Εθνικό Θέατρο. Θα περιμέναμε λοιπόν από το Δ.Σ. της Εθνικής Πινακοθήκης απαντήσεις στα κατά καιρούς ερωτήματά μας ή ευχαριστίες για όσα επισημαίνουμε και η Πινακοθήκη μας εισακούει και τα διορθώνει. (Πρόσφατο παράδειγμα το γλυπτό του Magritte που επιτέλους απεσύρθη από την αυλή και συντηρείται). Κι όχι βέβαια να ζητεί κατάδοση ονομάτων σαν να είμαστε κουκουλοφόροι στην Κατοχή. Ντροπή. Θα έπρεπε τέλος ο κ. Πρόεδρος να γνωρίζει ότι στη δημοσιογραφική δεοντολογία ισχύει το απόρρητο όπως και στις μασωνικές στοές. Όσο για την αξιοπρέπεια του ιδρύματος, αυτή δεν θίγεται από την κριτική προσώπων αλλά από την έλλειψη διαλόγου, το κυνήγι μαγισσών και τη λαϊκιστική πολιτική.

Πάντως τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα κείμενα του περιοδικού βαρύνουν αποκλειστικά τον εκδότη του.

Χ.Γ.Π.

ΚΩΔΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

Χωρίς αστεία, η υπόθεση της 17N είναι μια πολύ σοβαρή ιστορία. Υπάρχουν θύματα μιας παράλογης βίας. Υπάρχουν συγχύσεις περί την ιδεολογία. Υπάρχουν φληναφήματα περί την πολιτική και περί της πολιτικής. Αλλά αυτήν την υπόθεση δεν μας αφήνουν να την αντιμετωπίσουμε σοβαρά. Φταίει η τηλεόραση; Φταίει η διοχετευμένη πρακτορολογία; Πάντως ο «αρχηγός» της 17N μάς διαβεβαιώνουν ότι φέρει το ψευδώνυμο «Νικήτας». Θα δείξει, ελπίζουμε, το μέλλον και το όνομά του και το ψευδώνυμό του. Αλλά μας φάνηκε ιδιαίτερα ελκυστικό να χρησιμοποιήσουμε τον τίτλο «Κωδικός Nikita» προκειμένου να χαρακτηρίσουμε τον φάκελο της Ε017N. Θα θυμάστε βεβαίως την άγρια κινηματογραφική ταινία Κωδικός Nikita. Τα είχε όλα. Δολοφονίες, ωραίες ξανθιές κ.λπ., κ.λπ. Υπήρχε άλλωστε και ένας θεός μας, μακαρίτης πριν από πάρα πολλά χρόνια, που τον έλεγαν κι εκείνον Νικήτα...

Α.Ω.

ΣΑΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Ευχάριστο και δροσερό, σαν διαφήμιση παγωτού, ήταν για την κυβέρνηση και τις διωκτικές αρχές το άρθρο του κ. Βότση στην *Ελευθεροτυπία* της Δευτέρας 8/7, υπό τον τίτλο «Το τέλος της 17N και η χαμένη τιμή της ένοπλης πάλης». «Όποιες κι αν είναι από 'δώ και πέρα οι εξελίξεις, το τέλος έφτασε για τη "17 Νοέμβρη"» διαπιστώνει ο κ. Βότσης. Ό,τι πείτε.

Άλλωστε όπως αυτοεξυμνείστε, πληρώσατε ακριβό τίμημα υποστηρίζοντας την άποψη του Μάριο Μορέτι που έλεγε «Δεν δολοφονούμε τον συγκεκριμένο άνθρωπο. Σκοτώνουμε αυτό που εκπροσωπεί». Σα να ήταν η άποψή σας εισιτήριο ακριβό στη διαδρομή της επαναστατικής σας γραφής. Διαδρομή που τελείωσε. Διότι τώρα...

«Τώρα, την ώρα της αλήθειας, το πρώτο που θα ξεκαθαρίσει είναι αν, όντως, έχουμε να κάνουμε με μια κλειστή ομάδα αυτόκλητων επαναστατών, με δογματικές θέσεις και αναχρονιστική επιλογή την παραδειγματική ένοπλη πάλη, που εκφυλίστηκε σε κοινωνικά και πολιτικά απομονωμένο μιλιταριστικό μόρφωμα, σε τρομοκρατική σπείρα αδίστακτων δολοφόνων», λέτε. Απλουστευτικότατο. Και βολικό. Τελικά τι μας μένει; Ένα ρολόι Swatch που έχει στο καντράν το πρόσωπο του Τσε. Κι ένας Βότσης που ονειρεύεται καριέρα Σόμπολου. Καλή επιτυχία. Μ.Β.

ΙΣΑΒΕΛΛΑ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Ενα ανεξάρτητο και δυναμικό πνεύμα, που ξεχώριζε για την κριτική και αγωνιστική της φωνή, η Ισαβέλλα Παπαζήση, δεν βρίσκεται πια ανάμεσά μας. Υπήρξε μια ξεχωριστή προσωπικότητα τόσο στο χώρο της δημοσιογραφίας αλλά και στον εκδοτικό χώρο. Ζωντανή, προσηνής, δραστήρια, η Μπέλλα ήταν παρούσα όπου κι αν βρισκόταν. Γι' αυτό και η απώλειά της θα σημαδεύει όσους έζησαν κοντά της.

Γεννημένη στη Χίο πριν από 55 χρόνια, η Ισαβέλλα Παπαζήση είχε ζήσει πολλά χρόνια στα Χανιά, είχε σπουδάσει στο Λονδίνο και στη

διάρκεια της δικτατορίας, ενώ ο σύζυγός της Βίκτωρ Παπαζήσης ήταν φυλακή, κατόρθωσε να κρατήσει όρθιο τον ιστορικό εκδοτικό οίκο Παπαζήση. Προσωπικότητα ανήσυχη και δραστήρια υπήρξε αρχισυντάκτρια στο περιοδικό Ένα και στη συνέχεια εργάστηκε στις περισσότερες ελληνικές εφημερίδες και σε γνωστά περιοδικά. Τα τελευταία χρόνια εξέδιδε το δημοσιογραφικό περιοδικό *Media View* το μοναδικό στο είδος του στην Ελλάδα, για την ποιότητα του οποίου τιμήθηκε φέτος με το βραβείο «Μπότση».

ACHTUNG ACHTUNG !!!

Σύμφωνα με ανακοίνωση του γραφείου Τύπου του ΛΑ.Ο.Σ, ο ιδρυτής του κόμματος κ. Καρατζαφέρης θα διαδώσει σήμερα ότι προσήλθε για ανάκριση στα γραφεία της Ασφάλειας το γράμμα Ρ του τηλεφωνικού καταλόγου, ενώ το γράμμα Π προσήλθε για βασανισμό στα γραφεία της Αντιτρομοκρατικής. Επίσης θα δηλώσει ότι όλο το Ξ έχει ήδη συλληφθεί και του έχουν απαγγελθεί κατηγορίες. Το Σ και το Τ να προετοιμάζονται. Επίσης ανακοινώνεται ότι όσοι ενοχλούνται από τις πληροφορίες του Προέδρου και θέλουν να υπερασπιστούν την αξιοπρέπειά τους μέσω της δικαιοσύνης, θα πρέπει να γνωρίζουν ότι λόγω της βουλευτικής του ιδιότητας δεν μπορούν να του κάνουν μήνυση. Αν παρ' όλα αυτά επιμένουν, παρακαλούνται να μην σπρώχνονται στην ουρά και να περιμένουν υπομονετική την σειρά τους. Β.Μ.

Ο ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΑΣΑΚΗ

Καλά ο Λέων Καραπαναγιώτης δεν τα βλέπει! Στα ΝΕΑ της 4.7 το κεντρικό σχόλιο φέρει τον σόλοικο τίτλο «Ο ελάχιστος μεταρρυθμισμός» και την γελαστική υπογραφή του Θανάση Γεωργακόπουλου, δημοσιογράφου και στελέχους της ΑΕΚΑ. Γράφοντας λοιπόν για τη «στρατηγική της δεύτερης τετραετίας» που θα όφειλε αλλά δεν ακολουθεί η εκσυγχρονιστική μας κυβέρνηση, ο αρθρογράφος ανήσυχος διαπιστώνει «ελάχιστο μεταρρυθμισμό» (sic). Δεν βαριέστε, αγαπητέ! Όταν ο σκασμός είναι μέγας, αυτονοήτως ο μεταρρυθμισμός θα είναι ολίγος έως και ελάχιστος. Εσείς πάντως συνεχίστε τον συνεπή αγώνα σας για τον ενταγμό του σοσιαλισμού στην ελληνική κοινωνία και τον διευρυσμό του κράτους προνοίας μέσα από τον αξιοποιησμό του Γ' ΚΠΣ. Ποιος ξέρει, μπορεί κάποτε μέσα από τον βελτιονισμό της «καθημερινότητας του πολίτη» να βελτιώσετε και τα ελληνικά σας. Ούτως ή άλλως η γλώσσα μόνον στη λογοτεχνία είναι σκοπός· στην επικοινωνία είναι απλώς μέσον· και άρα είναι άχρηστη αν δεν έχει κάτι να πει· κάτι να μεταφέρει. Επειδή για όλους τους σασάκηδες του καταρρέοντος εκσυγχρονισμού η γλώσσα απλώς είναι η φενάκη της αδυναμίας και το φάσμα της υποκρισίας τους.

Εμ. Βροντητός

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΥΠΟΧΩΡΕΙ ΕΝ ΟΨΕΙ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ;

Πώς θα σας φαίνονταν αν ακούγατε από νομικά χείλη ότι «το κράτος δικαίου υποχωρεί εν όψει Ολυμπιάδας»;

Φαντάζεστε αυτά τα νομικά χείλη να ανήκαν και στον δικηγόρο που εκπροσωπεί τα συμφέροντά σας στο δικαστήριο;

Φαντάζεστε επίσης να ανήκετε στους φορείς που παλεύουν για την παραλία του Αγίου Κοσμά και για την περιοχή του αμαξοστασίου του τραμ και την φράση να την εισπράττατε μετά

τη συζήτηση ασφαλιστικών μέτρων κατά του «Αθήνα 2004» και του «Τραμ Α.Ε.» στο ΣτΕ;

Είναι από τις περιπτώσεις που η ζωή ξεπερνά και τις πιο γόνιμες φαντασίες.

Οι κάτοικοι και οι φορείς τους περιμένουν την απόφαση του ΣτΕ επί των ασφαλιστικών μέτρων που προαναφέραμε. Κρίνοντας από τη στάση του Προέδρου του ΣτΕ κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας (πέταξε έξω την ενάγουσα Αντιδήμαρχο κατά

τη διάρκεια της αντιπαράβολής επιχειρημάτων με τους αντιδίκους της! Και όχι μόνον αυτό, αλλά απαγόρευσε στον δεύτερο ενάγοντα εκπρόσωπο των φορέων, να πάρει μέρος στην διαδικασία...) δεν αισιοδοξούν και πολύ.

Θα επανέλθουμε, διότι ούτως ή άλλως την Τρίτη 9/7 το βράδυ οι εκπρόσωποι των φορέων αποφάσισαν να συναντηθούν όλοι την ερχόμενη εβδομάδα για δυναμική κινητοποίηση.

ΟΦΙΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Εχουν γραφτεί κείμενα για απομακρυσμένα νησιά τα οποία προοριζόνταν για κάποιον ταξιδιωτικό οδηγό.

Μια νίκη στη Σαμοθράκη!

Έχουν γραφτεί κείμενα για κάποια από αυτά τα νησιά που είναι λογοτεχνικά.

Κάποια είναι σκέτα ποιήματα.

Η πρόκληση για κάποιον πια είναι να γράψει ρεπορτάζ για ένα συνέδριο, ενώ στην ουσία θα γράφει καλυμμένα για ένα παραδεισένιο νησί.

Σ' αυτή την «πρόκληση» κλήθηκαν να απαντήσουν οι τετρακόσιοι σύεδροι δημοσιογράφοι που βρέθηκαν στις αρχές του μήνα για το καθιερωμένο ετήσιο πια ραντεβού τους στην Σαμοθράκη.

Πώς μπορούν να συμβιβασθούν και να χωρέσουν σ' ένα τριήμερο οι θάλασσες, οι καταρράκτες, τα βουνά, η άγρια –ακόμα– φύση της Σαμοθράκης με τις συνήθειες εργασίες ενός συνεδρίου, με τις εισηγήσεις, τις ερωτήσεις, τις τοποθετήσεις και τον ήλιο να μπαίνει από τα τζάμια;

Χώρεσαν. Και οι εργασίες του συνεδρίου έγιναν και σοβαρά –όχι όσο θα έπρεπε ομολογουμένως– ζητήματα συζητήθηκαν που αφορούν στον Τύπο και όλοι κατάφεραν να κλείσουν και το μάτι τους στον ήλιο και στους καταρράκτες.

Ήταν πολύ καλή η διοργάνωση και έτσι είχαμε μια ακόμα... νίκη στη Σαμοθράκη!

Για αντίστοιχες νίκες αποκλειστικά στον Τύπο, αργούμε ακόμα...

Θα χρειασθούν πολλά συνέδρια ακόμα. Στη Σαμοθράκη κατά προτίμηση!!! **ΟΦΙΣ**

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ!

Σήμερα το Αντί αποκαλύπτει (τρεις). Τόσες φορές το λένε τα κανάλια, τόσες θα το πούμε κι εμείς για να μας πάρετε στα σοβαρά. Λοιπόν, όπως σας είπαμε και πριν τις διαφημίσεις, σήμερα το Αντί αποκαλύπτει σε αποκλειστικότητα... (με ειδοποιούν ότι πρέπει να περάσουμε σε διαφημίσεις, είναι κάτι πάνω από μένα – όπως λέει κι ο Λιάγκας) σήμερα λοιπόν το Αντί αποκαλύπτει όπως λέγαμε και πριν σε αποκλειστικότητα, ότι οι διωκτικές αρχές δεν ανακάλυψαν μόνες τους τον οπλισμό της 17N. Κλήθηκαν από τους ίδιους τους τρομοκράτες οι οποίοι λόγω του ότι πέρασε η ημερομηνία λήξης των ρουκετών θέλησαν να τις αποσύρουν. Επίσης χρειάζονταν χώρο για να τοποθετήσουν τον νέο οπλισμό που παρέλαβαν από τις ΗΠΑ και πρόκειται για κανονάκια υδροποίησης νεφών, δηλαδή για κανονάκια βροχής, η πρώτη δοκιμή των οποίων έγινε τη Δευτέρα το μεσημέρι στο κέντρο της Αθήνας. Τα αποτελέσματα των δοκιμών ενθουσίασαν τους τρομοκράτες οι οποίοι ακόμη ψάχνουν να βρουν τρόπο ώστε να στέλνουν αδιάβροχες προκηρύξεις. **B.M.**

ΚΑΛΗΝΥΧΤΑ ΣΥΛΒΙΟ!

Έχουμε την αίσθηση ότι ένας νέος αέρας αισθητικής φυσάει από την περασμένη Τρίτη το βράδυ, όταν στους δέκτες έλαβε χώρα ένα πολύ χαριτωμένο πολιτικό ενστανανέ.

Αναμεσα στις πλημμύρες, τις καταστροφές και την τρομοκρατία είδαμε λάιβ τον Σύλβιο Μπερλουσκόνι και τον Κώστα Σημίτη να χαριεντίζονται σε τηλεδιάσκεψη. Βεβαίως ήταν απόλυτα δικαιολογημένοι. Εγκαινιάζαν ενεργειακή συνεργασία μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας.

Και νά τα καλώδια που φωσφόριζαν και νά οι μοχλοί που είχαν και οι δύο μπροστά τους (εδώ τον δρόμο τον χάραξε ο Αβραμόπουλος, με τον μοχλό που κατέβαζε τόσα χρόνια και άναβαν τα λαμπιόνια στο περίφημο δέντρο. Πάντα στην πρωτοπορία...) και νά και τα νάζια του Σύλβιο, που ήθελε ελληνικά νησιάκια για να κατεβάσει τον μοχλό του.

Όμως και ο δικός μας, τι ελιγμό χρησιμοποίησε! Απάντησε στο νάζι με χαμόγελο αυτοπεποίθησης, κάνοντας ορθή χρήση του Ξένιου Δία και τελικά κατέβηκαν οι μοχλοί και άναψαν τα λαμπάκια! Ήταν μια ανάσα δροσιάς μέσα στη δίψα του καλοκαιριού! ομολογουμένως!

Buona notte Sylvio! Buona notte έλληνα τηλεθεατή!

ΟΦΙΣ

ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ

Η ιστορία με το Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας και τα ψίχουλα που πήρε βαφτισμένα επιδότηση από το ΥΠ.ΠΟ. είναι λίγο πολύ γνωστή. Καταλαβαίνω απόλυτα την πικρία των διοργανωτών του. Από την κατανόηση όμως ως το σημείο να δικαιολογώ τις εκρήξεις του Δημάρχου Γ. Αηδόνη ο οποίος στη συνέντευξη Τύπου δήλωσε: «Το ΥΠ.ΠΟ. φέρεται με αναληψία στην Ολυμπία και ο κ. Βενιζέλος, που δεν είναι μόνο υπουργός της Βόρειας αλλά και της Νότιας Ελλάδας, κρατά απαράδεκτη στάση», η απόσταση είναι τεράστια. Εν πάση περιπτώσει κι επειδή σχεδόν όλοι

έχουν καταλάβει ότι ο κ. Βενιζέλος δεν είναι υπουργός «της Βόρειας Ελλάδας», αλλά της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, μία πρόταση έχω να κάνω στον κ. Δήμαρχο. Αλλάζουμε; Να αλλάξουμε επιδοτήσεις, να αλλάξουμε μεταχείριση, να αλλάξουμε... έτσι για αλλαγή βρε αδερφέ. Να δουν και τα νότια φεστιβάλ της επιδότησης των 80 και 100 εκατομμυρίων, τι καλά που είναι να παλεύει η Β. Ελλάδα μόνη της και με τα ρέστα. Διότι οι διαχωρισμοί της Ελλάδας σε Βόρεια και Νότια είναι τουλάχιστον άθλια, ειδικά όταν γίνεται από τους καλοθερμένους νότιους. Νισάφι

πια μ' αυτό το αστείο. Αν κάποιο φεστιβάλ της Β. Ελλάδας έπαιρνε επιδότηση 20 εκατομμυρίων θα έκανε πάρτι και θα κερνούσε σαμπάνιες. Ο σωστός διαχωρισμός πλέον είναι των «δικών» μας και των «άλλων». Και δυστυχώς, φεστιβάλ πιο αξιόλογα, όπως για παράδειγμα αυτό των Φιλιππων-Θάσου, δεν έτυχε ποτέ να είναι στην ομάδα των «δικών» μας, αλλά πάντα σ' αυτή των «άλλων». Καλή η διαμαρτυρία του Νότιου Δημάρχου, ατυχέστατη όμως η σύγκριση. Ως Βόρειος, του εύχομαι κάποτε να επιδοτηθεί με Βόρεια κριτήρια. Χάρισμά του. **B.M.**

ΜΥΔΙΑ ΜΕ ΚΟΚΚΑΛΑ

Φήμες σέρνονται για τα media και τους νέους ιδιοκτήτες των μυδιών. Rumors που θα 'λεγε και ο αμερικανός πρέσβης δημοσίας μας τάξεως. Λεφτά διακινούνται κάτω απ' το τραπέζι, αλλαξοκωλιές λαμβάνουν χώραν, αχυράνθρωποι εκπροσωπούν τα πραγματικά, πλην αόρατα αφεντικά, οι πάντες χρωστάνε υπέρογκα ποσά σε τράπεζες –παλαιότατο λογιστικό έθιμο– αλλά και απαξάπαντες ευημερούν και ετοιμάζουν τη νέα αρπαχτή.

Έχουμε λοιπόν και λέμε: Ο ΔΟΛ, πάλι, στη δίνη του κυκλώνα. Λάτσης ή Κόκκαλης; Ο Ψυχάρης δίνει τη μάχη μέχρις εσχάτων. Η Λένα Σαββίδη κινείται εντός εκτός και υπερποντίως...

Κόκκαλης παντού, λέγεται μετ' επιτάσεως από τους «γνωρίζοντες» πίσω από τον Alpha και εσχάτως πίσω κι απ' τον Antenna. Όσο για τα ραδιόφωνα ή τις εφημερίδες, χαμός. Τα έξοδα υπέρογκα, τα δάνεια υπερογκότερα, αλλά αντί ν' ανακαινίζονται τα κανάλια και ν' αναβαθμίζονται τα media, αγοράζονται τάνκερς με μύδια κολλημένα στα ύφαλά τους. Λόγια της πλώρης. Η εκσυγχρονιστική κυβέρνηση έχει κάνει τον νόμο περί τύπου του Βενιζέλαρου εικόνα και προσκυνητάρι της και περνάει από κάτω... Nun περί πάρτης ο αγών Dein Kampf mein Herr!

Τιμολέων Τιμουλές

ΠΡΟΤΑΣΗ

Επειδή όπως είπε κι ο Κύρτσος «συγγνώμη, αλλά την τόσο μεγάλη πληροφόρηση των τελευταίων ημερών για την τρομοκρατία δεν μπορεί να την αντέξει ο εγκέφαλος ενός μέσου διευθυντή εφημερίδας», προτείνω:

α) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε υψηλόβαθμα στελέχη επιχειρήσεων, κοσμικών κυρίων και κυριών που συμμετείχαν σε λαμπρές δεξιώσεις και διαθέτουν μεγάλη περιουσία, να μεταδίδονται από τις εκπομπές PRIVE, Κάτσε Καλά και άλλες ανάλογες κοσμικού περιεχομένου.

β) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε ανθρώπους καθημερινούς, της διπλανής πόρτας, μικρούς ήρωες της καθημερινότητάς μας δηλαδή, να μεταδίδονται από τον Ανδρέα Μικρούτσικο, τον Γιώργο Παπαδάκη και τον Νίκο Ευαγγελάτο.

γ) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε ανθρώπους που έχουν προβλήματα με την σύνταξη και τα ένσημά τους να μεταδίδονται από τον Γιώργο Αυτιά.

δ) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε νοικοκυρές οι οποίες ασχολήθηκαν με την τρομοκρατία σαν χόμπι να μεταδίδονται από την Ελένη Μενεγάκη.

ε) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε τρανσέξουαλ και στριπτιζούδες να μεταδίδονται από την Τατιάνα Στεφανιδου και τέλος

στ) Οι πληροφορίες υπόπτων σχετικά με την 17N που αφορούν σε τύπους που ξαφνικά τους τη βάρεσε κι άρχισαν να βάζουν βόμβες να μεταδίδονται από την εκπομπή του Γιώργου Βαρεμέτου.

Ευχαριστώ.

B.M.

ΕΥΡΟΜΙΑΡΗΔΕΣ

Είχε απολύτως δίκιο ο πρωθυπουργός επιτιθέμενος εναντίον της κρατικιστικής αριστεράς και της λαϊκιστικής δεξιάς κατά την πρόσφατη τρομοκρατική πανελλήνια συνδιάσκεψη του ΠΑΣΟΚ. Το πράγμα πια έχει καταντήσει ένα τεράστιο κοινωνικοπολιτικό σκάνδαλο διαρκείας. Όπως έχει συχνά αποδείξει και το *Αντί* ως αρωγός του προέδρου μας, η συντριπτική πλειοψηφία των κομματικών στελεχών του κινήματος έχουν μίαν άμεση ή έμμεση σχέση με τον κρατικό κορβανά. Σιτίζονται δηλαδή από το πρυτανείο –όχι αυτό στη Μηλιώνη– και δηλώνουν και «αριστεροί» (δια την ακρίβεια, ευγο-κεντροαριστεροί). Απ' την άλλη πλευρά η κυβέρνηση δι' ενίων εκπροσώπων της και στα μείζονα και στα ελάσσονα επιλέγει δεξιές πολιτικές και λαϊκίστικες συμπεριφορές που θυμίζουν το παλαιό, κακό παρελθόν. Κάτι τέτοιο πρέπει να παταχθεί. Πολύ σωστά λοιπόν ο πρωθυπουργός του εκσυγχρονισμού στηλίτευσε με τον δικό του, μοναδικό τρόπο όλα αυτά τα παρακμιακά φαινόμενα του κρατισμού και του λαϊκισμού. Δυστυχώς, σ' αυτές τις μέρες της χαράς και της ανακούφισης που διανύουμε, η επιμονή των κρατικιστών αριστερών στη μίζα και τη διαπλοκή χαλάει αληθινά όλο το κλίμα και ναρκοθετεί την επιχειρούμενη απογείωση. Γιατί η Ελλάδα έχει όραμα και είναι για πρώτη φορά σεβαστή στους φίλους και τρομερή στους εχθρούς. (Τι γράφω Παναγία μου). Κι όσοι διαφωνούν ή αντιστρατεύονται αυτή την πανεθνική προσπάθεια υπέρβασης δεν είναι μόνο κρατικιστές, λαϊκιστές και ευγομιάρηδες. Είναι κάτι χειρότερο: είναι αριστεροί!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

• 1902 και ποιος χαρακτηρίζεται ως λαθρέμπορος: Φαντασιώδη καθολοκληρίαν χαρακτηρίζομεν την αναγραφείσαν είδησιν εις το «Εμπρός» ότι κατεσχέθησαν εις την ενταύθα οικίαν του κ. Νάζου 1350 φυλάδια σιγαροχάρτου και αρκετή ποσότης καπνού κοιμμένου, και εις την αναγραφήν τοιούτων αναληθεστάτων ειδήσεων έπρεπε να δίδεται μεγαλειότερα προσοχή παρά των εν Αθήναις συναδέλφων. Ούτε ο κ. Τελώνης ούτε ο κ. Αστυνόμος τους οποίους ηρωτήσαμεν έχουσι γνώσιν του φαντασιώδους λαθρεμπορίου, του οποίου την ανακάλυψιν η συνάδελφος αποδίδει εις αυτούς και οι ίδιοι διαπορούντες με τας τοιαύτας αδεσπότους φήμας, αι οποίαι και τας υπολήψεις εντίμων οικογενειών δηλητηριάζουσι και τον τόπον ολόκληρον χαρακτηρίζουσιν εις φωλιάν λαθρεμπόρων.

Εφημ. ΠΡΟΟΔΟΣ 16/2/1902
Οφιούσα/Τήνος

• Με ποιήματα και όχι με σχόλια εκφράζουν τα συναισθήματά τους σχεδόν πάντα οι Νισύριοι. Διαβάστε ένα δείγμα:

• Ένας νέος ιερωμένος ο π. Θεόδωρος Κοζανίδης από το Κιλκίς, ήλθε και εγκαταστάθηκε στο ορεινό μας χωριό τα Νικειά. Ενθουσιασμένη η κ. Ειρήνη Θεοδώρου από την είδηση της αποστολής ιερέα στα Νικειά μας απέστειλε τους παρακάτω στίχους: προς τον ιερέα π. Θεόδωρο. Σαν έμαθα πως πήγατε εσείς εις το χωριό μου αμέσως προσευχήθηκα κι έκανα τον σταυρό μου. Εδόξασα την Παναγιά την λατρευτή μας μάνα

που θα κτυπήσει στο χωριό της εκκλησιάς καμπάνα

Η Φωνή της Νισύρου

• Ο μεγαλεπίβολος θεσμός της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας επιβάλλεται να αγκαλιάσει όλες τις δημιουργικές εκφράσεις του νεοελληνικού πολιτισμού. Και είναι αναγκαίο να καλύψει όχι μόνο τους αρχαιολογικούς χώρους και τις «πρωτεύουσες», αλλά και την ελληνική περιφέρεια. Και δεν εννοούμε ασφαλώς τις προαναγγελθείσες για 30 πόλεις εκδηλώσεις με γκράφιτι, υπό τον τίτλο «νεανικές κουλτούρες».

Νουμάς/Πύργος Ηλείας

• Για το ευρώ μου λέεις:

– Ναι.

– Ήντα να σου πω σύντεκνε ανάθεμά με και μπορώ να καταλάβω. Ψάχνω, μετρώ, λογαριάζω, τίποτα. Δεν μπορώ να βρω πράμα. Πήγα οψές να πάρω μια ντόπια εφημερίδα κι έγραφε 44. Σαν είδα γω το 44 τηνε παρέτησα και πήρα δρόμο. Θα μου πεις γιατί. Ε! εγώ παίρνω σύνταξη Εθνικής Αντίστασης 22.000, με το νέο χρήμα 60. Άμα έδιναν 44 στην εφημερίδα δε μου έμενε ούτε για κερί...

– Λάθος κάνεις σύντεκνε. Τα 44 είναι λεπτά.

– Ήντα υπάρχουνε δα λεπτά; Χρόνια δεν είδα γω τρυπητές δεκάρες!

Μήνυμα/Χανιά

• Η Δημοτική Αρχή εγκατέλειψε τελείως την πλατεία Υψηλών-Αλωνίων που κατάντησε πάρκινγκ αυτοκινήτων και στέκι Αλβανών και αδέσποτων σκυλιών, ενώ ο πευκώνας κάτω από τα κάγκελα γέμισε κάμπιες.

Το Βήμα της Αιγιαλείας

ΚΩΔΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

Το τέλος του παιχνιδιού:

Οι ιδεατές εξελίξεις στην υπόθεση 17N

του Στέλιου Καφαντάρη

Όλες οι απόψεις συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι η 17N έχει ξεδοντιαστεί, τουλάχιστον επιχειρησιακά, έτσι ώστε να μην αποτελεί ζωντανό τρομοκρατικό οργανισμό πλέον. Επιτέλους, να γλυτώσουμε από τις πιέσεις και απειλές συμμάχων για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων, που όσο καιροσκοπικές και αν ήταν, είχαν ρεαλιστική βάση. Μόνος ο Πρωθυπουργός, σύμφωνα με πρόσφατη δήλωσή του, είχε την άποψη ότι η 17N δεν αποτελούσε απειλή για τους αγώνες.

Οι πολίτες δέχονται τις μέχρι τώρα αποκαλύψεις με υγιή σκεπτικισμό. Φυσικά έχουν τεθεί τα ερωτήματα: Βομβιστής ή βομβισθείς ο Ξηρός; Επιπλέον, πώς ο έμπειρος εκτελεστής έχει ζωστεί πέραν του βομβιδίου του –ερωτηματικό και η χαμηλή ισχύς, ή εξεργάγη μόνον ο πυροκροτητής;– τα κλειδιά του και το περιστροφotanότητα; Υπάρχουν τυχαία γεγονότα στη στάση μιας εγκληματικής οργάνωσης που διαφεύγει την σύλληψη επί 27 χρόνια; Είναι σύμπτωση τα τελευταία απανωτά λάθη ή μή-

πως είναι η σκηνοθεσία της τελικής παράδοσης ορισμένων στρωμάτων της οργάνωσης κατόπιν συμφωνιών;

Ασφαλώς ορισμένα μόνο από τα ερωτήματα θα απαντηθούν τους προσεχείς μήνες. Όπως τα περισσότερα συστήματα και αυτό της αποκάλυψης της 17N είναι ατελές, θα δώσει ένα κλάσμα μόνο της αλήθειας.

Όσπου να βρεθούν αυτές οι ισχνές αλήθειες, ας απαριθμηθούν τουλάχιστον τα ιδεατά των αποκαλύψεων, δηλαδή ποιες από τις αλήθειες θα είχαν αληθινό ενδιαφέρον.

Η πιο ενδιαφέρουσα αποκάλυψη έχει και την μικρότερη πιθανότητα να ισχύει, αλλά παράλληλα, αν ίσχυε, και την μικρότερη πιθανότητα να έρθει στο φως. Αυτό είναι μια γενική ταυτότητα της δυνάμει έκπληξης και ισχύει ακόμα και για τα αποτελέσματα ποδοσφαιρικών αγώνων σε σχέση με τα στοιχεία.

Στην περίπτωση της 17N, η μεγαλύτερη δυνάμει έκπληξη θα ήταν η αποκάλυψη εμπλοκής μυστικών υπηρεσιών Μεγάλης Δύναμης στην 17N. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να βλέπαμε τις αντιδράσεις των επισήμων φορέων της Μεγάλης Δύναμης σ' αυτή την αποκάλυψη, ιδιαίτερα όσων είχαν κατά δήλωσή τους αναλωθεί να πολεμήσουν την τρομοκρατία στην Ελλάδα και ζητούσαν επιμόνως και από μακρού χρόνου συλλήψεις.

Η δεύτερη σε αξία έκπληξη θα ήταν ένας συνεργάσιμος αρχηγός της 17N, σε τέτοιο βαθμό που να εξηγήσει τις ιδεολογικές θέσεις του μετά τις τρεις πρώτες δολοφονίες, οι οποίες έστω έγιναν εν θερμώ αμέσως μεταπολιτευτικά ως συμβολικές τιμωρίες για τη χούντα. Θα ήταν μια κύκνεια προκήρυξη που βέβαια θα ελάμβανε τεράστια δημοσιότητα και μάλιστα χωρίς το τίμημα του αίματος. Θα απαντούσε έτσι και στον Γ. Βότση («Το τέλος της 17N και η χαμένη τιμή της ένοπλης πάλης», *Ελευθεροτυπία* 8/7/2002), ο οποίος της καταμαρτυρά ότι ευτέλισε την ένοπλη πάλη.

Παρεμπιπτόντως, ως υστάτη εναντίωση κατά του κράτους, θα μπορούσε να βεβαιώσει για την έσχατη συναλλαγή με την πολιτεία, αδειάζοντας την αστυνομία που τώρα εισπράττει εύσημα για την ευρωπαϊκή αποτελεσματικότητά της. Η έκπληξη θα επετείνετο αν ο αρχηγός αποτελούσε και ογκόλιθο της κοινωνίας μας αντί να αποδειχτεί ένας ασήμαντος πρώην πανεπιστημιακός.

Τέλος η τρίτη έκπληξη θα ήταν η σαφής θεμελίωση των αγκυλώσεων που έκαναν την 17N να μοιάζει άτρωτη και ν' αλωνίζει στη χώρα για 27 χρόνια. Είναι η σχέση της 17N με τον στρατό, την αστυνομία, τις εγχώριες μυστικές υπηρεσίες και ορισμένες πολιτικές δυνάμεις της χώρας. Αυτή η εκδοχή μπορεί να μην τιμά τη χώρα αλλά θα λειτουργούσε καθαριστικά και εξισορροπητικά. Τουλάχιστον, με αυτά τα δεδομένα, οι αρχές θα επεδείκνυν αυτογνωσία κατά την εμφάνιση νέας τρομοκρατικής ομάδας.

του Τάσου Αναστασίου, από ΤΑ ΝΕΑ της 8.7.2002

ΚΩΔΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑ(ΤΩ)ΣΗ;

Ερωτηματικά και απορίες την επαύριο ενός δριάμβου

της Αγαθής Κριστίν

Να αναφέρεσαι στο φάιναλ-φορ του Μουντιάλ και να περιγράφεις με λεπτομέρειες τις αποκρούσεις των τερματοφυλάκων ή τα γκολ του Ρονάλντο ενώ οι αναγνώστες σου έχουν παρακολουθήσει από τον καναπέ τους το παιχνίδι καθ' όλη τη διάρκειά του και ξέρουν απ' έξω τις φάσεις του, σε οδηγεί αναμφίβολα σε αμήχανα κείμενα. Όμως δόξες γνώρισε η τηλεθέαση και τις τελευταίες μέρες μετά τις σχετικές με την εξάρθρωση της 17N επιτυχίες.

Το προηγούμενο δεκαήμερο όλοι οι ρεπόρτερ όλων των εφημερίδων, όλων των ραδιοσταθμών και όλων των τηλεοπτικών καναλιών έχουν γράψει και ξαναγράψει, έχουν πει και ξαναπει με κάθε λεπτομέρεια όλα όσα συνέβησαν στον Πειραιά το Σάββατο 29.6 και όσα αποκάλυπταν τα επόμενα εικοσιτετράωρα οι αστυνομικές έρευνες στη γιάφκα της οδού Πάτμου και εκείνη της οδού Δαμάρεως. Οι πάντες έγιναν αιφνιδίως «ειδικοί» σε μια υπόθεση που έχει πάμπολλα σκοτεινά σημεία, εσκεμμένες διαρροές, πολιτικές σκοπιμότητες και πολύ, άφθονο, «ξένο δάκτυλο». Μακριά λοιπόν από μας η ετικέτα του «ειδικού».

Κάθε ώρα τις τελευταίες ημέρες ένα νέο πρόσωπο εμφανίζεται επί σκηνής. Τρομοκράτης, βομβιστής, «αυτόπτης μάρτυρας», συγγενής του Σάββα Ξηρού και πάει λέγοντας. Έτσι, όταν σύρονται αυτές οι γραμμές, είναι βέβαιο ότι αν επιχειρήσεις «ένα διαφωτιστικό κείμενο» θα έχεις διαπράξει σωρεία ατοπημάτων. Κινδυνεύεις να ταυτιστείς με το είδος του δημοσιογράφου ο οποίος «γνωρίζει τα πάντα εκ των προτέρων βάσει εσωτερικών πηγών». Ή ακόμη να γίνεις άθελά σου «βαποράκι» πληροφοριών τις οποίες εσκεμμένα διαδίδουν οι γνωστοί κύκλοι. Ε, όσο κι αν κάποιοι που επινοούν και κατασκευάζουν τρομοκράτες σε κάθε χώρο, έχουν κι εμάς και κάποιους από σας συγκαταλέξει κατά καιρούς στους περί την 17N, πρέπει όμως να σας ομολογήσω ότι «πληροφορίες είχαμε» –όπως και όλοι οι λοιποί γραφιάδες του Τύπου– μόνον κατά την περίοδο που η 17N δρούσε αλλά παρέμενε άγνωστη. Τότε που όλοι την «ακουμπούσαν».

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΓΕΛΙΑ, ΙΣΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΛΑΜΑΤΑ

Αν συγκεντρώσουμε τα δημοσιεύματα του παρελθόντος με πληροφορίες και αναλύσεις για την ΕΟ 17N και έχουμε την υπομονή να τα ξαναδιαβάσουμε σήμερα, σχεδόν για όλα, τα σχόλιά μας θα συνοδεύονται με θυμηδία. Αυτό δεν είναι προς κολασμό των δημοσιογράφων και των αναλυτών. Είναι περισσότερο προς κολασμό εκείνων που διοχέτευαν αυτές τις πληροφορίες και τις αναλύσεις. Και αυτοί ήταν οι κατά καιρούς αρμόδιοι του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και των λοιπών μυστικών υπηρεσιών. Σήμερα πάλι δικαιούμαστε να είμαστε και χύποπτοι προς τις τόσες και αιφνιδίως παρουσιασθείσες επιτυχίες. Μοιάζει σαν κάποιος ταχυδακτυλουργός να έβγαλε απ' το καπέλο του ξαφνικά όχι λαγό αλλά ελέφαντα.

Πολλή συζήτηση γίνεται τον καιρό αυτό για την επιτυχία των ελληνικών αστυνομικών αρχών. Επιτέλους θα πρέπει να πούμε την απλή αλήθεια. Ότι δηλαδή αυτή η επιτυχία είναι έργο ουσιαστικά της βρετανικής Σκότλαντ Γιαρντ. Η ελληνική αστυνομία είναι κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας και κουβαλά όλα τα ελαττώματα της. Και επειδή πρόκειται για εξουσιαστικό μηχανισμό

του Δημήτρη Πετασιδής

σμό, αυτά τα κουσούρια γίνονται περισσότερο εμφανή. Η ελληνική αστυνομία –όπως άλλωστε και άλλα τμήματα του δημόσιου τομέα– στελεχώνεται από ανθρώπους που ανελίχθησαν κυρίως βάσει κομματικών κριτηρίων. Αποφεύγω άλλους χαρακτηρισμούς, αλλά όλοι φέρνουν στο μυαλό τους την αγένεια, τους τραμπουκισμούς, την ανεπάρκεια, τη διαφθορά που χαρακτηρίζει πολλά αστυνομικά όργανα. Δεν έχει «σαρραντίσει» η υπόθεση του εξαρτημένου που πυροβόλησε στον ΟΚΑΝΑ πρώτα και εν συνεχεία έξω από το σπίτι του πρωθυπουργού, πήγε από δω πήγε από κει, για να τον συλλάβει τελικώς ένας μετανάστης. Πού βρισκόταν και πώς ενήργησε τότε η ελληνική αστυνομία; Το ξεχάσαμε και δεν γελάμε πια γι' αυτό.

Η αλήθεια είναι ότι χωρίς την υπομονετική και συστηματική παρεμβολή της Σκότλαντ Γιαρντ δεν θα έφταναν σε κάποιο αποτέλεσμα οι ελληνικές αστυνομικές αρχές.

Για τη διαφορά νοοτροπίας και μεθόδου έρευνας αντιγράφω από το «έγκυρο» *Βήμα* της Κυριακής 7.7.: «Οι Βρετανοί αντιμετώπισαν ένα ακόμη πρόβλημα: την πλήρη ανοργανωσιά της Ελληνικής Αστυνομίας τον Ιούνιο του 2000. Με τρόπο ξανάβλεπαν στο βίντεο την ανικανότητα της Ελληνικής Αστυνομίας να διαφυλάξει τον τόπο της δολοφονίας του Σόντερς ή άκουγαν πως οι αστυνομικοί... ξέχασαν να πάρουν τα στοιχεία των οδηγών που είχαν σταματήσει πίσω από την άσπρη Ρόβερ και είχαν δει από πρώτο χέρι τους εκτελεστές. Το αγαπημένο όμως συμβάν των ανδρών της Σκότλαντ Γιαρντ ήταν το θέαμα διοικητή αστυνομικού τμήματος ο οποίος ξεσκόνιζε τη μηχανή που βρήκαν οι άνδρες του και με την οποία είχαν διαφύγει οι εκτελεστές του Σόντερς. "Έτσι σκονισμένη θα την πάμε στα γραφεία;" ρώτησε έκπληκτος όταν ο βρετανός σύνδεσμος που ακολουθούσε τους έλληνες αξιωματικούς άρχισε να φωνάζει πως θα χαθεί πολύτιμο υλικό». Και συνεχίζει το δημοσίευμα με την πληροφορία ότι «έχουν χαθεί κλειδιά, μπρελόκ, σφαίρες και άλλα πολύτιμα στοιχεία από παλιές υποθέσεις».

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΧΙΟΥΜΟΡ

Ποιος όμως ήταν ο ρόλος των άλλων ξένων, των αμερικανών «συμβούλων» και πρακτόρων που έχουν κατακλύσει τη χώρα μας από χρόνια; Θα χρειαστεί ίσως εδώ να δώσουμε ένα άλλο παράδειγμα που ενδεχομένως αφορά και το *Αντί*. Οι Αμερικανοί πέρασαν σε κομπιούτερ όλα όσα έχουν γραφτεί περί την τρομοκρατία από το 1974 και μετά. Από την επεξεργασία των κειμένων προέκυψε ότι στα βιβλία ενός από τους συγγραφείς μας (του Βασίλη Βασιλικού – και το γράφουμε το όνομά του μιας και ο ίδιος βγήκε και διέψευσε ότι είναι... ο αρχηγός) υπήρχε η μεγαλύτερη συχνότητα σύμπτωσης με κείμενα της 17N. Σκέφτηκαν, σκέφτηκαν τα κεφάλια των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών και συμπεράναν ότι ο εν λόγω συγγραφέας συναρτάται με την 17N! Ράβδος στη γωνία άρα βρέχει, όπως λέει και το παλιό γνωμικό. Έτσι ο φωστήρας πρέσβης των ΗΠΑ κ. Νάιλς ανέφερε στην ελληνική κυβέρνηση διάφορα ονόματα, μεταξύ των οποίων όπως φαίνεται και το όνομα του εν λόγω συγγραφέα, βγήκε και στα κανάλια (τα αμερικανικά) και διαλαλούσε την πραμάτεια του. Επίσης πίεσε να παραπεμφθούν σε δίκες οι γνωστοί άγνωστοι της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς χωρίς στοιχεία, όπως-όπως, «όπως Αμερική» που θα 'λεγε και η μέλλουσα δημοτική σύμβουλος Υβέτ.

Αυτή είναι κατά μεγάλο μέρος η πολυδιαφημισμένη «αμερικανική συμβολή». Πώς να βοηθηθεί όμως έτσι η ταλαίπωρη ελληνική αστυνομία στη διαλεύκανση της υπόθεσης της 17N; Παρένθεση: Με αυτά διευκρινίζονται ενδεχομένως και οι λόγοι για τους οποίους η αμερικανική πρεσβεία είχε προέτους αρνηθεί να χορηγήσει βίζα στον εκδότη του *Αντί* προκειμένου να επισκεφθεί την Νέα Υόρκη. Τόσα και τόσα κείμενα έχουν δημοσιευτεί στο περιοδικό περί του θέματος! Κλείνει η παρένθεση. Επίσης οι Αμερικανοί, οι οποίοι τρομοκρατούν τον πληθυσμό τους κάθε τρεις και λίγο με «έκτακτα μέτρα» και «συνθήκες ανάγκης» έχουν αναγάγει την πάταξη της τρομοκρατίας –ή ό,τι θεωρούν αυτοί ως «τρομοκρατία»– απανταχού της γης άμεσή τους προτεραιότητα και, σχεδόν, θεολογική επιταγή. Όλος ο κατακαίνουργιος μηχανισμός καταστολής και βίας που έχουν επινοήσει χρειάζεται «τρομοκράτες» για να υπάρξει. Οι ίδιοι ως πλανητικοί υπεραστυνόμοι θέλουν θέαμα, δίκες, καταδίκες και ενόχους πάση θυσία.

Αντίθετα οι Βρετανοί απέδειξαν τα θετικά φυλετικά τους χαρακτηριστικά: υπήρξαν αθόρυβοι, αποτελεσματικοί και κάτοχοι του common sense. Πήραν το θέμα πατριωτικά και πειθάρχησαν στο αίτημα της κοινής γνώμης τους για δικαιοσύνη.

Όμως όπως φαίνεται σήμερα, η διερεύνηση της υπόθεσης διευκολύνθηκε και από την παρέμβαση του υπουργού κ. Μιχάλη Χρυσοχοϊδή, ο οποίος παραδέχθηκε τις ελλείψεις της ελληνικής αστυνομίας και επέτρεψε στους βρετανούς συμβούλους να πάρουν περισσότερες πρωτοβουλίες. Είναι ίσως ο μόνος ο οποίος δικαιούται να επαίρεται –αλλά δεν το κάνει μέχρι στιγμής– ότι η δική του πολιτική βούληση συνέβαλε στη διαλεύκανση της υπόθεσης της 17N.

Η κατάληξη αυτής της υπόθεσης, έτσι όπως την βιώνουμε σήμερα, απαντά στο επαναλαμβανόμενο στερεότυπο της «αήτητης» τρομοκρατικής οργάνωσης. Αποδεικνύεται ότι και αυτή «από ελληνικά υλικά ήταν φτιαγμένη». Δηλαδή μεγάλες δόσεις προχειρότητας οι οποίες όμως είχαν απέναντί τους την μέγιστη προχειρότητα. Εκείνη της ελληνικής αστυνομίας, με τις αλλοπρόσαλλες ηγεσίες της και την δημοσιοϋπαλληλοποιημένη της νοοτροπία.

Όλοι ζήσαμε τον μύθο και την υπερβολή της 17N. Και είναι αρκετά δικαιολογημένη η απορία που εξέφρασε κάποτε ο Χαρ. Φλωράκης για την περίεργη ανικανότητα της Ασφάλειας. Η οποία στο παρελθόν είχε επανειλημμένα εξαρθρώσει παράνομα δίκτυα του κομμουνιστικού κινήματος. Η απορία αυτή θέλει πολλές βεβαίως διευκρινίσεις και δεν είναι του παρόντος.

Οι παραλήψεις της ελληνικής αστυνομίας είναι ανάλογες με τις παραλήψεις, τις λανθασμένες επιλογές, τις συναλλαγές που παρατηρούνται στο σύνολο των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα. Την περασμένη Δευτέρα πλημμύρισε η Αθήνα εξαιτίας των έργων που πρόχειρα σχεδιάζονται. Η βροχή, η πλημμύρα και ο νεκρός εργάτης παρέσυραν τις θριαμβολογίες του κ. Πρωτόπαπα για το θαυματοποιό έργο εξάρθρωσης της τρομοκρατίας! Η καθημερινότητα ξανά νίκησε την εξιδανικευμένη φαντασία. Το «όνειρο» κατέληξε σε ονειρώξη. Θύματα από την κακοδιαχείριση και τις σκόπιμες παραλήψεις είναι δυστυχώς το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας. Και επ' αυτού η κυβέρνηση είναι υπόλογη και δεν δικαιούται «δια να επιχαιρεί».

ΚΩΔΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

17N:

Ιδεολογία και πραγματικότητα

του Γιώργου Κασσιμέρη

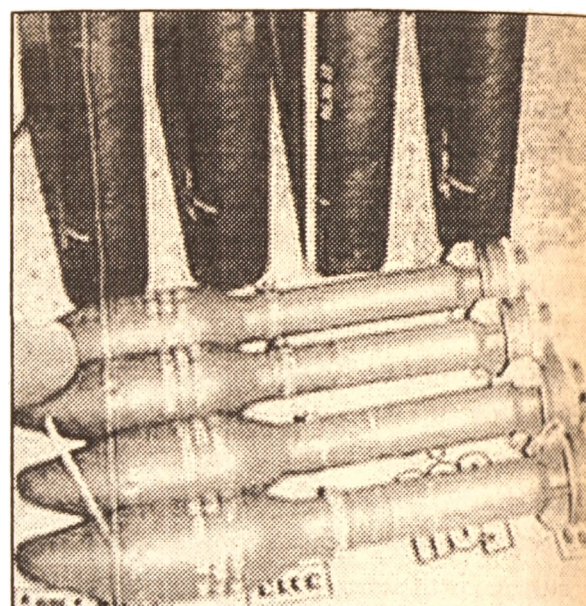
Ο βασικός στόχος της 17N ήταν να αλλάξει τη μορφή της ελληνικής κοινωνίας και να την οδηγήσει σε μια επαναστατική κατάσταση. Όπως οι Ερυθρές Ταξιαρχίες στην Ιταλία, η Αμεση Δράση στη Γαλλία και η Φράξια Κόκκινος Στρατός στη Γερμανία, η 17N χρησιμοποίησε το ίδιο επιχείρημα: πως αν η βία αποτελεί το πιο αποτελεσματικό και ουσιαστικό εργαλείο χωρίς το οποίο δεν μπορεί να πετύχει η επανάσταση, τότε είναι επιθυμητή, λογική και δικαιολογημένη. Επιχείρημα που αν και η 17N υπηρέτησε με πίστη και μοχθηρία, δεν είχε ωστόσο καμία σχέση με τη σύγχρονη ελληνική πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα.

Με άλλα λόγια, η Ελλάδα στα μέσα της δεκαετίας του 1970 –όταν η 17N πρωτοεμφανίστηκε– δεν ήταν στα πρόθυρα μιας επανάστασης. Καμία σχέση. Ευτυχώς ή δυστυχώς η επανάσταση ήταν το τελευταίο πράγμα που περνούσε από το μυαλό του μέσου Έλληνα πολίτη. Επτά χρόνια στρατιωτικής δικτατορίας είχαν δραματικό αντίκτυπο στις εθνικές πολιτικές αξίες και συμπεριφορές. Το μόνο που ήθελε η ελληνική κοινωνία μετά το 1974 ήταν πολιτική ηρεμία και μακροπρόθεσμη συνταγματική σταθερότητα. Αλλά ακόμη κι αν συνέβαινε το απίθανο, αν δηλαδή είχε προκύψει μια επαναστατική κατάσταση, η 17N δεν θα είχε την οργανωτική δομή να την εκμεταλλευτεί. Γιατί όχι; Για τον απλούστατο λόγο ότι η 17N δεν υπήρξε ποτέ ούτε αντάρτικη δύναμη ούτε πραγματικό ένοπλο κίνημα με χιλιάδες μέλη όπως ήταν οι Ερυθρές Ταξιαρχίες του Ρενάτο Κούρτσιο και του Αλμπέρτο Φραντσεσκίνι. Και γι' αυτό η οργάνωση δεν αποτέλεσε ποτέ σοβαρή απειλή για το ελληνικό πολιτικοκοινωνικό κατεστημένο.

Βέβαια η 17N ποτέ δεν είδε τα πράγ-

ματα έτσι όπως πραγματικά είχαν. Σ' όλη τη διάρκεια της δράσης της η οργάνωση προσάρμοζε συνεχώς την πολιτική πραγματικότητα, έτσι ώστε να ταιριάζει με τις επαναστατικές φιλοδοξίες της. Παρά το γεγονός ότι οι συνθήκες στη μεταχουντική Ελλάδα απείχαν πολύ από το να είναι επαναστατικές, η 17N ανέλυε την ελληνική πολιτική κατάσταση με όρους λαϊκής εξέγερσης και επαναστατικής σύγκρουσης. Η εμμονή της 17N να στιγματίζει τη μεταπολίτευση του 1974, την εμπόδιζε να κατανοήσει την ουσιαστική πολιτική σημασία της. Δείχνοντας να μην αντιλαμβάνεται τη ματαιότητα του αγώνα της και πεπεισμένη για την ιδεολογική αυθεντικότητα των θέσεών της, η 17N είδε τον εαυτό της σαν μια «σημαντική παράνομη επαναστατική πολιτική δύναμη» στην ελληνική πολιτική σκηνή. Που δεν ήταν.

Εκείνο όμως που η 17N ήταν και συνεχίζει να είναι μέχρι να οδηγηθούν τα μέλη της στη δικαιοσύνη, είναι μια παράνομη ομάδα ένοπλων ριζοσπαστών με ροπή προς τον επαναστατικό συμβολισμό και την αδιάλλακτη εθνοπατριωτική ρητορική, που προσπάθησε, από την πρώτη μέρα της εμφάνισής της και ξεπερνώντας κάθε εφευρετικότητα, να δημιουργήσει την εικόνα μιας αυθεντικής επαναστατικής οργάνωσης που βρισκόταν σε διαρκή σύγκρουση με

Από τις φωτογραφίες που διένειμε η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία την Τετάρτη 10.7.2002. Τεκμήρια από τις έρευνες στις γιάφκες των οδών Πάτρου και Δαμάρεως. Τις τελευταίες ημέρες η μάχη εξελίσσεται περί τις φωτογραφίες. Μία περίπτωση κι εκείνη της φωτογραφίας του Σάββα Ξηρού καθώς μεταφέρεται στην εντατική...

τους εχθρούς του ελληνικού λαού – εσωτερικούς και εξωτερικούς.

Όμως πίσω απ' όλα αυτά κρύβεται τελικά ένα στοιχειώδες ερώτημα: γιατί και πώς μια ομάδα τρομοκρατών χωρίς λαϊκό έρεισμα, απήχηση και συγκεκριμένο προσανατολισμό μπόρεσε να αναπτυχθεί τόσο ανεξέλεγκτα ώστε να φτάσει να αποτελεί μόνιμο στοιχείο της σύγχρονης ελληνικής ζωής. Εκεί ακριβώς βρίσκεται το πρόβλημα. Ίσως η ζωή θα έπρεπε να είναι πιο γενναϊώδης με τις ελληνικές διωκτικές αρχές, αλλά δυστυχώς η ελληνική αντιτρομοκρατική εμπειρία αποτελεί πλέον για πανεπιστημιακούς με ειδίκευση στην αντιτρομοκρατία ένα έξοχο case study ως προς το ότι «αναποφάσιστες κυβερνήσεις, πολιτικοποιημένοι μηχανισμοί ασφαλείας, διεφθαρμένες υπηρεσίες πληροφοριών και παντελής έλλειψη επιστημονικής έρευνας εμποδίζουν τη εφαρμογή μια συνολικής και συνεκτικής προσέγγισης της τρομοκρατικής δράσης».

Διότι σε τελευταία ανάλυση η δυνατά

Το βιβλίο του Γιώργου Κασσιμέρη *Η Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη* κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανιώτη.

τητα προστασίας των πολιτών από την τρομοκρατία αποτελεί απαραίτητο χαρακτηριστικό και αναγκαία υποχρέωση κάθε σύγχρονου δημοκρατικού κράτους. Η ιστορία των Ερυθρών Ταξιαρχιών, του Κόκκινου Στρατού και της Άμεσης Δράσης έχει αποδείξει ότι ενώ οι φιλελεύθερες δημοκρατίες αντιμετωπίζουν στην αρχή σοβαρές δυσκολίες στην αντιμετώπιση εγχώριων τρομοκρατικών οργανώσεων, δεν αργούν όμως να τις ξεπεράσουν. Το ελληνικό κράτος –μέχρι πολύ πρόσφατα– όποτε χρειάστηκε να αποδείξει ότι είχε αυτή τη δυνατότητα, αποτύγχανε παταγωδώς.

Κι όχι μόνον αυτό. Η καμπάνια τρομοκρατικής βίας της 17N, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, διανθισμένη με δεκάδες θύματα και σοβαρούς τραυματισμούς, εκατοντάδες βομβιστικές επιθέσεις και υλικές ζημιές δισεκατομμυρίων δραχμών, έκανε το ελληνικό κράτος να δείχνει ανόητο, ανεύ-

θυνο, ανίσχυρο και ανεπαρκές. Μια ανεπάρκεια η οποία κηλίδωνε το κύρος της χώρας και των πολιτών της στο εξωτερικό και την ίδια στιγμή δηλητηρίαζε τη δημόσια ζωή στο εσωτερικό.

Το ελληνικό τρομοκρατικό φαινόμενο κατα πάσα πιθανότητα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί επιτυχώς στα πρώτα χρόνια της εμφάνισής του, αν ο πολιτικός κόσμος και οι αρμόδιες αρχές ασφαλείας είχαν αντιδράσει από την αρχή με αποφασιστικότητα κατά των τρομοκρατών. Ωστόσο η καθυστερημένη αντίδρασή τους, η σκόπιμη χειραγώγηση της αριστεριστικής βίας για στενά πολιτικά οφέλη και πάνω απ' όλα η απελπιστική αποτυχία τους να προσδιορίσουν τη φύση και τη δυναμική του φαινομένου – όλοι αυτοί οι παράγοντες συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη και εδραίωση της επαναστατικής βίας στην Ελλάδα.

Πριν από λίγες μέρες όμως οι ελληνι-

κές κρατικές αρχές (έστω και με την απαραίτητη βοήθεια των ξένων υπηρεσιών) έκαναν αυτό που έπρεπε να είχαν κάνει εδώ και μια εικοσαετία: έστειλαν δηλαδή δυναμικά και με σαφήνεια ένα μήνυμα προς πάσα κατεύθυνση ότι η βία δεν θα γίνεται πλέον ανεκτή, παίρνοντας μια αποφασιστική στάση και δραστικά μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Νά η ευκαιρία λοιπόν. Ήρθε ίσως αναπάντεχα, ήρθε καθυστερημένη, αλλά ήρθε. Και η κυβέρνηση Σημίτη θα πρέπει τώρα να αποφασίσει: είτε θα χρησιμοποιήσει αυτή την ευκαιρία για να δώσει μια δυναμική και ασυμβίβαστη απάντηση στην τρομοκρατία που θα την αποδυνάμωνε για πάντα, είτε θα εξευτελισθεί. Αυτό που συμβαίνει τις τελευταίες μέρες είναι θετικό, αλλά καταθλιπτικά δυσανάλογο με τα 27 χρόνια οδυνηρής και αιματηρής τρομοκρατικής εμπειρίας που προηγήθηκαν.

Μήπως είστε τρομοκράτης; Σίγουρα πάντως πρέπει να είστε «ένοχος»

Όταν η ελληνική αστυνομία εξοικειώνεται με τη λογοτεχνία, τους συγγραφείς και τους διανοούμενους και αποφασίζει να συγγράψει τα δικά της φανταστικά σενάρια ή αστυνομικά μυθιστορήματα δημοσίας χρήσεως...

Κι όταν ένα δίχτυ υποψίας απλώνεται πάνω απ' την πόλη ώστε όλοι σαν τον συμβολικό εκείνο κύριο Γιόζεφ Κ. να αισθάνονται ένοχοι.

ΤΟ STORY

Δευτέρα απόγευμα συντάκτης του Αντί καλείται στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής του δι' υπόθεσίν του. Εκεί ένας cool όσο και περί άλλα τυρβάζων υπαστυνόμος τού υποβάλλει σειρά ερωτήσεων. «Είναι ανάκριση; Μπορώ να τηλεφωνήσω στον δικηγόρο μου; Κρατούνται πρακτικά;», αντιδρά ο δικός μας. «Μην φοβάστε, πρόκειται απλώς για κάποιες απλές διευκρινίσεις», απαντά γλυκά ο μπατσούλης και συνεχίζει: «Μήπως γνωρίζετε την δείνα συγγραφέα ή τον άλφα επιφυλλιδογράφο; Τον ξέρετε προσωπικά ή μόνο απ' το έργο του; Σας ενέβαλε ποτέ σε ανησυχία κάποια του ενέργεια; Τι έχετε ακούσει για τον Χ λογοτέχνη ή τον Ψ ζωγράφο;» «Όπα ενημέρωση!», σκέφτηκε ο συντάκτης μας. «Αν όλα αυτά δεν είναι πολύ αστεία, τότε είναι δραματικώς τραγικά. Όλη η μικρή μας πόλη, αυτοί που μας μόρφωσαν και μας μορφώνουν, όποιοι παράγουν τα –ελάχιστα έστω– ψήγματα πολιτισμού και σκέψης αυτού του τόπου έχουν γίνει σημείο αναφοράς και ανακριτικό κομπολόι στα χέρια της κουλτουριάρας ΕΛΑΣ.» Και έπεται συνέχεια...

Ο πανικός κάποιων θέλει καλά και σώνει να δημιουργήσει ένα τεράστιο νέφος τρομολογίας στο οποίο να εμπλέκονται οι πάντες. Ο συντάκτης μας σκέφτεται να το ρίξει για λίγο στην πλάκα: «Ναι, με ανησύχησε εκείνο το βιβλίο του δείνα για τον Hegel, επειδή αναφέρεται σε μια τέχνη με επαναστατική δυνα-

μική. Το 'χετε διαβάσει, κ. Υπαστυνόμε;» μουγκαμάρα εκ μέρους του ερωτώντος: «Άλλη μια φορά ήρθε στο σπίτι μου με μπόμπες, ξέρετε αυτές τις αχώνευτες τρούφες με την υπόγλυκη γεύση». Εδώ ο υπαστυνόμος πελαγώνει: «Δεν μας ενδιαφέρουν αυτά, μπορείτε να πηγαίνετε.» Και το μικρό μονόπρακτο έλαβε τέλος. Όμως η απορία παραμένει: Μήπως αντί να πατάξουμε τον βραχνά της τρομοκρατίας θέλουμε να παρατείνουμε στο διηνεκές το κλίμα της τρομοφοβίας;

ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ΕΛΑΣ ακολουθώντας τις ανθρωπογνωστικές μεθόδους της Σκότλαντ Γαρντ και διαχειριζόμενη αμήχανα έναν τεράστιο κατάλογο ονομάτων στον οποίο λίγο ως πολύ εμπλέκονται οι πάντες, αλλά και ευρισκόμενη προφανώς σε προσωπικά αδιέξοδα, ανακυκλώνει από μόνη της την ονοματολογία και δίνει η ίδια τροφή στ' αδηφάγα μήντια.

Ο συντάκτης μας, πριν αποχωρήσει, είχε ερωτηθεί: «Ανήκετε στην αριστερά;» «Το ερώτημά σας είναι αντισυνταγματικό αλλά θα το απαντήσω: Ναι, ανήκω.» Το πράγμα καταντά κακόγουστο και επικίνδυνο, εφόσον με πρόσχημα τον κίνδυνο από την τρομοκρατία τα εντεταλμένα όργανα τρομοκρατούν, σπιλώνουν ονόματα και δημιουργούν ανεπίτρεπτες εντυπώσεις. Να παταχθεί λοιπόν η τρομοκρατία; πρωτίστως όμως να διαφυλαχθούν τ' ατομικά δικαιώματα και οι συλλογικές ελευθερίες. Ο κ. Πρωτόπαπας επιμένει ότι η Αστυνομία δεν προβαίνει σε διαρροές ονομάτων. Η πραγματικότητα τον διαψεύδει. Εμείς δεν θα παίξουμε το παιχνίδι της ονοματολογίας και δεν θα δώσουμε τα ονόματα που ακούστηκαν. Καταθέτουμε όμως το γεγονός αυτό προς γνώση της κάθε κατεύθυνσης. Και επίσης καταθέτουμε την οργή μας για μεθόδους και αντιλήψεις που είχαμε πιστέψει ότι ανήκουν οριστικά στο παρελθόν.

Αντί

ΚΛΑΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

Καταδίκη της ελληνικής(;) 17N

και του τροφοδότη λογαριασμού της τρομοκρατίας

του Μανόλη Καρέλλη

Ασφαλώς και εξορκίζουμε, με όση δύναμη διαθέτουν τα πνευμόνια μας, την ελληνική(;) τρομοκρατική οργάνωση 17 Νοέμβρη, την απομυθοποίηση της οποίας παρακολουθούμε από τα υπερβολικά, ως συνήθως, τηλεοπτικά μας κανάλια αυτές τις μέρες (και νύκτες).

Και έχει σχέση ο εξορκισμός μας και η καταδίκη μας και με την απέχθεια που νιώθει κάθε φυσιολογικό άτομο για την τυφλή και ανέλεγκτη βία αλλά και με την παρατήρηση των αποτελεσμάτων της ανεμπόδιστης, πάνω-κάτω, για ένα τέταρτο του αιώνα και πλέον, δράσης της: κατάφεραν πράγματι οι όποιοι εγκέφαλοί της και τα εκτελεστικά της όργανα, να νομιμοποιήσουν και να μονιμοποιήσουν αυθαιρεσίες, να εγκαταστήσουν μηχανισμούς καταστολής, να επιτρέψουν εισαγωγές των «προστάτιδων» δυνάμεων, να προετοιμάσουν το έδαφος για το «πριόνισμα» κατακτήσεων, να θεσμοθετήσουν εκβιασμούς κάθε είδους...

ΔΕΝ ΘΑ ΜΑΣ ΕΜΠΟΔΙΣΟΥΝ όμως ο εξορκισμός και η καταδίκη από το να θεωρήσουμε το ελληνικό(;) επεισόδιο της τρομοκρατίας που φέρει την ονομασία της 17ης Νοεμβρίου μικρό ή και ελάχιστο σε σύγκριση με την τρομοκρατία κρατικού ή υπερκρατικού επιπέδου, όπως αυτή εμφανίζεται στο διεθνές προσκήνιο – κάτι σαν τη σταγόνα που παράγει η ουρά του ποντικού σε σχέση με τον ωκεανό.

ΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙ στις προθέσεις μας ήταν να φτιάξουμε μια πυραμίδα των απαξιών της τρομοκρατίας, στην κορυφή της, ή έστω πολύ κοντά στην κορυφή της, θα τοποθετούσαμε εκείνη την παγκόσμια υπερδύναμη που βρίσκεται στην πρώτη θέση –και με πολύ μεγάλη διαφορά από την επόμενη– στην παραγωγή όπλων μαζικής καταστροφής και τρομοκρατίας, με επενδύσεις της εξαιρετικά υψηλής τεχνολογίας της· που διεξάγει ένα ευρύτατο (εξαγωγικό) εμπόριο της καταστροφικής και τρομοκρατικής παραγωγής της στις χώρες και στις οργανώσεις εκείνες που απο-

δέχονται ως πρακτική την «εμπράγμα-τη» εφαρμογή της· που έχει εφεύρει και θέσει σε λειτουργία τον όρο «παρά-πλευρη ζημιά» – όπου κάθε εκφορά του όρου συνδέεται με απώλειες ανθρώπων (και ανυποψίαστων) ζώων· που χαρακτηρίζει ως «λάθος», χωρίς να επιβάλλει κάποια κύρωση, έστω για τα μάτια του κόσμου, ένα μακελειό που κοστίζει τη ζωή σε 48 ανθρώπινες υπάρξεις και την αρτιμέλεια σε 117 –το μόνο φταίξιμο των οποίων ήταν ότι θέλησαν να λάβουν μέρος στην τελετή για την ένωση με τα δεσμά του γάμου δυο νεαρών υπάρξεων– και για το οποίο ευθύνονται άνθρωποι της και η «φιλοσοφία» που τους έχει εμπνεύσει για τις υποδεέστερες ανθρώπινες ζωές και για την ελάχιστη σημασία που έχουν όσες δεν ανήκουν στους καταλόγους των υπηκόων της· που αρνήθηκε να επικυρώσει τη διεθνή συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών, το πρωτόκολλο του Κιότο για το ραγδαίως υποβαθμιζόμενο περιβάλλον, τον έλεγχο των βιολογικών όπλων· που απεχώρησε από την αντιβαλιστική συνθήκη

ΑΒΜ· που απειλεί με βέτο την ειρηνευτική αποστολή στη Βοσνία, αξιώνοντας ασυλία για τους στρατιωτικούς της· που αρνείται, τέλος, να στηρίξει το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, γιατί δεν εξαιρεί από τη δικαιοδοσία του όσους υπηκόους της θα αποδειχθούν ενδεχομένως ένοχοι για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας στην πάταξη των οποίων αποσκοπεί.

ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ η ισχύς της, έτσι επιχειρηματολογούν ο κατασκευαστής της πολιτικής της και οι απανταχού αβανταδόροι της, ώστε δεν επιτρέπεται, από σεβασμό σ' αυτήν, να υπόκειται και να υπακούει στις διατάξεις του οποιουδήποτε Δικαίου και στις ρυθμίσεις του οποιουδήποτε Δικαστηρίου, του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου μη εξαιρουμένου.

Μια τέτοια όμως υπεροπτική λογική και μια τέτοια υπερφίαλη αντίληψη έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις αρχές του Δικαίου, όπως αυτές έχουν καταστρωθεί από όσους έχουν σχέσεις με τον πολιτισμό. Και που θέλουν ασφα- λώς το Δίκαιο να μην εξαιρεί κανέναν από την εμβέλειά του. Και που πρέπει να τείνει περισσότερο προς τους αδυνάτους, παρέχοντάς τους προστασία έναντι όσων επιχειρούν τη βλαστημία νοθεύουν την ισχύ των ως τον υπέρτατο νόμο, τον *supremus lex* των Ρωμαίων.

ΤΟΥΣ ΑΔΥΝΑΤΟΥΣ, τις μειονότητες, είτε θρησκευτικές είναι αυτές, είτε εθνικές, είτε κοινωνικές, πρέπει να αγκαλιάζει περισσότερο ένα άξιο τον ονόματός του σύστημα Δικαίου.

Και τούτο βέβαια γιατί ο ισχυρός έχει την αυτοδύναμη προστασία της δύναμής του, ο πλούσιος την κάλυψη του πλούτου του, εκείνος που διαθέτει τη σφραγίδα της δωρεάς την όποια υπεροχή του.

ΟΛ' ΑΥΤΑ όμως, τα μέχρι πρότινος αυτονόητα, φαίνεται ότι τα ξεχνά η πα-

του Δημήτρη Πετσετίδη

γκόσμια υπερδύναμη και όσοι καταστρώνουν την πολιτική της, δουλολιπείς ασιάτες και πλειοδότες μετανάστες με γενιτσαρική νοοτροπία ανάμεσά τους, βγάζοντας προς τα έξω ξεδιάντροπα δόγματα που είναι το κομμάτι του πάγου που περισσεύει από το νερό σε σχέση με όσα φρικτά θα συζητιούνται στις κλειστές συσκέψεις.

Όπως ξεχνούν, η παγκόσμια υπερδύναμη και οι κατασκευαστές της πολιτικής της, και όλα όσα συζητήθηκαν και αποφασίσθηκαν τότε που τελείωνε ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος και είχανε όλοι πιστέψει ότι άνοιγε μια καινούργια σελίδα για την ανθρωπότητα, με τους πολίτες της οικουμένης να είναι ίσοι μπροστά στο νόμο και στις ευκαιρίες, ανεξάρτητα από το χρώμα, την εθνικότητα ή τη θρησκεία των, με εξασφαλισμένες τις ελευθερίες εκείνες για τις οποίες μίλησαν η γαλλική και η αμερικανική επανάσταση αλλά και πέραν τούτων, ελευθερωμένοι από το φόβο, την ανέχεια και την ανάγκη, όπως είχαν προσθέσει, εκεί στον Άγιο Φραγκίσκο, όταν εσχεδιάζαν τον οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, φωτισμένες προσωπικότητες της ίδιας παγκόσμιας υπερ-

δύναμης που σήμερα επιδίδεται στην ύβρη.

ΤΙΣ ΙΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ όμως που ξεχνά η παγκόσμια υπερδύναμη, που –στο κάτω της γραφής– μεριμνά και φροντίζει για τα δικά της, όπως κακώς τα αντιλαμβάνεται, συμφέροντα, τις απορρίπτουν στην ουσία και τα μέλη της διεθνούς κοινότητας που δέχονται την πρόκληση και τις υπερβάσεις χωρίς μια διαμαρτυρία, περίπου ως φυσιολογικές – με πρώτη στην ευθύνη για την προδοσία την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ισχυρότερο διακρατικό οργανισμό που θα έπρεπε να στέκεται, κατά τεκμήριο, φραγμός στις απόπειρες ανατροπής της διεθνούς νομιμότητας, αντί να παίζει τον άχαρο ρόλο του αδιάφορου παρατηρητή.

ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ στην κατάταξη της πυραμίδας και ορισμένες χώρες με ιδιαίτερες επιδόσεις στην καλούμενη κρατική τρομοκρατία. Την περισσότερη επικίνδυνη και αδυσώπητη, ας σημειωθεί.

Δεν αξίζουν όμως τον κόπο ούτε για απλή αναφορά, μιας και αυτές αντλούν το θράσος και την ιταμότητά των από την αίσθηση της ατιμωρησίας που αποκομίζουν από τη σύνδεση ή την ταύτιση

με την παγκόσμια υπερδύναμη και από τον υπηρετικό ρόλο που τους έχει ανατεθεί, εν είδει υπεργολαβίας.

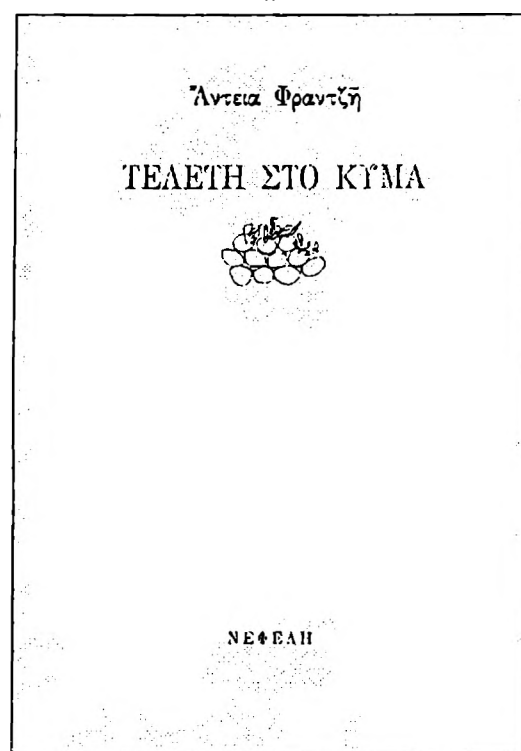
Ενώ στην τελευταία θέση, πιο κάτω και από τα επεισόδια της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Ιρλανδίας και της Ισπανίας, βρίσκεται το υπό κατεδάφιση ελληνικό(;) κεφάλαιο της καλουμένης 17 Νοέμβρη.

ΤΟ ΞΑΝΑΛΕΜΕ, έτσι για να δώσουμε την έμφαση που απαιτούν οι περιστάσεις: ας είναι τελευταίο στην κλίμακα των απαξιών το κεφάλαιο της 17 Νοέμβρη, το εξορκίζουμε και το καταδικάζουμε. Και αποφασίζουμε, περίπου ομόφωνα, να μην έχουμε ποτέ πια τρομοκρατία στη χώρα μας.

Την ίδια όμως ώρα καλούμαστε να επιστρατεύσουμε τις ψυχικές μας δυνάμεις και να τις ενώσουμε με τις ψυχικές δυνάμεις των λαών όλης της παγκόσμιας κοινότητας για να καταστρώσουμε κοινό σχέδιο δράσης εναντίον της μίας, της μεγάλης τρομοκρατίας, εναντίον του τροφοδότη λογαριασμού της.

Αν δεν συμπληρώσουμε μ' αυτήν την επιστράτευση τον εξορκισμό και την καταδίκη της ελληνικής(;) 17 Νοέμβρη, θα μοιάζουμε μ' εκείνους τους κομπογιαννίτες που δίδουν ένα γιατροσόφι για το σύμπτωμα και αφήνουν την αρρώστια να κατατρώει τα σωθικά του αρρώστου.

Άντεια Φραντζή ΤΕΛΕΤΗ ΣΤΟ ΚΥΜΑ Ποήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Ασκληπιού 6 Αθήνα
www.nefeli-books.gr

Η πόλη σε καταστολή

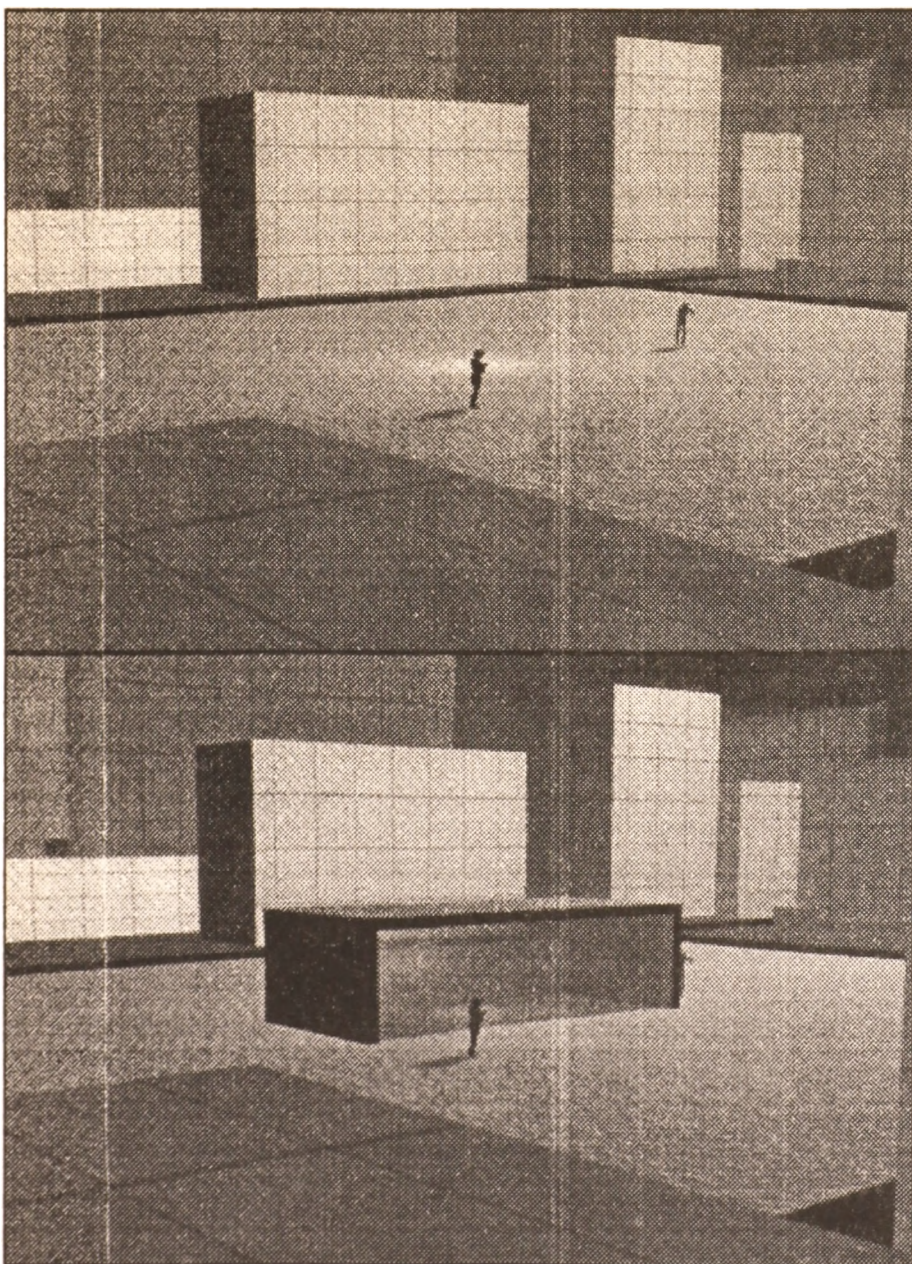
του Δημήτρη Φιλιππίδη

Η επικαιρότητα επιβάλλει να αφήσουμε για λίγο τους υψιπετείς στοχασμούς περί αρχιτεκτονικής και να ασχοληθούμε με το καυτό θέμα – την οργάνωση-φάντασμα 17η Νοέμβρη, που είχε καταντήσει εφιάλτης για τις ελληνικές «διωκτικές αρχές». Και ενώ οι συνεχείς «αποκαλύψεις» συνεχίζουν να σκάνε σαν βεγγαλικά μπροστά στα μάτια μας, θα θέλαμε να δούμε το θέμα από τη δικιά μας τώρα σκοπιά.

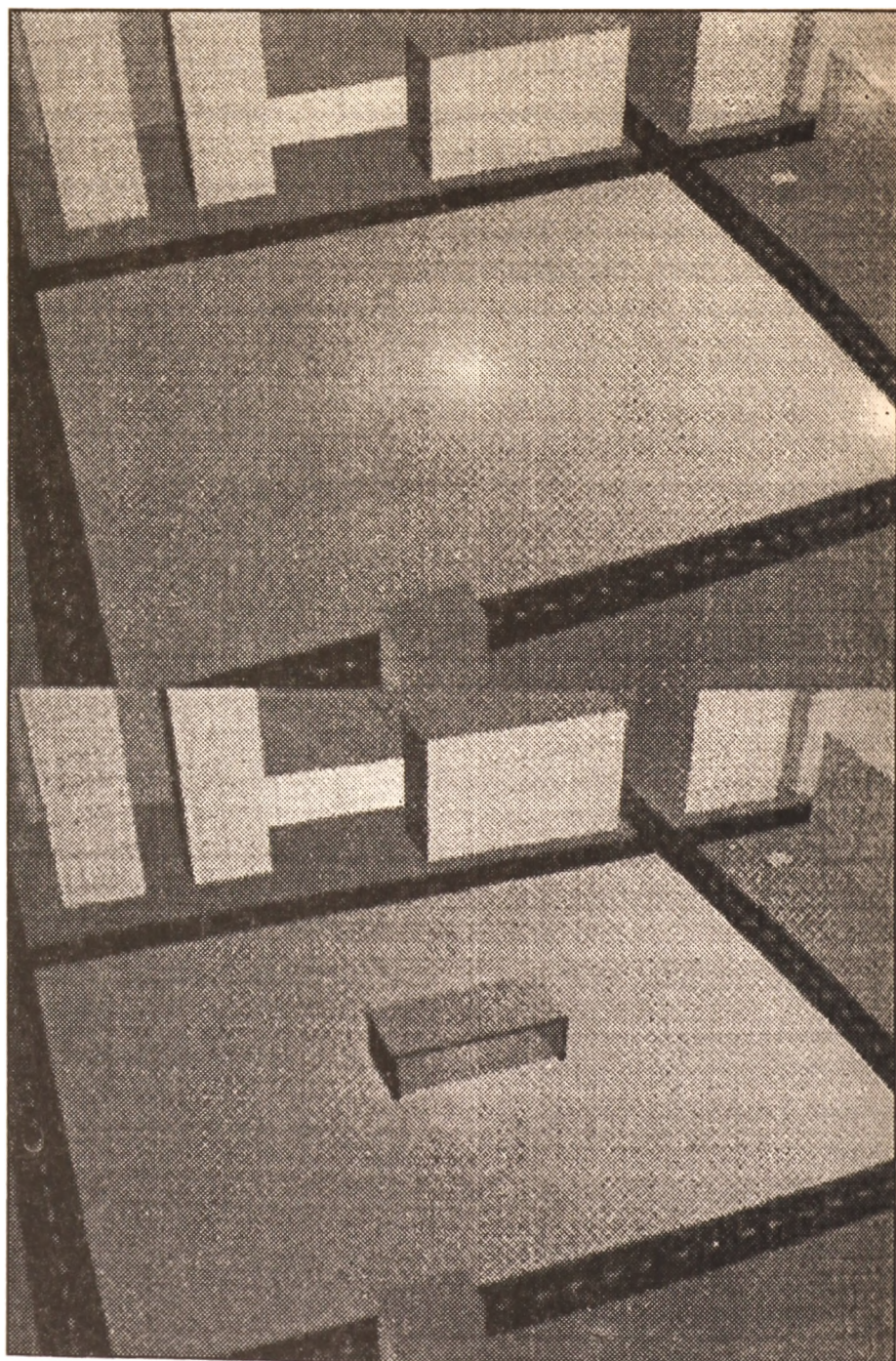
Υποχρεωτικά θα επιστρέψω στην έκθεση Big Brother που τρέχει αυτή την εποχή στου Φιξ. Εκεί, ανάμεσα στα εκθέματα, παρουσιάζεται μια πρόταση του Χρήστου Παπούλια σχετική με το θέμα – που αποδεικνύεται πέρα για πέρα προφητική. Πράγματι, τα «ευρήματα» της αστυνομίας για τον τρόπο χωροθέτησης της 17ης Νοέμβρη μέσα στην αθηναϊκή μητρόπολη συμπίπτουν εκπληκτικά με τα όσα «φαντάζεται» και «μεταφέρει σε εικαστική μορφή» ο Παπούλιας. Το σενάριό του είναι πως πρόκειται για ένα πρόσωπο στη λίστα τρομοκρατικής οργάνωσης, που

για λόγους ασφάλειας μοιράζει τις επιμέρους δραστηριότητές του σε χώρους, ορατούς και αόρατους, σκόρπιους μέσα στον αστικό ιστό. Με αυτό τον τρόπο γίνεται «αόρατος» και η οργάνωση δεν μπορεί να τον εντοπίσει: υπάρχει παντού και πουθενά.

Αν προσέξουμε τι έχουμε μάθει για την 17η Νοέμβρη τελευταία, η θρυλική αυτή οργάνωση χρησιμοποιεί ακριβώς τον ίδιο μηχανισμό με τον Παπούλια. Τα «κρησφύγετά» της, είτε πρόκειται για «κατοικία» είτε για «εργαστήρια» ή «γιάφκες», είναι μοιρασμένα μέσα στην πόλη με βάση κάποιο

Το δώμα μιας μόνιμα ημιτελούς οικοδομής. Η μεγάλη αίθουσα (για δεξιώσεις ή άλλες συγκεντρώσεις) αναδύεται από το δάπεδο ενός πλατώ.

στρατηγικό σχέδιο. Αναφέρθηκε πως η επιλογή των «κατοικιών», για παράδειγμα, σχετίζεται με τους προβλεπόμενους στόχους της οργάνωσης, κοντά δηλαδή σε σημεία που σχεδιάζοταν κάποια «επέμβαση». Ανάλογα, τα «εργαστήρια» και οι «γιάφκες» βρίσκονταν σε πολυσύχναστα κεντρικά μέρη, εκεί δηλαδή που δεν θα μπορούσαν εύκολα να γεννήσουν υποψίες. Λίγο πιο έξω, στην περιφέρεια της πόλης, υπήρχαν τα «εξοχικά» – ακόμα κι ένας συνωμότης οφείλει να έχει ένα τέτοιο δείγμα δεύτερης κατοικίας, για να μην ξεχωρίζει από το πλήθος. Επιπλέον, οι εγκαταστάσεις αυτές αλλάζουν θέση «αρκετά συχνά», για να μην μπορούν να εντοπιστούν τα ίχνη τους.

Βέβαια, ο «μαγικός» τρόπος της αφαιρετικής (νοηματικής) σχεδίασης του Παπούλια παίρνει για δεδομένο ότι βρισκόμαστε σε μια «εξελιγμένη» ηλεκτρονική εποχή, κι ότι εκείνα που βλέπουμε να συμβαίνουν στην οθόνη του DVD (όγκοι να αναδύονται και να εξαφανίζονται αθόρυβα, χώροι να διπλώνουν και να συρρικνώνονται) είναι απόλυτα εφικτά, η πέρα για πέρα πειστική πραγματικότητα.

Σύμφωνοι, ο κ. Ξηρός και η παρέα του δεν διαθέτουν τέτοια μέσα – ας μην ξεχνάμε πως βρισκόμαστε στα Βαλκάνια και ότι μια τέτοια οργάνωση χρησιμοποιεί στοιχειώδη τεχνολογία. Η διαφορά είναι επουσιώδης. Εκείνο που έχει τεράστια σημασία είναι πως οι δύο αυτές ομάδες –θύτες και θύματα της «τρομοκρατίας»– χρησιμοποιούν τελικά ακριβώς τις ίδιες τεχνικές απόκρυψης, προσπαθώντας να ξεφύγουν από την επιτήρηση. Δεν έχει καμιά απολύτως σημασία ποιος έχει δίκιο (αυτά, ας τα ψάξουν οι ηθικολόγοι). Σημασία έχει ότι η σύγχρονη ζωή επιβάλλει αυτούς τους (όχι και τόσο νέους) ρόλους με ασυνήθιστη οξύτητα. Από τη μια, οι θωρακισμένες μερσεντές και η συνεχής τροποποίηση των «διαδρομών» μέσα στην πόλη, η αποφυγή της (προβλέψιμης) δημοσιότητας, οι σεκιουριτάδες. Από την άλλη, οι «εκτός νόμου», με τα καταδιωκτικά στις φτέρνες τους, να προβάλουν περούκες, να γίνονται καπνός σπέρνοντας πτώματα και «προκηρύξεις».

Το κοινό στις δύο αυτές κοινωνικές ομάδες δεν είναι μόνο η υιοθέτηση ίδιας τεχνικής απόκρυψης και εκτροπής, αλλά και το (αναπάντεχο) συμπληρωματικό τους, η παράλληλη επίδειξη ισχύος. Οι μεγάλοςχημοι «στόχοι» των τρομοκρατών μπορεί να παίζουν κρυφτούλι μέσα στην πόλη (αλήθεια, πότε θα γίνει μια έρευνα για τους χώρους που χρησιμοποιούν;) αλλά ώρες-ώρες βγαίνουν στη δημοσιότητα για να προκαλέσουν δέος στα πλήθη (εξαιρούνται οι «σταθμάρχες»). Αντίστοιχα, οι «τρομοκράτες» επιζητούν τη δημοσιότητα για να κερδίσουν το «λαϊκό αίσθημα», οπότε ακολουθούν τις δικές τους τελετουργίες (τα «μαρκαρισμένα» περίστροφα, η «σημαδεμένη» γραφομηχανή, οι προκηρύξεις με το σταμπρισμένο «αστέρι»).

Θα πείτε, αυτά είναι όλα γνωστά από αστυνομικά μυθιστορήματα ή φιλμ νουάρ: ο δολοφόνος προκαλεί τους διώκτες του, με το να αφήνει πάντα τυποποιημένα «ίχνη», σαν σήμα κατατεθέν. Έτσι στήνεται ένας «διάλογος» ανάμεσα σε θύτες και διώκτες, με τα «αθώα θύματα» κάπου στη μέση να πληρώνουν τα σπασμένα.

Στην περίπτωσή μας, οι ρόλοι είναι αρκετά πιο σύνθετοι ή μάλλον, εναλλασσόμενοι. Δεν χρειάζονται καν περούκες ή αστυνομικές στολές. Θύτες και θύματα, με τις «διωκτικές αρ-

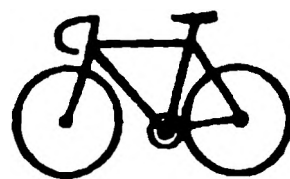
χές» με το μέρος της κοινωνίας (άρα, με τα θύματα), παίζουν τους ίδιους ρόλους σε ένα «αστικό δράμα» με εμάς όλους θεατές-όμηρους. Οι ρόλοι μπλέκονται μεταξύ τους, δεν ξέρεις κάθε στιγμή ποιον ακριβώς έχεις μπροστά σου – εκτός αν η αστυνομία σε ρβίρει ένα πτώμα, με τη χαρακτηριστική ταμπελίτσα δεμένη στο δάχτυλο του ποδιού. Τότε ξέρεις.

Η πόλη βρίσκεται έτσι «σε καταστολή», χρησιμοποιώντας μια ασυνήθιστη ρευστότητα και εξαφάνιση ορίων (τρομοκράτης μπορεί να «αποδειχτεί» ο τυχαίος γείτονας που συναντάς στο ασανσέρ). Για να παιχτεί «σωστά» το παιχνίδι πρέπει όλοι να θυσιάσουμε μέρος από την ιδιωτική μας ζωή, να υποστούμε τον έλεγχο για το καλό μας. Δεχόμαστε λοιπόν με ενθουσιασμό να διατηρηθεί εκείνη η επίφαση ανεμελιάς και ελευθερίας, η αίσθηση του να χάνεσαι στο «ανώνυμο πλήθος», το γκλάμορ των συνταρακτικών αποκαλύψεων ως αντίδοτο της ανίας. Την ίδια στιγμή, το «προφητικό» αρχιτεκτονικό μοντέλο του Παπούλια, υπαρκτό ή νοητό, απλώνεται παντού στην πόλη όπου ζούμε: ανήκουμε στο «δίκτυο», είμαστε όλοι γραμμένοι στη λίστα.

Για όσους μπορεί ακόμα να δυσπιστούν, προτείνω να μελετήσουν τους νέου τύπου χώρους γραφείου-κατοικίας για τους «πολίτες της παγκοσμιοποίησης» που προσφέρονται ήδη στην Αθήνα από ξένες εταιρείες: ειδοποιείς λίγες ώρες πριν κι όταν φτάσεις βρίσκεις τον κατάλληλα «καλωδιωμένο» χώρο εργασίας και προσωρινής διαμονής να σε περιμένει σε ειδικό, εξωτερικά ανώνυμο κτήριο. Αύριο, το σύμπαν!

ΟΙ “ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ”

ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΠΟΛΛΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΗ 30-50%,
ΣΤΟ ΠΑΤΑΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ,
10-30 ΙΟΥΛΙΟΥ,
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 10:00-16:00

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 57 (ΣΤΟΑ ΟΠΕΡΑ)

τηλ.: 010-36.21.481

fax: 010-36.18.343

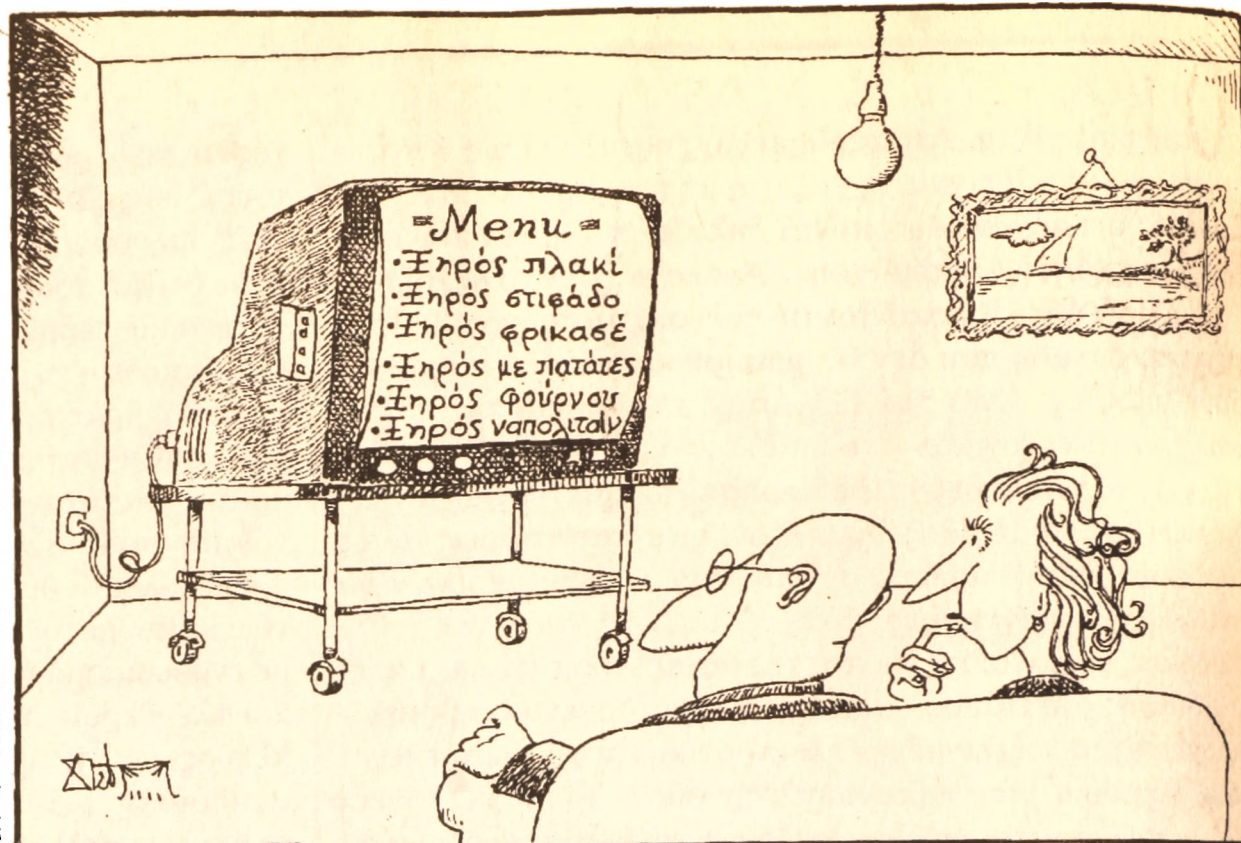
ΚΛΑΙΚΟΣ «ΝΙΚΙΤΑ»

17 ΧΑ

του Βασίλη Μαρουλά vasilis@methexis.gr

Μια φορά κι έναν καιρό ένας τρομοκράτης ζαλώθηκε μια βόμβα, δέκα χειροβομβίδες κι ένα όπλο. Όχι, μη πάει το μυαλό σας στο κακό. Δεν ετοιμαζόταν για τρομοκρατική επίθεση. Ποιος άλλωστε σοβαρός τρομοκράτης θα ζαλωνόταν μια βόμβα, δέκα χειροβομβίδες κι ένα όπλο για να κάνει μια τρομοκρατική επίθεση; Βόλτα στο λιμάνι είχε βγει ο άνθρωπος. Πήγαινε, ερχόταν και ξανά μανά το ίδιο μέχρι που κάποια στιγμή ο διάολος το έσπασε το πόδι του κι έσκασε η βόμβα. Έτσι απλά, όπως το συνηθίζουν οι βόμβες όταν τσαντίζονται επειδή ο κάτοχός τους δεν τους αγοράζει μαλλί της γριάς. Γκρίνια στη γκρίνια, «σκάσε επιτέλους» είπε ο τρομοκράτης στη βόμβα κι εκείνη υπάκουα έσκασε. Αμέσως βρέθηκε κοντά του ο φύλακας μιας εταιρείας ιπτάμενων δελφινιών με την «δαιμονισμένη του σφυρίχτρα» που του «την έδωσε η εταιρεία του, επειδή η εταιρεία του «έχει μεγάλο αίσθημα ευθύνης απέναντι στους πελάτες της». Ύστερα ήρθε ο έρωτας και η αστυνομία. Η οποία εκτός από τον τρομοκράτη, την σκασμένη πλέον βόμβα, τις δέκα άσκαστες χειροβομβίδες, βρήκε και 13 κλειδιά, σαράντα μύστορες, ογδόντα μαθητάδες, τον θησαυρό του Κάπτεν Κουκ, τέσσερα ομόλογα, επτά ομολογίες μελών της 17N κι ένα κιλό τυρί (άσχετο, αλλά σύμφωνα με την βρετανική μέθοδο ερευνών όλα έχουν μια χρηστική αξία στην πάταξη της τρομοκρατίας).

Η αστυνομία ξεκίνησε από τα κλειδιά. Τα πήρε και τα έβαλε (όλα μαζί) σε μια πόρτα ενός διαμερίσματος στα Κάτω Πατήσια. Και ω του θαύματος! τα κλειδιά ταίριαζαν (όλα μαζί) στην πόρτα. Την άνοιξαν και τι βρήκαν; Δεν θα το πιστέψετε. Την 17 Νοέμβρη. Τι σύμπτωση, τι ευχάριστη έκπληξη ήταν αυτή; Βρήκαν μέσα στο πολύ γλυκό και κουκλίστικο διαμερισμάκι (σύμφωνα

με τις δηλώσεις του ιδιοκτήτη του) των 40 τετραγωνικών, όλες τις ρουκέτες Συκουρίου (ονομασία προέλευσης εγκεκριμένη από την Ε.Ε. σύμφωνα με την οποία μόνο η Ελλάδα έχει δικαίωμα να παράγει ρουκέτες Συκουρίου), όλα τα πιστόλια Ελευθερούπολης (ονομασία προέλευσης που ακόμη βρίσκεται στο στάδιο έγκρισης και θα συζητηθεί στην επόμενη συνάντηση των υπουργών Γεωργίας), οχτώ τεράστιες κούτες, τρία κοντέινερς, ένα αντιτορπιλικό και δύο υποβρύχια (λόγω της Ναυτικής Εβδομάδας), επτά αυτοκίνητα, μια σημαία και μια σφραγίδα της οργάνωσης. «Μα πως χώρεσε ολόκληρη σφραγίδα εδώ μέσα;» αναρωτήθηκε η αστυνομία, αλλά την λύση έδωσε ο Πάνος Σόμπολος. Η σφραγίδα ήταν αναδιπλούμενη και χωρούσε κάτω από το διπλό κρεβάτι. Οι έρευνες έγιναν με μεγάλη μυστικότητα κι έτσι μόνο το ΜΕΓΑ, ο ΑΝΤ1, ο ΑΛPHA, το STAR, το ALTER, το TV Magic, το Αλ Τζαζίρα και οχτώ ψώνια με ερασιτεχνικές κάμερες κάλυψαν αποκλειστικά και πρώτοι το «ντου» της αστυνομίας. Μετά το πρώτο σοκ –που είχε ανακοινώσει πριν έξι μήνες η Νικολούλη και δύο ημέρες ο Κακαουνάκης– όλα τα κανάλια σε αποκλειστικότητα αναρωτήθηκαν «μα είναι δυνατόν η 17N να είχε μία μόνο γιάφκα;». Κανένα πρόβλημα, αποκρίθηκε η talking head της Ελληνικής αστυνομίας. Σε λίγες ώρες αποκαλύφθηκε κι άλλη γιάφκα της οργάνωσης, ακόμη μεγαλύτερη. Η έρευνα στη νέα γιάφκα αποκάλυψε τον ναύσταθμο της Σαλαμίνας, δύο F-16, ένα AWAC κι ένα κατάστημα με είδη αποκριών, με αποτέλεσμα η 17N να αφοπλισθεί για δεύτερη φορά.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθώ σε ορισμένα sites που υπάρχουν στο Ίντερνετ και καταγράφουν τα λάθη των χολλυγουντιανών υπερπαραγωγών, όπως για παράδειγμα αυτό στην επικείμενη Μπρέιτχαρτ όπου την ώρα της μεγάλης επίθεσης των Σκωτσέζων εναντίον των Βρετανών τον 13ο αιώνα, πίσω τους περνούσε ένα λευκό βαν παραγωγής 1993 (της 17N άραγε;). Η επιχείρηση της ΕΛ.ΑΣ. λοιπόν κατέλαβε ήδη την πρώτη θέση στη λίστα των ταινιών με τα περισσότερα λάθη σεναρίου και σκηνοθεσίας με κυρίαρχο λάθος αυτό που ήθελε να αποκαλύπτεται η πρώτη γιάφκα μέσω της τηλεκάρτας που είχε πάνω του ο Σάββας Ξηρός και μέσω της οποίας είχε καλέσει το τηλέφωνο της γιάφκας. Ως γνωστόν όμως μέσα στη γιάφκα αυτή δεν υπήρχε τηλεφωνική συσκευή. Ασήμαντες λεπτομέρειες. Όπως ασήμαντη είναι και η λεπτομέρεια ότι ενώ οι υπουργοί της κυβέρνησης –πλην Χρυσόχοϊδη– γνώριζαν για την υπόθεση ότι έγραφε το δελτίο Τύπου του Πρωθυπουργικού Γραφείου, ο πρέσβης των ΗΠΑ κοκορευόταν ότι γνώριζε όλες τις λεπτομέρειες. Μπανάνες, εδώ οι καλές μπανάναινες.

Γράφω αυτό το κείμενο λίγες ημέρες πριν την έκδοση του τεύχους. Δεν ξέρω τι θα προκύψει ως εκείνη την ημέρα. Ίσως μια τρίτη γιάφκα που θα κρύβει το Ακρωτήριο Κανάβεραλ και μια τέταρτη με έναν διαστημικό σταθμό. Αυτό που υποψιάζομαι πάντως ότι δεν θα ανακαλυφτεί ποτέ, είναι τα οστά του σκελετού της 17N που βρίσκονται θαμμένα από την ημέρα που την σκότωσαν αυτοί που την γέννησαν. Όποιοι κι αν ήταν αυτοί.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΟΒΙΔΙΟΣ Ο ΑΝΤΙΡΟΥΦΙΑΝΟΣ...

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 9/10/02

Ε.ΟΧΙ! ΜΕ ΠΡΟΣΧΗΜΑ ΤΗΝ ΕΞΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ
ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΝ ΝΑ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΚΑΙ
Ν' ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΚΙ ΟΛΟ ΤΟ
ΠΡΑΚΤΟΡΟΝΙ' ΤΩΝ ΑΓΓΛΟΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΣΕ ΒΑΘΡΟ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ!

ΒΕΒΑΙΑ, ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΟΦΕΙΛΟΥΜΕ ΝΑ ΜΗΝ ΑΥΤΟΠΑΓΙΔΕΥΟΜΑΣΤΕ
ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΕΣ ΑΓΚΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΤΥΠΙΚΟΤΗΤΕΣ!
ΔΙΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΝΑ ΔΩΘΕΙ Η ΕΝΤΥΠΩΣΗ ΟΤΙ ΔΕΝ ΚΑΤΑ-
ΔΙΚΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΟΤΙ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΖΟΥΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΩΚΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ!

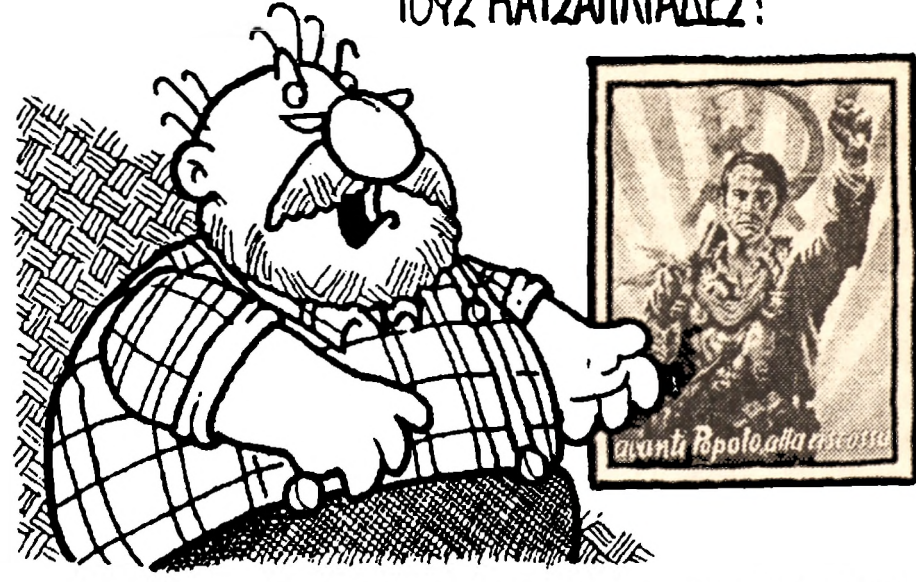
ΑΛΙΩΣΤΕ, ΔΕΝ ΖΟΥΜΕ ΚΙ ΕΠΙ ΧΟΥΝΤΑΣ! ΤΩΡΑ Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ
ΥΠΗΡΕΤΕΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ! ΚΙ ΑΝ ΚΑΝΕΙ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΕΣ ΧΥΠΗΤΕΣ
ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΟΥΛΕΣ, Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΟΣ ΚΙ ΟΦΕΙΛΟΥΜΕ
ΝΑ ΤΗΣ ΠΑΡΕΧΟΥΜΕ ΤΥΦΛΗ ΕΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΚΙ ΑΜΕΡΙΣΤΗ
ΣΥΝΠΑΡΑΣΤΑΣΗ!

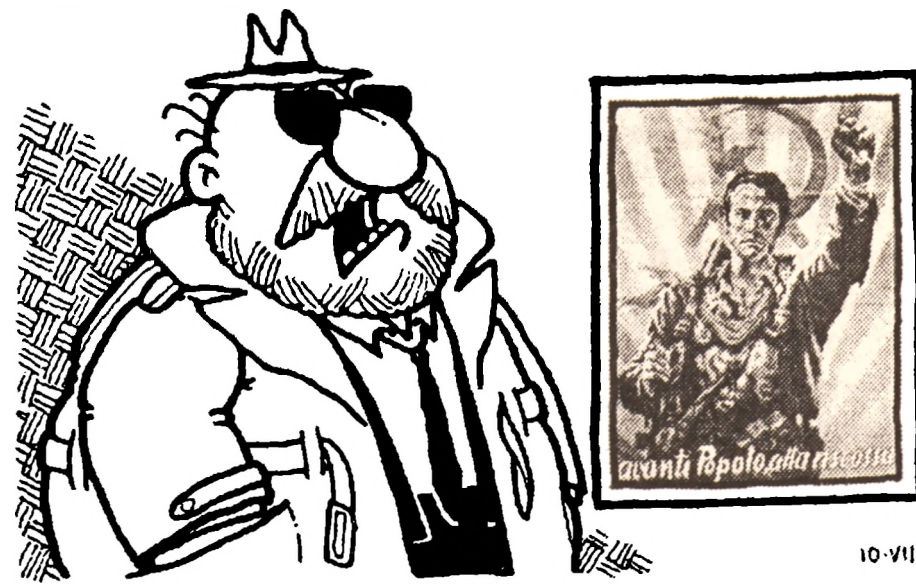
ΤΟΣΟ ΠΟΛΥ ΜΑΛΙΣΤΑ ΕΧΟΥΝ ΑΠΟΘΡΑΣΥΝΘΕΙ, ΩΣΤΕ
ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΣΥΝΕΝΟΧΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ
ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΝΑ ΡΟΥΦΙΑΝΕΥΟΥΜΕ Ο ΕΝΑΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ
ΚΙ ΟΧΙ ΑΠΛΩΣ Ν' ΑΥΤΟΦΙΜΩΘΟΥΜΕ!

ΣΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ ΕΧΟΥΜΕ ΚΙ ΟΚΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ!
...ΚΙ ΑΝΤΕ ΝΑ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΟΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΣΑΙ ΑΠΟ-
ΔΕΙΞΕΙΣ, ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ, ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΕΣ ΤΕΤΟΙΕΣ ΑΗΔΙΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΑΓΛΑΡΩΣΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ
ΤΟΥΣ ΚΑΤΣΑΠΝΙΑΔΕΣ!

ΩΣ ΕΔΩ ΛΟΙΠΟΝ! ΣΗΜΑΣΙΑ ΕΧΕΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΛΙΑΝΙΣΟΥΜΕ
ΟΣΟ ΠΙΟ ΓΡΗΓΟΡΑ ΓΙΝΕΤΑΙ! ΑΝ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ
ΚΙ ΕΚΤΑΚΤΑ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΑ Γ' ΑΥΤΑ ΤΑ ΚΑΘΙΚΙΑ!
...ΚΑΤΙ ΞΕΡΑΝΕ ΠΑΛΙΟΤΕΡΑ!

10-VII

Τα επιτελεία των μικρότερων κομμάτων δίνουν ιδιαίτερη σημασία στο αποτέλεσμα των δημοτικών εκλογών στην Αθήνα και τους άλλους δύο-τρεις μεγαλύτερους από πληθυσμιακή άποψη δήμους της χώρας. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι πρωτίστως επικοινωνιακός. Στοχεύει σε εμφάνιση αξιοπρεπών ποσοστών το βράδυ της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων από τηλεοράσεως. Ο λόγος είναι προφανής: οι βουλευτικές εκλογές. Σ' αυτές, ειδικά τα κόμματα της Αριστεράς θα δώσουν μια πολύ σημαντική πολιτική μάχη επιβίωσης και προετοιμάζονται από τώρα.

Ο Συνασπισμός είναι τελευταία το πιο πολυσυζητημένο κόμμα της Αριστεράς, εν όψει των πολυπλοκότερων αυτοδιοικητικών εκλογών της τελευταίας τουλάχιστον δεκαετίας.

Το Αντί είχε μια συζήτηση γι' αυτή «τη σημαντική αυτοδιοικητική μάχη» με τον επικεφαλής του ψηφοδέλτιου «Η άλλη Αθήνα» Φώτη Κουβέλη. Η οποία όμως δεν περιορίστηκε μόνο στα αυτοδιοικητικά. Επεκτάθηκε και στην εικόνα και την κατάσταση της Αριστεράς, στον ανακαθορισμό της στάσης της και την αποκατάσταση της επαφής της με την κοινωνία, και στις συλλογικές δράσεις των πολιτών οι οποίες προβάλλουν σαν αναγκαιότητα.

«Η αυτοδιοικητική άποψη έχει πολιτικοϊδεολογικό φορτίο»

Τη συνέντευξη πήρε η Όλγα Φωτακοπούλου

• *Να ξεκινήσουμε από τα γκάλοπ.*

Εσάς σας ανησυχούν τα στοιχεία που δείχνουν τον ΣΥΝ κάτω του 3%;

Πιστεύετε ότι αυτό θα έχει επιπτώσεις και στις δημοτικές εκλογές για το ψηφοδέλτιο του οποίου ηγείσθε;

— Με προβληματίζει η στασιμότητα της Αριστεράς γενικότερα. Η Αριστερά βρίσκεται σε μια κάμψη και αυτό είναι ανεξάρτητο από το ότι εγώ εκτιμώ πως ο ΣΥΝ θα είναι στη Βουλή μετά τις επόμενες εκλογές. Το ζήτημα όμως δεν βρίσκεται εκεί. Το ζήτημα είναι στην υποχρέωση της Αριστεράς να ανακαθορίσει την τακτική της, να διαμορφώσει ιδεολογικούς άξονες και να μπορέσει να αντισταθεί σ' αυτή τη λαίλαπα και την αποϊδεολογικοποίηση της πολιτικής.

Σ' ό,τι αφορά στη μάχη των αυτοδιοικητικών εκλογών, χωρίς να μου διαφεύγουν οι πολιτικοί συσχετισμοί, εκτιμώ ότι θα υπάρξουν πολίτες οι οποίοι θα επιλέξουν με αυτοδιοικητικά κριτήρια και θα κινηθούν μ' ένα τρόπο διαφορετικό από εκείνον που επιλέγουν να συμπεριφερθούν στις βουλευτικές εκλογές.

• *Μιλώντας για αυτοδιοικητικά κριτήρια, θα ήθελα ένα σχόλιο για την αντίληψη που υπάρχει ότι δεν έχουν και τόσο μεγάλη σημασία οι πολιτικές αναφορές ενός δημάρχου, αρκεί αυτός «να είναι καλός νοικοκύρης, αφού ένας δήμαρχος πρέπει να φροντίζει τα παρτέρια, την καθαριότητα και τα πεζοδρόμια»...*

— Οι προσεχείς δημοτικές εκλογές είναι μια σημαντική πολιτική αυτοδιοικητική μάχη. Και λέω πολιτικοαυτοδιοικητική, διότι από τη μια είναι οι υποστηρικτές της άποψης που θέλουν την τοπική αυτοδιοίκηση να είναι παρακολουθηματική σε σχέση προς την εκάστοτε εκτελεστική εξουσία, και από την άλλη είναι η πολιτική που διεκδικεί τον αυτόνομο ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, ως ένα ιδιαίτερο βήμα έκφρασης της εξουσίας των ίδιων των πολιτών.

Μια δημοτική αρχή βεβαίως καλείται να αντιμετωπίσει όλα εκείνα που προσδιορίζουν την πραγματικότητα της πόλης. Αλλά ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπίσεις τα προβλήματα που προσδιορίζουν τη ζωή των πολιτών, τη ζωή των δημοτών είναι μια πολιτική υπόθεση. Εάν αρνηθείς το μοντέλο που σήμερα κυριαρχεί για την χωροθέτηση των ολυμπιακών έργων είναι μια πολιτική πράξη, είναι μια πολιτική επιλογή. Ή εάν θα αναπτύξεις ή όχι συστηματικές διαδικασίες πολιτισμού μέσα στον δήμο, ενός πολιτισμού όχι με μια γενική και αφηρημένη έννοια, αλλά με τη διάσταση της καθημερινότητας του πολιτισμού, είναι επίσης μια βαθύτατα πολιτική επιλογή.

Έτσι όποιος υποστηρίζει ότι στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης συγκρίνονται μόνο συμπεριφορές αναφορικά με την τεχνική αντιμετώπιση των προβλημάτων, πιστεύω ότι υπηρετεί την διαχειριστική αντίληψη.

Για παράδειγμα, ένα από τα μεγάλα ζητήματα που αναδεικνύονται στον Δήμο Αθηναίων είναι η απουσία μιας αυτοδιοικητικής πολιτικής η οποία θα αναδεικνύει τη συλλογικότητα των δημοτών. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν λειτουργούν τα επτά διαμερισματικά συμβούλια. Και η μη λειτουργία τους ουσιαστικά είναι επίσης μια πολιτική πράξη, από την ώρα που πλήττει τη συλλογικότητα που είναι το κύριο χαρακτηριστικό της τοπικής αυτοδιοίκησης.

• *Έχουμε παρατηρήσει ότι ένα από τα ζητήματα αιχμής για τους πολίτες είναι το θέμα της έλλειψης ελεύθερων χώρων. Έχετε διαμορφωμένη αντίληψη και συγκεκριμένη πρόταση για το θέμα;*

— Βεβαίως. Κι όχι μόνον τώρα. Και λέω όχι τώρα με την έννοια ότι η προσπάθειά μας να αναδείξουμε ως πάρα πολύ σημαντικό μέγεθος την προστασία των ελεύθερων δημόσιων χώρων, όσων έχουν απομείνει, είναι μια πράξη που μας συνοδεύει ως μια πολιτική πρακτική εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Για μας είναι θέμα προτεραιότητας η προστασία και η περιβαλλοντική αναβάθμιση των ελεύθερων δημόσιων χώρων, αντί για την παράδοσή τους στους όγκους τσιμέντων. Η Αθήνα αποκόπτεται συστηματικά από το περιστατικό φυσικό περιβάλλον, αλλά και από το θαλάσσιο μέτωπό της. Οι ελεύθεροι χώροι στην Αθήνα έχουν όνομα. Είναι το κτήμα Θων που η κυβέρνηση το παρέδωσε στην ιδιωτική εκμετάλλευση, με

συνεργό τη σιωπή της δημοτικής αρχής. Είναι το άλσος Ριζάρη, που και αυτό απειλείται. Είναι το άλσος Γουδή, που απειλείται με οικοδομικές παρεμβάσεις και το οποίο εμείς το διεκδικούμε ως μητροπολιτικό πάρκο. Είναι τα μεγάλης ιστορικής και αρχιτεκτονικής σημασίας κτίσματα στον χώρο του πρώην 401 Στρατιωτικού Νοσοκομείου στους πρόποδες του Λυκαβηττού, τα οποία πρόκειται να παραδοθούν στην κατεδάφιση για να οικοδομηθεί εκεί ένας ξενοδοχειακός κολοσσός συμφερόντων του Οργανισμού Διαχείρισης Εκκλησιαστικής Περιουσίας. Είναι τα Προσφυγικά της λεωφόρου Αλεξάνδρας και της Πανόρμου τα οποία απειλούνται και αυτά. Είναι ο Ελαιώνας. Εδώ και πάρα πολλά χρόνια παραμένει το αίτημα για αναβάθμιση και ανάπλασή του και δεν έχει γίνει ακόμα τίποτα. Εμείς διεκδικούμε τον Ελαιώνα ως το δυτικό μητροπολιτικό πάρκο. Είναι υπερτοπικής σημασίας πνεύμονας πράσινου για ολόκληρη την Αττική και όχι μόνον για την Αθήνα.

Έχουμε επίγνωση ότι συγκρουόμαστε με μικρά και μεγάλα συμφέροντα όταν διατυπώνουμε αυτόν τον πολιτικοαυτοδιοικητικό λόγο. Για μας όμως προέχει το συμφέρον της ανθρώπινης ύπαρξης, γι' αυτό και υποστηρίζουμε ότι οι συντελεστές δόμησης πρέπει να μειωθούν. Η αυτοδιοικητική άποψη έχει εκ των πραγμάτων πολιτικοϊδεολογικό φορτίο. Το εάν θα ενεργήσεις στην κατεύθυνση ανοχής ή και στήριξης του μοντέλου ανάπτυξης που χωροθετεί έργα εκεί που θα μπορούσαν να υπάρχουν πνεύμονες ανάσας, είναι πολιτική επιλογή.

• Υπάρχουν σε εξέλιξη έργα που αφορούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Ο τρόπος που αυτά πραγματοποιούνται αφορά και την τοπική αυτοδιοίκηση. Υπάρχει σειρά καταγγελιών για παραβάσεις κυρίως περιβαλλοντικές, αλλά όχι μόνο. Έχετε διαμορφώσει άποψη απέναντι σ' αυτή την πολιτική πραγματικότητα;

— Είμαστε από εκείνους που είχαν καταθέσει τις αντιρρήσεις τους ευθύς εξ αρχής για την ανάλυση της Ολυμπιάδας. Οι αντιρρήσεις μας αυτές δυστυχώς επιβεβαιώνονται σήμερα και μάλιστα ενισχύονται, καθώς ο τρόπος που προωθούνται και χωροθετούνται τα ολυμπιακά έργα επιτείνει τα αδιέξοδα. Υπάρχει μια διαταραγμένη σχέση πό-

λης και κατοίκων. Αυτή η σχέση κλονίζεται ακόμη περισσότερο, ενώ υποθηκεύονται και οι τελευταίοι εναπομείναντες δημόσιοι ελεύθεροι χώροι. Οφείλουμε να προειδοποιήσουμε και να επισημάνουμε αυτό το οποίο πιστεύουμε. Η Αθήνα θα είναι πάλι μετά το τέλος των αγώνων η πόλη του νέφους και του κυκλοφοριακού χάους. Η Αττική, αλλά και η χώρα ολόκληρη, θα είναι φτωχότερη την επόμενη μέρα, μιας και όλοι θα χρωστάμε περισσότερο για να κλείσουμε τη μαύρη τρύπα που θ' αφήσει πίσω του το 2004. Εμάς μας αφορά η επόμενη μέρα της Ολυμπιάδας, συνεπώς αφορά όλους και πρωτίστως τον δήμο της πρωτεύουσας, που δεν μπορεί να περιορίζεται σε έναν διεκπεραιωτικό και τελετουργικό ρόλο χωρίς φωνή και παρέμβαση.

• Έχετε παρατηρήσει ότι με άλλοθι «τους χρόνους που πιέζουν» για την Ολυμπιάδα, πραγματοποιούνται έργα με παραβάσεις σε σχέση με το περιβάλλον και με διαδικασίες που ουσιαστικά παρακάμπτονται;

— Σ' ότι αφορά στο περιβάλλον, πράγματι προσβάλλεται στο όνομα της γρήγορης διεκπεραίωσης των έργων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του προαστιακού σιδηροδρόμου, που είναι ένα σωστό έργο, με την έννοια ότι τα μέσα μαζικής μεταφοράς σε άξονα σταθερής τροχιάς, δίνουν απάντηση στο κυκλοφοριακό ζήτημα. Όμως ο προαστιακός σιδηρόδρομος σε ορισμένες ευαίσθητες περιοχές της Αθήνας πρέπει να υπογειοποιηθεί. Στο όνομα της γρήγορης εκτέλεσης του έργου η κυβέρνηση αποφάσισε την μη υπογειοποίηση. Ευτυχώς παρενέβη η ολομέλεια του ΣτΕ, η οποία αξιοποιώντας τις διατάξεις του Συντάγματος για την προστασία του περιβάλλοντος ακύρωσε τη σχετική διοικητική πράξη. Υπάρχουν και άλλες τέτοιες επιλογές προσβολής του περιβάλλοντος στο όνομα της γρήγορης διεκπεραίωσης και εκτέλεσης των έργων. Σ' ότι αφορά στην παράκαμψη διαδικασιών για την ανάθεση των έργων, αυτή θα προκύψει σε λίγο, όταν η κυβέρνηση στο όνομα της ανταπόκρισης στο χρονοδιάγραμμα, φοβάται ότι θα προχωρήσει σε απευθείας αναθέσεις έργων. Η διεκδίκησή μας είναι διπλή. Να προστατέψουμε όσο γίνεται το περιβάλλον παρεμβαίνοντας στα ζητήματα της χωροθέτησης των έργων και από την άλλη να

διεκδικήσουμε να υπάρξει η διαφάνεια στη διαχείριση του δημοσίου χρήματος.

• Οι απόψεις που μόλις πριν λίγο υποστηρίζατε προϋποθέτουν πολιτικές σύγκρουσης με την κυβέρνηση.

Τελευταία κυριαρχεί η άποψη ότι ο ΣΥΝ δεν έχει και τόσο καλή σχέση με τις πολιτικές σύγκρουσης με την κυβέρνηση. Ασκείται κριτική σε στελέχη του ΣΥΝ για φιλοκυβερνητικές θέσεις. Θα λειτουργήσουν ανασταλτικά αυτά τα στελέχη σε δράσεις εναντίον της κυβέρνησης; Και ακόμα, θα επηρεάσει αυτή η εικόνα λέτε το αποτέλεσμα των δημοτικών εκλογών εις βάρος σας;

— Είμαι βέβαιος ότι δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να εμποδιστεί μια δράση που θέλει να αποκρούσει κυβερνητικές επιλογές που ζημιώνουν την πόλη και προσβάλλουν την τοπική αυτοδιοίκηση και τον χαρακτήρα της όπως εμείς τον διεκδικούμε. Ότι υπήρξαν μεμονωμένες περιπτώσεις κάποιων μελών μας που πράγματι δεν υπηρέτησαν τη συλλογική απόφαση της προγραμματικής αντιπολίτευσης προς την κυβέρνηση, δεν σημαίνει ότι αυτή η συμπεριφορά αυτών των μελών θα πρέπει να χαρακτηρίζει και να βαρύνει και τον Συνσπισμό, αλλά ειδικότερα και την δημοτική κίνηση «Η άλλη Αθήνα», η οποία δεν αποτελείται μόνο από δυνάμεις του ΣΥΝ.

• Έχετε να κάνετε κάποιο σχόλιο για την όλο και αυξανόμενη δυσπιστία των πολιτών απέναντι στην ειλικρίνεια του πολιτικού λόγου;

— Εκείνο το οποίο διαπιστώνω, όχι μόνον εγώ, είναι ότι υπάρχει μια κρίση αξιοπιστίας της πολιτικής. Απομακρύνονται οι πολίτες από τη συλλογική δράση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα κενό, το οποίο σπεύ-

δουν να το καταλάβουν και το καταλαμβάνουν ποικιλώνημα οικονομικά κέντρα τα οποία ασκούν πολιτική. Προφανώς για την ικανοποίηση των δικών τους ιδιοτελών συμφερόντων. Έχει πληγεί η συλλογικότητα και η συλλογική δράση απαξιώνεται. Και μέσα σ' αυτή την απαξίωση υπάρχει και μια ισοπεδωτική αντίληψη ότι όλες οι πολιτικές ιδιες είναι. Αυτό είναι εξαιρετικά αρνητικό και επικίνδυνο. Διότι από την ώρα που γίνεται κοινή συνείδηση μια τέτοια παραδοχή, τότε άλλοι καλούνται να κυβερνήσουν και όχι οι πολίτες μέσω των αντιπροσωπευτικών θεσμών. Και βεβαίως αυτοί που κυβερνούν με την απουσία των συλλογικών εκφράσεων των πολιτών παράγουν αυτή την πολιτική που βλέπουμε, η οποία περιθωριοποιεί τον πολίτη, δημιουργεί αδιέξοδα, προκαλεί τις τεράστιες κοινωνικές ανισότητες και εγκαθιστά κάθε μέρα όλο και περισσότερο αυτό το νεοφιλελεύθερο απάνθρωπο μοντέλο.

• *Πιστεύετε ότι ως ένα βαθμό οι πολίτες δικαιολογούνται στη στάση τους απέναντι στους πολιτικούς και την πολιτική;*

— Δικαιολογημένα έχουν αποκτήσει τη συνείδηση ότι η πολιτική σε μεγάλο βαθμό χειραγωγείται και κηδεμονεύεται από οικονομικά συμφέροντα και οικονομικά κέντρα. Αδικαιολόγητα όμως δεν προκαλείται η αντίσταση η οποία θα αποκρούει μια τέτοια πολιτική. Γεννιέται ένας φαύλος κύκλος και κάπου αυτός ο φαύλος κύκλος πρέπει να σπάσει. Εδώ αναδεικνύεται η μεγάλη ευθύνη και η υποχρέωση της Αριστεράς να πρωτοστατήσει με μια φρέσκια πολιτική, προκειμένου να διαμορφώσει συνθήκες να επανέλθει η συλλογική δράση, η οποία είναι και η μόνη που μπορεί να λειτουργήσει ως αντιστάθμισμα και αντιρρόπηση στα όσα η πολιτική της διεκπεραίωσης των πραγμάτων αποφασίζει και επιλέγει.

• *Θα θέλαμε κι ένα σχόλιο σχετικά μ' όλη αυτή τη διαδικασία που προηγήθηκε προκειμένου να υπάρξει συνεργασία των κομμάτων της Αριστεράς εν όψει των δημοτικών εκλογών. Είστε ικανοποιημένος απ' αυτή τη διαδικασία;*

— Με απασχολεί έντονα το θέμα του πολυκερματισμού των δυνάμεων της Αριστεράς. Αυτός ο πολυκερματισμός διευκολύνει στο να μπορεί να περνάει

και να κυριαρχεί μια πολιτική που αντιστρατεύεται τα συμφέροντα των πολιτών. Οφείλω να σας πω ότι έγιναν προσπάθειες. Ιδιαίτερα από το κόμμα στο οποίο ανήκω, τον ΣΥΝ. Προσπάθειες να διαμορφωθούν συνθήκες κοινής δράσης των δυνάμεων της Αριστεράς, και να διαμορφωθούν και προϋποθέσεις για μια ενωτική πολιτική παρέμβαση στα πολιτικά ζητήματα του τόπου.

• *Ήταν ειλικρινής αυτός ο διάλογος;*

— Από τη μεριά μας ήταν εξαιρετικά ειλικρινής η πρόσκληση που επανειλημμένα απευθύναμε. Κυριάρχησαν όμως άλλες απόψεις, ιδιαίτερα από τη μεριά του ΚΚΕ και εμπόδισαν στο να μπορέσουν να προκύψουν συνθήκες μιας κοινής δράσης, όπου ήταν δυνατόν αυτό να υπάρξει και θα ήταν δυνατό να υπάρξει. Στην τοπική αυτοδιοίκηση, στο συνδικαλιστικό κίνημα, στο κίνημα των πολιτών για την απόκρουση της παγκοσμιοποίησης, για να περιορισθώ σε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Από κει και πέρα είναι ζητούμενο η ενότητα της Αριστεράς και για μένα είναι όχι μόνο ζητούμενο αλλά και διεκδίκηση.

Και ο καθένας βέβαια καλόπιστος μπορεί να βγάλει τα συμπεράσματά του. Όχι για να κατανείμει ευθύνες — αυτό είναι το λιγότερο — αλλά για να μπορέσει ο κάθε πολίτης αυτού του τόπου, προοδευτικός, αριστερός πολίτης, από το δικό του μέτρο ευθύνης, να ασκήσει εκείνη την επιρροή έτσι ώστε να διαμορφωθεί μια δυναμική για την ενότητα της Αριστεράς.

• *Με δεδομένα τα πολύ μεγάλα προβλήματα της εποχής, νιώθετε ότι η Αριστερά δεν είναι αντίστοιχη των ευθυνών της;*

— Η Αριστερά πρέπει να ανακαθορίσει πάρα πολλά πράγματα. Οι εξελίξεις και όπως αυτές έχουν δρομολογηθεί εδώ και πολλά χρόνια, είναι γεγονός ότι κάποια στιγμή προκάλεσαν την αμηχανία της. Σήμερα πρέπει να δει τα ζητήματα, να κάνει τις τομές που πρέπει να κάνει και στη δική της πολιτική και στο δικό της ιδεολογικό οπλοστάσιο, για να μπορέσει να απαντήσει σ' αυτή τη σύνθετη όσο και πολύπλοκη πραγματικότητα. Η οποία λειτουργεί με έναν τρόπο που τοποθετεί την Αριστερά στο περιθώριο. Επομένως είναι υπόθεση της ίδιας της Αριστεράς — μέσα στις υπάρχουσες δύσκολες συνθήκες, εγώ συνομολώ ότι

οι συνθήκες είναι δύσκολες — η ίδια να μπορέσει να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και να δώσει απάντηση σε ένα αίτημα και σε μία διεκδίκηση που υπάρχει. Για μια άλλη κοινωνία, για έναν άλλο κόσμο. Είμαι αισιόδοξος ότι θα υπάρξει κάτι τέτοιο, μέσα από μια οργανωμένη συλλογική δράση.

• *Κατά την άποψή σας ποιος είναι ο βασικός ανασταλτικός παράγοντας για να προχωρήσει η Αριστερά στην κατεύθυνση που μας περιγράψατε;*

— Είναι και οι κομματικές οχυρώσεις οι οποίες υπάρχουν, αλλά είναι και η αμηχανία μπροστά σ' αυτά τα οποία σας είπα λίγο πριν. Η Αριστερά έρχεται από μακριά. Και κουβαλάει μαζί με τα πάρα πολύ θετικά στοιχεία της ιστορίας της, των αγώνων της, και τα αρνητικά της στοιχεία από τα οποία πρέπει να απαλλαγεί. Έχω την άποψη ότι δεν υπάρχουν βεβαιότητες και κατά συνέπεια δεν μπορούν να υπάρχουν και ευφροσύνη. Και δεν είναι δυνατόν η Αριστερά να πορεύεται με τις βεβαιότητες ενός παρελθόντος που απέχει πάρα πολύ από τα σημερινά προβλήματα των πολιτών. Σ' ότι αφορά στον ΣΥΝ, χωρίς καμιά προσπάθεια εξωραϊσμού της πολιτικής του συμπεριφοράς, πιστεύω ότι σ' αυτόν τον ανακαθορισμό των σχέσεων της Αριστεράς ο ΣΥΝ προσέρχεται με ειλικρίνεια και γνησιότητα πολιτικών αισθημάτων.

• *Βλέπετε να μπορείτε να συνεργασθείτε καλύτερα στον δήμο με κάποιον συνυποψήφιό σας δήμαρχο, ή με κάποιον άλλο όχι και τόσο καλά, μετά τον Οκτώβριο;*

— Τα πολιτικά πρόσωπα τα οποία διεκδικούν τη δημαρχία της Αθήνας είναι γνωστά. Με την έννοια ότι όλοι μας έχουμε μια συγκεκριμένη θητεία και πρέπει οι δημότες να αξιολογήσουν αυτή τη θητεία. Η συνεργασία ή η μη συνεργασία δεν είναι υπόθεση καλών κοινωνικών σχέσεων και δεσμών. Είναι το αποτέλεσμα της σύμπτωσης, μικρής ή και μεγαλύτερης, πάνω σε προγραμματικά θέματα που αφορούν όχι μόνο στην πόλη, αλλά και στον χαρακτήρα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εμείς την τοπική αυτοδιοίκηση την θέλουμε αυτόνομη με αρμοδιότητες αλλά και εξουσίες και οικονομική δυνατότητα. Σ' αυτά καλούνται να απαντήσουν και η κυρία Μπακογιάννη και ο κύριος Παπουτσης.

Το αρχιτεκτονικό έργο δεν τεμαχίζεται

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Το κτήριο Φιξ στη λεωφόρο Συγγρού θα μείνει σίγουρα στην ιστορία ως η αφορμή για την πιο σημαντική διαμαρτυρία που έχει γίνει σε διεθνές επίπεδο για τη διάσωση ενός σύγχρονου βιομηχανικού κτηρίου. Αυτό έγινε το 1995.

Οι φορείς και οι πολίτες που τότε πρωτοστάτησαν και κατάφεραν την διάσωση και τον χαρακτηρισμό του κτηρίου Φιξ ως «διατηρητέο στο σύνολο του», επτά χρόνια μετά προσπαθούν να μείνει στην ιστορία και για έναν πρόσθετο και σαφώς ουσιαστικότερο λόγο: Να αποτελέσει ορόσημο για την Αθήνα η πρότυπη και υποδειγματική ανακατασκευή του.

Κρίνοντας από το δελτίο τύπου του ελληνικού τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοποθεσιών, όσον αφορά σ' αυτόν τον δεύτερο στόχο, η κυβέρνηση και η Αττικό Μετρό δεν κινούνται προς τις σωστές κατευθύνσεις.

Συγκεκριμένα στις 6 Ιουνίου το ICOMOS δημοσιοποίησε την εκτίμηση ότι «οι τελευταίες εξελίξεις αποτελούν κατάφωρη παραβίαση της δέσμευσης που τέθηκε από το 1995, όταν το Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων έκρινε ομόφωνα το κτήριο διατηρητέο στο σύνολό του».

Αυτή η απόφαση το 1995 ήταν το αποκορύφωμα μιας σειράς προσπαθειών φορέων, σε διεθνές επίπεδο, τις οποίες το Αντί τότε είχε καλύψει αναλυτικά.

Στη σχετική απόφαση, η οποία φέρει την υπογραφή του τότε υφυπουργού Πολιτισμού Νίκου Σηφουνάκη, σημειώνεται ότι το κτήριο της Ζυθοποιίας Φιξ στη λεωφόρο Συγγρού στην Αθήνα χαρακτηρίζεται ως «ιστορικό και διατηρητέο μνημείο, διότι αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος και έργο πολύ σημαντικού νεοέλληνα αρχιτέκτονα διεθνούς καταξίωσης (Τ. Ζενέτου)».

Επίσης στην απόφαση ορίζεται σαφώς ότι μετά την αποπεράτωση των ερ-

γασιών κατασκευής του Μετρό, «το Αττικό Μετρό υποχρεούται με δαπάνες του στην πλήρη αποκατάσταση του κτηρίου, σύμφωνα με τα αρχικά σχέδια του αρχιτέκτονα Τ. Ζενέτου, σε ό,τι αφορά το κέλυφος και τα υλικά του».

Το τελευταίο διάστημα ανακοινώθηκε από το Αττικό Μετρό η κατασκευή εξαόροφου υπόγειου χώρου στάθμευσης χωρητικότητας 660 θέσεων, ενώ στο πρώτο υπόγειο θα λειτουργεί περιορισμένος αριθμός καταστημάτων. Το έργο έχει ενταχθεί στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης με πίστωση 10 δισ. δρχ.

Είναι ακριβώς αυτά τα σχέδια που προκάλεσαν την αντίδραση του ICOMOS, και ανακοίνωσε ότι «η Αττικό Μετρό δεν συμμορφώθηκε με την προαναφερόμενη απόφαση και προχώρησε στην υπογραφή σύμβασης για την κατασκευή "γκαράζ", χωρίς πρόβλεψη αποκατάστασης του κτηρίου. Επί πλέον το ΥΠ.ΠΟ προκηρύσσει διεθνή διαγωνισμό για την διαμόρφωση του εναπομείναντος κτηρίου σε Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, παραβιάζοντας επίσης την ουσία της απόφασης που προστατεύει το σύνολο του κτηρίου. Επειδή το αρχιτεκτονικό έργο δεν τεμαχίζεται, το ελληνικό τμήμα του ICOMOS επιμένει στην πλήρη

και υποδειγματική αποκατάσταση του κτηρίου σύμφωνα με τα αρχικά αρχιτεκτονικά και στατικά του σχέδια, όπως άλλωστε ζητούσε ήδη από τον Φεβρουάριο του 1995, με την τότε απόφασή του».

Το ICOMOS αναφέρει ακόμα ότι η υποδειγματική αποκατάσταση του κτηρίου «έχει εξασφαλισμένη τη στήριξη και την αναγνώριση από τη διεθνή αρχιτεκτονική κοινότητα καθώς διασώζεται ένα από τα σημαντικότερα βιομηχανικά κτήρια, κάτι που θα αποτελέσει και μοναδικό αρχιτεκτονικό γεγονός για την πόλη της Αθήνας».

Είναι πολύ δύσκολο σήμερα, με την εικόνα που παρουσιάζει το κτήριο Φιξ, να φανταστεί κανείς την αρχιτεκτονική σπουδαιότητα που του αποδίδει η διεθνής αρχιτεκτονική κοινότητα.

Ούτε η γραμμικότητα του κτηρίου που «έχει σχεδιασθεί για να μην το βλέπεις μετωπικά, αλλά εν κινήσει», ούτε ότι πρόκειται για ένα κτήριο που «απευθύνεται στην πόλη επί εικοσιτετραώρου βάσεως», το οποίο «έβγαζε την γραμμή παραγωγής μέσα στο αστικό περιβάλλον», είναι δυνατό να εντοπισθούν.

Αν το κτήριο του 1957 ήταν «μπροστά από την εποχή του», εκτιμάται ότι ακόμα «δεν έχει έρθει η ώρα του. Ακόμα και σήμερα είναι σαφώς μπροστά. Τώρα πλησιάζουμε σ' αυτό σαν αίσθηση».

Και μια και μιλάμε όλο και πιο συχνά για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, υπάρχουν και δύο προηγούμενα «εξαιρετικής ανακατασκευής», όπως αναφέρει παραδειγματικά το ICOMOS.

«Στη Βαρκελώνη, του Γερμανικού περιπτέρου του αρχιτέκτονα Mies van der Rohe (1929) για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992, καθώς και η πετυχημένη αποκατάσταση του εργοστασίου της FIAT στο Lingotto, όπου πραγματοποιήθηκε η διάσκεψη κορυφής της Ε.Ε. (Τορίνο, άνοιξη 1996) αποτελούν δύο παραδείγματα για το πώς αντιμετωπίζουν οι προηγμένες κοινωνίες τη διάσωση και ανάδειξη του αρχιτεκτονικού έργου»...

Η παρεμβολή των Περσών στον βιολογικό καθαρισμό της Αθήνας

του Δ.Ζ. Παπανικολάου

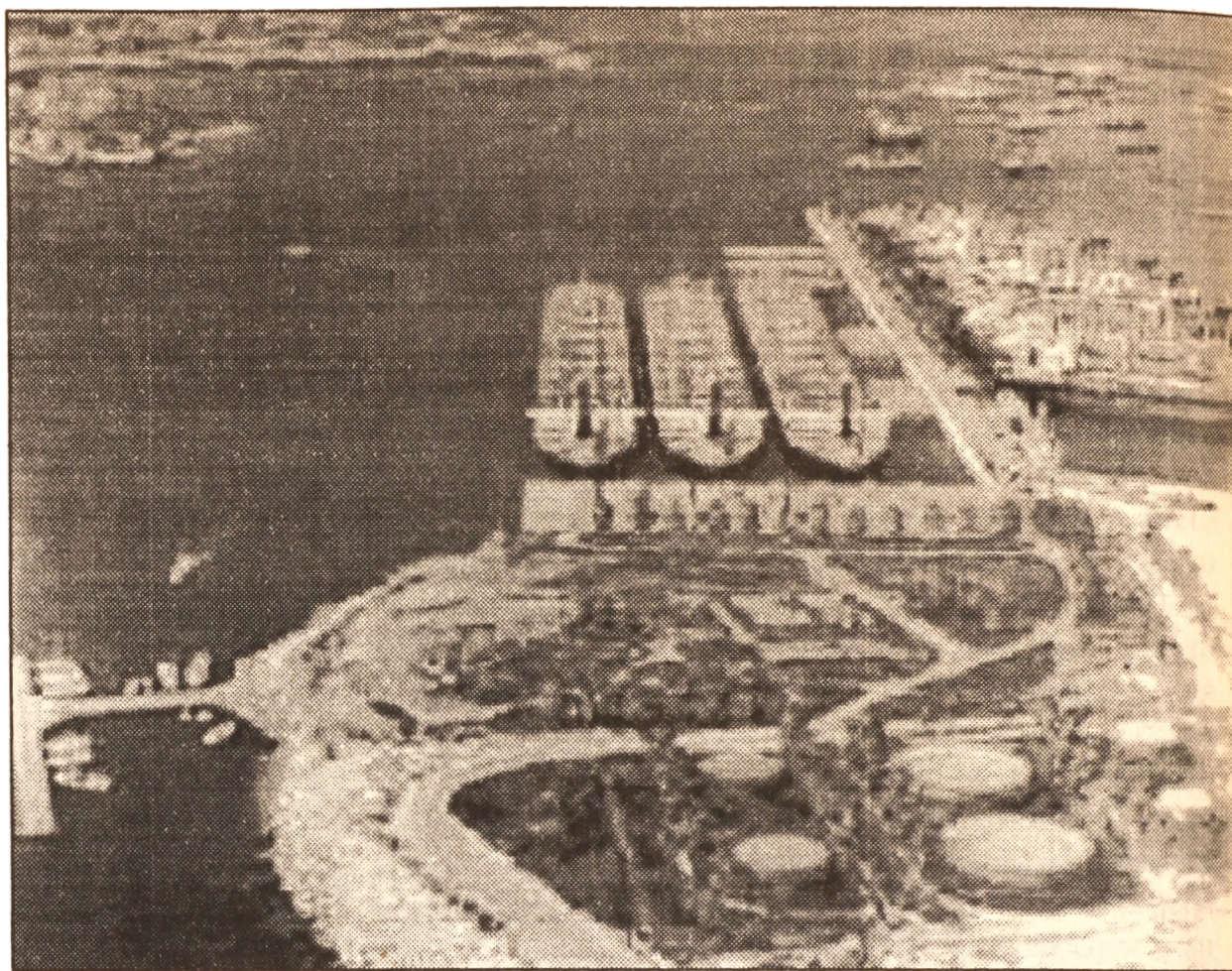
Ποιος είπε ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται; Μήπως είναι πανταχού παρούσα χωρίς διάλειμμα η ίδια; Μήπως αδυνατούμε να διακρίνουμε την αμεταβλητότητά της αφού δεν έχουμε εξασκηθεί στη λεπτομερή παρατήρηση των γεγονότων των ημερών μας; Αυτό ακριβώς θα προσπαθήσω να καταδείξω στο κείμενο που ακολουθεί αναλύοντας την πορεία ενός εκ των πολλών σημαντικών για τη ζωή των Αθηναίων έργου: του βιολογικού καθαρισμού της Ψιττάλειας.

Αν όλα πάνε κατ' ευχήν ο βιολογικός καθαρισμός της Αθήνας θα λειτουργήσει σε δύο χρόνια από σήμερα. Στο τέλος του 2004 θα έχουν συμπληρωθεί 20 χρόνια από την έναρξη του έργου. Σήμερα λειτουργεί η πρωτοβάθμια καθίζηση, και τα χωρίς βιολογική επεξεργασία λύματα καταλήγουν στον Σαρωνικό, ενώ η λίσπη μεταφέρεται εντός Αττικής προς απόθεση, επιβαρύνοντας την ατμόσφαιρα και τον υδροφόρο ορίζοντα.

Η πρόταση να γίνει ο βιολογικός καθαρισμός στην Ψιττάλεια, προέκυψε από αμερικανούς συμβούλους, μιας και τα λύματα από το αποχετευτικό της Αθήνας εκβάλλουν στον Ακροκέραμο, απέναντι ακριβώς από την Ψιττάλεια. Συνήθως οι ξένοι σύμβουλοι ενδιαφέρονται για την προώθηση των συμφερόντων της πατρίδας τους.

Στην προκείμενη περίπτωση η κατασκευή του σίφωνα, του αγωγού δηλαδή που μεταφέρει τα λύματα από τον Ακροκέραμο στην Ψιττάλεια, είναι ένα εξαιρετικά δύσκολο έργο, που μόνο μια αμερικάνικη εταιρεία από την Καλιφόρνια μπορούσε να κατασκευάσει, η Reynolds.

Υπήρχε για τους Αθηναίους κίνδυνος που αυτή τη φορά δεν ήταν οι Πέρσες, αλλά τα ίδια τους τα απόβλητα. Συνή-

Ο βιολογικός καθαρισμός σε πλοία όπως είχε προταθεί σε φωτορεαλιστική απεικόνιση. Στο βάθος φαίνεται η Ψιττάλεια ανέπαφη.

θως τα θύματα δεν ενδιαφέρονται ποιος τους έμπηξε το μαχαίρι στην πλάτη.

Στη βρόμικη αυτή θάλασσα από μια στιγμή και μετά κανείς δεν κάνει μπάνιο το καλοκαίρι. Τα Σαββατοκύριακα σ' όλο και πιο μακρινές αποστάσεις οι Αθηναίοι αναζητούν αναψυχή στη θάλασσα. Όμως ιδιαίτερα τα Σαββατοκύριακα η άσφαλτος βάφεται κόκκινη και ο αριθμός των θυμάτων από χρόνο σε χρόνο αυξάνεται.

Μέσα σ' αυτά τα είκοσι χρόνια, από την μη έγκαιρη κατασκευή του βιολογικού καθαρισμού έχουν χάσει τη ζωή τους χιλιάδες συμπολίτες μας, αναζητώντας κάποια φευγαλέα απόδραση από το καμίνι της Αθήνας, ενώ πολλοί περισσότεροι είναι αυτοί που δεν γεννήθηκαν, αφού οι δυνάμει γονείς τους άφησαν την τελευταία τους πνοή στην άσφαλτο.

Μια ελληνική πρόταση για τον βιολογικό καθαρισμό υποβλήθηκε με πρωτόκολλο στις 12 Ιουλίου του 1983 στο

υπουργείο Δημοσίων Έργων. Η πρόταση αναγνώριζε κατ' αρχήν την αναγκαιότητα άμεσης επέμβασης για την εγκατάσταση του βιολογικού καθαρισμού της Αθήνας και είχε ως εξής: Τρία δεξαμενόπλοια, το καθένα χωρητικότητας 250.000 τόνων, θα δένανε στην εκβολή των λυμάτων. Το κόστος αγοράς των δεξαμενόπλοιων, λόγω κρίσης στη ναυτιλία το '83, ήταν εξαιρετικά ευνοϊκό και η δαπάνη πολύ μικρότερη από την εγκατάσταση του αγωγού που θα ένωνε τον Ακροκέραμο με την Ψιττάλεια.

Η μετατροπή των δεξαμενόπλοιων σε εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού θα γινόταν από τα ναυπηγεία Ελευσίνας. Τα πλοία έχουν σχεδόν το σύνολο των δεξαμενών που είναι απαραίτητα σ' ένα βιολογικό καθαρισμό καθώς επίσης και το μεγαλύτερο μέρος των μηχανολογικών εγκαταστάσεων. Την πρόταση την ευνοούσε η αντίδραση από τους αρχαιολόγους για την ισο-

πέδωση της Ψιττάλειας αφού πάνω σ' αυτή τη βραχονησίδα ήταν ο τάφος του Θεμιστοκλή: αυτού που οδήγησε τους Αθηναίους στην κατασκευή πλοίων και στη νικηφόρα έκβαση της ναυμαχίας με τους Πέρσες. Εκτός αυτού η Ψιττάλεια ήταν ένα φυσικό μνημείο που υπενθύμιζε στους Αθηναίους τα γεγονότα του 480 π.Χ. Τότε τη ναυμαχία είχε παρακολουθήσει ο Ξέρξης από το Αιγάλεω, κι όταν από μια στιγμή και μετά αντιλήφθηκε την καταστροφή του στόλου του, καταράστηκε τους Αθηναίους να πνιγούν σε μια απέραντη λίμνη από λύματα. Η κατάρα των ταπεινωμένων Περσών έπιασε, καθώς μετά από δύομισι χιλιάδες χρόνια ο Σαρωνικός μεταβλήθηκε σε μια απέραντη λίμνη λυμάτων.

Η πρόταση προέβλεπε την ολοκλήρωση του έργου μέσα σ' ένα χρόνο από την ανάθεσή του, και περιελάμβανε την θερμοφιλική επεξεργασία της λάσπης καθώς επίσης και την απονιτροποίηση των νερών έτσι ώστε να μην δημιουργηθεί ευτροφισμός στον Σαρωνικό.

Το κυριότερο όμως στοιχείο της πρότασης ήταν ο τρόπος προσέγγισης του προβλήματος. Πλοία μās έσωζαν από τους Πέρσες, πλοία μās έσωζαν από τα ίδια μας τα απόβλητα. Παρ' όλο τον ενθουσιασμό και την αποδοχή της πρότασης εκ μέρους της διοίκησης, οι εκπρόσωποι-σύμβουλοι των αμερικανικών εταιρειών επέβαλαν τις απόψεις τους. Ακόμη και η τότε υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Πίεσε τους αρχαιολόγους να υπογράψουν την ισοπέδωση της Ψιττάλειας και έτσι κατασκεύασαν τον σίφωνα που ενώνει τον Ακροκέραμο με την Ψιττάλεια με τη συμμετοχή της Reynolds...

Ο βιολογικός καθαρισμός της Αθήνας δεν είναι ακόμη έτοιμος 20 χρόνια μετά την ανάθεση του έργου και η Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαια θα επιβάλει αυστηρά πρόστιμα.

Ποιοι όμως είναι υπεύθυνοι για τη μη αποδοχή μιας ρεαλιστικής πρότασης που βρίσκει μάλιστα εφαρμογή δύο χρόνια αργότερα στην Οζάκα της Ιαπωνίας, όπου ιαπωνικά ναυπηγεία ενεργοποιούνται για την κατασκευή πλωτών βιολογικών καθαρισμών στη σειρά, για τις ανάγκες των πόλεων στην Άπω Ανατολή, ενώ τα δικά μας ναυπηγεία μετατρέπονται σε εργοστάσια κατασκευής τρένων;

Μερικοί θα πουν ότι φταίνε τα συμφέροντα των Αμερικανών, άλλοι θα αποδώσουν ευθύνες στους εν Ελλάδι συνεργάτες τους.

Είμαι όμως σίγουρος πως ούτε οι Αμερικανοί ούτε οι εδώ συνεργάτες τους θα μπορούσαν ηθικά να φέρουν το βάρος μιας τέτοιας πέρα για πέρα λαθεμένης απόφασης, την οποία πλήρωσαν και συνεχίζουν να πληρώνουν οι Αθηναίοι καθημερινά με θύματα τροχαίων, λες και η ναυμαχία της Σαλαμίνας δεν τελείωσε ακόμη και πως το πεδίο της μάχης μεταφέρθηκε από την Ψιττάλεια που ισοπεδώσαμε στην άσφαλτο. Για να συνεχίζεται όμως η μάχη σημαίνει πως οι Πέρσες είναι ακόμη εδώ και άθελά τους συνεχίζουν να διατηρούν σε ισχύ την κατάρα του Ξέρξη να πνιγούμε σε μια απέραντη λίμνη από λύματα.

Σκεπτόμουν πως οι Πέρσες προσεγγίζοντας την Ελλάδα από τα παράλια, στις διάφορες εκστρατείες τους, έπαθαν μερικά ναυτικά ατυχήματα, μια φορά στη Χαλκιδική, μια άλλη φορά στο Κάβο Ντόρο. Κύματα παρέσυραν τμήματα του στόλου τους στα βράχια. Απ' αυτά τα ατυχήματα κάποιοι ναυαγοί διασώθηκαν και βγήκαν στην ξηρά.

Στη Χαλκιδική έχουν παρατηρηθεί σε κατοίκους περσικά χαρακτηριστικά, σγουρά μαλλιά και κοντός λαιμός – όπως αυτές οι μορφές που είναι χαραγμένες στους ναούς της Περσέπολης. Στο Κάβο Ντόρο ακόμη και σήμερα μιλάνε οι εθνολόγοι για τους βοσκούς της περιοχής που επικοινωνούν από βουνοκορφή σε βουνοκορφή με ιδιόμορφα σφυρίγματα και ισχυρά φωνητικά σήματα. Ο τρόπος επικοινωνίας κληροδότησε στους απόγονους αυτών των ναυαγών ιδιαίτερα φωνητικά χαρίσματα και δύο μεγάλοι έλληνες τραγουδιστές έλκουν την καταγωγή τους από το Κάβο Ντόρο. Ο κατσαρομάλλης Μπιθικώτης και η σγουρομάλλα Σωτηρία Μπέλου. Οι Πέρσες άφησαν και άλλα κατάλοιπα στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα τον τρόπο που μαγειρεύουμε τις μπάμιες. Η ονομασία είναι περσική και τηγανητές μπάμιες συνεχίζουν ακόμη να μαγειρεύουν οι γυναίκες στον Ορχομενό όπως σ' όλη σχεδόν την Περσία.

Θα ήταν αφελές να πιστεύει κανείς πως μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας

όλοι οι άνδρες της περσικής αρμάδας απωλέσθησαν. Κάποιοι, κολυμπώντας με τη βοήθεια βαρελιών ή σανίδων από τα βυθισμένα πλοία, βγήκαν στη στεριά. Το πιο πιθανό είναι ότι βγήκαν στα παράλια της Πελοποννήσου και πήραν τα βουνά για να μη συλληφθούν από τους Αθηναίους ή τους συμμάχους τους. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα κρύφτηκαν, μετά δούλευαν στα χωράφια των ντόπιων και κάποιοι παντρεύτηκαν.

Σε κάποια χωριά, όπως στο Χιλιομόδι που είναι και τόπος καταγωγής της Ειρήνης Παπά, η αρβανίτικη διάλεκτος εμπλουτίζεται με λέξεις και ιδιώματα από τα οποία μπορεί κανείς ακόμη και σήμερα να αναγνωρίσει περσικές επιρροές.

Θα ήταν ενδιαφέρον να μελετήσει κάποιος την καταγωγή εκείνων που μέσα στα είκοσι αυτά χρόνια πέρασαν από το έργο της Ψιττάλειας. Σε πρόσφατη επίσκεψή μου στην Ψιττάλεια πληροφορήθηκα πως ο τεχνικός διευθυντής των έργων γεννήθηκε στην Ποτίδαια της Χαλκιδικής και πως το αφεντικό της εταιρείας που κατασκευάζει το έργο, γεννήθηκε στο Χιλιομόδι.

Οι φίλοι στους οποίους αναφέρω τις σκέψεις αυτές, με κατηγορούν πως χαριτολογώ και πως οδηγούμαι σε ανεπίτρεπτες μυθοπλασίες.

Οι φίλοι όμως δεν μπορούν να καταλάβουν πως η απάντηση στο ερώτημα γιατί οι έλληνες υπουργοί και οι σύμβουλοί τους το 1983 δεν έκαναν μια καινοτόμα για την εποχή ελληνική πρόταση αποδεκτή, αλλά ανέθεσαν στους Αμερικάνους να κατασκευάσουν τον σίφωνα που ενώνει τον Ακροκέραμο με την Ψιττάλεια, ισοπεδώνοντας ένα σημαντικό για την ιστορία μας μνημείο, καθυστερώντας για μια εικοσαετία τον βιολογικό καθαρισμό, με τραγικές για τους Αθηναίους και το περιβάλλον τους επιπτώσεις, δεν είναι καθόλου εύκολη. Κι έτσι στους νεότερους που μου θέτουν το ερώτημα, είναι ευκολότερο για μένα να εξηγώ πως η ιστορία είναι παρούσα και αμετάβλητη μέσα στα δύομισι χιλιάδες χρόνια που πέρασαν από τότε. Και πως κανείς δεν πρέπει να προσάπτει παραλήψεις στην ελληνική διοίκηση, αφού οι Πέρσες διαμέσου των γονιδίων τους συνεχίζουν να καταστρέφουν τους Αθηναίους όπως ο Ξέρξης πριν 2.500 χρόνια τους πρόσταξε.

Η χρηματιστηριακή κατάρρευση

του Κ. Τσαλόγλου

Εκτός από πολλά άλλα παρακολουθήματα της χρηματιστηριακής κατάρρευσης επιχειρηματικών κολοσσών στις Η.Π.Α., το εντυπωσιακότερο χωρίς αμφιβολία είναι η σιωπή όλων εκείνων που ως χθες δοξολογούσαν την πλήρως απελευθερωμένη οικονομία της αγοράς. Το οικονομικό σύστημα που συνιστά τη μοναδική προϋπόθεση ταχύρρυθμης πλουτοπαραγωγικής ανάπτυξης, με παράλληλη αύξηση της απασχόλησης και βελτίωση του επιπέδου ζωής των εργαζομένων, σύμφωνα με τις ιστορικά και εμπειρικά θεμελιωμένες εκτιμήσεις τους! Η παραδοχή της αναποτελεσματικότητας της σχεδιασμένης οικονομίας, όπως εφαρμόστηκε στην περιοχή του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», δεν ήταν τίποτε λιγότερο ή περισσότερο –κατά τις ίδιες πάντοτε εκτιμήσεις– παρά η επαλήθευση των πλεονεκτημάτων του αναντικατάστατου καπιταλισμού.

Το ουσιαστικό ωστόσο μήνυμα αυτής της υπερασπιστικής σιωπής είναι η απουσία πειστικής εξήγησης των αρνητικών φαινομένων και η εξίσου αποκαρδιωτική απουσία προτάσεων για την απάλ-
λαγή του νεοφιλελευθερισμού από πα-
ρόμοιες «θρομβώσεις» στη λειτουργία του. Προτάσεων, θεωρητικά επιχειρη-
ματολογημένων και πρακτικά εφαρμό-
σιμων, και όχι προτάσεων όπως τις αξιώνει από την αντιπολίτευση ο πελα-
γοδρομών μεταξύ σοσιαλισμού και πα-
γκοσμιοποίησης πρωθυπουργός κ. Κ. Σημίτης, για να αποδείξει ότι καλύτερη

οικονομική πολιτική από εκείνη της «δημιουργικής λογιστικής» δεν υπάρ-
χει!

Το κενό σε διορθωτικές παρεμβάσεις του «παγκοσμιοποιημένου καπιταλι-
σμού» γίνεται ιδιαίτερα ανησυχητικό γιατί υπονοεί δύο εξίσου παραλυτικά ενδεχόμενα:

- Η, με την έκταση της ισχύος και των κατεστημένων πολιτικο-επιχειρημα-
τικών συμφερόντων του χρηματοπιστω-
τικού καπιταλισμού, εξυγιαντικές πα-
ρεμβάσεις δεν αποτολμούνται.

- Η θα πρέπει να διανυθεί αρκετός ιστορικός δρόμος με την πολιτικο-οικο-

νομική κυριαρχία του χρηματοπιστω-
τικού καπιταλισμού, έως ότου ωριμά-
σουν οι συνθήκες ανατροπής του. ή
έστω έως ότου οργανωθεί και αναδει-
χθεί το... σωφρονιστικό αντίπαλο δέος
του.

ΟΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΤΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Όπως έγινε στην αγριότερη φάση του βιομηχανικού καπιταλισμού με το Κομ-
μουνιστικό Μανιφέστο των Μαρξ-
Έγκελς το 1848, που πρόβλεπε ότι η
υπερσυγκέντρωση πλούτου στα χέρια
ολίγων, την οποία καλλιεργεί ο καπιτα-
λισμός, θα οδηγήσει στην ριζοσπαστική
αντίδραση των εργαζομένων.

Και ναι μεν το έλλειμμα δημοκρατίας
που χαρακτήρισε τα καθεστώτα του
υπαρκτού σοσιαλισμού υπονόμεινε
την ιστορική επιβίωσή του, αλλά και ο
τωρινός υπερσυγκεντρωτισμός του
πλούτου σε ελάχιστα χέρια είναι αδύ-
νατο να μην οδηγήσει, και αυτός, σε
ανάλογα «μανιφέστα». Ήδη η προο-
δευτική κατάρρευση του κοινωνικού
κράτους, σύμφωνα με τις απαιτήσεις
του αδυσώπητου διεθνούς ανταγωνι-
σμού, ενθαρρύνει ακραίες πολιτικο-
κοινωνικές εκδηλώσεις που τρομοκρα-
τούν, χωρίς βέβαια να προβάλλουν
εναλλακτικές, εφαρμόσιμες, ανθρωπι-
στικού περιεχομένου λύσεις, που είναι
και το ζητούμενο.

Το αμερικανικό πρότυπο οικονομικο-
κοινωνικής οργάνωσης, το οποίο επι-
καλούνται οι υμνολόγοι του άκρατου
νεοφιλελευθερισμού ως το μοναδικό
υπόδειγμα για την αντίστοιχη οργάνω-
ση των οικονομιών όλου του κόσμου,
δεν απέχει και πολύ από τους μυθικούς
γίγαντες με τα πήλινα πόδια. Δεν οφεί-
λεται αυτό ούτε σε ανεπαρκή παραγω-
γική ικανότητα της χώρας, ούτε σε
απουσία συγκριτικών πλεονεκτημά-
των, υποστηριγμένων από την υψηλού
επιπέδου επιστημονική και τεχνολογι-
κή επίδοσή της, ούτε σε αντι-πλουτοπα-
ραγωγική –κάθε άλλο μάλιστα– διάθε-
ση του ενεργού πληθυσμού της. Οφεί-

Η πτώση των χρηματιστηρίων το πρώτο εξάμηνο	
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
NASDAQ	-24,97%
Παρίσι	-15,72%
Φρανκφούρτη	-15,07%
Αθήνα	-13,86%
Λονδίνο	-10,75%
Νέα Υόρκη (Dow Jones)	-7,76%
Τόκιο	+0,74%

Η πτώση των χρηματιστηρίων το πρώτο εξάμηνο του 2002 και η πορεία του δείκτη NASDAQ της Νέας Υόρκης (από την *Ελευθεροτυπία* της 1.7.2002).

λεται στην προσπάθεια ανταγωνιστικού γιγαντισμού με προτιμώμενη προσφυγή για τη χρηματοδότησή του σε ασταθείς πηγές άντλησης κεφαλαίων, και σε διαδικασίες εξαγοράς ασθενέστερων επιχειρήσεων από τις ισχυρότερες με «αλλότριο» χρήμα: Το χρήμα που «παράγεται» στα χρηματιστήρια με τους καθοδηγημένους μηχανισμούς αυξομειώσης των τιμών εισηγμένων τίτλων.

Η επιχειρηματική τούτη πρακτική βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με εκείνη που ίσχυε την περίοδο ανάπτυξης του βιομηχανικού καπιταλισμού. Όταν η κερδοφορία, άρα και η ανάπτυξη των επιχειρήσεων στηριζόταν στην προτιμιακή απορρόφηση των προϊόντων τους από τις αγορές, χάρη στην ποιτική και τιμολογιακή υπεροχή τους. Εγκαταλείφθηκε δηλαδή από τους εμφανιζόμενους ως επιχειρηματικοί γίγαντες η απαραίτητη σωφροσύνη στη διαχείριση των υγιών διαθεσίμων τους, προκειμένου να εισπράξουν από την ίδια την αγορά την επαλήθευση του επιχειρηματικού τους κύρους, και όχι από ταχυδακτυλουργίες στην κατάστρωση των ισολογισμών τους. Έτσι μια συνηθέστατη και μη ελεγχόμενη από τους «εμπειρογνώμονες» πτωτική εξέλιξη των χρηματιστηριακών τιμών προκαλεί ογκώδη ταμειακά ελλείμματα. Τα οποία, όπως αποδείχθηκε κατά τις πρόσφατες χρεοκοπίες «γιγάντων», αρνήθηκαν να καλύψουν με δάνειά τους οι τράπεζες, βέβαιες ότι οι δανειολήπτες δεν θα ήταν ποτέ σε θέση να τα εξοφλήσουν.

Αν στα παραπάνω προστεθεί και η λεηλασία του αντλούμενου από τα χρηματιστήρια χρήματος από τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων, και οι διωροδοκίες ελεγκτών για να κάνουν «τα στραβά μάτια», ή πολιτικών προσώπων που ανέχονται την επιχειρηματική αδιαφάνεια στο όνομα της πανίσχυρης «διαπλοκής», γίνεται εύκολα κατανοητό πόσο ηθελημένα ελλειμματικοί είναι οι θεσμοί λειτουργίας ενός παρόμοιου οικονομικού συστήματος.

Η «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

Οι διαφορές, εντούτοις, στην άσκηση της πλουτοπαραγωγικής επιχειρηματικότητας μεταξύ της εποχής του βιομη-

χανικού καπιταλισμού και του τρέχοντος χρηματοπιστωτικού είναι πολύ μεγαλύτερες από όσες αφορούν στην οικονομική ανθεκτικότητα των επιχειρήσεων των δύο περιόδων.

Ο βιομηχανικός καπιταλισμός είχε ως προϋπόθεση της ευημερίας του την κοι-

Εγκαταλείφθηκε από τους επιχειρηματικούς γίγαντες η απαραίτητη σωφροσύνη στη διαχείριση των υγιών διαθεσίμων τους, προκειμένου να εισπράξουν από την ίδια την αγορά την επαλήθευση του επιχειρηματικού τους κύρους, και όχι από ταχυδακτυλουργίες στην κατάστρωση των ισολογισμών τους. Έτσι μια συνηθέστατη και μη ελεγχόμενη από τους «εμπειρογνώμονες» πτωτική εξέλιξη των χρηματιστηριακών τιμών προκαλεί ογκώδη ταμειακά ελλείμματα...

νωνία της κατανάλωσης. Η ανάπτυξη του ρόλου του στη σύνθεση της πλουτοπαραγωγής των σύγχρονων κοινωνιών απαιτούσε τη συνεχή διεύρυνση της αγοράς βιομηχανικών προϊόντων. Η καταναλωτική αγορά συγκροτείται όμως κατά το μέγιστο ποσοστό της από εργαζόμενους, από εργατοϋπαλλήλους. Η εκμετάλλευση της υπεραξίας

της εργασίας συνιστά ασφαλώς οργανική προϋπόθεση της εργοδοτικής κερδοφορίας. Αλλά για να είναι καταναλωτές οι εργαζόμενοι, πρέπει να έχουν ανάλογα ικανοποιητικές αμοιβές. Η αμφίδρομη αυτή εξάρτηση μεταξύ επιχειρήσεων και απασχολούμενων τους, και με την παρέμβαση του παράγοντα «πολιτικές εξελίξεις και σκοπιμότητες» οδήγησε στον ευφημισμό των «κοινωνικών εταίρων».

Το κοινωνικο-οικονομικό όφελος όμως από αυτή την «εταιρικότητα» δεν συντάσσεται πλέον με την κερδοσκοπική λογική του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού. Και οι δεκάδες ή οι εκατοντάδες χιλιάδες απολύσεων που ανακοινώνονται από τις συγχωνευόμενες ή τις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις, δεν υπαγορεύονται, όπως προηγούμενα, από τις μεταβαλλόμενες ανάγκες του παραγωγικού δυναμικού της επιχείρησης. Θυμίζουν την απλή συνταγή της ναυσιπλοΐας να πετιέται στη θάλασσα η... σαβούρα του σκάφους όταν συναντά επικίνδυνη τρικυμία! Το ζητούμενο είναι να σωθεί το «σκάφος», η επιχείρηση, όχι οι άνθρωποι, οι εργαζόμενοι. Για τους οποίους δεν ενδιαφέρεται ούτε το κράτος, στερημένο από κοινωνικές ευαισθησίες.

Η πρακτική αυτή ωστόσο λειτουργεί ως «μπούμερανγκ» εναντίον του μεταβιομηχανικού καπιταλισμού. Η ανασφάλεια των εργαζομένων για τη σταθερότητα της αποδοτικής απασχόλησής τους τους οδηγεί σε μείωση της καταναλωτικής τους διάθεσης και σε παράλληλη αναζήτηση των φθηνότερων εισαγόμενων προϊόντων, ώστε να σχηματιστεί ένα επαρκές αποταμίευμα για τις «δύσκολες ώρες» της ανεργίας. Η πτώση της κατανάλωσης και η αύξηση των εισαγωγών υποχρεώνει τις βιομηχανίες να μειώσουν την παραγωγική τους δραστηριότητα, άρα και τα κέρδη τους. Το γεγονός επηρεάζει πτωτικά τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο βιομηχανικές μετοχές, αφού δεν αναμένονται ικανοποιητικά μερίσματα. Η αρνητική όμως πορεία του χρηματιστηριακού δείκτη ανατρέπει τους διαχειριστικούς σχεδιασμούς και τις ταμειακές ανάγκες των «γιγάντων», οι οποίοι από το κατευθυνόμενο στους χρηματιστηριακούς τίτλους κοινωνικό αποταμίευμα αναμένουν τη σταθερότητα

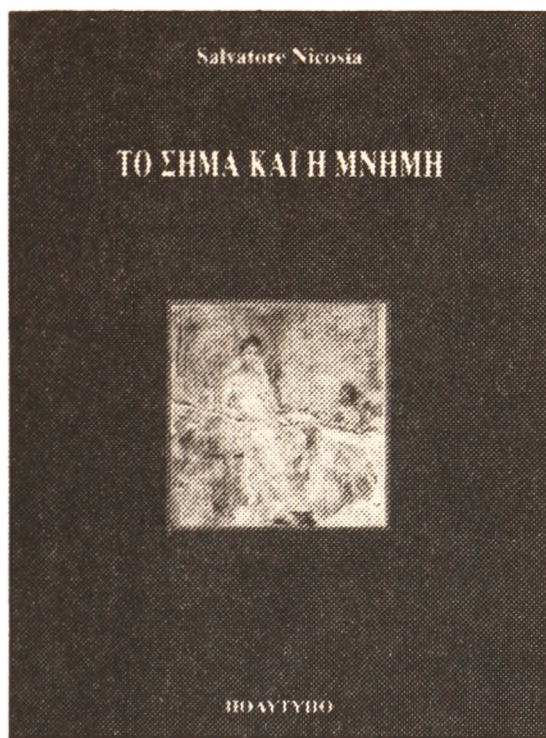
Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά επιγράμματα
από την αρχαία Ελλάδα

Μετάφραση:
Ευριπίδης Γαραντούδης

Ἀπό τις χιλιάδες επιγραφές που
διασώθηκαν παρουσιάζεται μία
σημαντική επιλογή που περιέχει κείμενα
από τόν 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ.
Ἀρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια.
Ἐκτενής εισαγωγή τοῦ ἑλληνιστῆ
Σαλβατόρε Νχοζία.
Τετράχρωμες ἀπεικονίσεις ἀπό τις
ἐπιτύμβιες στήλες τῆς Δημητριάδος.

Ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή διαωνίζει τό
ὄνομα καί τήν ταυτότητα ἑνός ἀτόμου,
μαρτυρεῖ τόν τρόπο πού ἔζησε καί
πέθανε, χαράζει τήν παρουσία του στή
μνήμη τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου,
προτείνοντάς τον σαν ἥρωικό πολιτικό,
ἠθικό παράδειγμα καί τοῦ ξαναδίνει τή
μοναδική μορφή ὕπαρξης πού μπορεῖ νά
συνεχίζει ἀκόμα καί μετά τό θάνατο.

Ἐκδόσεις
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

του... γιγαντισμού τους!

Ταυτόχρονα το εμπορικό ἔλλειμμα
από τις υπεραυξημένες εισαγωγές επι-
τείνει την χρηματιστηριακή ανησυχία
για την πορεία της εθνικής οικονομίας,
αφού δεν αντικατοπτρίζει αυξημένη
παραγωγή, ἄρα και αυξημένα μερίσμα-
τα.

Η αντικαταναλωτική εξέλιξη είναι
αυτή που κατηγορείται πλέον ως ο κύ-
ριος υπεύθυνος των χρηματιστηριακών
περιπετειών, με ὅσα ακολουθούν εις
βάρος των επιχειρήσεων. Γι' αυτό προ-
τείνονται νομισματικά, φορολογικά ή
πολλών ἄλλων μορφών μέτρα με την ελ-
πίδα αναθέρμανσης της κατανάλωσης.
Μέτρα με προδιαγεγραμμένη την ανα-
ποτελεσματικότητά τους, αφού δεν επι-
διώκουν να ανατρέψουν την θεσμοθε-
τημένη πλέον διακοπή των αμοιβαία
εξυπηρετικών κοινωνικο-οικονομικών
σχέσεων εργαζομένων και εργοδοτών.

Το ευρωπαϊκό μεγάλο κεφάλαιο δεν
ήταν δυνατό να μην επηρεαστεί στους
ανταγωνιστικούς του χειρισμούς από
τα αμερικανικά πρότυπα, τα οποία ἄλ-
λωστε αξιώνουν την καθιέρωσή τους
ως πρότυπα παγκόσμιας εφαρμογής. Ο
πολλαπλασιασμός των ποσοστών της
ανεργίας και στις πλουσιότερες ακόμη
ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί εύγλωττη
μαρτυρία των αντικοινωνικών διαστά-
σεων του χρηματοπιστωτικού καπιταλι-
σμού και στην ανατολική ακτή του
Ατλαντικού. Εξίσου εύγλωττη μαρτυ-
ρία προσφέρουν και οι ανταγωνιστικές
δυσκολίες των μεγαλύτερων ευρωπαϊ-
κών εταιρειών, οι οποίες δε διστάζουν,
και αυτές, να πετάξουν τη «σαβούρα»
τους στη θάλασσα της ανεργίας, προ-
κειμένου, με τις ευλογίες της «Κομ-
σιόν» και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής
Τράπεζας, να επανακτήσουν τη διεθνή
ανταγωνιστικότητά τους. Είναι ο ασφα-
λέστερος δρόμος, πιστεύουν, που οδηγεί
στην καταπολέμηση του πληθωρι-
σμού, στην ανάπτυξη, στην αναγνώριση
του ευρώ ως αποθεματικού νομίσματος
– προσφιλέστατη προσδοκία ὥστε να
τερματιστεί η μονοκρατορία του δολα-
ρίου.

Η.Π.Α. ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

Υπεισέρχεται ὁμως μια σημαντική
διαφορά στους κανόνες λειτουργίας
του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού
μεταξύ Η.Π.Α. και Ευρώπης. Εδώ

στην Ευρώπη, το κοινωνικό κράτος, με
τις βαθιές σοσιαλιστικές του ρίζες,
υποχρεώθηκε, παρά την κυρίαρχη κα-
πιταλιστική του δομή, να ενισχύσει την
κοινωνικότητά του. Ἦταν ασφαλώς ο
αποτελεσματικότερος τρόπος ματαίω-
σης της διείσδυσης της γοητευτικής μυ-
θολογίας περί των συνθηκών ζωής των
εργαζομένων στην περιοχή του «υπαρ-
κτού σοσιαλισμού», με την ανάδειξη
των συνθηκών ζωής του δυτικού ευρω-
παίου εργαζόμενου ως πολύ καλύτε-
ρων εκείνων του αντίπαλου ιδεολογι-
κά κόσμου. Στις Η.Π.Α. η κοινωνικο-
οικονομική μάχη κατά του κομμουνι-
σμού ανατέθηκε στον... Μακαρθισμό,
στην αστυνομική, ποινική καταδίωξη
κάθε αντιφρονούντος προς τις αρετές
του καπιταλισμού! Συνεπώς η οριστι-
κή αφυδάτωση του κοινωνικού κρά-
τους στην Ευρώπη, για να υπηρετη-
θούν τα συμφέροντα του χρηματοπι-
στωτικού καπιταλισμού, δεν είναι εύ-
κολη υπόθεση. Ἄρα η προστασία ερ-
γαζομένων κατά τις συγχωνεύσεις,
εξαγορές, ή ταμειακές δυσκολίες των
επιχειρήσεων εξακολουθεί να περι-
λαμβάνεται μεταξύ των σημαντικών
κεφαλαίων των πολιτικών προγραμ-
μάτων κομμάτων και κυβερνήσεων. Η
σχετική, ὡς τώρα, παραμέληση αυτού
του καθήκοντος ήταν εκείνη που εξέ-
θρεψε τα αντιδημοκρατικά, ρατσιστι-
κά φαινόμενα, που έντονα ανησυχούν
–ευτυχώς– την ευρωπαϊκή κοινωνική
συνείδηση.

Σε ὅ,τι αφορά, τέλος, τη δική μας περι-
πτωση, συσχετισμοί με της ιστορικής
σημασίας αιτίες που προκαλούν τα οи-
κονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προ-
βλήματα στους «μεγάλους», δεν επιτρέ-
πονται. Λόγω του μικρού οικονομικού
μας μεγέθους ὅσα αποσυνθετικά κατα-
γράφονται σε ὅλους τους τομείς δεν εἶ-
ναι παράγωγα των ιστορικών εξελίξε-
ων. Είναι συνέπειες της πολιτικής του
ΠΑΣΟΚ και στα δύο μισά της δεκαε-
τιας τοῦς διακυβέρνησής του. Με τελι-
κό εξαγόμενο τη σκοτεινή πρόβλεψη
για ανθεκτική εθνική επιβίωση στο κε-
φαλαιοκρατούμενο διεθνές περιβάλ-
λον. Μόνη ἐλπίδα για αντιστροφή αυ-
τῶν των προβλέψεων η μεταμόρφωση,
κάποια στιγμή, των κατοίκων αυτής της
χώρας από εφησυχάζοντες υπηκόους
σε ενεργούς πολίτες!

Μπραζίλ-Νίτσε 2-0

της Ελένης Βερυκίου

Είμαστε λαός κουρασμένος. Από δόξα, δόξα, δόξα. Έτσι κατανημένο από όλους, και από τους πιο σφοδρούς επικριτές μας, γιατί δεν έχουμε την συγκεκριμένη δίψα για διάκριση που βλέπαμε τόσες μέρες τώρα στους μαύρους και τους κίτρινους λαούς του Μουντιάλ, που προσπαθούσαν να ανατρέψουν τους κυρίους τους μετά το εναρκτήριο σύνθημα «Γάλλοι, Γάλλοι, Σενεγάλη». Εμείς ήμασταν για χιλιετηρίδες κύριοι με τα όλα μας, με δούλους, rottery και απαρέμφατα, γι' αυτό και μοιραία και déjà ανατρεπέντες. Οι κύριοι υπάρχουν μόνο και μόνο για να ανατρέπονται από τους υπηρέτες τους.

Μέσα στην έκπτωτη μεγαλοσύνη μας σέρνουμε το οθωμανικό μας πασουμάκι ή την μισσούκο σαγιονάρα μας ή τα παιχιδιάρικα μουλ μας από άσπρο καναπέ, σε άσπρο καναπέ γεμάτο από τις κηλίδες του φραπέ, βλέποντας την ανθρωπότητα να μοχθεί, να ιδρώνει για να βρεί μια θέση στο γκαζόν της ΦΙΦΑ και συμμετέχουμε μόνο στο πνευματικό μέρος του Μουντιάλ, που περιλαμβάνει το οικουμενικό δίλημμα: λατινοαμερικάνικα τακουνάκια ή γερμανικό ορθολογισμό;

Ακριβοδίκαια αγκαλιάσαμε τη σοφιστική χάρη των φτωχών Βραζιλιάνων. Μέσα στα αφράτα μπουρνούζια μας απολαύσαμε τη φανταιζι επιπολαιότητά τους να παίζουν στο παγκόσμιο κοινό σαν να παίζουν στη γειτονιά τους, ή την ιδιοφυΐα τους να κάνουν αυτοί και μόνο αυτοί ό,τι θέλουν τη μπάλα με πόδια, δόντια, βλεφαρίδες, με το μαγικό DNA τους. Τόσους αιώνες ο γερμανικός Διαφωτισμός άνοιγε το δρόμο για να ξαναπροσδιορισθεί η ουσία της αιτιότητας, προσφέροντας στους επιγόνους την ακριβή δυνατότητα να ξέρουν ότι τώρα θα γίνει το σουτ, γιατί δεν μπορεί να γίνει αλλιώς σύμφωνα με τους νόμους του σύμπαντος. Οι έγχρωμες δημιουργίες του Αμαζονίου κάνουν πλασέ και υποχρεώνουν τον Κάν, τον αλάνθαστο γερμανό τερματοφύλακα, να βγάλει τα γοτθικά του γάντια και να πέσει στο ποτάμι του Ηράκλειτου.

Θεατές, κριτές με μεγάλες κοιλιές και δάφνες. Και όποιος έχει ρομπ ντε σαμπρ, αφράτα μπουρνούζια και δάφνες και μάλιστα τις αυθεντικές του Απόλλωνα, μπορεί να επαναπαύεται σ' αυτές. Μόνο φρικτές κακοδαιμονίες δεν αφήνουν την ανάπαυση ημών να είναι μακαρία. Το γεγονός ότι έπρεπε να εναρμονίσουμε την άφθονη και ακλόνητη πολιτισμική μας οντότητα σε μια δυτικότροπη πατέντα του 19ου αιώνα που λέγεται Έθνος, ήταν μια άλλη απίθανη τρικλοποδιά!

Γιατί το ότι υπήρξαμε πολιτισμική οντότητα πριν από οτιδήποτε άλλο, ακόμη και όταν τα σύνορά μας ήταν μέχρι τη Λάρισα, είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Που σημαίνει ότι είχαμε εξημμένο φαντασιακό, κολωνάτη ταυτότητα κυρίως κορινθιακού ρυθμού και υπουργείο πολιτισμού πριν το σχηματισμό του έθνους, της οικονομίας, του κράτους, των καπνοβιομηχανιών. Και τώρα πρέπει συνεχώς να επιδιδύμαστε σε ένα άνισο και πολυσχιδή αγώνα –μέχρι και ένστολους στείλαμε στην Eurovision– για να αποδείξουμε, για όνομα του Θεού, ότι είμαστε λαός ανώτερος από την Λιθουανία!

Μια συνειδητή ανωμαλία που επιβάλλει υστερόβουλα στους έκπτωτους κυρίους –σε εμάς– να βγούμε από τα αφράτα μπουρνούζια μας, τις γεμάτες ιαπωνικό πολιτισμό και ιδεογράμματα ρομπ ντε σαμπρ μας και να κινηθούμε, για να μιλήσουμε λίγο σοβαρά, δηλαδή προγονικά, από το καναπέ-σθαι στο πράττειν. Στο Handeln όπως θα έλεγε ο έγκυρος εθνολόγος-ανθρωπολόγος μας κ. Ηλίας Μπαζίνας, ο οποίος τόλμησε, σε άρθρο του στο *Φίλαθλο*, να δώσει ένα μικρό, ασθενικό προβάδισμα στη γερμανική ομάδα στον τελικό του Κυπέλλου και το φρικτότερο να πει ότι εκτιμά τον Νίτσε, τον γερμανικό πολιτισμό, για όσα αισθάνεται ότι έχει προσφέρει στη σκέψη του. Γιατί δεν τον καίμε τον κρυφογερμαναρά;

Ενώ δώσαμε λοιπόν, με μεγάλη αυταπάτηση και υπερηφάνεια, ουσία και υποστήριξη σε όλα τα άβγαλτα, ξενόφερτα γερούνδια όπως shopping, clubbing, peeling κ.λπ., πέσαμε πάλι σε αρχαιοπρεπείς ορθογραφίες και απαρέμφατα με το Μεγάλο, το Ωραίο, το Αληθινό.

Αυτό το καινούργιο Πράττειν (Das Handeln) μας αναγκάζει να επιδιδύμαστε σε κουραστικές και ανόητες, για τα σεπτά γεράματά μας, παιδιές, ντεμοντέ γυμναστικές επιδείξεις –τις γνωστές Ολυμπιάδες–, να ξεριζώνουμε ελιές από τη μια όχθη του Σχοινιά και να τις μεταφυτεύουμε στην άλλη, να κάνουμε ιχνογραφίες, μακέτες, ξυλογλυπτική, κωπηλασίες...

Σ' αυτή τη γεμάτη σύγχυση αλλά και συγκίνηση πατριωτική στιγμή και η νέα γενιά δίνει το υπερήφανο παρόν της. Το πιο δροσερό και πολυπράγμον μεταμοντέρνο Λυκάκι της, ο άξιος χορογράφος και μεγάλος χορευταράς μας Δημήτρης Παπαϊωάννου, θα σηκώσει την τιμή του Έθνους, όπως χρόνια πριν είχε σηκώσει την προδοσία και το ταλέντο του στο άψογο, το μόρτικο μουστάκι του Ιάσονα και πρώτος θα σύρει το χορό. Εφ' όσον η εθνική Ιδέα πάντα τοκίζόταν με τα υψηλά μερακλώματα της Τέχνης στις μεγάλες πίστες και από παραδοσιακή στροφή του Καλαματιανού ξέρουμε ότι νηστικό αρκούδι δεν χορεύει.

Από τότε μάλιστα που δήλωσε ότι όλο καθόμαστε και κάνουμε κριτική και ότι τώρα είναι η ώρα να δράσουμε, ράγισαν από ελληνικό φιλότιμο τα ποτήρια του φραπέ, αυτοκτόνησαν τα εθνικά μας σείκερ και όλοι μαζί εθελουσίως και ατάκτως τρέχουμε για last minute πράττειν. Όπως-όπως πράττειν η κ. Αγγελοπούλου, όπως-όπως πράττειν ο κ. Βενιζέλος, όπως-όπως το έθνος ολόκληρο τέλος πάντων Handeln – και ποιος, ποιος ποιείν; Η στοργική ιδιοτροπία των ποιητών αφύσικη, σχεδιασμένη λιποταξία λέξεων από την πατρίδα στον ξανθό Απρίλη και αντίστροφα. Μια απολύτως εθνική υπόθεση, Διονύσιε Σολωμέ, χωρίς απαρέμφατα.

Τουρκία: Τί θα προκύψει από το χάος;

του Ευάγγελου Αρεταίου

Η υπόγεια ένταση που για μια μεγάλη περίοδο προκαλούσε στην Άγκυρα η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας και οι περιπέτειές της, εξερράγη δημόσια με τη βοήθεια μιας αλυσίδας καταλυτικών γεγονότων που σημάδεψαν τη χώρα τις τελευταίες εβδομάδες.

Πρώτος κρίκος της αλυσίδας αυτής ήταν η ασθένεια του πρωθυπουργού Μπουλέντ Ετζεβίτ και η παρατεταμένη απουσία του από τα καθήκοντά του, που επιτάχυνε τις φυγόκεντρες δυνάμεις του κυβερνητικού συνασπισμού. Η ένταση που προκάλεσε η ουσιαστική αδυναμία του Μπουλέντ Ετζεβίτ να διατηρήσει την εστίαση της κυβέρνησης –έστω και με πολύ αργούς ρυθμούς– στην ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας και οι κλυδωνισμοί στις αγορές δημιούργησαν ένα ανησυχητικό κλίμα αβεβαιότητας στην Τουρκία.

Την αβεβαιότητα αυτή προσπάθησε να διαλύσει, για καθαρά δικούς του, ψηφοθηρικούς λόγους, ο ηγέτης του εθνικιστικού κόμματος Ντεβλέτ Μπαχτσελί, που άρχισε τη διαδικασία για την προκήρυξη πρόωρων εκλογών στις 3 Νοεμβρίου.

Μια μέρα μετά, ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και μέχρι τότε «δεξί χέρι» του Ετζεβίτ, Χουσαμεττίν Οζκάν, παραιτείται, προκαλώντας ένα κύμα παραιτήσεων από το κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς. Την ώρα που γράφεται το άρθρο αυτό κανείς δεν ξέρει τι θα επακολουθήσει και όλοι περιμένουν τις κινήσεις του Ισμαήλ Τζεμ και του Κεμάλ Ντερβίς,

των δύο πολιτικών «παικτών» που θεωρείται στην Τουρκία ότι θα παίξουν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νέας πολιτικής σκηνής στη χώρα.

Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι με τις παραιτήσεις αυτές το πολιτικό τοπίο στην Άγκυρα αποσαφηνίστηκε κάπως, καθώς με την αποχώρηση του Χουσαμεττίν Οζκάν και των υπόλοιπων υπουργών και βουλευτών του κόμματος της Δημοκρατικής Αριστεράς αρχίζει να διαφαίνεται για πρώτη φορά σε τόσο μεγάλη κλίμακα μια λεπτή διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις συντηρητικές και τις πιο φιλελεύθερες πολιτικές δυνάμεις.

Η «ομάδα Οζκάν» επιθυμεί την επιτάχυνση της πορείας της Τουρκίας προς την Ε.Ε., την ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων και την γρήγορη εξυγίανση της οικονομίας, θεωρούν πολλοί παρατηρητές στην Άγκυρα και τονίζουν ότι η στάση του Ισμαήλ Τζεμ είναι αποφασιστικής σημασίας, όχι μόνο για το μέλλον της σημερινής κυβέρνησης αλλά και για το μέλλον της Τουρκίας.

Πολλοί της «ομάδας Οζκάν» άφησαν να εννοηθεί ανοιχτά ότι πρόκειται να ιδρύσουν ένα νέο «κεντρικό κόμμα». Ο Οζκάν φέρεται άλλωστε να είχε πει ότι είναι πρόθυμος να συνεργαστεί με κάποιον που θα μπορούσε να είναι ο ηγέτης του νέου αυτού κόμματος, εννοώντας προφανώς τον Ισμαήλ Τζεμ.

Εν τω μεταξύ ο ρόλος του Μεσούτ Γιλμάζ, που προς το παρόν παραμένει διακριτικός μπροστά στις εξελίξεις, είναι επίσης καθοριστικός διότι είναι ο μόνος πολιτικός, παρά το μεγάλο πρόβλημα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζει, που «επένδυσε» σταθερά στην ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας και ελπίζει τώρα να συλλέξει τους καρπούς του. Ορισμένοι άλλωστε υποστηρίζουν ότι στο τέλος ο Οζκάν και οι «ομάδα» του θα ενταχθούν στο κόμμα της Μητέρας Πατρίδας, αλλά επαναλαμβάνουν ότι πολλά εξαρτώνται από τη στάση του Ισμαήλ Τζεμ.

Η άποψη περί σταδιακού σαφούς διαχωρισμού ανάμεσα στις συντηρητικές και τις φιλελεύθερες-φιλοευρωπαϊκές πολιτικές δυνάμεις ενισχύεται από τον διορισμό στη θέση του Χουσαμεττίν Οζκάν του γνωστού εθνικιστή του DSP (Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς) Σουκρού Σινά Γκιουρέλ. Πολλοί τονίζουν ότι ο διορισμός αυτός δείχνει μια «στροφή προς την εσωστρέφεια και τον εθνικισμό» και σημειώνουν ότι πολλοί από τους βουλευτές και τους υπουργούς που παραιτήθηκαν είναι γνωστοί για τις φιλελεύθερες τάσεις τους.

Η τοποθέτηση του Γκιουρέλ στην αντιπροεδρία της κυβέρνησης «κόβει τα πόδια» του Ισμαήλ Τζεμ και του Κεμάλ Ντερβίς, καθώς οι δύο αυτοί άνδρες έχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις με τον νέο αντιπρόεδρο και στην εξωτερική πολιτική και στην οικονομία.

Ο Ισμαήλ Τζεμ θεωρεί την τοποθέτηση του Γκιουρέλ και

σαν μια προσωπική επίθεση εναντίον του από το ζεύγος Ετζεβίτ και φαίνεται ότι δεν θα μπορέσει να παραμείνει πολύ στο κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς, ενώ μέχρι πρότινος ήλπιζε ίσως ότι ο Μπουλέντ Ετζεβίτ θα αποχωρούσε σύντομα και θα του άνοιγε τον δρόμο για την ηγεσία στο κόμμα.

Εν τω μεταξύ οι αγορές δεν κρύβουν την επιθυμία τους να δουν την «τριπλή συμμαχία» μεταξύ Τζεμ, Οζκάν και Ντερβίς στην εξουσία και κρατούν μια στάση αναμονής, ενώ οι επιπτώσεις της πολιτικής έντασης μετά τις παραιτήσεις δεν ήταν τόσο καταστροφικές όπως περίμεναν στην αρχή.

Ο Κεμάλ Ντερβίς φαίνεται ότι θα παραμείνει ακόμα λίγο στο κόμμα, λόγω των δεσμεύσεών του στο οικονομικό πρόγραμμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αλλά κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το πότε θα κινηθεί.

Στα πιθανά σενάρια δεν πρέπει να ξεχνά κανείς το κόμμα της Τανσού Τσιλλέρ, του ισλαμιστή εκσυγχρονιστή ηγέτη Ταγίπ Ερντογάν και το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό κόμμα του Ντενίζ Μπαϊκάλ, που έχουν όλοι εκφραστεί υπέρ της Ε.Ε. και της επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων.

Το φαινομενικό πολιτικό χάος στο οποίο βρίσκεται αυτή τη στιγμή η χώρα δίνει την εντύπωση ότι παραπέμπονται στις καλές ενδοιαστικές μεταρρυθμίσεις για την σύγκλιση με την Ε.Ε.

Η Ε.Ε. θα ολοκληρώσει την έκθεση προόδου για την Τουρκία στις 16 Οκτωβρίου και αν δεν συμπεριλαμβάνεται στην έκθεση κάποια διατύπωση για την ημερομηνία έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, η Τουρκία δεν θα καταφέρει να εξασφαλίσει στη Σύνοδο Κορυφής της Κοπεγχάγης

μια συγκεκριμένη ημερομηνία.

Εξάλλου η διεξαγωγή πρόωγων εκλογών χωρίς την προηγούμενη αλλαγή του νόμου των κομμάτων και κυρίως του εκλογικού νόμου ανησυχεί πολλούς στην Τουρκία, μεταξύ των οποίων είναι οι ισχυρότεροι οικονομικοί παράγοντες της χώρας. Ο σημερινός εκλογικός νόμος προκαλεί τεράστιο κατακερματισμό δυνάμεων στην Εθνοσυνέλευση και δεν επιτρέπει τη συγκρότηση σταθερών και ανεξάρτητων κυβερνήσεων, κάτι που η Τουρκία χρειάζεται σήμερα όσο ποτέ.

Πολλοί όμως θεωρούν ότι από το χάος αυτό θα συγκροτηθεί μια πολιτική δύναμη που θα είναι σαφώς προσανατολισμένη προς την Ε.Ε. και θα προωθήσει ουσιαστικά τις μεταρρυθμίσεις ακόμα και μέσα σε μια προεκλογική ατμόσφαιρα.

Το σίγουρο είναι ότι οι επόμενες εκλογές θα έχουν τον χαρακτήρα δημοψηφίσματος υπέρ ή κατά της Ευρώπης και οι σημερινές εξελίξεις ίσως βοηθήσουν αποφασιστικά στη συγκρότηση δύο διαφορετικών αλλά σαφώς ξεχωριστών στρατοπέδων ανάμεσα στους συντηρητικούς και τους φιλοευρωπαϊστές, που μέχρι τώρα ήταν διάσπαρτοι σε όλα τα πολιτικά κόμματα.

Πολλοί αναρωτιούνται στην Τουρκία: Η πολιτική κρίση, που προκλήθηκε από το τουρκικό πολιτικό σύστημα, θα εμποδίσει την πορεία της χώρας προς την Ε.Ε.; Ή μήπως η πορεία αυτή προκάλεσε την κρίση που θα επιταχύνει την ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού οράματος της χώρας;

Κωνσταντινούπολη, 10/07/2002

47ο τεύχος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΠΙ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ: Λεων. Βατικιώτης, Γιώρ. Λιοδάκης, Δημ. Μπελαντής, Αντρ. Παγουλάτος, Δημ. Γεηγορόπουλος. **ΑΦΙΕΡΩΜΑ:** ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: Χρ. Α. Δερμετζόπουλος: Κινηματογραφική ταινία και ιστορική πραγματικότητα: μια παράλληλη ιστορία - Σωτ. Δημητρίου: Το ντοκιμαντέρ - Αντρ. Παγουλάτος - Βασ. Σπηλιόπουλος: Αστικό και υπαίθριο τοπίο στο ελληνικό ντοκιμαντέρ - Αφροδίτη Νικολαΐδου: Κινηματογραφικές ιστορίες των Πόλεων: Μοντέλα ουτοπίας, δυστοπίας και «ετεροτοπίας» στο Χόλιγουντ - Γιάν. Φραγκούλης: Πίσω από την πραγματικότητα - Jean Mitry: Δύο κείμενα (Κινηματογράφος και γλώσσα - Ρεαλισμός και πραγματικότητα) - Άντα Κλαμπασέα: Το μάτι που επεξεργάζεται ή η απεικόνιση του ανεικόνιστου - Στ. Κυμιωνής: Συναίνεση και διαφωνία στον ελληνικό κινηματογράφο κατά την περίοδο της δικτατορίας των συνταγματαρχών: Οι πολιτικές στάσεις των ταινιών Δώστε τα χέρια και Αυτοί που μίλησαν με το θάνατο - Mark Kermode: Ο Εξορκιστής. **ΚΙΝΗΣΗ ΙΔΕΩΝ:** Φ. Κ. Βώρος: Ο πολιτισμός των Ελλήνων και η Ορθοδοξία των Χριστιανών: Προσπάθεια ανίχνευσης της πορείας των σχέσεών τους στην ιστορία - Θαν. Βακαλιός: Η ιδεολογική λειτουργία της «θεωρίας» του «εξανθρωπισμένου καπιταλισμού». **ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ:** Εντ. Μπιτσάκης: Ο Sir Alferd Hoyle και οι απόπειρες για μια νέα κοσμολογία - Αντ. Περιβολάκης: Dirk Jan Struik (1984-2000) - Dirk Jan Struik: Παρατηρήσεις ενός ιστορικού της επιστήμης. **ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΛΙΣΜΟ:** Μαργ. Ν. Αντωνοπούλου: Ο υλισμός και η σκέψη του Μαρξ - Σημείωση της σύνταξης. **ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ** με σχέδια Ελλήνων και ξένων σκηνοθετών.

Κεντρική διάθεση: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ζωοδ. Πηγής και Τζαβέλλα 1 • Αθήνα • Τηλ.: 33.02.003

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

του Η. D. F. ΚΙΤΤΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Πανεπιστημίου 46, Αθήνα 106 78

Τηλ. 010-38.40.524, 010-38.44.458, Fax: 010-33.03.098

e-mail: kaktos@otenet.gr http://www.kaktos.com

Επισημαίνουμε

Kassel και Ιστορία

Αυτές τις μέρες που εμείς οργανώνουμε φεστιβάλ της πλήξης με άλλοθι και θύμα την τραγική μας θεατρική κληρονομιά που όμως διαχειρίζονται κωμικοί επίγονοι, άλλοι θέτουν τα δάχτυλα στον τύπο των ήλων. Στο Kassel, τη μικρή αυτή γερμανική πόλη, παρουσιάζεται ως τον Σεπτέμβρη η σημαντικότερη εικαστική έκθεση του πλανήτη. Φέτος μια ομάδα επιμελητών με επικεφαλής τον έγχρωμο Όκουι Ένζορ, συνεχίζοντας την παράδοση των περασμένων Documenta και της πρώην διευθύντριας Κατρίν Νταβίντ, οργάνωσαν ένα θέαμα που επιμένει στο αρχειακό υλικό, τις εκτενείς videoπροβολές, την πολιτική διάσταση του καλλιτεχνικού γεγονότος, τις ιστορικές ανατροπές που έχουν συμβεί στον πλανήτη. Περισσότερο από το «έργο» ενδιαφέρει η άποψη, η παρέμβαση, η ρήξη, η ερμηνεία, η σύνθεση των σκόρπιων ή των σκόπιμα αποσιωπημένων πληροφοριών. Σε αρκετά σημεία η προβληματική της θυμίζει την περίφημη έκθεση του Beaubourg «Face à l'histoire» το 1994. Υδρόγειος, οικολογία, τρίτος κόσμος, κοινωνίες του αποκλεισμού, μετανάστευση, συγκρούσεις λόγω φυλετικών, θρησκευτικών ή οικονομικών διαφορών, παγκοσμιοποίηση συγκροτούν την «έμπνευση» των δημιουργών.

Δημιουργοί που έρχονται, όπως διαβάζουμε από τον κατάλογο και τις ανταποκρίσεις Ελλήνων και ξένων που επισκέφθηκαν ήδη την έκθεση, απ' όλα τα μέρη του κόσμου, σπάζοντας τη δυτική υπεροχή και το μονοπώλιο των μεγάλων κέντρων της Ευρώπης και των ΗΠΑ.

Αν ο Χάραλντ Ζίμαν «ανακάλυψε» την Ασία και την κίτρινη φυλή το 1999 και το 2001 στη Βενετία, ο μαύρος Όκουι Ένζορ φέτος πλειοδοτεί στην Αφρική, και επιμένει στο ιστορικό background που δημιουργεί η όποια ανθρώπινη δραστηριότητα. Όχι λοιπόν μια τέχνη διακοσμητική, ή μια τέχνη της élite, αλλά μια έκφραση στοχασμού, αγωνίας και αγώνα με πρώτιστο υλικό το ιστορικό ντοκουμέντο, τον ιδρώτα και το αίμα του χρόνου, το πολιτικό δρώμενο.

Η Ελλάδα δυστυχώς λείπει και φέτος απ' το Kassel όπως λείπει κι απ' τα περισσότερα σημαντικά παγκόσμια δρώμενα, έτσι καθώς ομφαλοσκοπεί, εφησυχάζει και ραδιουργεί επί ματαίω. (Ράδιο Βερόνικα!)

Κι όμως: Υπάρχουν έλληνες καλλιτέχνες που είχαν το πολιτικό μάγμα και το ιστορικό γίνεσαι ως βασικό εκφραστικό υλικό τους. Ο Κανιάρης κατ' αρχάς με τους τοίχους του Εμφυλίου, την έκθεση του '69, τους Gastarbeiter-Fremdarbeiter του '70, το «Ουρητήριο της Ιστορίας» του 79-80 ή με το «Πού ο Βορράς πού ο Νότος» του '88 (Biennale Βενετίας). Από κοντά κι άλλοι νεότεροι όπως ο Νίκος Χαραλαμπίδης που επιμένει σε μια νεοτερικότητα των ύστερων χρόνων αντλώντας ενέργεια απ' το διχασμένο νησί του και ο οποίος εμπλέκει τον Οτσαλάν στις ψευδοεπικές ειρωνικές του εικονογραφίες, ο Άγγελος Σκούρτης, ο Γιώργος Χαρβαλιάς με τα κράτη-μαξιλάρια του, ο φωτογράφος Νίκος Οικονομόπουλος κ.ά.

Ο Άγγελος Σκούρτης μάλιστα στην πρόσφατη ομαδική έκθεση «Δηλητήρια» στο Γκάζι παρουσίαζε σχεδόν προφητικά την περίφημη σημαία της 17N ενταγμένη σ' ένα περιβάλλον υπό τον γλωσσαλγικό τίτλο Natura Morte. Νεκρή, λοιπόν, φύση αλλά ζωντανή ιστορική συνείδηση που μας κάνει να αισιοδοξούμε για την ελληνική τέχνη και την ικανότητά της να ζει στον σφυγμό της εποχής.

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Επισκεφθείτε οπωσδήποτε** την πολύ ενδιαφέρουσα και προ-

σεγμένη έκθεση «Lila de Nobili - Γιάννης Τσαρούχης, Μια Συνάντηση» που συνδιοργάνωσαν το Μουσείο Μπενάκη και το Ίδρυμα Γιάννη Τσαρούχη ως ελάχιστο φόρο τιμής στη μεγάλη ζωγράφο, σκηνογράφο και ενδυμα-

τολόγο που πέθανε πρόσφατα και που δυστυχώς ελάχιστα είναι γνωστή στο ελληνικό κοινό. Η στενή φιλία μεταξύ των δύο καλλιτεχνών χρονολογείται από την εποχή της δικτατορίας, όταν ο Τσαρούχης ζούσε αυτοεξόριστος στο Παρίσι, και ο διάλογος που ανέπτυξαν γύρω από τη ζωγραφική και την τέχνη γενικότερα, επηρέασε το έργο αμφοτέρων, βοηθώντας τους να διαμορφώσουν σαφέστερα το προσωπικό τους καλλιτεχνικό ύφος. Η έκθεση περιλαμβάνει περισσότερα από 400 έργα της Lila de Nobili, δείγματα της δουλειάς της στο θέατρο, την όπερα και τον κινηματογράφο (μακέτες σκηνικών, σχέδια κοστούμιών κ.ά.), καθώς και της ζωγραφικής της (εικονογραφίες βιβλίων, σπουδές κ.ά.), περί τα 40 έργα του Τσαρούχη που μαρτυρούν την συγγένεια των δύο καλλιτεχνών, φωτογραφίες και προσωπικά αντικείμενα. Στεγάζεται στο Μουσείο Μπενάκη και θα διαρκέσει έως τις 31 Αυγούστου.

• **Εάν βρεθείτε στην Κέα** επισκεφθείτε την έκθεση με έργα της Χριστίνας Μόραλη (κατασκευές από μέταλλο και πηλό) που εγκαινιάζεται το Σάββατο 13/7 στο κτήμα Βουρκαριανή και θα διαρκέσει μέχρι τις 31/7.

• **Δύο εκθέσεις φωτογραφίας** με θέμα την οικογένεια και με τη συμμετοχή καλλιτεχνών και από το εξωτερικό οργάνωσε για φέτος το καλοκαίρι (διάρκεια: 12/7-14/9) το δραστήριο Κέντρο Φωτογραφίας Σκοπέλου. Αν βρεθείτε στο νησί, επωφεληθείτε!

• **Διεθνής έκθεση σύγχρονων εικαστικών** καλλιτεχνών με τίτλο «Disturb» φιλοξενείται στην Ύδρα, στο 1ο δημοτικό σχολείο, και θα διαρκέσει μέχρι τις 2/9. Οι καλλιτέχνες σχολιάζουν με τα έργα τους την έννοια της ενόχλησης στα συμφραζόμενα της σύγχρονης πραγματικότητας και αντιδρούν σ' αυτήν.

Ο πολυχιλιετής Γρανίτης

Στο Διεθνές Συμπόσιο γλυπτικής σε γρανίτη που πραγματοποιήθηκε στο Maison de Sidobre κοντά στην Τουλούζη την Ελλάδα εκπροσώπησε ο Μάνος Γρηγοριάδης, ο οποίος και διακρίθηκε με τιμητικό έπαινο για το έργο του *Ένα ζευγάρι που βαλσάρει*. Ο ίδιος ο καλλιτέχνης γράφει για το συγκεκριμένο έργο του:

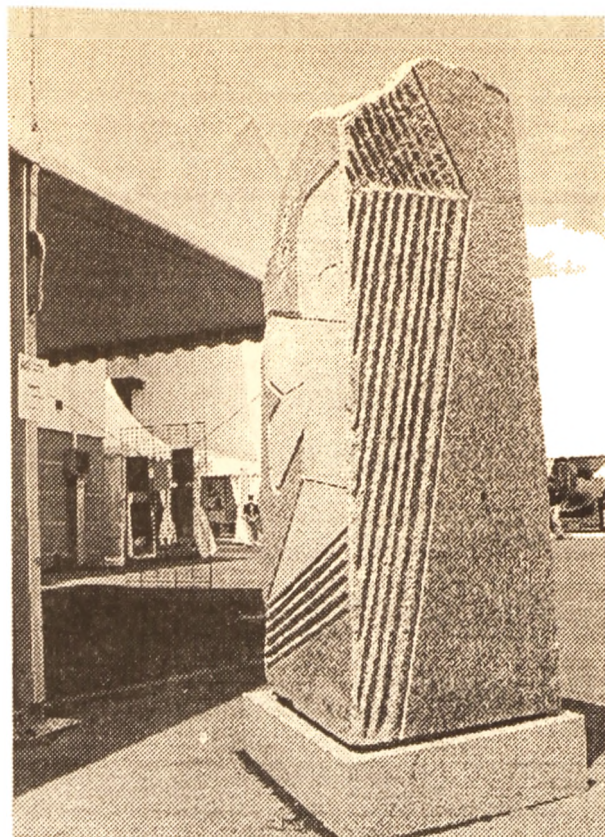
«Αυτό το υπέροχο υλικό με τις τόσες χάρες και την αντοχή στις χιλιετίες που πέρασαν και σ' αυτές που θα ακολουθήσουν, κάθε μέρα μάς αλλάζει τη ζωή μας. Όλο και περισσότερο μας δίνει χαρά

όπου κι αν ντύνει τον χώρο και ομορφαίνει το περιβάλλον μας.

Στους καλλιτέχνες δίνει ικανοποίηση και υψώνει τον πολιτισμό μας· ένα πολιτισμό τον οποίο θα χαίρονται και οι μεταγενέστεροι. Γιατί ο Γρανίτης αντιστέκεται στο χρόνο· είναι πολύ σκληρός σ' αυτόν. Αλλά προς εμάς είναι φιλικός και τον αγαπούμε γιατί μας κάνει ευτυχισμένους όταν καταφέρνουμε να τον δαμάσουμε.

Ας χορέψουμε λοιπόν.

Μακάρι όλη η ζωή μας να είναι ένα βαλς πάνω σ' έναν αστραφτερό γρανίτη.»

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάζετε δεν είναι χρυσός)

Συνταγή για talk show πολιτικού χαρακτήρος: καταρχήν λαμβάνετε απόστρατο/συνταξιούχο με κέφια να διηγείται, λίγο στριμμένο λόγω ηλικίας και με μπόλικο ελεύθερο χρόνο. Αυτές τις μέρες, λόγω αποκαλύψεων γιάφκας, βομβιστών καριέρας και τρομοκρατών γενικότερα, οι στρατηγοί της Ελληνικής Αστυνομίας παρουσιάζουν τεράστια ζήτηση, ειδικά εκείνοι που αποστρατεύθηκαν αφού «ακούμπησαν» τις τρομοκρατικές οργανώσεις. Εν συνεχεία καλείτε κάποιον αμφιβόλου παρελθόντος-θύμα των περιστάσεων που έχει να εκθέσει την πλούσια πείρα του, την επίσης πλούσια πίκρα του, και την προδομένη του καρδιά, ενώ διαφωνεί με όλους (π.χ. Ντάνος Κρυστάλλης-ο προδομένος και σοφός πράκτορας), ώστε σε δουλειά να βρισκόμαστε και να κάνουμε δέκα συνέχειες. Τρίτο συστατικό που βοηθάει να «δέσει» το πάνελ της ασυνεννοησίας είναι βουλευτές με θητεία στην αντιτρομοκρατική πάλη (π.χ. βουλευτής Καμμένος), που πετάει μισόλογα, είναι τιμητής των πάντων και βάζει τα πράγματα στη θέση τους. Τέταρτο, καλείτε να κάνει περατζάδα όποιος είναι εύκαιρος, από αστυνομικούς συντάκτες μέχρι συναδέλφους δημοσιογράφους.

Όλο μαζί το πάνελ έχει ενός κορόρου γνώση και ο λόγος των καλεσμένων βρίθει θεωριών συνωμοσίας, αλληλοκαρφωμάτων και κουτσομπολιού. Αυτό ήταν το ζητούμενο! Να μπορέσει ο οικοδεσπότης να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα ημισοβαρή –γιατί βγάζουμε και το ψωμάκι μας και πρέπει να κρατάμε τα προσχήματα– τύπου

έχουμε πάει στον κουμπάρο του μπατζανάκη μας που γιορτάζει («Να τον χαιρέσαι Χαρίκλεια!»), του 'χουμε δώσει το κατιτίς μας, και μετά το ψητό καθόμαστε στη βεράντα με το μαύρο το σφυρήλατο στην Πετρούπολη («οικοπεδάκι της Χαρίκλειας»), και μαζί με το καρπούζι και τις φωνές ανοίγουμε κουβεντούλα με παρόντα και πνατογνώστη «κείνον τον ξάδερφό του το Χαράλαμπο που ήτανε υπαστυνόμος και τα 'ξερε καλά όλα τα απόρρητα, γιατί ο ταξίαρχός του, που τον πρωτοσυνάντησε στο στρατιωτικό του στην Άρτα, έτυχε και τον συμπαθούσε και του τα 'λεγε, τον είχε το δεξί του χέρι, σου λέει...»

Και ρωτάει ο οικοδεσπότης του talk-show/ονομαστική εορτή του μπατζανάκη διάφορα διαφωτιστικά και πολύ αναλυτικά περί του τρομοκρατικού ζητήματος και καταθέτει τα στοιχεία που πήρε αβέρτα-κουβέρτα από τον κατά τα λοιπά φειδωλό Χρυσοχοϊδή (ε, τι να γίνει, έχει και τους υπουργούς-πληροφориодότες ο κάθε δημοσιογράφος, αλλά μην το κάνουμε θέμα παρακαλώ, άμα είσαι καλός όλα τα μαθαίνεις), και δώσ' του κι επιμένει συνεχώς «μα τι μου λέτε στρατηγέ, αυτό είναι ανήκουστο!» και άντε ξανά-μανά «μα τι μου λέτε, έτσι σας είπε ο τότε υπουργός; Τι μου λέτε στρατηγέ μου; Α μα τι μου λέτε στρατηγέ μου; Πάνο, κάτσε («sit!» που λέμε και στα ροτβάιλερ), Πάνο, Πάνο! Κάτσε Πάνο, μιλάει ο στρατηγός! Συνεχίστε στρατηγέ μου... Κύριε Καμμένε θα έρθει και η σειρά σας! Μα τι σημαντικά στοιχεία καταθέτετε σήμερις ενώπιόν μου στρατηγέ μου!»

Ετσι είναι, όλα γίνονται για την ψυχαγωγία, δεν είναι κακό στο κάτω-κάτω της Γραφής! Είναι γνωστό ότι ο Έλλην δε σηκώνει πολλές σοβαρές αναλύσεις, θέλει ατμόσφαιρα παραδοσιακής παρέας και κουτσομπολιού για να κάτσει ν' ακούσει... Έτσι παρακολουθεί τις προδίκες του Μάκη Ζούγκλα, ο οποίος, να το πούμε δηλαδή, αποτελεί πραγματικό υπόδειγμα διδασκαλίας της δικανικής τέχνης: ό,τι πρόκειται να συναντήσει μπροστά του ο κατηγορούμενος στο δικαστήριο, το συναντά πρώτα στη «Ζούγκλα»: τους μαρτύρους του τους υπερασπιστικούς («μηδέν παρεξήγησις, κύριε πρόεδρε, και το θύμα ανένηψε»), το σαγγελέα («τι 'πες ρε κακούργε; Να καταδικαστεί περικαλώ αυθορεί και παραχρήμα το απόβρασμα!»), τους μαρτύρους της πολιτικής αγωγής («τον είδα σας λέω, τι, ψέματα θα πω;»), το κοινό («φτου σου κάθαρμα!»), δίκη με τα όλα της στου Μάκη, γιατί σου λέει ο άνθρωπος «η αρχή της πραγματικότητας είναι το παν, και καλόν είναι να γνωρίζει τις τι πρόκειται να συναντήσει για ν' αποφεύγει εις το μέλλον τις κακοτοπιές...». Κι αυτό φυσικά συζήτηση της παρέας... Νά, κάτι σα συζήτηση σε άλλη οικογενειακή γιορτή ή σαν πρωινή επίσκεψη συγγενών (ωχ!), ξέρετε, ο ξάδερφος που καταπάτησε, οι μπούφλες που πέσανε, το ειρηνοδικείο που φθάνει όπου να 'ναι η δικάσιμη...

Αμερικανικόν το πρότυπο βεβαίως, και μέρες που είναι με τη 17 Νοέμβρη στο προσκήνιο, αναρωτιέμαι: σε μια χώρα με τόσο έντονο αντιαμερικανισμό, πώς στο καλό ξεσηκώνονται τόσο συχνά οι αμερικανικές πατέντες;

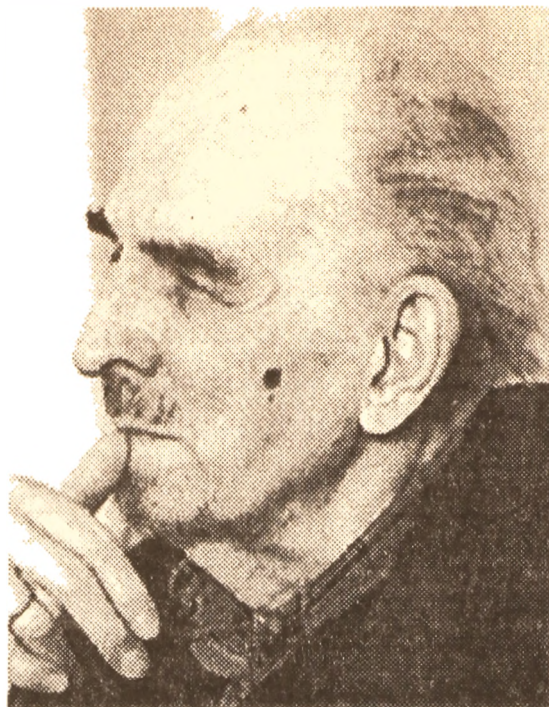
Νατάσσα Χασιώτη

Video-Cinema

Βλέπω πάλι στην τηλεόραση δύο ταινίες-σταθμούς για την ιστορία του σινεμά και διαπιστώνω πόσο ολοκληρωμένη είναι η πρότασή τους όσον αφορά στην αισθητική της εικόνας και πόσο προδρομική η πρότασή της σε σχέση με τη σημερινή εννοιολογική τέχνη και τη video art.

Κοντινά πλάνα προσώπων, close up λεπτομερειών, η κάμερα στο χέρι, το κάδρο μέσα στο κάδρο, τ' ασαφή όρια της αφήγησης και της πραγματικότητας, του ρεαλιστικού και του φιλμικού χρόνου, ο μινιμαλισμός και η υπερμεγέθυνση των συμβόλων, το ρεπορταζιακό ύφος, η εικαστική κορύφωση που συμπλέει με τη δραματική κ.ά.

Αναφέρομαι στην *Περιφρόνηση* του Ζακ Λικ Γκοντάρ του 1963 και που βασίζεται στο ομώνυμο βιβλίο του Μοράβια: Η κρίση του δυτικού κόσμου, το αδιέξοδο της εικόνας-θεάματος, ο φακός που παρατηρεί τον θεατή –έτσι αρχίζει η ταινία– και ο δημιουργός εικόνων που γίνεται ο ίδιος εικόνα και σχο-

λιάζει (Φριτς Λανγκ). Σήμερα οι επίγονοι ή οι ψευδεπίγονοι του Γκοντάρ βάζουν έναν πιτσιρικά να χαζεύει, ελλείπει τηλεόρασης, ένα πλυντήριο που δουλεύει. Η εξίσωση ακολουθεί την εξής κατιούσα: εικόνα → θέαμα → υπερθέαμα → εξάρτηση → αποβλάκωση.

Η άλλη ταινία είναι το *Πάθος* του

Ίγκμαρ Μπέρκμαν. Υπήρχαν σκηνές που στην ψυχολογική τους εμβάθυνση προανήγγειλαν τον Bill Viola ή τον Garry Hill ή ακόμη τα «πορτρέτα» του Bruce Naumann. Ο Μπέρκμαν επιστρέφει στο πρόβλημα της επικοινωνίας, στη νεύρωση ως απότοκο του πολιτισμού της υπερκατανάλωσης, στη μόνωση, στον εσωτερικό μονόλογο κ.λπ.: τα πρόσωπα κοιτάνε την κάμερα και εξομολογούνται, γίνονται «θέαμα» καθώς καταρρέουν και αυτή ακριβώς η πτώση τους είναι το θέμα της ταινίας. Ο σκηνοθέτης στοχάζεται πάνω στην ευρωπαϊκή κουλτούρα των αισθημάτων και της ηθικής από τον Πασκάλ ως τον Νίτσε. Οι ήρωές του είναι αποκλεισμένοι σ' ένα νησί της Βαλτικής, στο τέρμα του κόσμου, που όμως δεν ταυτίζεται με καμία φανταστική νήσο-ουτοπία. Το σινεμά δεν εξωραΐζει την πραγματικότητα. Το σινεμά είναι η πραγματικότητα και μάλιστα στην πιο οδυνηρή εκδοχή της...

Μ.Σ.

Οι «Φοίνισσες» από τον Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου

Το μεγαλύτερο σε έκταση αρχαίο ελληνικό δράμα και το συνθετότερο ως προς τη θεματική του δομή έργο του Ευριπίδη, οι *Φοίνισσες*, παρουσιάστηκαν ανάμεσα στο 410 και 409 π.Χ. Προϋποθέτει την καταστροφή στη Σικελία το 413 π.Χ. και είκοσι χρόνια Πελοποννησιακού Πολέμου.

Ο Ευριπίδης γράφοντας το έργο αυτό προσπαθεί να ονειρευτεί και να βιώσει το κλίμα, τον πυρετό και την παραζάλη που κυβέρνησε την πιο ακραία αιμομιξία, στην πιο διάσημη οικογενειακή τραγωδία, που ταυτίστηκε με την τραγωδία μιας πόλης και μιας δυναστείας.

Ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου με τη σημαντική, δημιουργική του προσφορά, δίνει το παρόν του, και φέτος, στα «Επιδάυρια 2002» και παρουσιάζει την τραγωδία *Φοίνισσες* του Ευριπίδη, την Παρασκευή 23 και το Σάββατο 24 Αυγούστου στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδάου.

Οι *Φοίνισσες* από τον Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου παρουσιάζονται σε μετάφραση Μιχάλη Πιερί, σκηνοθεσία Νίκου Χαλαλάμπους, μουσική Χρήστου Πήττα, σκηνικά Άντη Παρτζί-

λη, κοστούμια Στέφανου Αθηνιότη, χορογραφίες Ισιδώρου Σιδέρη και μουσική διδασκαλία Νικόλα Παπαγεωργίου.

Η διανομή της παράστασης είναι: Ιοκάστη: Τζένη Γαϊτανοπούλου, Παιδα-

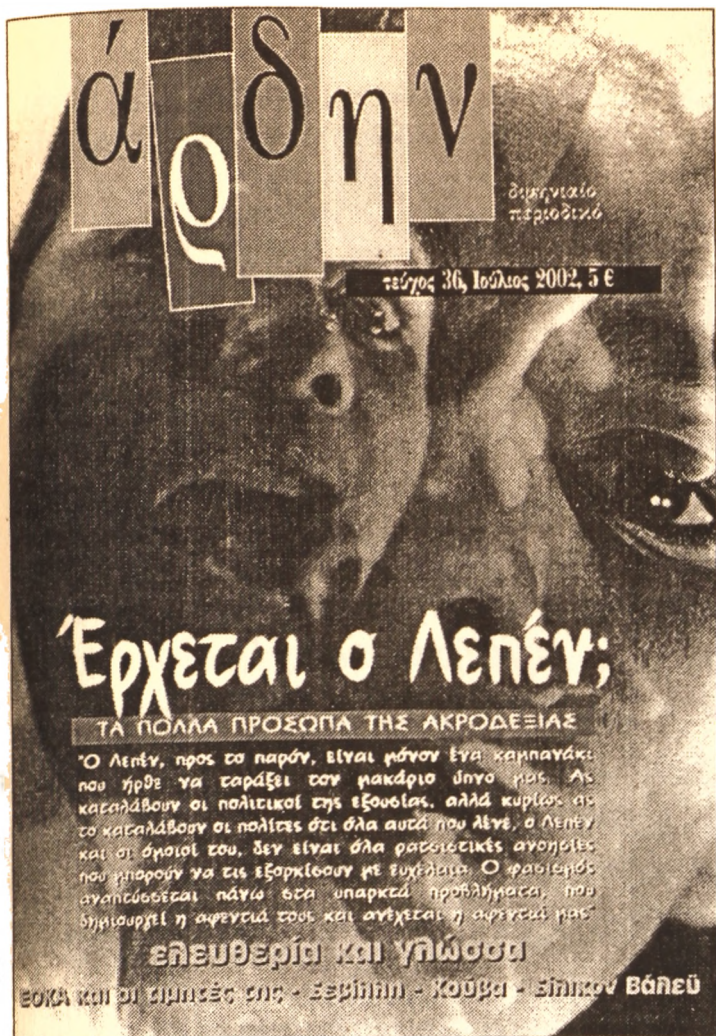
γωγός: Ανδρέας Βασιλείου, Αντιγόνη: Στέλλα Φυρογένη, Πολυνείκης: Αχιλλέας Γραμματικόπουλος, Ετεοκλής: Νεοκλής Νεοκλέους, Κρέων: Γιώργος Μουαΐμης, Τειρεσία: Αντώνης Κατσαρής, Μενονικέας: Θεόδωρος Μιχαηλίδης, Αγγελιαφόρος Α': Χρυσάνθος Χρυσάνθου, Αγγελιαφόρος Β': Κυριάκος Ευθυμίου, Οιδίπους: Στέλιος Κανκαρίδης.

Στον χορό των Φοινισσών κορυφαίες είναι οι: Λένια Σορόκου, Άλκηστη Παυλίδου, Μαρία Μίχα, Ηλιάνα Χαλκιά, ενώ τα λοιπά μέλη του χορού αποτελούν οι: Χριστίνα Παυλίδου, Λέα Μαλένη, Αντρούλα Ηρακλέους, Έλενα Σάββα, Έρικα Μπεγέτη, Χριστιάννα Λάρκου, Άντρη Κυριαζή, Κύνθια Παυλίδου, Νικολίνα Μουαΐμη, Βίκη Γεωργιάδου, Μάρα Κωνσταντίνου, Λουκία Πρωτοπαπά, Μαρία Μαργέτη.

Κόρη-συνοδός Τειρεσία: Φαίη Αρότη.

Μουσικοί επί σκηνής: Βιολί Μενέλαος Μενελάου, Βιολεντσέλλο Ωντ-Μαρί Ωφάν, Κλαρίνο Κατερίνα Βάχοβα, Κόρνο Κέλλυ Γκρίφιθς Χιούζ, Κρουστά Νικόλας Παπαγεωργίου.

Κ.Φ.

ΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΛΕΠΕΝ; ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ

Το **Άρδην** επιχειρεί μια ραδιογραφία της σύγχρονης λαϊκιστικής δεξιάς στην Ευρώπη. Ο **Αλέκος Αλαβάνος** επιμένει στην προσέγγιση των πραγματικών ζητημάτων στα οποία εδράζεται η άνοδος της. Ο Νηλ Άσσερσον αναλύει την ιδιαίτερη και συχνά αντιφατική ιδεολογία της νέας δεξιάς.

Το **Εθνικό Μέτωπο** και το **Βλάσες Μπλοκ** στο Βέλγιο είναι περισσότερο "προλεταριακά" και μικροαστικά. Ενώ στην **Αυστρία** το κόμμα του Χάιντερ έχει και μια συνιστώσα μεσοστρωματική. Ο **Ζαν Υβ Καμί** καταγράφει τα διαδοχικά κύματα ανάπτυξης της ακροδεξιάς στην Ευρώπη.

Τη γερμανική και αγγλική περίπτωση διερευνά ο **Β. Στοϊλόπουλος** και ο **Τ. Μόνμπιουτ**. Στο Ισραήλ ο **Άβιγντορ Λίμπερμαν** υποστηρίζει ανοικτά την εκδίωξη των Παλαιστινίων.

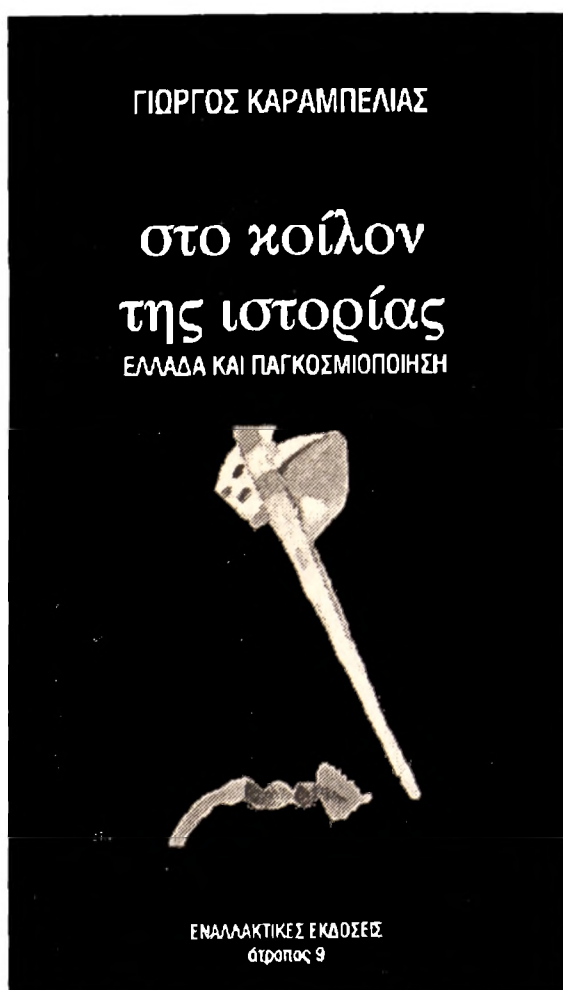
Οι **Μελέτης Μελετόπουλος** και **Σπύρος Κουτρούλης** παρουσιάζουν τις ιδεολογικές ρίζες του φαινομένου και τις απόπειρες διανοουμένων να διαμορφώσουν μια θεωρία της "Νέας Δεξιάς". Ο **Αλαίν Μπιρ** αναλύει τη γαλλική Νέα Δεξιά, ο **Ερίκ Ντυπέν** εξετάζει τη γενικευμένη "Αποπρολεταριοποίηση της Αριστεράς" και ο **Γιώργος Ραγκάς** συνοψίζει τη "Νέα ταυτότητα της Ακροδεξιάς". Το αφιέρωμα ολοκληρώνεται με δύο κείμενα της Νέας Δεξιάς, του «**Ελευθεριακού Εθνικοσοσιαλιστικού Πράσινου Κόμματος**» (!) των ΗΠΑ και την παρουσίαση του ραπ συγκροτήματος **Basic Celtos**.

Το τεύχος 36 περιλαμβάνει αφιέρωμα για τη γλώσσα με κείμενα των **Σ. Καργάκου**, **Ν. Βαρδιάμπαση**, **Αλή Καρδούχου** (για τη σχέση ελληνικής-κουρδικής), κ.ά.

Επιπλέον οι: **Β. Φτωχόπουλος**, **Α. Μιχαηλίδης** και **Τ. Χατζηναστασίου** υπερασπίζονται τον αγώνα της **ΕΟΚΑ**.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ: 38 26 319, FAX: 38 39 930, email: ardin@hol.gr, http: //www.ardn.gr

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γιώργος Καραμπελιάς
ΣΤΟ ΚΟΙΛΟΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Ελλάδα και Παγκοσμιοποίηση

Κώστας Παπαϊωάννου
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ: 38.26.319, FAX: 38.39.930

«Η ζωή ανήκει σε αυτούς που αισθάνονται και σκέφτονται όπως οι ποιητές»

Θα περίμενε κανείς μέσα σ' όλα τα «τηλεοπτικά» (και όχι μόνο) που μας κατακλύζουν και απ' τα οποία αναζητούμε διέξοδο αξιοπρεπή, να 'χει διαβάσει –ακριβώς γι' αυτό– στον Τύπο πολλά (ή τουλάχιστον αρκετά) για την τελευταία μεγάλη καταξίωση της ελληνικής ποίησης. Παρ' όλα αυτά η αναγόρευση του Τάκη Βαρβιτσιώτη σε αντιπρόεδρο της Παγκόσμιας Οργάνωσης των Ποιητών ούτε εντοπίστηκε, ούτε απασχόλησε τόσο όσο θα έπρεπε όλους όσους θα έπρεπε. Έχοντας αυτό κατά νου και το πόσο σημαντική πολιτιστική κι άρα πολιτική επιλογή είναι η προβολή της, πήγαμε εκ μέρους του Αντί στο σπίτι ενός εκ των τελευταίων μεγάλων της ελληνικής ποίησης του 20ού αιώνα.

Ο Τάκης Βαρβιτσιώτης είναι ένας από τους επιφανέστερους Έλληνες ποιητές. Έχει τιμηθεί με σωρεία διακρίσεων στην Ελλάδα και διεθνώς. Προσωπικός φίλος προσωπικοτήτων που σημάδεψαν τον αιώνα και πολλών από τους μεγαλύτερους ποιητές σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως του Ρεβερντύ, του Ελυάρ, του Μποσκέ, του Αλμπέρτι, του Καζαντζάκη, του Πρεβελάκη, του Ρίτσου, του Βρεττάκου, του Ελύτη (που η σχέση μαζί τους επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη του έργου του, όπως λέει), «δεν κλείνει ποτέ τα μάτια στην ιστορική πραγματικότητα». Και γι' αυτό, όταν του θυμίσαμε σε ανύποπτο χρόνο τη φράση του Λαέρτιου «αυτός που αποφεύγει τα πολιτικά πράγματα, τον πολιτισμό εκτοπίζει», μας απάντησε

πως ακόμη και στις πιο δύσκολες εποχές (μα τότε υπήρξαν κι εύκολες;) «η ζωή ανήκει σε αυτούς που αισθάνονται και σκέφτονται όπως οι ποιητές», «αυτούς που πιστεύουν ακόμα ίσως πως το όνειρο είναι δυνατό», για να χρησιμοποιήσουμε εδώ κάποιους δικούς του στίχους.

Τη συνέντευξη πήρε η Ελένη Καρασαββίδου

• Κύριε Βαρβιτσιώτη, αφορμή γι' αυτή τη συνέντευξη αποτέλεσε η πρόσφατη αναγόρευσή σας σε αντιπρόεδρο της Παγκόσμιας Οργάνωσης των Ποιητών. Τι σημαίνει για σας αυτή η νέα υψηλή διάκριση;

– Αλήθεια ήταν μια απίστευτη τιμή για μένα που βέβαια με συγκίνησε ιδιαίτερα γιατί αφορά αναντίρρητα όλη τη νεότερη ελληνική ποίηση που βρίσκεται κατά γενική ομολογία στην πρωτοπορία της παγκόσμιας ποίησης (όπως άλλωστε μαρτυρούν τα δυο βραβεία Νόμπελ και τα δυο βραβεία Λένιν). Αλλά και μου δημιουργεί τεράστιες ευθύνες. Αρκεί μόνο να σας αναφέρω ότι στη διοικούσα επιτροπή συμμετέχουν διάση-

μοι ποιητές από όλον τον κόσμο και μεταξύ τους υπάρχουν και δυο βραβεία Νόμπελ κι ένα μέλος της Σουηδικής Ακαδημίας.

• Θα ήθελα να μου μιλήσετε εκτενέστερα για την Παγκόσμια Οργάνωση των Ποιητών, τη δράση της και το ιστορικό της.

– Η Παγκόσμια Οργάνωση Ποιητών εδρεύει στο Λουξεμβούργο και ιδρύθηκε το 1984 στο Μαράκες του Μαρόκου με τη συμμετοχή μιας ομάδας ποιητών παγκόσμιου κύρους, όπως ο ισπανός Ραφαέλ Αλμπέρτι, ο αργεντινός Χορχέ Λουίς Μπόρχες, ο γάλλος Υβ Μπονφουά, οι μετέπειτα νομπελίστες Γιώσεφ Μπρόντσε, Τζέσλαβ Μίλοτς

και Γουόλε Σογίνγκα, ο αμερικανός Λώρενς Φερλινγκέτι, ο ιταλός Μάριο Λούτσι, ο βρετανός Ντέιβιντ Γκασκόν, η γαλλίδα Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, ο σουηδός ακαδημαϊκός Έστεν Σιέστραντ, ο νομπελίστας μεξικανός Οκτάβιο Παθ, η πορτογαλίδα Σοφία ντε Μέλο Μπρένερ και άλλοι. Την Ελλάδα εκπροσώπησαν ο νομπελίστας Οδυσσέας Ελύτης, ο Νικηφόρος Βρεττάκος και ο υποφαινόμενος ο οποίος και είχε εκλεγεί μέλος της διοικούσας επιτροπής.

Η Παγκόσμια Οργάνωση Ποιητών έχει οργανώσει πολλά συνέδρια ποιητών σε διάφορα μέρη του κόσμου, εκδίδει τη Διεθνή Επιθεώρηση Νέα Ευρώ-

πη και έχει εκδώσει μια σειρά μικρών βιβλίων τσέπης που αποτελούν ανθολογίες ποιημάτων των μελών της οργάνωσης.

• *Είστε ένας από τους μεγαλύτερους έλληνες ποιητές του 20ού αιώνα. Έχετε δει άρα την ελληνική ποίηση να εξελίσσεται αλλά και δικαιούστε να την κρίνετε σ' έναν βαθμό. Ποια είναι η γνώμη σας για τη σύγχρονη ποιητική παραγωγή στην Ελλάδα;*

— Νομίζω ότι η πρώτη μεταπολεμική γενιά ήταν η σπουδαιότερη για την ελληνική ποίηση. Ακολούθησε η γενιά του '70. Από εκεί και πέρα νομίζω ότι η ποίηση βρίσκεται σε ύφεση. Υπάρχουν βέβαια πολλοί νέοι ποιητές με ταλέντο, με προσωπικότητα κ.λπ., αλλά νομίζω ότι δεν έχουν φτάσει στο επίπεδο των προηγούμενων γενεών.

• *Ως «γεννημένος μα και μεγαλωμένος στη Σαλονίκη» πιστεύετε ότι υπήρξε σχολή Θεσσαλονίκης;*

— Κοιτάξτε, με τη στενή έννοια του όρου δε νομίζω ότι υπήρξε. Υπήρχαν ορισμένες πολύ σημαντικές προσωπικότητες, όπως ο Θέμελης, ο Πεντζίκης, ο Βαφόπουλος, η Καρέλλη και άλλοι ποιητές, αλλά με δική τους προσωπικότητα. Δεν υπήρξε όμως κοινός αισθητικός κώδικας αξιών που να δημιουργεί μια σχολή.

• *Ασχοληθήκατε πολύ με τη μετάφραση. Είστε ο πρώτος που μετέφρασε Νερούντα. Πιστεύετε ότι όσο καλά και να κατέχει κάποιος μια ξένη γλώσσα, δεν μπορεί να μεταφράσει σωστά ποίηση, αν δεν είναι ο ίδιος ποιητής;*

— Ασφαλώς ο μεταφραστής πρέπει να είναι και ποιητής. Αλλά ούτε και αυτό δεν αρκεί. Η ποίηση ουσιαστικά δεν μεταφράζεται. Η μετάφραση είναι, όπως νομίζω είπε ο Βιλαμόβιτς, μια μετεμψύχωση. Ο ποιητής μεταφράζοντας έναν άλλον ποιητή θα καταλήξει να γράψει ένα αντίστοιχο νέο ποίημα στη

γλώσσα του, που θα είναι μια καινούργια δημιουργία.

• *Ανήκετε στους τελευταίους εν ζωή εκπροσώπους της μεγάλης γενιάς των ελλήνων ποιητών. Τι ευθύνες σάς δημιουργεί η τόσο σπουδαία καταξίωσή σας;*

— Δίχως αμφιβολία πολύ σοβαρές. Η πρώτη υποχρέωση του ποιητή ήταν πάντοτε να γράφει ωραία ποιήματα, να υπηρετεί την ποίηση με απόλυτη ανιδιοτέλεια και αφοσίωση. Σε αυτήν όμως την αποτρόπαιη, βάρβαρη, τεχνοκρατική και καταναλωτική εποχή που ζούμε, όπου αυτός ο πλανήτης, η κοινή μας πατρίδα, διατρέχει τον κίνδυνο να εξαφανιστεί από την αλόγιστη επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον και ολόκληρο το σύστημα πολιτισμού απειλείται, ο ποιητής επιβαρύνεται και με άλλες τρομερές ευθύνες. Δεν μπορεί να μένει αδιάφορος σε όσα αποτρόπαια συμβαίνουν γύρω του. Είναι υποχρεωμένος να καταγγείλει καθετί που προσβάλλει τον άνθρωπο, να αντιμάχεται συνεχώς την όποια βαρβαρότητα με την αγάπη και το ήθος του και να βοηθά στη διάδοση των πνευματικών και αιώνιων χριστιανικών αξιών που μόνο αυτές μπορούν να μας σώσουν.

• *Τελευταία υπογράψατε ένα κείμενο για το Παλαιστινιακό [σ.σ. δημοσιεύτηκε στην Ελευθεροτυπία] που δείχνει ότι είστε μία συνείδηση εν εγρηγόρσει. Μάλιστα μου δηλώσατε ότι ποτέ δεν σταματήσατε να κοιτάτε προς τα έξω. Τι εννοείτε μ' αυτό;*

— Μα δεν μπορεί ο ποιητής να αδιαφορεί για όσα συμβαίνουν. Και μάλιστα στην εποχή μας που συμβαίνουν τόσο συνταρακτικά γεγονότα που προσβάλλουν και τον άνθρωπο και την ανθρωπιά. Πρέπει να πάρει μια θέση.

• *Παρ' όλα αυτά δεν υπογράφετε τον αντισημιτισμό.*

— Όχι, δεν είμαι αντισημίτης, ούτε ήμουν. Αλλά βέβαια καταγγέλλω και

κατακρίνω τις βαρβαρότητες που γίνονται ιδίως από την κυβέρνηση του Σαρόν, ο οποίος είναι ένας βάρβαρος.

• *Έχετε καταγγείλει πάρα πολλές φορές την βαρβαρότητα του ακραίου καπιταλισμού. Πώς βλέπετε εσείς, ως ένας άνθρωπος που 'χει περιδιαβεί τον αιώνα, αυτό το νέο κίνημα που αφορά τους σημερινούς ανθρώπους, και φυσικά και εσάς, δηλαδή το κίνημα κατά της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, με όλες τις αντιφάσεις του βέβαια;*

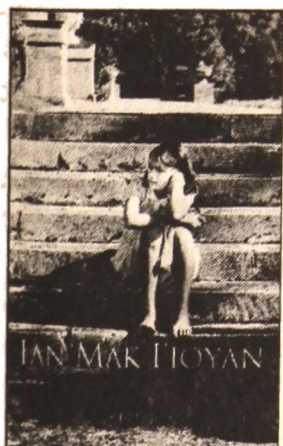
— Κοιτάξτε η παγκοσμιοποίηση με αυτήν την έννοια, δηλαδή της ενώσεως τραπεζών ή εταιρειών πολυεθνικών κ.λπ., αυτή η κοινωνία της αγοράς δεν είναι βέβαια μία παγκοσμιοποίηση την οποία θα ήθελα εγώ. Εγώ είμαι με την έννοια του διεθνισμού, ή σωστότερα με την έννοια του οικουμενικού, την οικουμενικότητα. Η οποία είναι μια αξία διηνεκής, η οποία πάντοτε είχε αξία και τώρα περισσότερο από ποτέ. Αλλά με την έννοια βέβαια ενός πολιτιστικού διεθνισμού που θα επιτρέπει την ανταλλαγή αξιών κ.λπ.

• *Ποιο ποίημά σας θεωρείτε ότι είναι πιο αυτοβιογραφικό και ποια ποιητική σας συλλογή ξεχωρίζετε;*

— [Παύση] Το «Ω Ποίηση» ίσως. Θα μου επιτρέψετε να μην κάνω καμία επιλογή ούτε ποιημάτων ούτε συλλογών. Πιστεύω ότι όλο μου το έργο είναι ενιαίο και δεν μπορώ να αποσπάσω και να πω αυτό είναι καλύτερο ή εκείνο δεν είναι τόσο καλό. Όλα πιστεύω ότι είναι στο ίδιο ύψος, διότι αν δεν ήταν, δεν θα τα έγραφα ή δεν θα τα δημοσίευα.

• *Με ποια φράση θα θέλατε ο κόσμος να μιλά για σας στο μέλλον; Από κάποιον στίχο σας ίσως;*

— Από ένα τετράστιχο ίσως από τα «Νήματα της Παρθένου»: «Άφησε πίσω ολόκληρη την συγκομιδή σου/ και φύγε όπως ήρθες/ με τα χέρια αδειανά/ η αθωότητα μόνο διαρκεί».

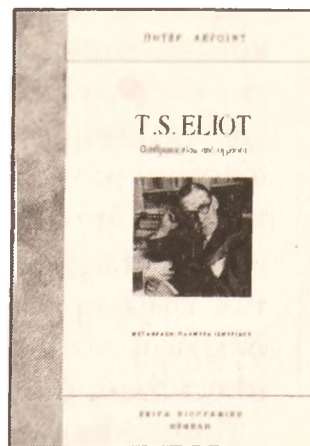
Ίαν Μακ Γιούαν

Εξιλέωση

[Μυθιστόρημα]

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Πήτερ Ακρόιντ

T.S. ELIOT

[Μια μοναδική βιογραφία]

Μόλις κυκλοφόρησε

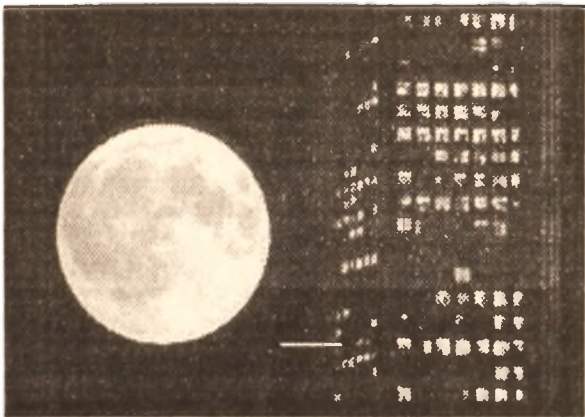
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η ΚΟΥΑΝΙΣΚΑΤΣΙ

Στις 17 και 18 Ιουλίου στο θέατρο του Λυκαβηττού θα έχουμε το προνόμιο να απολαύσουμε επί σκηνής την ονειρική μουσική του Φίλιπ Γκλας για την ταινία *Κογιανισκάτσι*, με τη δική του ορχήστρα δωματίου και τον ίδιο τον συνθέτη στο πιάνο. Όσο για το μνημειώδες οικολογικό ντοκιμαντέρ του καλόγερου-σκηνοθέτη Γκόντφρεϊ Ρέτζιο, θα προβάλλεται παράλληλα σε γιγαντοοδόνη.

Οικολογικό Έπος

Στην αυγή της δεκαετίας του 1980 οι οικολογικοί οιωνοί επί της οθόνης είναι δυσοίωνοι. Στο ιδιότυπο ντοκιμαντέρ του Γκόντφρεϊ Ρέτζιο, μια παραγωγή του Φράνσις Φορντ Κόπολα, ο πλανήτης αλλάζει ραγδαία πρόσωπο μέσα από εικόνες συγκλονιστικής υποβολής. Ανώνυμοι άνθρωποι κινούνται μαζικά, σαν υπνωτισμένες ορδές εντόμων, άλλοτε ρέοντας κατά μήκος των πεζοδρομίων και άλλοτε γλιστρώντας πάνω σε κυλιόμενους διαδρόμους σουπερμάρκετ ή αεροδρομίων. Κάποιες στιγμές θυμίζουν σάρκινα άνθη των μνημειακών κατασκευών από μέταλλο, τσιμέντο και γυαλί. Όταν πέφτει η νύχτα, λεωφόροι ξέφρενης κίνησης φωσφορίζουν σαν λείξερ ζωγραφική του Τζάκσον Πόλοκ. Σε ένα νέο είδος αυτόματου παγκόσμιου πολέμου, πύρινα αυτοκίνητα εκσφενδονίζονται προς και από την καρδιά των πόλεων.

Ο Χρήστος Τσανάκας είναι συγγραφέας, μελετητής των σύγχρονων ρευμάτων αισθητικής. Το βιβλίο του «Ονειροποιοί», με συνεντεύξεις και πορτρέτα μινιμαλιστών συνθετών, θα κυκλοφορήσει τον Σεπτέμβριο από τις εκδόσεις Futura.

Όταν ξημερώνει, ανθρώπινα βλέμματα βουλιάζουν στο κενό σαν καταθλιπτικά σήματα του τίποτα. Το πλάνο ανοίγει. Σύννεφα ξεδιπλώνονται βίαια στον ορίζοντα. Η σκιά τους τρέχει σε σαβάνες και ερήμους σαν φράκταλ σχέδιο σε οθόνη υπολογιστή. Στην παράξενη αυτή ταινία δεν υπάρχουν ηθοποιοί, ούτε διάλογοι ή δράση με τη θεατρική έννοια του όρου. Μόνο τα απρόσμενα ταξίδια της κάμερας, οι επιταχύνσεις και οι επιβραδύνσεις των πλάνων, το ιλιγγιώδες μοντάζ των εικόνων που θυμίζουν όνειρο ή παραίσθηση και, φυσικά, η μουσική. Ακολουθώντας τον ειρμό των εικόνων, η μουσική του μινιμαλιστή συνθέτη Φίλιπ Γκλας επιταχύνεται, επιβραδύνεται ή σιωπά, λες και ασκεί μινιμαλιστικά έναν υποδειγματικό χάι-τεκ υπνωτισμό για τις κοινωνικοπολιτικές ανάγκες του εικοστού πρώτου αιώνα. Άλλοτε με βιβάλντια υποβολή και άλλοτε με βαγκνερική επιβολή, ο πολυεθνικός ήχος της μουσικής του πρώτα μουδιάζει τις αισθήσεις και το νου μας και μετά ακονίζει, υπογείως, τις ευαισθησίες μας.

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΘΑΥΜΑ

Το *Κογιανισκάτσι*, ως οπτικοακουστικό έργο τέχνης, παραμένει ένα από τα πιο ιδιόρρυθμα ντοκιμαντέρ του σύγχρονου κινηματογράφου. Παίζει αφοπλιστικά με το χρόνο και την ύλη, με την ταχύτητα και τη σιωπή, με το μυστικισμό και τη χαύνωση, με το όνειρο και τον εφιάλτη. Είναι μια ανησυχητική σύλληψη, ένας παράδοξος χρησμός, μια μεταφυσική αλληγορία:

Τουλάχιστον στο βαθμό που απαθα-

νατίζει το άψυχο ακριβώς τη στιγμή που «μιλά», «χειρονομεί», «εμπνυχώνεται» και το ζωντανό τη στιγμή που σιωπά, παγώνει, ερημώνεται. Στον πλανήτη *Κογιανισκάτσι* ο άνθρωπος δεν βλέπει, δεν ακούει, δεν επικοινωνεί. Μοιάζει φριχτά ενσωματωμένος στις αυτόματες δίνες ενός κουρδιστού κόσμου, τον οποίο ο ίδιος έχει πλάσει.

Επιπλέον ο Γκόντφρεϊ Ρέτζιο και ως ένα βαθμό ο Φίλιπ Γκλας μας προειδοποιούν για το χειρότερο: αφήνουν να εννοηθεί πως όσο η ζωή μας επιταχύνεται, τόσο η φύση γύρω μας και μέσα μας ξεκουρδίζεται. Διόλου τυχαία, *κογιανισκάτσι* στη γλώσσα των ινδιάνων Χόπι θα πει «τρελή ζωή, ζωή διαταραγμένη, εκτός ισορροπίας, σε αποσύνθεση», ένα παρακμιακό στάδιο ύπαρξης, ένας κόσμος σε βίαια απεξέλιξη, ο οποίος συμπυκνώνει τα φαινόμενά του σε μια εκκωφαντική κραυγή καλώντας μας σε αναζήτηση ενός άλλου τρόπου ζωής.

Η καθημερινή χρήση της λέξης από τους Χόπι αντιστοιχεί εντυπωσιακά στον αρχαιοελληνικό όρο *Γαία*. Ο πλανήτης μας θεωρείται ως ένα οικοσύστημα που αυτενεργεί, μέσα από δικές του ζωτικές νομοτέλειες, αντιδρώντας αυτόματα σε κάθε αυθαίρετη παρέμβαση και αλλοίωση των λειτουργιών του.

Διάρκειας 87 λεπτών, χωρίς λόγια, χωρίς να εστιάζει στην καθημερινότητα συγκεκριμένων ανθρώπων, το *Κογιανισκάτσι* άγγιξε οικουμενικούς δέκτες αίσθησης, ξύπνησε καίριες συγκινήσεις, διεύρυνε τα όρια της φαντασίας του εικονολάτρη πολίτη των σύγχρονων καιρών και έκανε την ευγλωττία μιας από τις πιο υποβλητικές μουσικές του 20ού αιώνα να ηχεί σαν ψαλμός οικολογικής θρησκείας από το μέλλον ή από το διάστημα.

Ανοίγοντας έναν διάλογο με τις πιο δεκτικές πλευρές της ανθρώπινης ψυχροσύνης, παρουσίασε τον κόσμο μας ως ένα βιότοπο εκρηκτικής ρευστότητας, λες και η Γη μετέχει ανοικτοθελώς στο δαρβινικό πείραμα ενός κατώτερου Θεού ο οποίος κρατά από αδεξιότητα το δάχτυλό του κολλημένο στο πλήκτρο fast forward (γρήγορη κίνηση προς τα μπρος).

Αυτό το ξέφρενο πείραμα ορίων χαλαρώνει που και που με λαθραίες πιρουέτες νοσταλγίας, ενδοσκοπικές οπτικοακουστικές προσευχές, ενατενίσεις, σιωπές. Το *Κογιανισκάτσι* είναι ένα όνειρο οπτικής και ακουστικής γραφής στα χνάρια της *Φαντασίας* του Ντίσνεϊ (1940), ένα αφοπλιστικό ταξίδι στους ορίζοντες του κόσμου, μια μαγική ενόραση της τρέλας του ανθρώπου να γίνει ένα με τα στοιχεία της φύσης, μια ατμοσφαιρική περιπέτεια που ενέπνευσε δεκάδες σκηνοθέτες, ιδίως στο sampling βασίλειο των βιντεοκλίπ.

Μουσικές και εικόνες λιώνουν αφοπλιστικά σε μια ενιαία αίσθηση, λες και δημιουργήθηκαν υπό συνθήκες γενέθλιας ώσμωσης.

Ο Γκόντφρεϊ Ρέτζιο συνέχισε την κινηματογραφική του αναζήτηση σε ανάλογους δρόμους οικολογικής ευαισθησίας και μνημειακής αισθητικής, με το ιδεολόγο φίλμ *Powaqqatsi*, πάλι σε μουσική του Φίλιπ Γκλας. Ο τελευταίος, εγλιστρώντας από την ατμόσφαιρα του *Κογιανισκάτσι*, χάρισε στο *Ποουακάτσι* την πιο αισιόδοξη πλευρά του, αθώς και ένα μειλίχιο δείγμα πνευματικότητας, πραγματισμού και ψυχραιμίας, ιδιότητες που προφανώς κυριαρχούν στην καθημερινότητά του. Ιδιότητες πολύτιμες για το μέλλον του, όπως ξάλλου και για το μέλλον όλων μας, τον επικίνδυνο πλανήτη *Κογιανισκάτσι*.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΝΑΚΑΣ

ΚΛΑΣΙΚΑ & «ΚΛΑΣΙΚΑ»

Ριζίτικα: η κλασική παράδοση της Κρήτης

Άθελά μας οι σφυγμοί μας συντονίζονται μ' αυτό το ακατέργαστο τραγούδι του Μανούσου Ψαρού και του μπάρμπα Ρούσου από τα Σφακιά, του Σταύρου του λυράρη και του γερο-Ρούσου Ζούλη του ενεντηνταεπτάχρονου, του Νίκου Καρκάνη από τ' Ασκύφου και του Γιώργη Φαραγγίτη απ' το Καστέλι, του Στέλιου Παπαδογιαννάκη και όλης της υπόλοιπης βουνίσιας συντροφιάς του Ψαραντώνη στο τελευταίο του άλμπουμ «Ριζίτικα» (Lyra). Όλοι τους «ποτισμένοι στην ιερή παράδοση», όπως τονίζει ο ίδιος, δοσμένοι ψυχή τε και σώματι σ' αυτό το τιτάνιο χρονικό αγέραςτων τραγουδιών, αυτή τη σφυρήλατη παράδοση μελωδιών βυζαντινής μεγαλοπρέπειας και δωρικής λιτότητας, ήχων γεμάτων πάθος και μυστικισμού, ρυθμών πολεμικών, με αυστηρότητα στο μέτρο, στίχων στοιχειωμένων από αγριότοπους, από πολέμους, από έρωτες κι από θανατικά. Έχει τόση δύναμη αυτή η «ιερή παράδοση», ώστε από τις πρώτες κιόλας νότες που δονούνται στον αέρα έλκει την ψυχή μας σε άγρια μονοπάτια ηρωικής μοναξιάς, σε πρωτόγονα τελετουργικά εξοικείωσης με τα χνώτα των θηρίων και στιγμιαίες διδασχές από τους κεραυνούς που φωτίζουν την πιο ανόθευτη ομορφιά. Εκεί ψηλά, στα χωριά των Λευκών Ορέων, στις χανιώτικες Μαδάρες. Εκεί ψηλά, γενικώς. Ασφαλώς πριν από τον Ψαραντώνη μας είχε ήδη μιλήσει το φρόνημα και η φωνή του εξόχως γενναϊόδωρου Νίκου Ξυλούρη. Και στις δύσκολες στιγμές λίγες σπίθες μόνο από τον ύμνο της αντρείοσύνης «Πότε θα κάνει ξαστεριά» αρκούσαν για προσάναμμα στη φωτιά του κουράγιου, της ελπίδας, της αισιοδοξίας ή έστω της σωτήριας αυταπάτης για ένα διαφορετικό, ευτυχισμένο αύριο. Διόλου τυχαία, όταν πρωτοαντίκρισα τον Ψαραντώνη, μου φάνηκε σαν να επρόκειτο να συνδιαλλαγώ μ' έναν αντάρτη ή μ' έναν τιμωρό των κουρσάρων και των Ενετών, μ' έναν πολεμιστή δηλαδή, ο οποίος αναπαυόταν προσωρινά πίσω από μια σκιώδη πολεμίστρα, την πολεμίστρα των ματιών του, μέσα στα οποία μισοκοιμόταν –έτσι μου φάνηκε– το βλέμμα ενός γερακιού. Ξαφνιάστηκα κι ο ίδιος που μου πέρασε από το νου αυτή η σκέψη. Όμως τώρα μου φαίνεται εντελώς λογική και αληθινή αυτή η αίσθηση. Μου το εξήγησε εξάλλου ο ίδιος: «Όταν οι στίχοι μιλούν για γεράκι, εγώ πρέπει να γίνω γεράκι και με τα γερακίσια νύχια μου να ξύσω τις χορδές της φωνής μου και της λύρας μου, ώστε να γίνει ένα ο ήχος μου με τη φοβερή ματιά που ρίχνει στον κόσμο αυτό το αγριοπούλι». Ναι, σίγουρα αρκούν μια χούφτα ηχογραφήσεις για να αλλάξεις διάσταση, να μπεις στο κλίμα μιας άλλης ζωής, να νιώσεις ζωντανά και ολόδικά σου όλα όσα πνίγεις μέσα σου, να ανακτήσεις όλα όσα θυσιάζεις στο βωμό του παθητικώς ζειν. Αρκεί το πνεύμα και η ιαματική αγωγή μιας πανάρχαιας παράδοσης, η οποία χάνεται μέσα στους αιώνες, δρασκελίζοντας με αετίσια βήματα τους σύγχρονους καιρούς και την Τουρκοκρατία, το Βυζάντιο και την Ενετοκρατία, για να ονειρευτεί τη γέννησή της στις απαρχές της ελληνικής ιστορίας, απλώνοντας τις ρίζες των εικόνων της ακόμη και ως τις παρυφές της προϊστορίας!

Χ.Τ.

Πέτρος Μαρτινίδης ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΟΡΑ ΝΕΚΡΟΣ

[Αστυνομικό μυθιστόρημα]

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Π Ο Ι Η Σ Η

19

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΤΟ 19ο ΤΕΥΧΟΣ

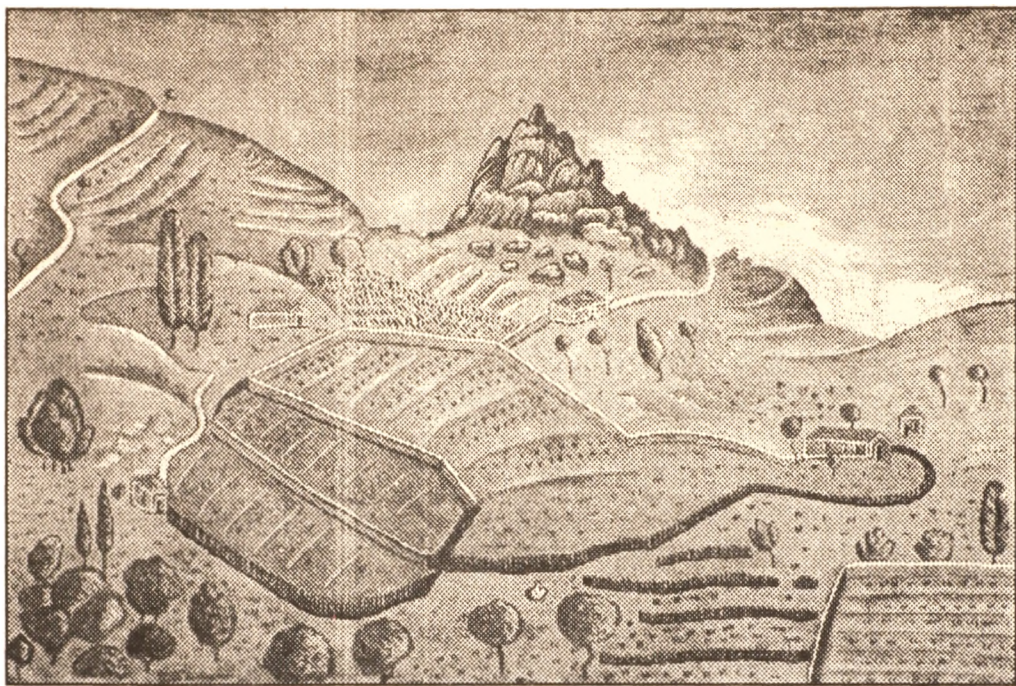
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Τι κοινό έχουν ο Τζούλιο Καΐμη, ο Διαμαντής Διαμαντόπουλος, ο Μίμης Βιτσώρης, η Ιφιγένεια Λαγάνα, ο Νίκος Βεντούρας και βέβαια ο Γιαννούλης Χαλεπάς; Ότι δημιούργησαν σε αριστοκρατική μόνωση και στο περιθώριο μιας έκφρασης «επωνύμων».

Το έργο τέχνης είναι πάντα το αποτέλεσμα ενός ξεπερασμένου κινδύνου.

Μ. Φάις

Η τέχνη των καταφρονεμένων

Φώτης Κόντογλου, Βυζαντινό τοπίο.

Η γενιά του '30 παρά τον συμπαγή, «εξουσιαστικό» της χαρακτήρα και την καθεστωτική της «εθνικοφροσύνη», είχε κάποιες άκρως διαφωτιστικές εξαιρέσεις. Έτσι από την μια δεσπόζουν οι Τσάτσος, Σεφέρης, Θεοτοκίς, Γκίκας, Πετσάλης-Διομήδης, Καραγάτσης, Τσαρούχης, Μυριβήλης, Ελύτης, Γκάτσος, Βενέζης, Τόμπρος, Καραντώνης, Μόραλης κ.ά., διαμορφώνοντας το ιδεολογικό στίγμα μιας ολοκληρης εποχής, κι απ' την άλλη υπάρχουν και δημιουργούν οι περιπτώσεις του Στρατή Δούκα, του Φώτη Κόντογλου, του Δ. Διαμαντόπουλου, του Τζούλιο Καΐμη, του Σπ. Παπαλουκά, του Θ. Απάρτη, του Ν. Γαβριήλ-Πεντζίκη, του Γ. Ρίτσου, του Α. Αλεξάνδρου, του Ν. Εγγονόπουλου κ.λπ. Συνειδητά ή ασυνείδητα αριστεροί οι τελευταίοι –ακόμη και ο θρησκευόμενος Κόντογλου– εκφράζουν τον χαμένο παράδεισο και το μυστήριο της Ανατολής, καθώς οι περισσότεροι είναι πρόσφυγες, κι επίσης θηρεύουν ένα ιδεώδες που διαφοροποιείται από το κυρίαρχο και επιμένει σε ήσσονες αλλά όχι ασήμαντες μορφές τέχνης. Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι όλοι οι παραπά-

νω, ποιος λίγο ποιος πολύ, επιλέγουν ή καταδικάζονται σ' ένα καλλιτεχνικό περιθώριο ζώντας λάθρα και δημιουργώντας ευκαιριακά μακράν των μεγάλων μεγεθών ή της επικής φόρμας.

Αυτή μάλιστα η αίσθηση του αποσπάσματος, της συντετριμμένης, μινιμαλιστικής μορφής, του εφήμερου έργου αλλά και η αποφυγή των δημιουργημάτων-μανιφέστων ή των έργων-πολυδιάστατων «ψηφιδωτών» είναι που καθιστούν τη συμβολή τους ζωντανή και ανατρεπτικά νεοτερική ως σήμερα.

Διερωτώμαι λοιπόν τι επιβιώνει περισσότερο στον χρόνο, η *Αργώ*, οι *Πανθέοι*, η *Αιολική Γη* ή το *Ημερολόγιο ενός Αιχμαλώτου*; Οι *Νύχτες στην Ακρόπολη* ή το *Κιβώτιο*; η *Κυρία Έρση* ή ο *Κίτρινος Φάκελος*; τα *Επιτύμβια* του Μόραλη ή οι *Μπετατζήδες* του Διαμαντόπουλου; η σιγουριά των ηγετών αυτής της γενιάς ή η αμφιβολία των καταφρονεμένων της;...

Αφορμή γι' αυτές τις σκέψεις μου έδωσαν δύο γεγονότα: Πρώτα το εξαιρετικό και ως φόρμα και ως περιεχόμενο τελευταίο βιβλίο του Μισέλ Φάις με τίτλο *Το Μέλι και η Στάχτη του Θεού*, το οποίο διαπραγματεύεται εν εί-

δει απόκρυφου ημερολογίου και μυθιστορηματικής βιογραφίας τη ζωή του σαλού και ρέμπελου λόγιου Τζούλιο Καΐμη (εκδ. Πατάκη, 2002): επίσης τα εγκαίνια των νέων μουσειακών χώρων στη Ρόδο (Νεστορίδειο Μέλαθρο) όπου στεγάζεται η πολύ ενδιαφέρουσα συλλογή νεοελληνικής τέχνης (ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική) και όπου προσφέρεται μια αξιοπρεπής εναλλακτική πρόταση σε σχέση με τους εκθεσιακούς χώρους του κέντρου.

Η νέα Πινακοθήκη εγκαθιδρυμένη στην καρδιά της πόλης και στην εντυπωσιακή πλατεία Ευκαλύπτων επιτρέπει στον επισκέπτη να παρακολουθήσει την ωρίμανση της εικαστικής μας έκφρασης από τον πρώιμο εικοστό αιώνα ως σήμερα και από τη δημιουργία της «εθνικής» σχολής (Παρθένης, Μαλέας, Νικόλαος Λύτρας, Παπαλουκάς) ως τις διαμετρικές κορυφώσεις των εξαιρετικών «μονάδων» που συνιστούν ο Μπουζιάνης ή ο Κόντογλου, ο Καπράλος ή ο Σπυρόπουλος... Πρώτα όμως ο Καΐμη (1897-1982), ο φίλος του Πικιώνη, του Φρισλάντερ, του Βέλμου, ο πρώτος ενσκήψας με την αφοσίωση του λαογράφου και την ευαισθησία του καλλιτέχνη στον όχι εύκολο κόσμο του Καραγκιόζη (*Karaghiozi ou la comédie grecque dans l'âme du théâtre d'ombres*, 1935). Γράφει ο Φάις στο οπισθόφυλλο: «Ζωγράφος, αισθητικός και λαογράφος, μα πάντα απ' όλα μνημειώδης πεζοπόρος και δαιδαλώδης αφηγητής ο Τζ. Κ. από νωρίς προικίστηκε για αφανής. Βασιζόοις πρώην εύπορος και ξένος της σαρκός ρίχτηκε σ' έναν κόσμο που ο στοχασμός δεν εξυπηρετούσε κανέναν.

Η δυσφορία του μπροστά στην ξέφρενη νεωτερικότητα μεταφράζεται στα μάτια των αβασάνιστα εκμοντερνιστών ως παρωχημένος τοπικισμός: ο οικουμενικά λαϊκός τρόπος που πλησίασε τη παράδοση τον ακυρώνει στις κανονιστικές βλέψεις των Ελληνοκεντριστών το Μεσοπολέμου: τέλος, ο καββαλιστικό μυστικισμός του και ο αυθόρμητο αναρχισμός του τον περιθωριοποιού από τις επιδιώξεις τόσο της εσωστρεφούς εβραϊκής κοινότητας όσο και της δογματικής αριστεράς.»

ΜΗ ΖΩΓΡΑΦΙΖΕΙΣ ΜΟΝΟ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ

Ο Καΐμη, μαθητής του Παρθένη, συμμαθητής του Στέρη και πολύγλωσσος εμπειρικός της ιστορίας της τέχνης, θ

παραβάλει απ' τους πρώτους το Βυζάντιο με την Αναγέννηση ψάχνοντας τις κοινές αιτίες ανάμεσα στον ιουδαϊσμό και τον χριστιανισμό και θα υπεραμυνθεί μιας τέχνης του απλού, του ατελούς, του πρωτόγονου που θ' ανακλά όχι την δύναμη—ή τις αδυναμίες—του εγώ αλλά τις αρετές της συλλογικότητας, αγνωρίζοντας το λαϊκό ως την γεωμετρία της ανωνυμίας και την δοκιμασμένη σοφία της κοινότητας· την τέχνη του να ξεις, τελικά. — Πόσοι καλλιτέχνες την γνωρίζουν αληθινά σήμερα; «Με τη λαϊκή τέχνη δεν υπονοούμε την βάνανση, αγροτική τέχνη, αλλά την καθολική ιδιότητα της τέχνης σ' έναν λαό όχι σ' έναν περιορισμένο κύκλο εκλεκτών.» (Κατάλοιπα, 1940).

Ο Τζούλιο Καϊμη ανήκει στους απαραίτητους ελάσσονες που δημιουργούν α ερεθίσματα και τη μαγιά για μιαν αληθινή «καλλιτεχνική ατμοσφαίρα» όπως θα 'λεγε κι ο Σολωμός. Είναι αυτοί άνευ των οποίων δεν προχωρεί ο διάλογος, η ρήξη, η ευαισθητοποίηση, η αποκάλυψη του πολυδιάστατου φαινομένου που ονομάζουμε «μορφή».

Ο Μισέλ Φάις πάλι, για να προσεγγίσει αυτό το «αερικό», οικειοποιήθηκε να μикτό πλην νόμιμο είδος συγγένειας συνειδητά τη μαρτυρία με την κασκευή, το ντοκουμέντο με την εσωτερική εξομολόγηση, την πλαστοπροσωπία με το ποιητικό σχόλιο. Το αποτέλεσμα είναι ένα μωσαϊκό πληροφοριών και εικόνων που συγκροτούν πειστική ιδιότητα και που επιχειρηματολογεί πάνω στο «μακρύ, θρυμματισμένο παραθύρι ενός παρία της πνευματικής μας ιστορίας ο οποίος εξακολουθητικά προκαλεί τις συλλογικές μας αυταπάδες». Για τον Γιάννη Τσαρούχη, τέλος, Τζούλιο Καϊμη, ο άνθρωπος που του ώρισε τη Ρόζα Εσκενάζυ, ήταν «στο ρόλο του ένας προφήτης».

Το 1932 ο Καϊμη μεταφράζει τις σχέσεις του Αμπανίτρα-Ναθ Ταγκόρ σχεδόν με τη ζωγραφική. Πρόκειται για ένα κείμενο, την Σάνταγκα, που θα ηρεάσει βαθύτατα τους πρωταγωνιστές της γενιάς του '30—μ' επικεφαλής τον Ν. Χατζηκυριάκο-Γκίκα— και που σχολιαστεί ξανά σε νεότερη έκδοση από τον Χρόνη Μπότσογλου. Κι όμως... μέσα απ' όλα αυτά, πεζοπορίες, ζωγραφίες, ζωγραφιές, το μόνο που τον κάλυπτε σαν μότο και που το στερέωνε στο κούφωμα της πόρτας του ήταν

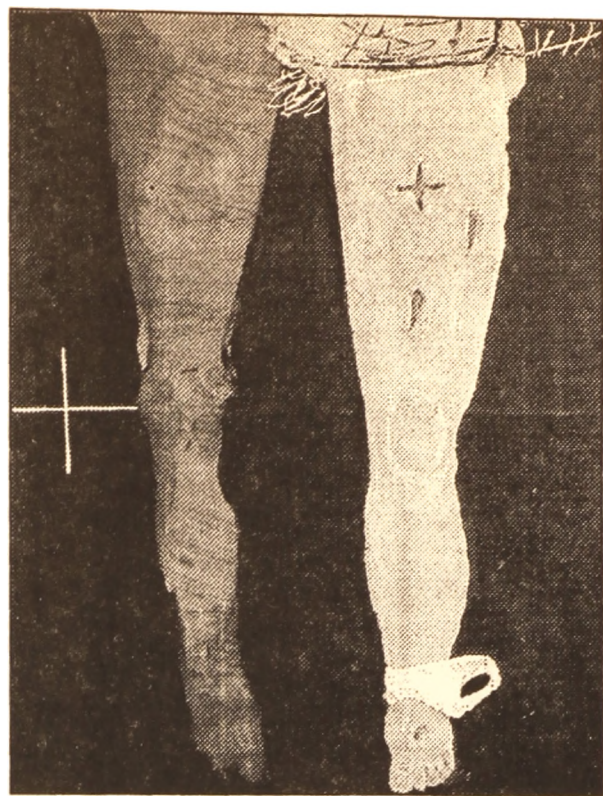
η φράση «Μελετώ αποτυγχάνειν». Κάποτε η ελληνική τέχνη θα πρέπει να μάθει να μαθαίνει απ' τις «αποτυχίες» της.

ΙΔΟΥ Η ΡΟΔΟΣ, ΙΔΟΥ Ο ΧΑΡΗΣ...

Εδώ και είκοσι χρόνια ο Χάρης Καμπουρίδης έχει την επιστημονική ευθύνη της Δημοτικής Πινακοθήκης Ρόδου συνεπικουρούμενος κατά καιρούς από τον Γιάννη Ηρακλείδη, τον Παναγιώτη Γράββαλο ή συνεργαζόμενος με ιστορικούς τέχνης όπως ο καθηγητής Μανώλης Μαυρομάτης ή η Μαίρη Μιχαηλίδου. Ο πυρήνας της συλλογής διαμορφώθηκε την δεκαετία του '60 από τον φιλότεχνο νομάρχη και μετέπειτα διευθυντή της ΕΠΜΑΣ Ανδρέα Ιωάννου και περιλαμβάνει μερικές ενότητες πραγματικά αξιοπρόσεχτες οι οποίες σαφώς διατυπώνουν τον σκελετό για ένα σχέδιασμα της νεοελληνικής τέχνης. Από τη μια ακαδημαϊκοί σαν τους Σπ. Βικάτο, Γ. Κοσμαδόπουλο ή Απ. Γεραλή κι απ' την άλλη «λαϊκοί» όπως ο Θεόφιλος, ο Ρέγκος ή Βασιλείου. Απ' τη μια νεότεριστές όπως ο Τσίγκος και ο Εγγονόπουλος κι απ' την άλλη παραδοσιακοί όπως ο Γ. Μανουσάκης ή ο Μαυροΐδης. Πού κρύβεται η αλήθεια σ' όλην αυτή την «ετικετοφορία»; Μα στην ευφορία των μορφών που δραπετεύουν, επανασυντάσσονται, αποκαλύπτονται και επιβάλλουν νέες ερμηνείες. Η νεοελληνική τέχνη αναμένει τις ερμηνείες της τις πλάγιες αναγνώσεις και τις ανακατατάξεις.

Ο Χ. Καμπουρίδης προτείνει—κυρίως μέσα από το ευρηματικό λεύκωμα *Νεοελληνική Τέχνης, ΧΧ αιώνας*— ευφάνταστες ανατροπές και νέες αναγνώσεις ανοίγοντας νομίζω γόνιμο διάλογο με το *Ελληνομουσείον*. Ιδιαίτερα μάλιστα όταν επιμένει στον βαρυσήμαντο ρόλο των «καταφρονημένων» κι όταν υπογραμμίζει την κειμενική δυνατότητα της εικόνας και την γλωσσαλγική διάσταση της εικαστικής έκφρασης.

Απορία: Είναι δυνατόν να διαθέτεις σχέδια του Χαλεπά και να μην τα εκθέτεις; Γκρίνια: Το στήσιμο της έκθεσης είναι αρκετά αφρόντιστο και συχνά παλαιομοδίτικο. Τα έργα, διάβολε, απαιτούν μεγαλύτερο σεβασμό. Ο Χ.Κ., τέλος, έχει οργανώσει επιτυχώς όλα αυτά τα χρόνια μια σειρά μονογραφικών εκθέσεων-παρεμβάσεων στην πόλη ευρύτερα που υπέγραψαν οι Κ. Τσόκλης, Θόδωρος, Στήβεν Αντωνάκος κ.ά. Νο-

Γράφαμε στο περασμένο *Αντί* πόσο αισιόδοξο είναι ότι ο Γ. Μαυροΐδης ζωγραφίζει σήμερα, στα 89 του, νέα έργα. Στην Kunstmesse της Βασιλείας παρουσιάστηκε τον περασμένα μήνα αυτή η απροσδόκητη σύνδεση του Antoni Tàpies, ύψους 3 περίπου μέτρων. Ο ογδοντάρης Καταλανός χρησιμοποιώντας τις γνωστές του τεχνικές επιστρέφει σε μιαν οδυνηρή σωματολογία· φτιάχνει μηρούς με έλκη και σάρκες βεβαρυμένες από την υλικότητά τους. Λεπτομέρεια: το γυναικείο εσώρουχο στον αστράγαλο. Ο πατέρας της *peinture matièrique* υποκύπτει στην αναπαράσταση; Όχι, απλώς με την καταξιωμένη γραφή του θέλει να διατυπώσει πιο ευκρινώς τα πρόσωπα του έρωτα και του θανάτου· τ' αγαπημένα πόδια που απολείπει... (γκαλερί LeLong).

μίζω πως πρέπει να συνεχίσει προς αυτή την κατεύθυνση εμπιστευόμενος και νεότερους.

Θετικά του πιστώνεται επίσης το άνοιγμα της συλλογής με νέες αγορές που περιλαμβάνουν τη γενιά του '70—παραστατικούς και «μικοντερνιστές»—και τη γενιά του '80, ψωνίζοντας ακριβοδίκαια και από βεντέτες και από καταφρονημένους κ.ά. Και προς αυτή την κατεύθυνση οφείλει να συνεχίσει ολοκληρώνοντας έτσι την ίσως αντιπροσωπευτικότερη συλλογή ελληνικής τέχνης στην περιφέρεια. Και προπαντός χωρίς αποκλεισμούς ή ομαδοποιήσεις. Οι καιροί απαιτούν άνοιγμα και βάθεμα. Και κυρίως περιφρόνηση των κλισέ με τις ετοιματζήδικες λύσεις.

Είπαμε: Ιδού η Ρόδος...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Ο πενήντάχρονος λιθουανός σκηνοθέτης προσήλθε στην ελληνική σκηνή μέσα από την αχλύ διδυραμβικών προσλήψεων και εκστασιασμένων περιγραφών ξένων κριτικών σημειωμάτων. Ωστόσο η ίδια η φύση της δουλειάς του, ο τρόπος προσέγγισης του υλικού του, ο χαρακτήρας των «σκηνοδετημάτων» του χρειάζονται πρώτα μια επιμελημένη και προσεκτική θεώρηση.

Με αφορμή την παράσταση του Νεκρόσιους

Το λάθος, λόγου χάρη, θα ήταν να αντιμετωπίζαμε την παράσταση του Μακβέθ ως μια μοντερνιστική εκδοχή του κλασικού έργου του Σαίξπηρ. Οι παραστάσεις του Νεκρόσιους δεν ανήκουν στην αισθητική του μοντερνισμού, αλλά στην ανοιχτή, αόριστη, ασαφή αλλά υπαρκτή τάση του μεταμοντέρνου. Και τελικά ένας μεταμοντέρνος σκηνοθέτης δεν μπορεί να σκηνοθετεί παρά μόνο τον εαυτό του. Η παράσταση που είδαμε ήταν στην πραγματικότητα μια μετα-σκηνοθεσία του Μακβέθ από τον Νεκρόσιους, ή πιο απλά μια σκηνοθεσία του έργου του Σαίξπηρ όπως επαναγράφεται από τη συνείδηση του Νεκρόσιους. Δεν είναι αυτή η περίπτωση μιας ακόμη ερμηνείας ή προσέγγισης του έργου από κάποιον. Η παράσταση αποτελεί από μόνη της την παρουσίαση ενός νέου έργου, το οποίο συντίθεται ως επαναγραφή του παλιού έργου με τους νέους όρους μιας προσωπικής αισθητικής.

Το έργο του Νεκρόσιους είναι ιδιαίτερα προσωπικό, ιδιαίτερα «εγωιστικό». Η τέχνη του είναι αντι-ψυχολογική, αντι-ρεαλιστική και δε βρίσκω κανέναν καλό λόγο γιατί να μην είναι και αντι-συμβολική. Η χρήση του συμβόλου συνεπάγεται μια πρόθεση επικοινωνίας, μια διάθεση χρήσης ενός κώδικα για μια ουσιαστικότερη, περισσότερο άμεση και λιγότερο φλύαρη επικοινωνία.

Αμφιβάλλω αν ο Νεκρόσιους έχει κατά νου μια τέτοιου είδους επικοινωνία. Στη σκηνοθεσία του, ονειρώδεις, υποσυνείδητοι αντίλαλοι του σαιξπηρικού έργου διαπλέκονται με μνήμες προσωπικές ή συλλογικές-φυλετικές και με παγανιστικά αλλά και βιβλικά σημεία, δημιουργώντας ένα καλειδοσκόπιο που παραλλάσσει την αρχική εικόνα και γεννά νέες εμπειρίες. Από κάποια άποψη τα έργα του Νεκρόσιους δε σημαίνουν τίποτα: αρνούνται τον λόγο και αναζητούν μια νέα δική τους γλώσσα, αυτόνομη όσο

και ενεργή, προσωπική όσο και δρώσα, όπως η αυτοτελής γλώσσα του μουσικού αισθήματος και της εικαστικής πρόσληψης. Υπάρχει ασφαλώς μια δίοδος επικοινωνίας και συμμετοχής σ' αυτό το κατ' αρχήν κλειστό καλλιτεχνικό σύστημα, αλλά αυτή η δίοδος δεν επαφίεται πλέον στην ερμηνεία και στην ανάλυση συμβόλων. Τη θέση τους έχουν πάρει η ομορφιά της σκηνικής σύλληψης, η εικαστική τόλμη, η αμεσότητα της μινιμαλιστικής θεατρικότητας και η σχεδόν ανακλαστική ψυχικά λειτουργία της μουσικής. Το έργο του Νεκρόσιους δεν είναι για να το ερμηνεύεις και να το εξηγείς, αλλά απλά για να συμμετέχεις σ' αυτό, συμμετέχοντας στην προσωπική περιπέτεια του σκηνοθέτη-δημιουργού.

Αυτά όσον αφορά στις γενικές γραμμές της τέχνης του Νεκρόσιους. Δίπλα σ' αυτές υπάρχουν ασφαλώς και οι καλλιτεχνικές «εμμονές» του. Δύο είναι οι κύριες από αυτές. Πρώτα απ' όλα, η αίσθηση της υπαρξιακής ρευστότητας. Δεύτερον, η αίσθηση του «μαγικού χρόνου». Η πρώτη στην παράσταση του Μακβέθ εκφράστηκε (απλά και το ρήμα δεν είναι ακριβώς το καλύτερο) σκηνικά με τη μετάδοση ακριβώς μιας «εμπειρίας ρευστότητας» (μέθοδος χαρακτηριστική γι' αυτό το είδος θεάτρου): συγκεκριμένα τη συνεχή παρουσία του νερού, είτε στα γάντια-χέρια του Μακβέθ, είτε στις γαλότσες των τριών μαγισσών, είτε στις πέτρες (αρχικά σημείο ακινησίας) που κατρακυλούν από την οροφή. Η αίσθηση πάλι του «μαγικού χρόνου» μεταδόθηκε μέσα από τη σκηνική εμπειρία του ξύλινου εκκρεμούς στο βάθος της σκηνής (ένας χρόνος όχι εθιμικός, όχι ορθολογικός, αλλά ταλαντευόμενος και εκκρεμής), μέσα από το ρυθμό της επαναληπτικότητας, το περπάτημα του παραμυθιού, τη διαστολή και τη συστολή της σκηνικής δράσης. Κανονικά ασφαλώς με τη χρήση μιας δημοτικής μουσικής που, έτσι δοσμένη, έμοιαζε να πηγάζει περισσότερο από το χώμα παρά από το λαρύγγι ενός ανθρώπου.

Πού βρίσκεται μέσα σ' όλα αυτά ο Σαίξπηρ; Θα ρωτούσε κάποιος. Η απάντηση είναι: κάπου στο βάθος. Η παράσταση σου έδινε την εντύπωση πως αντιμετώπιζε το σαιξπηρικό κείμενο ισότιμα με τα άλλα στοιχεία της. Ο λόγος του Σαίξπηρ έμοιαζε εδώ να έχει την ίδια σημασία (αν και αυτός ο όρος

μοιάζει αμήχανος σε μια μεταμοντέρνα παράσταση) με τη μουσική της Λιθουανίας, με τα σκηνικά εφευρήματα, με την προσωπική μνήμη και εμπειρία. Κατά κάποιο τρόπο δεν υπήρχαν πρωτεύοντα και δευτερεύοντα υλικά σ' αυτή την παράσταση. Καμιά ιεράρχηση του υλικού, καμιά πρόκριση του ενός σε βάρος του άλλου. Το αποτέλεσμα είναι πως αντί η μουσική να συνοδεύει το κείμενο, το ίδιο καλά θα μπορούσε, λόγω χάρη, η παράσταση να αποτελεί μια μουσική παράσταση που συνοδεύεται από το κείμενο του Σαίξπηρ.

Υπάρχει κάποιος αντίλογος σ' όλα αυτά; Φυσικά και υπάρχει. Κατ' αρχήν, τέτοιες προσπάθειες μοιάζουν εξαιρετικά ναρκισσευόμενες, πράγμα που είναι κάτι τουλάχιστον ενοχλητικό. Δεύτερον, δύσκολα θα μπορούσαν να κρύψουν ένα στοιχείο ανειλικρίνειας απέναντι στις ίδιες τις αρχές τους: Αν η τέχνη είναι εγωιστική, γιατί να παρουσιάζεται μπροστά σε κοινό; Και αν το ερώτημα είναι «τι είναι ο άνθρωπος», γιατί η ανίχνευσή του να βασίζεται τελικά στον Σαίξπηρ και όχι στον ίδιο τον Νεκρόσιους ή σε κάποιο άσημο λιθουανό συγγραφέα; Τελικά μου φαίνεται πως η απάντηση είναι αρκετά κυνική: την προκλητικότητα πολλοί εμίσησαν, τη διασημότητα που αυτή γεννά ουδείς.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΜΙΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Από την Βασιλική Ολλανδική Πρεσβεία πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Προς τον αρχισυντάκτη του περιοδικού Αντί

Αναφερόμενος στο άρθρο που δημοσιεύτηκε στο Αντί της 14ης Ιουνίου 2002, με θέμα την παράσταση των Βακχών του Ευριπίδη, θα ήθελα να σας πληροφορήσω ότι ο ολλανδός διπλωμάτης που καθόταν στις θέσεις επισήμων δεν αποχώρησε στο πρώτο μισάωρο. Αντίθετα, επειδή τον ενδιέφερε ιδιαίτερα η παράσταση, άλλαξε θέση και κάθισε μερικές σειρές πιο ψηλά για να μπορέσει να παρακολουθήσει καλύτερα την παράσταση. Ελπίζω να μπορέσετε να δημοσιεύσετε αυτή τη διόρθωση.

Μετά τιμής,
J.T.M. Vervloed
Σύμβουλος Πρεσβείας

Είναι παγκοσμίως αποδεκτή η θέση πως η μήτρα των έγχρονων τεχνών (θέατρο, μουσική, χορός, ποίηση), τουλάχιστον όπως αντιλαμβάνεται την έννοια ο δυτικός άνθρωπος, είναι το αρχαίο ελληνικό θέατρο. Δεν γνωρίζουμε πώς ακριβώς πραγματοποιούνταν, καταλαβαίνουμε ωστόσο πως οι διδαχές του, έμμεσες ή άμεσες, είναι πάντα παρούσες. Αυτό το αμφίσημα «διαχρονικόν» του αρχαίου δράματος δείχνει να «χωράει» και να νομιμοποιεί όλους τους «μεταπράτες» του. Αυτό όμως που πραγματικά συμβαίνει είναι πως οι ειλικρινείς «ιεροφάντες» τους δικαιώνονται περίτρανα, ενώ τους «μπαγασάκους» που, έχοντας ήδη ποικιλοτρόπως αποκτήσει όνομα, επιχειρούν να το καπηλευτούν, τους «ξερνάει», επιστρέφοντάς τους «μπούμερανγκ» τις ενίοτε δόλιες επιλογές τους.

Εβακχεύθη;...

25.6.2002: ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ - ΜΙΑ ΚΩΜΩΔΙΑ

Σκηνοθεσία: Γιώργος Μιχαηλίδης
Μουσική: Θόδωρος Αντωνίου

Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης επιχείρησε στο νέο έργο του μια αναψηλάφηση των πάγιων ανησυχιών του, «στήνοντας» έναν αρχαιοπρεπή μύθο, τον οποίο δραματοποίησε μ' ένα έργο-κράμα αριστοφανικής κωμωδίας και επιθεώρησης.

Το έργο θα μπορούσε να είναι αριστούργημα, αν ο σεβαστός συγγραφέας κρατούσε και από τις δύο εκδοχές της κωμωδίας ουσιαστικά τους στοιχεία, κάτι παραπάνω τέλος πάντων από τα κλισέ τους τα οποία αποφορτισμένα από τη βαρύτητα του ρόλου τους φαντάζουν περισσότερο σαν φάρσες. Το βασικότερο ελάττωμα του έργου ήταν –καθόλου πρωτότυπο– το τέλος του. Ενώ στην τελευταία πράξη ο θεατής «προγραμματίζεται» μέσω ενός διακριτικού δραματουργικού «κρεσέντο» για δυναμικό φινάλε, η κατάληξη της κωμωδίας έρχεται άδοξη, αναμενόμενη, δίχως έμπνευση. Ο Καμπανέλλης ωστόσο έδειξε πως είναι γνώστης του θεάτρου. Το έργο του εκτός από τα λίγα αλλά σημαντικά ελαττώματά του, διέθετε πλήθος αρετών. Καλοκουρδισμένος θεατρικός

χρόνος, σφριγηλοί διάλογοι, έξυπνα τραγουδάκια-χορικά και δραματουργική γραμμή τέτοια που να δικαιολογεί απόλυτα τον ιδιαίτερα πολυπρόσωπο θίασο, τη σκηνή μεγάλων διαστάσεων και την ανάγκη υπερπαραγωγής ενός τέτοιου έργου. Ανάγκη που αντιλήφθηκαν και πραγματοποίησαν άψογα οι δύο βασικοί συντελεστές της παράστασης, ο Γιώργος Μιχαηλίδης και ο Θόδωρος Αντωνίου, χωρίς όμως να σωθεί το έργο.

Η συνεργασία των δύο ανδρών που έχει δώσει και στο παρελθόν αξιόλογους καρπούς κατέστησε την παράσταση αν μη τι άλλο ευχάριστη. Χολλυγουντιανών διαστάσεων, με τη μουσική να υπηρετεί υποδειγματικά το δρώμενο και τους χαρακτήρες του έργου, δοσμένους με ανάγλυφη σαφήνεια τόσο σκηνικά όσο και ηχητικά. Ο θίασος καλοδουλεμένος, ορεξάτος. Εξαιρετικά επιτυχής η παρουσία και η μουσική πραγμάτωση του «τρίο φιλοσόφων», που «φυτρώνουν εκεί που δεν τους σπέρνουν» με αδιαμφισβήτητη κορυφαίο τον Χριστόφορο Σταμπόγλη. Να υπήρχε και έργο...

28.6.2002: ΕΘΝΙΚΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ Μ.ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ - ΒΑΚΧΕΣ

Σκηνοθεσία: Peter Hall
Μουσική: Harrison Birtwistle

Δεν γνωρίζουμε αν ο Peter Hall μας έδωσε «επιτέλους (!!!) το πραγματικό νόημα των Βακχών» όπως ανερμάτιστα γράφτηκε σε αθηναϊκή εφημερίδα. Κυρίως γιατί δεν είμαστε σίγουροι για το ποιο είναι το «πραγματικό νόημα». Υποπτευόμαστε πάντως πως είναι παραπάνω του ενός... Υποψία που μάλλον συμερίζεται και ο άγγλος σκηνοθέτης. Οι προθέσεις του δημοσιοποιημένες από καιρό. Δεν επιδιώκει να «προσθέσει» στα έργα που ανεβάζει· αντιθέτως σκύβει με στοργή στο κείμενό του, το «ξεκλειδώνει» και αντλεί τα μέσα του από το ίδιο το έργο. Δεν «νεωτερίζει», δεν επιδιώκει τον ανούσιο πειραματισμό, δεν ιδιοποιείται το έργο. Γίνεται κοινωνός του. Προφανώς πιστεύει στο έργο και νιώθει, εν προκειμένω, την ενέργεια της Επιδάου. Στο βαθμό που βρίσκει περιττό να ντύσει το θέατρο με σκηνικά, ή να το φωτίσει πέραν του απαραίτητου (για τις παραστάσεις με το φως της μέρας που προτείνει, μάλλον θα περιμένουμε πολύ). Ούτε εφαρμόζει πρακτικές τσίρκου για να κρατήσει τα μάτια των θεατών ανοιχτά, κατά προτίμηση στραμμένα προς το μέρος της ορχήστρας. Οι Βάκχες (και όχι μόνον) είναι μια πρόκληση που, κατά κοινή ομολογία των σκηνοθετών, είναι παγίδα. Το πρόβλημα είναι πως όλοι νομίζουν ότι κατάφεραν να μην πέσουν θύματά της. Ο Hall λειτούργησε φλεγματικά. Αντί να απαιτήσει από το έργο να του υποταχθεί, υποτάχθηκε αυτός στο έργο.

Ακριβώς όπως οι θνητοί για να «καταλάβουν» τη βακχεία πρέπει να βακχευθούν. Και «εβακχεύθη»! Χωρίς κατεργαριές και «δήθεν» νέες προσεγγίσεις κατάφερε να κρατήσει, παρά το αγγλόφωνο κείμενο, το ενδιαφέρον μέχρι την τελευταία στιγμή. Ο χορός, σε συνδυασμό με την καλοβαλμένη μουσική, ενώ έμοιαζε να έχει βγει κατευθείαν από παράσταση αρχαίου αγγείου, δεν παρέπεμπε, εκτός από το οπτικό μέρος, πουθενά. Ο δε Βάκχος (Grieg Hicks), θεός! Κι όπως αρμόζει σ' ένα θεό, άφυλος, απρόσιτος, γλυκός και άγριος, αλλά κυρίως πανταχού παρών. Αεικίνητος, κατά περίπτωση όλος νάζι ή οργή,

δημιούργησε την αίσθηση πως σε όποιο σημείο της ορχήστρας κι αν κοίταζες, αυτόν θα έβλεπες. Η κίνησή του ωστόσο ήταν νωχελική, μετρημένη στα πρότυπα της κινησιολογίας του ιαπωνικού θεάτρου. Η αργή κίνηση τόσο των πρωταγωνιστών όσο και του χορού, σε συνδυασμό με την απαγγελία σε διαφορετικό χρόνο, όχι μόνον λειτούργησε εμφατικά, υποστηρίζοντας το κείμενο, αλλά και σκηνικά, «δίνοντας» στις μάσκες –πάγια τακτική του Hall– την εντύπωση επίσης πολύ αργής κίνησης και αλλαγής εκφράσεων. Η λεγόμενη «αγγλική» σχολή θεάτρου δικαιώθηκε στο ακέραιο. Κατά τη γνώμη μας η δικαίωσή της οφείλεται κυρίως στο ότι παρά την τεχνική κατάρτιση και την εμπειρία που διαθέτει, δεν αγνοεί πως το πρώτο συνθετικό της λέξης *υποκριτική* είναι το «υπό-» κι όχι το «επί-»...

30.6.2002: ROSAS DE OTONO - ΜΗΔΕΙΑ

Διασκευή: Ramon Irigoyen
Σκηνοθεσία: Μιχάλης Κακογιάννης
Σκηνικά-κοστούμια: Γ.Π. Μετζικώφ.

Σίγουρα όχι αυτό που θα περίμενε κανείς από μια παράσταση που έχει διαφημιστεί ως «η πιο συναρπαστική (ή μήπως συγκλονιστική;) Μήδεια του

20ού αιώνα», κι ας βρισκόμαστε –ήδη από πρόπερσι– στον 21ο. Ο Κακογιάννης ίσως βρήκε στο πρόσωπο της Nuria Espert το μέσον για την εξήγηση των πραγμάτων(!) Δηλαδή; Αν αυτό σημαίνει τη λογική εξήγηση των πράξεών της, τότε σίγουρα απέτυχε. Γιατί πάλι ως θεατές μέναμε με την αίσθηση πως τα τέκνα της τα εφόνευσε «εν βρασμώ ψυχής» και όχι με λογική επεξεργασία του «θέματος». Αν πάλι ως «εξήγηση» εννοείται η διερεύνηση της αιτίας και όχι η δικαίωση των πράξεών της, περιττός ο κομπασμός περί «συναρπαγής» και «συγκλονισμού» γιατί αυτό «εξηγείται» από το ίδιο το κείμενο (... του Ευριπίδη). Όμως ακόμη κι αν ένα έστα σοβαρό «όνωμα» –όπως είναι ο Κακογιάννης– έχει δικαίωμα στην αφέλεια, δεν έχει δικαίωμα στην τεμπελιά.

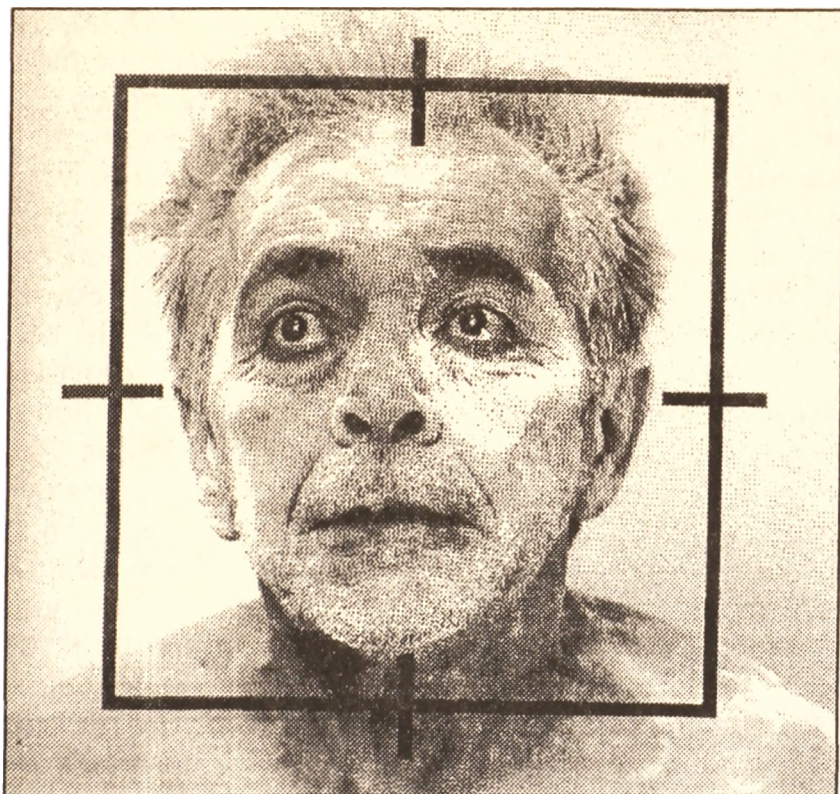
Η παράσταση προσπάθησε να κρύψει πίσω από τα επιτυχημένα κοστούμια και σκηνικά τη έλλειψη εμβάθυνσης τόσο στην ουσία του έργου όσο και στον κόσμο των πρωταγωνιστών και του χορού. Η ανάγνωση υπήρξε «εύκολη». Μονοεπίπεδη. Επαισθητική – ελληνο-ισπανικό φολκλόρ. Οι πρωταγωνιστές συνθλίφθηκαν υπό το βάρος των ρόλων τους, τόσο που στο κορυφώσις τους να φαντάζονταν μάλλον καρικατούρες τραγικών προσώπων. Τα «νόηματα» υπογραμμισμένα, μεγεθυμένα, όπως όταν διδασκόμασταν την αρχαία γραμματεία στο λύκειο. Μονοεπίπεδη η παράσταση δεν ξέφυγε συνολικά από το «λυκειακό» επίπεδο. Λυκεϊσμός που παρεμπιπτόντως διαθέτει προβολέα διαφανειών μακρινών απστάσεων, ικανού να προβάλει στο βάθος της σκηνής μια τραγική μάνα σφαγιασμένα στην ποδιά της κι απ' τα χέρια της, τα τέκνα της. Σαν σε παράθεο του Alter. Κι αν μπορούσε να πει κανείς πως ο «προτζέκτορας» αντικατέστησε τον από μηχανής Θεό, πώς θα δικαιολογούσε τη «ραδιοφωνική κάλυψη» του εγκλήματος; «Δε με βλέπετε αλλά θα μ' ακούτε», ανακρούεται από τα μεγάφωνα η «off stage» Μήδεια. Ναι, αλλά το «tape» σας είναι –κάπως «μασημένο»...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΡΙΑΚΑΚΗΣ
kyriakakisg@ath.forthnet.gr

Οι Αχαρνές, που γράφτηκαν το 425 π.Χ., είναι το πρώτο ολόκληρο σωζόμενο έργο του Αριστοφάνη και κατά την παρουσίασή τους στα Λήναια σε διδασκαλία Καλλίστρατου κέρδισαν το πρώτο βραβείο. Ο Αριστοφάνης αγωνιζόταν με τον Κρατίνο και τον Εύπολη. Το θέμα που πραγματεύεται ο νεαρός τότε ποιητής είναι το ίδιο που θα τον απασχολεί σε όλη τη διάρκεια της ζωής του: Η ειρήνη. Σε μια πόλη ρημαγμένη από τα δεινά του πολέμου, ένας μέσος πολίτης, ο Δικαιοπόλις, αποφασίζει να παρακάμψει τις γενικές αποφάσεις για πόλεμο και να κλείσει προσωπική ειρήνη με τον εχθρό.

Αριστοφάνης;

Η θεματική του Αριστοφάνη ακολουθεί πάντοτε μια καθαρότητα και σαφήνεια. Ο άξονας της είναι ευθύγραμμος και παρά την επιφανειακή του απλοϊκότητα πραγματεύεται τα σημαντικότερα προβλήματα του ανθρώπου, έως και σήμερα, με οξύτητα, τρυφερότητα, αυστηρότητα και ιδιαίτερη ευαισθησία. Σε μια σύγχρονη απόπειρα σκηνικής πραγμάτωσης του έργου του οι υπελεστές της παράστασης έχουν να αντιμετωπίσουν ένα πλήθος σοβαρών προβλημάτων ξεκινώντας από τη μετάφραση. Τα έργα του Αριστοφάνη είναι γεμάτα από αναφορές σε πρόσωπα και γεγονότα της εποχής του, άμεσα αναγνώσιμα στο τότε κοινό. Σήμερα οι αναφορές αυτές δεν παραπέμπουν απευθείας τον θεατή, ακόμα κι αν αυτός είναι ιστορικά ενημερωμένος. Κι αυτό γιατί τα ιστορικά στοιχεία που έχουμε για τα πρόσωπα αυτά δεν επαρκούν για να ανά-συνθέσουμε την προσωπικότητά τους. Επίσης ο λόγος του Αριστοφάνη είναι λόγος φροντισμένος, υλεμένος, ποιητικός, καυστικός, τολμηρός. Με λίγα λόγια είναι λόγος τέλει. Η απόδοσή του δεν μπορεί επικοινωνιακά να περιορίζεται στη βωμολοχία στα τοπικά ιδιώματα. Ο μεταφραστής έχει να αντιμετωπίσει σοβαρά

προβλήματα, δεδομένου ότι έχει να κάνει και με τον εκφραστή μιας εποχής, που το έργο του πέρα από την καλλιτεχνική του αξία είναι πολύτιμο και για τις πληροφορίες που μας παρέχει για την καθημερινή ζωή της Αθήνας της περιόδου εκείνης.

Στην περίπτωση όμως της μετάφρασης του Νίκου Αναστασόπουλου φαίνεται πως τα προβλήματα αυτά δεν αντιμετωπίστηκαν με τη δέουσα σοβαρότητα. Κατά τη γνώμη μας, το κείμενο του Αριστοφάνη κακοποιήθηκε, πέρασε στο περιθώριο, για να ανέβει στη σκηνή ένα έργο που λίγο θυμίζει τον γεννήτορά του. Βεβιασμένες, σχεδόν εκβιαστικές αναλογίες με το σήμερα, αναφορές σε πρόσωπα και καταστάσεις, συνθηματολογία και βωμολοχία. Από τον Ζουράρι, τον πλανητάρχη, τα

Εξάρχεια, τις ΠΑΕ έως και τα τηλεπαιχνίδια εμπνεύστηκε ο Αναστασόπουλος για τη σύγχρονη απόδοση του. Μια απόδοση που στέρησε από το κείμενο την ποιητικότητά του, το πνεύμα του, μια απόδοση που δεν άφησε το κείμενο να αναπνεύσει.

Ο Γιώργος Αρμένης στο διπλό ρόλο του σκηνοθέτη και του πρωταγωνιστή ακολούθησε δυστυχώς τις κατευθυντήριες γραμμές της μετάφρασης. Το σκηνοθετικό εγχείρημα συντάχθηκε με τη μετάφραση, την υποστήριξε και έδωσε τις ανάλογες λύσεις. Ο Λάμαχος μετατράπηκε στον δικτάτορα Παπαδόπουλο, ο γεωργός έγινε γύφτος που μιλάει στο κινητό και παίζει στο χρηματιστήριο, ο χορός των γερόντων καρβουνιάρηδων μετατράπηκε σε μια ομάδα νεαρών ράπερ. Ο Αρμένης φάνηκε να ξεχνάει τις παραινέσεις του δασκάλου του Κουν για μέτρο και σύνεση, με αποτέλεσμα η παράσταση των Αχαρνών να αποτελεί κακέκτυπο επιθεώρησης.

Την ίδια λειτουργία στην παράσταση είχαν και οι «ποικίλες» ενδυματολογικές επιλογές της Μπιάνκας Νικολαρεϊζή, ενώ το σκηνικό της Αριάδνης Βοζάνη, λιτό και χρηστικό, προσπάθησε να κρατήσει το μέτρο σε μια κατά τα άλλα φλύαρη παράσταση.

Τη σύνθεση της μουσικής ανέλαβε ο Διονύσης Τσακνής. Ο ίδιος τραγούδησε ζωντανά, με τη συμμετοχή της παιδικής χορωδίας Δ.Ε.Π. Βέροιας, που κέρδισε τις εντυπώσεις. Η απόδοση των χορικών μάλιστα έγινε από τον ίδιο, γεγονός που επέτεινε ακόμα περισσότερο την κατάργηση του Αριστοφάνη. Ωστόσο δεν μπορώ να μην αναφέρω το γεγονός πως όλα τα χορικά ήταν ηχογραφημένα. Σε μια παράσταση στο Ηρώδειο είναι τουλάχιστον απογοητευτικό να βλέπεις τον πρωταγωνιστή άλλα να λέει και άλλα να ακούς.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ο Γιώργος Αρμένης ως Δικαιοπόλις, ο Νίκος Μπουσδούκος ως Λάμαχος, ο Ντίνος Καρύδης ως Ευριπίδης, σημαντικοί ηθοποιοί του θεάτρου μας που έχουν υπηρετήσει την αριστοφανική κωμωδία επί σειρά ετών, δεν μπόρεσαν να σώσουν την κατάσταση. Πώς να τα καταφέρουν σε μια παράσταση που ο Αριστοφάνης είχε βιαίως εκδιωχθεί;

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Περί «φιλολογικής επιμέλειας»

του Γιώργου Ανδρειωμένου, Αναπληρωτή Καθηγητή Ιονίου Πανεπιστημίου

Εντελώς πρόσφατα δημοσιεύτηκε στο περ. *Κονδυλοφόρος* (1/2002, σσ. 299-305) εκτενής κριτική του κ. Αλέξη Πολίτη για τον τόμο *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια* του κ. Guy Saupier (Φιλολογική επιμέλεια: Γιώργος Ανδρειωμένος, Μετάφραση γαλλικών κειμένων: Ιφιγένεια Μποτουροπούλου, Αθήνα: Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη 2001, σσ. 585). Εκεί, μεταξύ άλλων, ο συντάκτης της αναφέρεται και στην προσωπική μου συμβολή στην έκδοση του συγκεκριμένου βιβλίου, με τρόπο εξαιρετικά επιθετικό και εντελώς άδικο (σ. 304). Θα επιθυμούσα να δώσω μερικές διευκρινήσεις και αναγκαίες απαντήσεις στις αιτιάσεις του, προσπαθώντας να μην τον ακολουθήσω υφολογικά στη διατύπωση των επιχειρημάτων μου.

Ο γνωστός πανεπιστημιακός απορεί πού έγκειται η «φιλολογική επιμέλεια» του γράφοντος, επισημαίνοντας ορισμένες επιμέρους περιπτώσεις που, κατά τη γνώμη του, φανερώνουν, αν μη τι άλλο, ελλιπή εκδοτική φροντίδα από μέρους μου.

Ως προς τα επιμέρους σημεία στα οποία αυτός στέκεται, θα είχα να κάνω μερικές σχολαστικού τύπου παρατηρήσεις, όσο και αν αυτές τελικά δοκιμάζουν την αντοχή του αναγνώστη και τον κουράζουν. (Μήπως το ίδιο δεν συμβαίνει και με το κείμενο της εν λόγω κριτικής ως προς τα συγκεκριμένα σημεία;) Ο αναγνώστης θα διαπιστώσει εν συνεχεία ότι οι παρατηρήσεις του βιβλιοκριτικού εντάσσονται στη λογική του «πολύ κακό για το τίποτα». Ειδικότερα:

1. Η ορθογραφία που ακολουθείται στον τόμο δεν διαφέρει σε γενικές γραμμές από εκείνη της πλειονότητας των εκδόσεων του Ιδρύματος Ουράνη. Υιοθετείται το πολυτονικό σύστημα, με τη χρήση βαρείας και των διαλυτικών, ακόμη και μετά το ωμέγα και τα τονισμένα φωνήεντα. Κάτι τέτοιο μπορεί να φαντάζει ξεπερασμένο σήμερα, όμως αυτή η πρακτική έχει ακολουθηθεί και σε άλλες εκδόσεις του Ιδρύματος. Στο κάτω-κάτω, τόσο πολλές είναι οι σχετικές περιπτώσεις ή μήπως εμποδίζουν τον αναγνώστη να παρακολουθήσει τη ροή του κειμένου; Στις πρώτες 122 σελίδες παρατηρούνται συνολικά 25 τέτοιες περιστάσεις, δηλαδή μία κάθε πέντε περίπου σελίδες (πρόκειται δε, σχεδόν αποκλειστικά, για τη γραφή *μοιρολόι* (αντί *μοιρολόι*) και τύπους του επιθέτου *ηρωϊκός* (αντί *ηρωικός*). Εί-

ναι, όμως, το ζήτημα τόσο ουσιώδες;

2. Η συντομογράφηση του και λοιπά ως κ.λπ. είναι πλέον ευρέως διαδεδομένη και υιοθετείται από πάρα πολλούς (βλ. ενδεικτικά, μεταξύ άλλων, το λεξικό Μπαμπινιώτη σ. 1026, λήμμα *λοιπός*, ή, ό). Δεν είμαι προσωπικά πεπεισμένος, αν οφείλουμε να γράφουμε κλπ., καταπώς προτείνει, λ.χ., το Λεξικό του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Εν πάση περιπτώσει, στις πρώτες 122 σελίδες εντοπίζει κανείς μόλις 24 τέτοιες περιστάσεις, δηλαδή και πάλι μία ανά πέντε περίπου σελίδες. Αναρωτιέμαι: Από το κ.λπ. κρίνεται η επάρκεια του φιλολογικού επιμελητή;

3. Ως προς τις κεφαλίδες, οφείλω εξ αρχής να σημειώσω ότι η πρακτική που έχει ακολουθηθεί σε αντίστοιχους τόμους παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, ανάλογα με τον εκδότη και την παράδοση που αυτός ακολουθεί. Έτσι, συμφωνήθηκε με τον φιλολογικό επόπτη της σειράς και τον συγγραφέα να τίθεται σε αυτές (αριστερά - δεξιά) ο τίτλος της μελέτης, ώστε: i. ο αναγνώστης να είναι σε θέση να γνωρίζει τί ακριβώς διαβάσει σε κάθε περίπτωση και ii. να επιτευχθεί ένας ομοιόμορφος τρόπος στην παρουσίαση των κεφαλίδων, δεδομένου ότι, εάν για τις συντομότερες εργασίες ετίθεντο στην αριστερή κεφαλίδα οι ενδιαμέσοι τίτλοι κάθε μέρους ή και ο τίτλος του βιβλίου και στη δεξιά ο τίτλος της εργασίας, τότε για τις εκτενείς μελέτες του τόμου «Η πάλη με τον Χάρο στα Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια» και «Τα γαμήλια τραγούδια με πένθιμα θέματα» ίσως θα έπρεπε να ακολουθηθεί διαφορετική πρακτική, επειδή αυτές αποτελούνται από αρκετές επιμέρους ενότητες ή κεφάλαια (επομένως και μεσότιτλους). Εξάλλου, τί θα κέρδιζε ο τόμος εάν σε κάθε ζυγή σελίδα επαναλαμβανόταν το όνομα του συγγραφέα ή ο τίτλος *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια* ή οι ενδιαμέσοι τίτλοι κάθε μέρους, ή σε κάθε μονή οι μεσότιτλοι; Μήπως χάνει κάτι από την αξία του ο τόμος; Κ. Θ. Δημαράς, *Ελληνικός Ρωμαντισμός*, Αθήνα: Ερμής 1985, όπου αντί να επαναλαμβάνονται στις μονές σελίδες οι μεσότιτλοι των ενοτήτων (όπως προτείνει ο κριτικός - ή και κάθε μέρους στις ζυγές, θα πρόσθετα εγώ), παρατίθεται στις ζυγές ο τίτλος του βιβλίου και στις μονές ο τίτλος της κάθε εργασίας; Ή μήπως όσοι, ιδιαίτερα σε τόμους όπου δημοσιεύονται συναγωγές μελετών, επαναλαμβάνουν σε ζυ-

γές - μονές κεφαλίδες τον τίτλο της κατά περίπτωση μελέτης είναι φιλολογικά ανεπαρκείς; (Βλ. χαρακτηριστικά την υποδειγματική εκδοτική συναγωγή φιλολογικών μελετών του καθηγητή κ. Γεωργίου Α. Χριστοδούλου, *Σύμμικτα κριτικά*, Αθήνα 1986 και την εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση από τον Αιμίλιο Καλιακάτσο του τόμου: *Στυλιανός Αλεξίου, Δημώδη Βυζαντινά. Μελέτες*, Αθήνα: στιγμή 1997.) Χώρια που η πρακτική που ακολουθήσαμε έχει υιοθετηθεί και σε άλλες εκδόσεις του Ιδρύματος Ουράνη. Μήπως, όμως, και πάλι ομιλούμε «περί όνου σκιάς»;

4. Οι ελληνικοί αριθμοί της σ. 297 (και σε όλες τις αντίστοιχες περιπτώσεις) αναφέρονται σε αρίθμηση παραγράφων, η οποία παρατίθεται με την εξής μορφή: α), β), γ), δ) κ.ο.κ. Κατά πόσο συνηθίζεται να σημειώνεται και ο τόνος σε μια τέτοιας μορφής αρίθμηση, δηλαδή α), β), γ), δ) κ.ο.κ.; Και αν δεν συνηθίζεται και τόσο, γιατί να ακολουθηθεί αλλού η αναντίστοιχη παραπομπή του τύπου «(§ ζ΄)» ή «(βλ. την ταλάντευση που επισημάνθηκε στις §§ κα' και κβ΄)» (σσ. 296, 297); Αντίθετα, θα παρατηρήσει ο αναγνώστης ότι κατά την κεφαλογράμμη ελληνική αρίθμηση τόμων περιοδικών ή εκδοτικών σειρών τίθεται ο τόνος (π.χ. *Λαογρ. Α'...*, ή *ΒΒ Α'...*, βλ. σ. 297 σημ. 63 και 65 ή σ. 232 σημ. 4, αντίστοιχα). Θα μπορούσα να συνεχίσω αναφερόμενος στην πρακτική που επιλέχθηκε σε άλλες περιπτώσεις όπου χρησιμοποιούνται στοιχεία του ελληνικού αλφαβήτου για τον προσδιορισμό τύπων δημοτικών τραγουδιών, φακέλων του ΚΕΕΛ, συγκεκριμένων κειμένων που δημοσιεύονται σε έντυπα κ.ά.π. Τί νόημα, όμως, θα είχε;

5. Επιλέχθηκε οι υποσημειώσεις κάθε μελέτης να αναδημοσιεύονται όπως παρατίθενται στην αρχική δημοσίευσή της, επειδή δεν πρόκειται για συνθετική εργασία αλλά για αυτοτελείς μελέτες οι οποίες συγκεντρώνονται σε τόμο (πρβλ. ενδεικτικό το βιβλίο: Παν. Μουλλάς, *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τον 19ο αιώνα*, [Αθήνα:] Εκδόσεις Σοκόλη [1993]). Παράλληλα κρίθηκε σκόπιμο να προστεθούν σημειώσεις προκειμένου να συσχετιστούν σημεία διαφορετικών μελετών του τόμου ή να δοθούν από τον συγγραφέα περαιτέρω διευκρινήσεις και πληροφορίες. Και πάλι όμως, οι επαναλαμβανόμενες περιπτώσεις παραπομπής στην αρχική πηγή είναι λίγες και ουδόλως δυσχεραίνουν την ανά-

γνωση του βιβλίου. Ή μήπως για ορισμένους τούτο αποτελεί βασικό εμπόδιο για την προσπέλαση του τόμου;

6. Η τοποθέτηση των πρώτων δημοσιεύσεων πριν από τα περιεχόμενα (στην αρχή του τόμου) υπήρξε επιλογή του συγγραφέα και εν πάση περιπτώσει συνηθίζεται σε αρκετές (ξενόγλωσσες ιδίως) εκδόσεις (βλ. χαρακτηριστικά τον καλαίσθητο τόμο: Hans Robert Jauss, *Toward an Aesthetic of Reception*, The Harvester Press [1982], σσ. iv-v, όπου και πάλι πρόκειται για συναγωγή μελετών). Γενικότερα, πάντως, δεν είναι ασυνήθιστο και στην Ελλάδα να τίθενται οι πρώτες δημοσιεύσεις πριν από τα περιεχόμενα ανάλογων εκδόσεων (βλ. ενδεικτικά, Κ. Θ. Δημαράς, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα: Ερμής 1985, σσ. 553-556, στο τέλος του βιβλίου). Αν έτσι έχει το πράγμα, τότε προς τί η επισήμανση;

7. Τα ευρετήρια έγιναν με πρωτοβουλία του φιλολογικού επιμελητή και ύστερα από εκτενείς υποδείξεις του κ. Saunier. Για τούτο:

α) Διαχωρίστηκαν τα θέματα από τα μοτίβα. Εξάλλου, σε ορισμένα σημεία του βιβλίου (βλ. πρόχειρα, σσ. 35 (σημ. 44), 36 και ιδίως 53) διαχωρίζονται σαφώς τα μεν από τα δε: «μοτίβα λέγονται οι μικρότερες μονάδες που από το άθροισμά τους σχηματίζονται τα θέματα», γράφει ο κ. Saunier. Στο ίδιο το κείμενο, άλλωστε, καθίσταται σαφής αυτή η διάκριση από τη χρήση των επιμέρους παραδειγμάτων. Γιατί, λοιπόν, στα ευρετήρια να καταγραφούν θέματα και μοτίβα κάτω από το ίδιο λήμμα;

β) Λημματογραφήθηκαν το ΚΕΕΛ και η Ακαδημία Αθηνών, για τον λόγο που αποφασίστηκε να περιληφθούν στην οικεία κατηγορία ευρετηρίων η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών της Κύπρου, η Ομάδα Claude Fauriel, τα Πανεπιστήμια Paris X - Nanterre και Σορβόνης και η École des Hautes Études en Sciences Sociales. Τόσο πολύ επιβαρύνουν το σύνολο των σελίδων ή είναι εντελώς άχρηστα για τον αναγνώστη-χρήστη ενός τέτοιου τόμου (ειδικά τα δύο πρώτα);

γ) Ο Ήλιος, ο Χάρος και ο Άδης εντάχθηκαν στα πρόσωπα και όχι στα πράγματα - όρους ή στους τίτλους - θέματα - μοτίβα, έχοντας υπόψη ότι στα ελληνικά δημοτικά τραγούδια (αλλά και στην ελληνική μυθολογία) συχνά προσωποποιούνται, κάτι που, άλλωστε, γίνεται φανερό σε πλήθος περιστάσεων και από τις δημοσιευόμενες μελέτες του κ. Saunier. Αν κάποιος, για παράδειγμα, διαβάσει τα ακόλουθα στη σ. 161, πού θα εντάξει τον Ήλιο και τον Χάρο; : «Ο ήλιος δεν έχει μόνο μητέρα αλλά, τουλάχιστον στα παραμύθια, έχει όπως ο Χά-

ρος οικογένεια: σύζυγο και παιδιά - προς τους οποίους δείχνει μάλιστα σκληρότητα άγνωστη στον Χάρο, αφού τους καταβροχθίζει όταν του λείπει το ψωμί. Όπως ο Χάρος, ο ήλιος είναι δολοφόνος που μεθά με την ανθρώπινη μυρωδιά.» Και προκειμένου για τον Άδη (στη σ. 500); : «Επίσης στην πένθιμη δημοτική ποίηση της νεότερης Ελλάδας, πολλά μοιρολόγια για τον θάνατο νέων ατόμων είναι αφιερωμένα στον μύθο του γάμου με τον Άδη.» Ο «Αη-Χάρος» καταγράφηκε χωριστά, επειδή είναι η μοναδική περίπτωση (σ. 314) όπου ο Χάρος εμφανίζεται αγιοποιημένος. Και πώς θα μπορούσε να μην περιληφθεί στα πρόσωπα, τη στιγμή που σε παραλλαγές δημοτικών τραγουδιών μαρτυρείται η επίκληση: «άη Χάρε μου»;

δ) Το Μεσίρι ή Μισίρι συσχετίζεται με το Κάιρο (μεταξύ άλλων) από τον συγγραφέα (σ. 387). Πράγματι με τη λέξη αυτή εννοείται και η Αίγυπτος ή η ίδια η Αλεξάνδρεια, και αν τούτο δεν καθίσταται σαφές από το ευρετήριο, ας μου χρεωθεί η αβλεψία. Ας μου χρεωθεί επίσης το αβλέπτημα (αν και της μεταφράστριας κατ' ουσίαν) της απόδοσης του ονόματος *Δάτση* (γαλλ. *Datsi*) αντί του ορθού *Ντάτση* (σ. 99). Πόσα ανάλογα υπάρχουν, άραγε, στα ευρετήρια;

ε) Η παράθεση αριθμών συνεχόμενων σελίδων στα ευρετήρια (όπως στο λήμμα «μοιρολόγια») δεν είναι «ανοησία», από τη στιγμή που συμφωνήθηκε με τον επόπτη και τον συγγραφέα να αποδελτιώνεται συστηματικά κάθε σελίδα όπου παρουσιάζεται απλώς το λήμμα μέσα σε διαφορετικά συμφραζόμενα, προκειμένου να μη δοθεί η εντύπωση ότι γίνεται αποκλειστικά λόγος γι' αυτό, όπως θα συνέβαινε εάν ετίθετο ενωτικό στην περίπτωση συνεχούς αρίθμησης. Αντίθετα, επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθεί το ενωτικό και να δηλώνονται με αυτόν τον τρόπο δύο ή περισσότερες σελίδες του βιβλίου όταν: i) το λήμμα αναφερόταν σε μια περίοδο ή πρόταση που εκτεινόταν σε περισσότερες από μία σελίδες ή ii) γινόταν λόγος αποκλειστικά γι' αυτό σε συνεχόμενες σελίδες. Με τον τρόπο αυτό επισημαίνονται πλήθος έμμεσων αναφορών σε κάποιο λήμμα (των οποίων οι αριθμοί τίθενται εντός παρένθεσης), πράγμα που δεν θα καθίστατο εμφανές εάν οι αριθμοί είχαν απλώς μεταξύ τους ενωτικό. Τί θα συμπέραινε ο χρήστης εάν στο λήμμα «Πολίτης, Νικόλαος» έβλεπε (158)-162, αντί του (158), 159, 160, 161, 162; Μήπως ότι οι σελίδες αυτές αναφέρονται στον εν λόγω λόγιο, ενώ στην πραγματικότητα γίνονται απλώς μνείες του ονόματός του (και μάλιστα σε σημειώσεις); Και εν πάση περιπτώσει, πόσα είναι τα λήμματα στα οποία παρουσιάζεται το «ανόητο» αυτό φαινόμενο σε τόση έκταση

που να δυσκολεύει τον χρήστη; Με το ζόρι 7, σε σύνολο 991 λημμάτων, εκτεινόμενων σε 23 σελίδες. Μήπως και πάλι πολύς μπελάς για το τίποτα;

στ) Το όνομα του φιλολογικού επιμελητή λημματογραφήθηκε, όπως συνέβη με όλα τα κύρια ονόματα του βιβλίου (ανεξάρτητα από το αν δημοσιεύονται στο κυρίως σώμα, σε σημειώσεις ή στη βιβλιογραφία), ύστερα από συνεννόηση με τον φιλολογικό επόπτη, έστω και από τη σελίδα τίτλου, όπως άλλωστε συνέβη και με το όνομα της μεταφράστριας κ. Μποτουροπούλου, ή της κ. Karagiannis-Moser από την αφιέρωση του βιβλίου (το ίδιο λ.χ. γίνεται και στο προαναφερθέν πόνημα του κ. Μουλλά, με τη λημματογράφηση στα ευρετήρια, σ. 343, του ονόματος του Κ. Θ. Δημαρά, από την αφιέρωση του βιβλίου)· εκτός και εάν αμφισβητείται η συμμετοχή του φιλολογικού επιμελητή και της μεταφράστριας στον τόμο. Αναρωτιέμαι όμως: μήπως κατά βάθος επεδίωκα να αναδείξω τη συμμετοχή μου μέσα από μian απλή λημματογράφηση του ονόματός μου; Ή τάχατε επιθυμούσα διακαώς να το δω έστω και μian ακόμη φορά τυπωμένο;

ζ) Αποφασίστηκε τα ελληνικά ονόματα των ευρετηρίων προσώπων να καταγράφονται χωριστά από τα ξένα. Στις περιπτώσεις που ένα όνομα εμφανίζεται στο κυρίως σώμα του βιβλίου με ελληνική και λατινική γραφή, αυτό καταγράφεται τόσο στα ελληνικά όσο και στα ξένα ονόματα, με τη σχετική ένδειξη στο τέλος του λήμματος βλ. και... εντός παρενθέσεως, ώστε να γίνεται εύκολα η διασταύρωση της παραπομπής. Έτσι, ο χρήστης είναι σε θέση να διακρίνει πολύ ευκολότερα τις ελληνόγλωσσες από τις ξενόγλωσσες αναφορές σε οποιοδήποτε όνομα. Πόσο χώρο θα κέρδιζαν τα ευρετήρια αν ενοποιούνταν οι 14 συνολικά τέτοιες περιπτώσεις (με ευάριθμες μάλιστα παραπομπές στο ονόμα τους) ανάμεσα σε εκατοντάδες άλλων που αναγράφονται μία φορά; Και όσοι ακολουθούν αυτόν τον τρόπο ευρετηρίασης (βλ. λ.χ. τα ευρετήρια του βιβλίου: Π. Δ. Μαστροδημήτρης, *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*, Αθήνα: Δόμος 1996, σσ. 573-633) τόσο πολύ ξαστοχούν;

Θα ήταν κρίμα, όμως, να κλείσω την απάντησή μου, χωρίς να αναφερθώ στην ουσία της «φιλολογικής επιμέλειας» του συγκεκριμένου τόμου, την οποία μπορεί να βεβαιώσει και ο συγγραφέας του. Ας μου επιτραπεί, λοιπόν, να σημειώσω ότι από τη μεταφράστρια των γαλλικών κειμένων του κ. Saunier, παρέλαβα 767 χειρόγραφες σελίδες με μολύβι, σε αρκετά σημεία δυσανάγνωστες, στις οποίες είχε επέμβει (δραστικά και πολύ εύστοχα σε

πλήθος περιστάσεων) ο συγγραφέας των αρχικών κειμένων. Τις σελίδες αυτές μου ανατέθηκε (από τον κ. Βαγγέλη Αθανασόπουλο, φιλολογικό επόπτη των σχετικών εκδόσεων στο Ίδρυμα Ουράνη), να διαβάσω προσεκτικά και να επιφέρω όσες επιπλέον βελτιώσεις έκρινα αναγκαίες στο ελληνικό κείμενο (πάντα σε συνεννόηση με τον κ. Saunier), ώστε αυτό να διαβάζεται άνετα από τον Έλληνα αναγνώστη και να ρέει φυσικά στη γλώσσα-στόχο. Παράλληλα, έπρεπε να επιλέξω την πλέον εύστοχη διατύπωση ή τον κατάλληλο όρο στις περιπτώσεις εκείνες που ο συγγραφέας σημείωνε περισσότερες από μία αποδόσεις ή διατηρούσε αμφιβολίες ως προς την ορολογία. Επιπλέον, ανέλαβα να ενοποιήσω (κατά το δυνατόν) τη γλωσσική μορφή και τον τρόπο παραπομπών, να χαρακτηρίσω τα χειρόγραφα, να προβώ στις διορθώσεις των τυπογραφικών δοκιμών και να συντάξω ευρετήρια. Οι σελίδες που παραδόθηκαν στο τυπογραφείο ήταν τελικά γεμάτες από επεμβάσεις του κ. Saunier καθώς και δικές μου. Εκεί, νομίζω, βρίσκεται η ουσιαστικότερη συμβολή μου ως

προς την τελική μορφή που έλαβε ο συγκεκριμένος τόμος. Αν, λοιπόν, η μετάφραση της κ. Μποτουροπούλου, η οποία εργάστηκε, ούτως ή άλλως, με ευσυνειδησία και κατέβαλε πολύ μόχθο, μπορεί να κριθεί «εξαιρετική» (όπως σημειώνεται μεγαλόθυμα στην προαναφερθείσα βιβλιοκρισία), σε τούτο η συμβολή του συγγραφέα αλλά και η δική μου (έστω και σε μικρότερο βαθμό) υπήρξαν μάλλον ουσιαστικές. Ευτυχώς έχω κρατήσει τα σχετικά χειρόγραφα, με την επεξεργασία των οποίων ασχολήθηκα αποκλειστικά πέραν των έξι μηνών, καθώς και τα δοκίμια όλων των τυπογραφικών διορθώσεων, ώστε να αποδεικνύεται εύκολα του λόγου το αληθές. Επομένως, ως προς το ουσιαστικό μέρος, το οποίο συνίστατο στον ενδελεχή έλεγχο των χειρογράφων, της ορολογίας τους και το (κατά τον Peter Newmark) επίπεδο φυσικότητάς τους, νομίζω ότι όσα σημείωσα δικαιολογούν το «φιλολογική επιμέλεια» της σελίδας τίτλου. Καταβλήθηκε, μάλιστα, προσπάθεια να αποφευχθούν τα τυπογραφικά λάθη και να υπάρξει συνέπεια ως προς τις όποιες επιλογές.

Εξάλλου, δεν νομίζω να πιστεύει ο βιβλιοκριτικός πως το τελικό αποτέλεσμα ως προς την εμφάνιση του βιβλίου, την οποία επαινεί, υπήρξε αποκλειστικό κατόρθωμα του τυπογράφου.

Περαίνοντας, ζητώ πραγματικά συγγνώμη από κάθε καλοπροαίρετο αναγνώστη για την έκταση της απάντησής μου και τα δευτερεύοντα θέματα που θίγει σε σχέση με την αξία και τη συμβολή του συγκεκριμένου τόμου, τον οποίο καλείται ο κάθε ενδιαφερόμενος να απολαύσει ως προς το ουσιαστικό του μέρος, που είναι οι μελέτες του κ. Saunier. Δεν μπορούσα, όμως, να μη διευκρινίσω πού έγκειται η πραγματική «φιλολογική» εργασία μου ως φιλολογικού επιμελητή του σημαντικού αυτού πονήματος, από τη στιγμή που αυτή κακώς ταύτιστηκε με την απλή τυπογραφική επιμέλεια και με όλην δευτερευούσης σημασίας ζητήματα. Όσο για την ουσιαστική φιλολογική επιμέλεια των κειμένων, αυτή θα αποτελέσει πάντοτε συνάρτηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων και της παιδείας αυτού που θα την αναλαμβάνει.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

- **ΔΑΝΙΗΛ ΙΑΚΩΒ**
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
- **Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ**
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ**
*«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου
«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή*
- **ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ**
Ερωτικές μεταμορφώσεις, αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου
- *Ούτως ή άλλως (Αναγνωστάκης
- Εγγονόπουλος - Καχτίσης - Χατζής)*
- **ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ**
Επιστημάνσεις
- **ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ**
Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου
- **ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ**
Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ**
*Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις*
- **ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ**
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτικού συστήματος εξουσίας

- **ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ**
Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ**
*Φύλλα-Φτερά
Ο Βασιλιάς που πέθανε*
- **ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ**
Η άλλη μου πατρίδα
- **ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ**
101 Ποιήματα
- **SALVATORE NICOSIA**
Το σήμα και η μνήμη

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- **Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»**
Μια περιήγηση στην ελληνική κακογουστιά
- **Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)**
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ**
Ο τρίτος δρόμος
- **ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ**
Τσιγγάνικη ορχήστρα
- **ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ**
Ιστορία μιας γραμμής

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

- **ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ**
Η αδιαχώρητη κοινωνία
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ**
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
- **ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ**
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο
- **ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ**
Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας
- **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ**
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- **ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ**
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα
- **ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ**
Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης
- **ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ**
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- **ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ**
Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ**
Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα
- **ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ**
Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 010-72 32 819, fax: 010-72 26 107, e-mail: chrapou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 010-36 04 793, 010-36 01 271, fax: 010-36 09 697

Μπερτ Μπερτλς

Εξόριστοι στο Αιγαίο

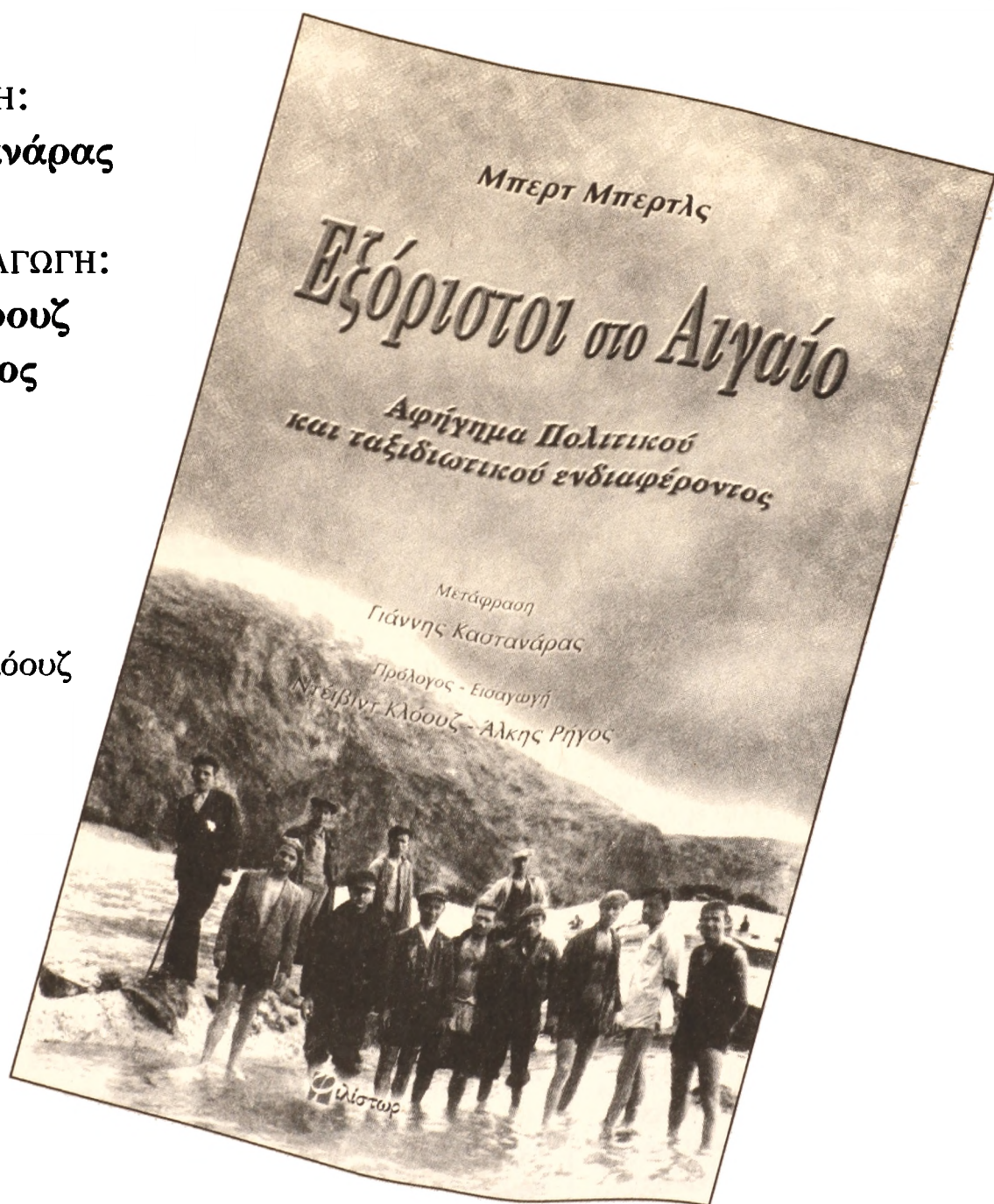
*Αφήγημα πολιτικού
και ταξιδιωτικού ενδιαφέροντος*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
Γιάννης Καστανάρας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ:
Ντέιβιντ Κλόουζ
Άλκης Ρήγος

«Άξιζε τον κόπο
να μεταφραστεί
στα ελληνικά».
Ντέιβιντ Κλόουζ

«Ένα σπάνιο
εύρημα».
Άλκης Ρήγος

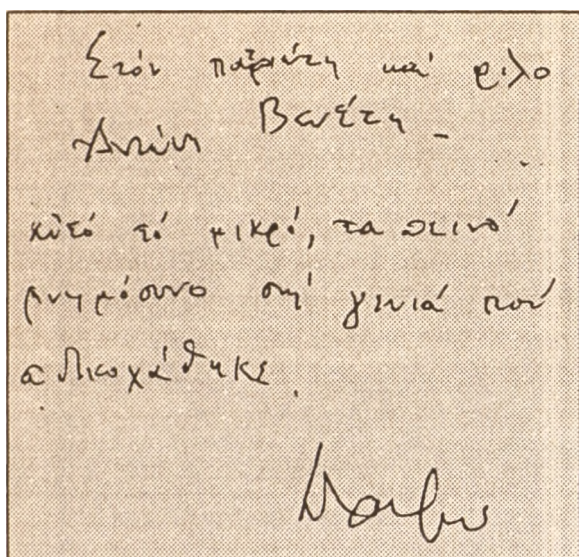

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **φιλίστωρ**
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • 106 77 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 010 38 18 457 • FAX: 010 38 19 167

Μια μαρτυρία για τη Μουργκάνα

«Πέφτουν κι αντάρτες και χιόνια που σου μολογάνε για γομαρομούλαρα και ζαλώματα, για σαρανταλείτουργα και παπαδασκάλους, για ανταμώματα και ξεχωρίσματα. Φυσάει ακόμη ο Λίσβας και φέρνει απ' τις κορφές της Μουργκάνας δροσιές και χαιρετίσματα».

Σωτήρης Δημητρίου

Η αφιέρωση του βιβλίου από τον Δημήτρη Χατζή στον Αντώνη Βενέτη.

Ηγουμενίτσα, Φεβρουάριος 1954. Οι Λειώτες επιστρέφουν από την Ουγγαρία. Διακρίνονται οι Αγγέλω Μπαρτζώκη, Νίκη Γκατζογιάννη, Χρήστος Δημητρίου, Αθηνά Στράτη.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια πολύ συνοπτική-προφορική διήγηση της μητέρας μου Ξανθούλας Βενέτη-Μπαρτζώκη. Γεννήθηκε το 1916. Γράμματα δε γνωρίζει. Είναι ένα κομμάτι και περιλαμβάνεται σ' ένα βιβλίο που ελπίζω να εκδοθεί, με τον πιθανότερο τίτλο «ΚΕΡΑΥΝΙΑ ΟΡΗ. Η οδύσσεια και η διασπορά της γενιάς του Δρόση Βενέτη». Είναι ένα είδος γενεαλογικού δέντρου που έγραψε ο μακαρίτης ο πατέρας μου, ιερέας Νικόλαος Βενέτης (1908-1994).

Αφορμή για τη δημοσίευσή του στο Αντί, ήταν ένα εκτεταμένο κείμενο της Τζένης Οικονομίδη για την «Μουργκάνα» του Δ. Χατζή, στο τεύχος της 14/6/2002.

Το ομώνυμο, μακροσκελές διήγημα του Δ. Χατζή το έχω διαβάσει, έχω μά-

λιστα και μια μικρή αφιέρωση του συγγραφέα, λίγο πριν πεθάνει.

Η μητέρα μου επέζησε των γεγονότων της Μουργκάνας και καταθέτει τα λιγοστά της λόγια, «γιατί αύριο η ψυχή μας κάνει πανιά»...

Από το διήγημα του Δ. Χατζή μου έμεινε ο θάνατος της Ρίγκως, τόσο λιτά και έμμεσα δοσμένος... Οι ατρόμητοι αντάρτες να κατατροπώνουν τον ταξικό εχθρό, να παλεύουν για λευτεριά, λαϊκή δημοκρατία, κοινωνική απελευθέρωση... Πού να χωρέσουν σε τόσα υψηλά ιδανικά οι γυναίκες της Μουργκάνας; Δεν ήταν κι αυτές παρά μόνο το στάρι που άλεθαν οι μυλόπετρες του Αγώνα... και, νομίζω, ο Χατζής έγραφε στο ρυθμό που έπαιζαν τα τύμπανα του πολέμου – όλοι στ' άρματα! Όλα για τον αγώνα!

Αλλά ποια ήταν η ηρωική Ρίγκω; Μή-

πως ήταν μια από τις δεκάδες κοπέλες της περιοχής που επεστράτευσαν οι αντάρτες; Ίσως να ήταν μια ξαδέλφη της μητέρας μου, η Όλγα Μπαρτζώκη. Ήταν αραβωνιασμένη με τον Στέφανο Σόρογκα, από την Κωστάνα. Για κάποιο λόγο οι αντάρτες εξόντωσαν την οικογένεια Σόρογκα. Πατέρα, μάνα, γιο. Επιστράτευσαν την αραβωνιαστική του Στέφανου, Όλγα Μπαρτζώκη. Σκοτώθηκε στις μάχες της Μουργκάνας.

Τίποτε δεν ειπώθηκε για το θάνατό της, ο τάφος της δεν άφησε κανένα σημάδι και η λάσπη του χρόνου κάλυψε τη θύμησή της... Τα τελευταία της λόγια θυμάται, ίσως, μόνο η μητέρα μου.

— Νερό, Ξάνθω...

Ύστερα ξεψύχησε από ακατάσχετη αιμορραγία...

Αντώνης Ν. Βενέτης

Τέλη Νοεμβρίου 1947 μάθαμαν ότι οι αντάρτες κατεβαίνουν από το Πωγώνι στη Μουργκάνα.

Το πρωί πέρασαν κάμποσοι Βατσουνιώτες (Αγία Μαρίνα), πήγαιναν στο Φιλιάτι, για ν' αποφύγουν τους αντάρτες.

«Εσείς δεν έχετε ανάγκη να φύγετε, έχετε τον ταγματάρχη Σκεύη», μας είπαν. Εννοούσαν το Σπύρο Σκεύη, από το χωριό μας, που είχε μεγάλη θέση στους αντάρτες. Ο άντρας μου ο Νικόλας έλειπε από το καλοκαίρι, είχε πάει στη Σχολή της Βελάς για να γίνει παπιάς. Ο Αντώνης μου ήταν 3-4 και η Βάσω μου 11-12 χρονώ. Πολλοί άντρες φύγανε για το Φιλιάτι. Οι αντάρτες με χωνί από τον Προφήτη Ηλία, φώναζαν «Αδέλφια μην φεύγετε». Μερικοί γύρισαν πίσω, θυμάμαι τον Σπύρο Μιχοπούλη, Γιάννη Μπόκα, Μήτση Παπανικόλα-Βενέτη, Σπύρο Χρήστο Βενέτη, Νικόλα Μάλλιο.

Ο μαύρο-Σπύρο Μιχοπούλης, θυμάμαι που περνούσε πότε-πότε από το σπίτι και μου έλεγε «Τι καλά που έκανε ο αδερφός σου, που πήγε στο Φιλιάτι». Εννοούσε τον αδερφό μου Τάσο Μπαρτζώκη († 23/11/1999), ο οποίος είχε φύγει για το Φιλιάτι. Τον ίδιο (Σπύρο Μιχοπούλη) τον σκότωσαν οι αντάρτες τον Αύγουστο του 1948 μαζί με άλλους χωριανούς μας. Μόλις ήρθαν οι αντάρτες κάψανε το σπίτι του Δήμου Μπέσια, Μηνά Στράτη και παπα-Θόδωρα Καραπάνου, δυο-τρεις μέρες μετά, ήρθαν στο σπίτι για κατάσχεση. Μου πήραν μια ραπτομηχανή, 60 οκάδες καλαμπόκι και μια βελέντζα.

Τους είπα ότι είχα αδερφό (Χρήστο Μπαρτζώκη, † 13/11/1983) αντάρτη. Μου είπαν έλα αύριο να σου τα γυρίσουμε κρυφά. Την άλλη μέρα μου γύρισαν το καλαμπόκι και τη βελέντζα. Αμέσως σχεδόν άρχισαν επιστρατεύσεις κοριτσιών. Επιστράτευαν άγαμα κορίτσια. Θυμάμαι την ξαδέλφη μου Αθηνά Φανέγια, Μηλιά Στράτη, Ξάνθω του Κόκκινου, την ανειψιά μου Ελευθερία Βενέτη, Σταυρούλα Τσίγκου, Χρυσούλα Γκατζογιάννη. Σκοποβολή μάθαιναν στην «Παναγία». Όλους τους χωριανούς άντρες και γυναίκες αμέσως τους έβαλαν σε «υπηρεσία». Εμένα στους φούρνους και στη μεταφορά τραυματιών. Κουβαλούσαμε τραυματισμένους αντάρτες από το Τσαρακλιμάνι μέχρι το Βαβούρι και Τσαμαντά. Ώρες ολόκλη-

Χωριό «Μπελογιάννης» κοντά στη Βουδαπέστη. Η Ξάνθω Βενέτη με τα παιδιά της Αντώνη και Βάσω.

ρες. Ο φόβος και ο τρόμος φώλιασε στις ψυχές μας. Τι θα απογίνουμε; Αν έλεγε μια παραπάνω κουβέντα μπορούσε να θεωρηθεί προπαγάνδα και να σε εκτελέσουν. Σκότωσαν πολλές γυναίκες από τα χωριά της Μουργκάνας.

Μια μέρα μας συγκέντρωσαν στο κέντρο του χωριού, στην Αγία Τριάδα. Μας είπαν:

— Να δώσετε τα παιδιά. Θα τα στείλουμε στις Λαϊκές Δημοκρατίες. Θα έχουν όλα τα καλά — και τέτοια.

Ρώτησαν πρώτα εμένα. Ήξεραν ότι έχω αδελφό αντάρτη. Σου λέει, αυτή θα τα δώσει τα παιδιά. Μου ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι. Μίλησα αστόχαστα:

— Δεν τα δίνουμε τα παιδιά μας.

Μίλησα στον πληθυντικό και αυτό εθεωρείτο άσκηση προπαγάνδας. Κατάλαβε την γκάφα μου ο ξάδελφός μου Νάσος Στράτης. Είπε:

— Μην την ακούτε, είναι ζουρλή. Με γράψανε με κόκκινο μελάνι.

Ερχόταν πότε-πότε στο σπίτι ο μακαρίτης Ηλίας Πούλος, αντάρτης με θέση, είχαμε την ίδια ηλικία. Μου είπε:

— Δώσε μου Ξάνθω τη Βάσω.

— Άκου Λίγια, να έρχεσαι στο σπίτι,

αλλά μη μου ξαναπείς να δώσω τη Βάσω.

Δεν μου ξαναείπε. Μερικές μανάδες δώσανε τα παιδιά. Τα πήγανε στην Αλβανία.

Λίγο πριν του Σταυρού (14/9/48), μας είπαν με τα όπλα μπροστά: Διαταγή, θα σας πάμε στην Αλβανία.

Πήγα στο περιβόλι με τη νύφη μου την Αγγέλω Μπαρτζώκη, για να βρούμε καμιά γομάρα, για να φορτώσουμε τα πράγματα και τα κούτσικα. Περάσαμε από το σπίτι του ΤσάβοΜπόλη. Ήταν ο ΓιάννηΚόντης, μεγάλος Κομμουνιστής, Σπύρος Σκεύης, Ταγματάρχης και ο Ηλίας Πούλος. Με είδε ο ΓιάννηΚόντης και είπε: «αυτήν να την κρατήσουμε για τραυματιοφορέα». Πετάχτηκε ο Ηλίας Πούλος και είπε: «έχει μικρό στο βυζί. Τι θα πουν οι Μπουραντάδες;». Έτσι τη γλύτωσα.

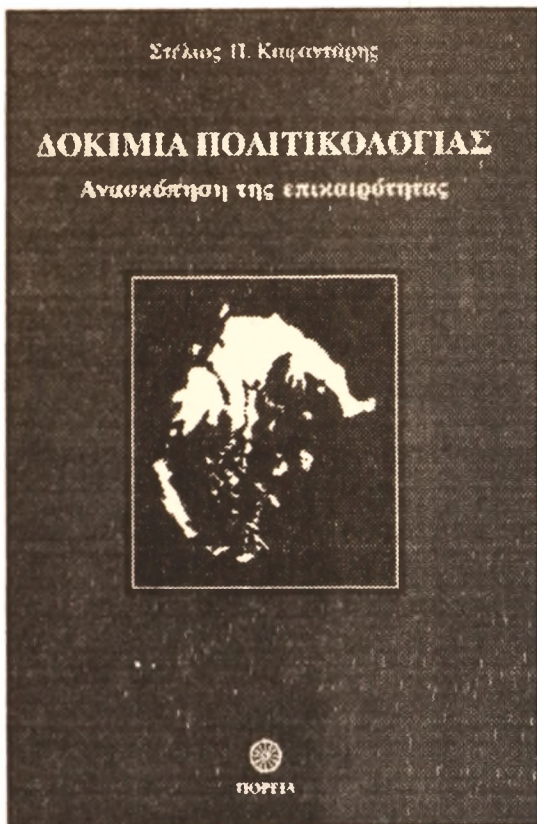
Μας μάζεψαν όλους με τα όπλα στη βρύση, στο μύλο του Τάση Κολιού. Θα μας πήγαιναν στην Αλβανία από τη Βατσουνιά. Βάραγε το πυροβολικό από το Τσεροβέτσι, μας γύρισαν πίσω και μπήκαμε στην Αλβανία από του Τσαμαντά. Περάσαμε τα σύνορα τη νύχτα και βρε-

Μόλις κυκλοφόρησε
από τις εκδόσεις ΠΟΡΕΙΑ
το βιβλίο του

Στέλιου Π. Καφαντάρη

Δοκίμια Πολιτικολογίας

Ανασκόπηση της επικαιρότητας

Τα Δοκίμια Πολιτικολογίας, σχόλια πάνω στην πολιτική και οικονομική συγκυρία, γράφτηκαν μεταξύ των ετών 1977-2001 με πρόθεση ν' ακουστεί η άποψη του κοινού πολίτη, που αισθάνεται ότι τα Μέσα και ιδιαίτερα ο Τύπος τον καλύπτουν πλημμελώς και με την πεποίθηση πως είναι χρήσιμη η δημοσιοποίηση θέσεων όσων πολιτών έχουν συγκροτημένη γνώμη επ' αυτών που διαδραματίζονται στον δημόσιο βίο.

●
Ζαλόγγου 1, Αθήνα 106 78,
Τηλ. 3831622 Fax: 3824359 και
Ζωοδόχου Πηγής 6 Αθήνα 106 78

θήκαμε στη Λεσινίτσα, διανυκτέρευση. Πρωί-πρωί για Θεολόγο. Εκεί η Κότσια Στράτενα (Αθηνά Στράτη) έσφαξε μια γίδα και τη φάγαμε χωρίς αλάτι. Ύστερα στην Κρανιά. Ήρθαν φορηγά, μας πήγαν στο Δέλβινο.

Μας έβλεπαν οι Βορειοηπειρώτες και μας έλεγαν, κρυφά από τους αντάρτες, «Που πάτε μωρέ φιδοφαωμένοι;». Στο Δέλβινο ο αδελφός μου ο αντάρτης, ο Χρήστος, μας έκανε τραπέζι. Φάγαμε κρέας. Μας είπε κρυφά «Μη δώσετε τα παιδιά». Από το Δέλβινο στους Αγίους Σαράντα. Εκεί με μαούνες (πλοιάρια) στοιβαγμένοι σα σαρδέλες, ούτε να πρατσιουρίσουμε δε μπορούσαμε, μας μετέφεραν στο Δυρράχιο, μας έπιασε φουρτούνα και κοντέψαμε να πνιγούμε. Από Δυρράχιο αρνηθήκαμε να συνεχίσουμε με πλοιάρια. Τελικά με φορηγά μας μετέφεραν στη Σκόδρα. Εκεί μέναμε σε καζέρμες, ιταλικούς στρατώνες. Πείνα και ψείρα. Μας πίεζαν να δώσουμε τα παιδιά μας. Οι Μακεδόνισσες τα έδωσαν. Ξαφνικά τα πήραν, κρυφά από τις μανάδες. Τα πήγαν στις Λαϊκές Δημοκρατίες. Πήγαν την άλλη μέρα οι Μακεδόνισσες και δεν βρήκαν τα παιδιά τους. Άρχισαν το γουργιατό, και μας μακάριζαν που εμείς δεν είχαμε δώσει τα παιδιά μας. Άρχισαν πάλι την επιστράτευση κοριτσιών και έγγαμων γυναικών. Σταυρούλα Γιάκου, Γλυκερία Γκατζογιάννη, Αφροδίτη Σπύρου-Χρήστου Βενέτη. Η ΣπυροΧρίσταινα τους είπε, αφήστε την κοπέλα, πάρτε το Χρήστο (παιδί της). Πήραν το Χρήστο αλλά στον πάτο και την Αφροδίτη.

Έπεσε ο Γράμμος. Ήταν Αύγουστος του 1949, μας πήγαν στο Δυρράχιο, μας έμπασαν σε ένα φορηγό πολωνικό πλοίο. Συνθήκες άθλιες. Κάναμε 12 μερόνυχτα να φτάσουμε στην Πολωνία. Από εκεί βρεθήκαμε στην Ουγγαρία. Πρώτα στο Μπάλατον Φιούρε. Ήταν μία μεγάλη λίμνη. Δούλευα στην κουζίνα. Ένα πρωί ήρθαν οι αντάρτες για να πάρουν τη Βάσω. Ήταν 12-13 χρονών. Αντιστάθηκα. Ήρθε και η νύφη μου Αγγέλω. Της έριξαν μια κλωτσιά, λιποθύμησε. Γούργιαζε η Βάσω γουργιάζαμε και μεις. Την πήγαν σε μια σχολή στη Βουδαπέστη. «Μίρκα» να μάθει τορνάδουρισα, μαζί με άλλες κοπέλες. Σε 5-6 μήνες το έσκασε και ήρθε μαζί με άλλες κοπέλες στο «Μπελογιάννη», που μας είχαν μεταφέρει. Με κάλεσαν στο Κομ-

ματικό Γραφείο.

— Γιατί έφυγε η κόρη σου;

— Ρωτήστε την ίδια.

— Πώς θα ζήσει;

— Θα μου στέλνει ο άντρας μου λεφτά από την Ελλάδα.

Δεν μας έδωσαν ούτε κρεβάτι ούτε δουλειά για τη Βάσω. Μου έστειλε λεφτά ο άντρας μου από την Ελλάδα και έτσι πορευόμασταν. Εγώ δούλευα στις οικοδομές σε μια καινούργια πόλη, το Σταλινβάρος.

Κάποια μέρα μας συγκέντρωσαν στο Κομματικό Γραφείο. Θα μας μιλούσε η γυναίκα του Ζαχαριάδη (Ρούλα Κουκούλου).

— Σας λευτερώσαμε από τους Μοναρχοφασίστες. Θα γυρίσουμε στην Ελλάδα με την Κόκκινη Σημαία.

Πετάχτηκε μια γριά από τη Λίστα. Της είπε:

— Εσύ τον άντρα σου τον έχεις. Τι γυρεύουν αυτές οι γυναίκες στους κάμπους της Ουγγαρίας; Θέλουν να γυρίσουν στην Ελλάδα στους άντρες τους.

Μια άλλη γριά είπε:

— Δεν θέλαμε να φύγουμε από τα χωριά μας. Μας πήρατε με το σκόπι (ζόρι).

Πήραμε θάρρος. Φωνάξαμε:

— Θέλουμε να γυρίσουμε στην Ελλάδα. Στους άντρες μας.

Τα έχασαν. Δεν περίμεναν τέτοια αντίδραση.

Έφτασε ο καιρός για να γυρίσουμε στην Ελλάδα. Με φώναξαν πρώτη στο Κομματικό Γραφείο. Ήταν φαρμακωμένοι.

— Θέλεις να γυρίσεις στην Ελλάδα; Θα σας κλείσουν σε στρατόπεδα.

— Θέλω να γυρίσω στον άντρα μου.

— Άφησε τα παιδιά εδώ. Θα σπουδάσουν. Στην Ελλάδα θα πεινάσουν.

— Τα παιδιά ανήκουν στον πατέρα τους. Σ' αυτόν θα τα πάω.

Φτάκαμε στην Ηγουμενίτσα τέλος Φεβρουαρίου 1954.

Για όσα πέρασε και τράβηξε η μητέρα μου, ποτέ δεν μίλησε, ποτέ δεν φώναξε ούτε διαμαρτυρήθηκε ή παραπονέθηκε, ποτέ δεν ύψωσε τη γροθιά της γεμάτη μίσος ή εκδίκηση. Όσα της συνέβησαν έπρεπε να τα αντιμετωπίσει. Να γυρίσει στον τόπο της, να ξανανταμώσει η οικογένειά της, να παραδώσει τα παιδιά της στον πατέρα τους.

A.B.

Δευτερολογία για τη «Μουργκάνα»

της Αγγέλας Καστρινάκη

Διαβάζω στο Αντί, τχ. 765 (Ιούνιος 2002), το οργισμένο και κάπως προσβλητικό για μένα, σε ορισμένα σημεία, κείμενο της κυρίας Τζένης Οικονομίδη για τη «Μουργκάνα» του Χατζή, που απαντά στο περσινό δικό μου άρθρο με το ίδιο θέμα. Δεν έχει νόημα βέβαια να επαναλάβω μια ήδη κατατεθειμένη άποψη για το έργο αυτό του Χατζή, στην οποία μπορεί εύκολα να ανατρέξει ο αναγνώστης. Επειδή τυχαίνει όμως εντωμεταξύ να έχω συμπληρώσει το δημοσιευμένο κείμενο, με αφορμή μια παρατήρηση της Έρης Σταυροπούλου,¹ μου φαίνεται κατάλληλη ευκαιρία να παραθέσω εδώ αυτό το καινούριο επιχείρημα, μια και διευκρινίζει ένα σημείο στο οποίο η «συνομιλήτριά μου» (αν αποδέχεται τον χαρακτηρισμό) κυρία Οικονομίδη έχει ενστάσεις.

Εγγραφα λοιπόν ότι στη «Μουργκάνα» ο Χατζής παρουσιάζει τους μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού να τραγουδάνε διαρκώς, σε μια προσπάθεια να δηλώσει την αισιοδοξία τους, το υψηλό ηθικό τους, την ημεράδα τους, την πίστη στη νίκη, συναισθήματα για τα οποία μπορούμε να έχουμε κάποιες αμφιβολίες, με δεδομένο το γεγονός της ολοφάνερα δυσμενούς εξέλιξης του πολέμου. Το συμπλήρωμά μου τώρα έχει ως εξής:

«Πόσο αλλιώτικα είχε χειριστεί ο Χατζής το θέμα στη *Φωτιά*, όταν στο τέλος του αφηγήματος περιέγραφε τα γεγονότα του Δεκέμβρη, είναι χαρακτηριστικό. Εκεί οι αγωνιστές δεν τραγουδάνε ποτέ, ούτε καν μιλάνε. Αντίθετα νιώθουν μίσος – μια έννοια που δεν υπάρχει στη «Μουργκάνα» – και δρουν με άφωνο πείσμα: “Το νιώθει μέσα της [η ηρωίδα], ολόγυρά της, πατιού, αυτό το μίσος. Είναι πάνω στα λόγια τους και στα πρόσωπά τους ολουνών. Μπουκάρει μέσα στο νοσοκομείο με τον παγωμένο βοριά του Δεκέμβρη κάθε φορά που ανοίγουν την πόρτα για να κουβαλήσουν τους καινούριους λαβωμένους απ’ τα οδοφράγματα, βρώμικους κατατσακισμένους. Χωρίς να μιλάνε πολλά τους αφήνανε και φεύγανε βιαστικά για να γυρίσουν ύστερα ξαναφέροντας άλλους (...) Ποτές δε γκρινιάζουν, ποτές, δε βογκάνε. Και δεν τραγουδάνε (...) μάθανε να σφίγγουν τα δόντια και να σωπαίνουν.”²

Σε παρόμοια περίπτωση λοιπόν, επίσης εμφύλιας σύρραξης, ο Χατζής παρουσιάζει τους αγωνιστές του βωβούς, βωβούς από τη συναίσθηση μιας τόσο δυσάρεστης όσο και αναγκαίας ενέργειας. Η διαφορά ανάμεσα στη σιωπή της *Φωτιάς* και στο ασταμάτητο τραγούδι της «Μουργκάνας» προκύπτει από μια αντιστρόφως ανάλογη αισιοδοξία: σε μια εποχή όπου στον εμφύλιο έμοιαζε να υπερισχύει η αριστερά, παρά την πρόσκαιρη ήττα, ο συγγραφέας μπορούσε να πλάσει τους ήρωές του με βαρύθυμη συνείδηση του προβλήματος· αλλά σε μια εποχή ήττας κάθε συναίσθηση της κατάστασης όφειλε να αποκρυσταλλωθεί. Το ίδιο ισχύει και για τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά των αγωνιστών: το 1945 (οπότε γράφεται η *Φωτιά*) μπορούσαν να παρουσιάζονται “βρώμικοι” και “κατατσακισμένοι”, το 1948 όχι. Όσο για το “μίσος”, αν δεν αυξήθηκε, πάντως δεν μειώθηκε ανάμεσα στον Δεκέμβρη και στη Μουργκάνα – όμως στο δεύτερο κείμενο θεωρείται σκόπιμο να αποσιωπηθεί πλήρως.»

Η σύγκριση των δύο κειμένων του Χατζή δείχνει, πιστεύω, εύγλωπτα τις διαφορετικές πολιτικές ανάγκες στις οποίες επιδιώ-

κει να ανταποκριθεί καθένα από αυτά. Λίγο πριν τη μεγάλη, τελειωτική ήττα η αισιοδοξία οφείλει να ακουστεί στη διαπαισύν. Αυτό δοκίμασα να δείξω. Το ότι «με καθηγητική αυστηρότητα» ζητάω από τον Χατζή να «παραδειγματιστεί» από τον Ρένο Αποστολίδη, να χαμηλώσει τους τόνους του, να αποκτήσει αντιπολεμική διάθεση, ακόμα και να αυτοκαταργηθεί, αποτελεί μια ακραία παρανόηση του δικού μου κειμένου, παρανόηση που δείχνει ότι η συνομιλήτρια δεν μπορεί να ξεχωρίσει ανάμεσα στην επισήμανση και στην υπόδειξη, ανάμεσα στη συμπάθεια και στην πλήρη ταύτιση. Συμπαθώ αλλά δεν ταυτίζομαι: αυτό είναι το δικό μου σημείο εκκίνησης.

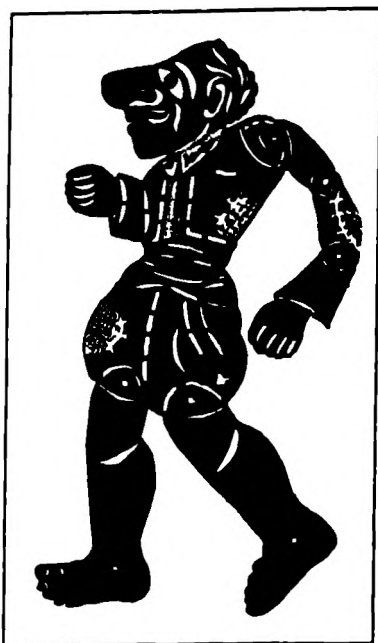
Όμως πίσω από την οργισμένη αντίδραση της κυρίας Οικονομίδη λανθάνει ακριβώς η απαίτηση της ταύτισης. Μου προσάπτει ότι κρίνω τον Χατζή «από μια πολιτική αντιπαλότητα θέσεων» και θεωρεί ότι δεν είναι «παρούσες και διαφανείς», ως όφειλαν, οι πολιτικές μου απόψεις. Για χάρη της διαφάνειας λοιπόν, και επειδή δεν γίνεται εδώ και τώρα να προβώ σε δήλωση πολιτικής ταυτότητας, μπορώ να παραπέμψω την κυρία Οικονομίδη και όποιον άλλο επιθυμεί σε ένα σχετικά πρόσφατο άρθρο μου στην *Αυγή*, με τίτλο «Μαθητεία στην Αριστερά»,³ όπου θα διακρίνει, ελπίζω, σε ποιου είδους Αριστερά πίστευα και πιστεύω. Με βάση αυτή την αντίληψη βλέπω, νομίζω, και τον εμφύλιο: με ψυχραιμία και χωρίς οργή για τους αντιπάλους. «Αντίπαλοι» παραμένουν συναισθηματικά οι δεξιοί, προσπαθώ ωστόσο και αυτούς να τους εννοήσω. Ίσως βέβαια – δεν το παραγνωρίζω – βρίσκομαι σε πιο ουδέτερη θέση, καθότι οι γονείς μου δεν μεγάλωσαν κάτω από την απειλή των τρομοκρατών της δεξιάς, όπως φαίνεται να συνέβη με την κυρία Οικονομίδη.

Η απαίτηση της ταύτισης όμως, που χαρακτηρίζει την ηπειρωτισσα συνομιλήτριά μου, έχει και μιαν άλλη παράμετρο: ο Χατζής έχει αναχθεί σε πρόσωπο ιερό, του οποίου δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ούτε το νυχάκι. Τι να κάνουμε όμως που και οι καλύτεροι έχουν αδυναμίες; Μια προβληματική συγγραφική στιγμή (απόλυτα κατανοητή, έτσι κι αλλιώς), ή μια νευρική διαταραχή. Ο Χατζής, όταν βρέθηκε στο βουνό το '48, έπαθε κατά πάσα πιθανότητα «πολεμίτιδα», μια νευρική κατάρρευση. Το θέμα αυτό το έχω συζητήσει με τον καθόλα αναμάρτητο απέναντι στον Χατζή Νίκο Γουλανδρή. Νομίζω πως κι αυτό το στοιχείο, που το χρησιμοποιώ εντελώς επικουρικά, μας βοηθά κάπως να καταλάβουμε το κλίμα μέσα στο οποίο γράφτηκε η «Μουργκάνα». Πρέπει να το αποκρύψουμε ή να αποδώσουμε την ταραχή του Χατζή στην εκτέλεση του αδελφού του, όπως θέλει η κυρία Οικονομίδη; Αντίθετα, νομίζω πως αυτές οι «ανθρώπινες» και κάθε άλλο παρά προσβλητικές όψεις των προσώπων και των πραγμάτων μάς βοηθούν και να κατανοήσουμε την ιστορία και να συγκροτήσουμε μια κουλτούρα ειλικρινούς συνομιλίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η Έρη Σταυροπούλου παρατηρεί ότι στη *Φωτιά* οι αγωνιστές χαρακτηρίζονται από μια επίμονη σιωπή: *Προτάσεις ανάγνωσης για την πεζογραφία μιας εποχής*, Αθήνα 2001, σ. 217.
2. Δημήτρης Χατζής, *Φωτιά*, Αθήνα 1946, σ. 137.
3. *Η κυριακάτικη Αυγή* (Ενθέματα), 11.6.2000.

Το μπουζούκι

Μαρέσουν οι άνθρωποι με πάθος... δεν λέω να αφρίζουν εμφανώς, ούτε να ντύνονται αποκλειστικά σε μαύρο κόκκινο, όχι... αλλά μιλώντας για πάθος, έχω υπόψη μου κάτι σαν παιχνίδι, σαν μεράκι, σαν εσωτερική παρόρμηση που 'ναι τελικά η κόλλα που εκκρίνει ο έλατός μας, το ρετσίνι για να κολλάμε με τον κόσμο...

Αν ψυλλιαστήκατε –κι αν δεν παιδέψατε αρκετά τη λύρα σας, δεν ψυλλιαστήκατε– μιλάω για τον μερακλή τον άνθρωπο...

Όποιος δεν είναι μερακλής, του πρόπει ν' αποθάνει

γιατί στον κόσμο νε αυτό τσάμπα τον τόπο πιάνει...

Το κάλπικο το πάθος, το διακρίνω από τον θόρυβο που βγάζει, την αγωνία επίδειξης που έχει... Γι' αυτό, ο εσωτερικός άνθρωπος –αυτός που έχει πράμα μέσα– δεν μπαίνει στον απέλπιδο κόπο να μας πείσει για τίποτα... Απλά, κουρντίζει τη λύρα του και παίζει, ή το μπουζούκι του καλύτερα, που 'ναι και το θέμα μας σήμερα...

Ο Φώντας, με «Φ» κεφαλαίο, έχει πάθος με το μπουζούκι. Λέει για κάποιο να παλιό πως «ήταν όσο μια καρέκλα, ένα είκοσι, είχε κάτι χεράκια, σαν αυτά που κρατάνε τα δωδεκάχρονα τα εξάπτερυγα, αλλά όταν βάρανε στο μπουζούκι τη νότα, σαν καμπάνα ακούγονταν, πού την έβρισκε τόσο δύναμη;

–Είναι ο καλύτερος μπουζουκτσίης και δικό του μπουζούκι, λόγω ζωής, δεν έχει. Να σκεφθείς, αυτή τη στιγμή κοιμάται στα παγκάκια της Νέας Υόρκης. Αν σε δει όμως με μπουζούκι, σου λέει, φέρ' το να το δω για λίγο, κι αμέσως το μπουζούκι κελαϊδάει σαν αηδονάκι, λες και το είχε παρατηρήσει πριν ένα τέταρτο, για να πάρει να πάρει τσιγάρα. Όταν έπαιζε με τον Καζαντζίδη –τη «Μαντουβάλα» στο δίσκο αυτός την έχει περάσει– θέλησε να μπει το δικό του όνομα αν όχι πάνω αλλά δίπλα στον Καζαντζίδη. Ο Καζαντζίδης δεν δέχτηκε και ο Αγγέλου έγινε άγγελος... Έφυγε, πολύ εγωιστής... Όταν έπιανε ταξίμι, η φίρμα δίπλα χλώμιαζε, γιατί ο κόσμος αφοσιωνόταν τόσο που την ξέχναγε!».

Κάθε όργανο, ψυλλιάζομαι, το διαλέγουν οι αντίστοιχοι άνθρωποι. Το μπουζούκι είναι σαλταδόρικο όργανο, κλέφτικο, καθαρό αντάρτικο πόλεων, δεν σηκώνει πολλά, η πενιά πέφτει κοφτή, μετριτή, σαν μαχαίρι, στα σκληρά μέρη, και σαν σταλαγματιά απόβραχου, στα λυρικά... Όσοι διαλέγουν το μπουζούκι –εννοώ γι' αυτούς που δεν είναι από μόδα ή από τύχη εκεί– έχουν κάτι σκληρό μέσα τους που μόνο με την πενιά σπάει, βγαίνει έξω κι ανταμώνει με τα όμοια...

Γι' αυτό μερικά μπουζούκια, ενώ είναι γρήγορα, δεν μας πείθουν –όπως του Πολυκανδριώτη και του Νικολόπουλου–, είναι μοδάτα, βιτρινάτα, με άγχος προσαρμογής κι αποδοχής πάντοτε –παίζαν και στο... Μέγαρο!

Ενώ το μπουζούκι είναι ευθυτενές, ξυπόλητο, περήφανα «απόβλητο». Μπουζούκι παίζουν πολλοί όπως και ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ, αλλά όπως οι περισσότεροι σήμερα παίζουν ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ με... λουράκι! που την άκρη του κρατάνε διάφοροι ομαδάρχες του φολκλορισμού –τύπου Λ. Λιάβα– μέχρι να τον οδηγήσουν στο Μέγαρο δηλαδή, έτσι και το μπουζούκι μερικών είναι για να μερακλώνονται μονάχα αρχοντορεμπέτισσες τύπου Γιάννας!

Το μπουζούκι είναι δρόμος και παίζεται πάνω σε δρόμους, και αναμιγνύει τους δρόμους αυτός που τους έχει πατήσει αρκετά... όχι απλά να τους έχει τρέξει με τα δάκτυλα... να τους έχει πατήσει λέμε...

Μιλώντας ο Φώντας για τους παλι-

ούς, ορίζεται ο ίδιος... Το παλιό είναι σαν μέτρο και ξεπέρασμα ταυτόχρονα... Σαν οδηγός αλλά και πορεία στο άγνωστο. Όλοι οι παλιοί σου εύχονται καλό δρόμο, αλλά στο λαβύρινθο μπαίνεις μόνος σου. Κάθε βοήθεια δεκτή και οι ωραίοι σε βοήθησαν, αλλά εσύ πρέπει να λογαριαστείς με το τέρας, την ασχήμια, τη δειλία, την αλλοτρίωση, τον συμβιβασμό, την πτώση, κι ακόμα χειρότερα, την έκπτωση! Θα σου παρουσιάσουν όλα αυτά, σαν θελκτικές κορασίδες μεταμορφωμένα, ενδεδυμένες μεταξωτά πέπλα... Αλλά αν δεν έχεις κερί στ' αφτιά κι αν τα χέρια σου δεν τα 'χεις αλυσοδέσει ν' απέχουν από τα πλιάτσικα, ο ήχος στο μπουζούκι σου θα σε προδώσει... μπορεί να γίνεις ο πρώτος του όχλου και ο εκλεκτός των μίντια και των κομμμάτων... αλλά εσύ θα ξέρεις: Το μερίδιό σου σε πόνο, σε κόπο, σε προσευχή, σε αγώνα, δεν το πλήρωσες. Η αποδοχή του όχλου, τα λεφτά, τα ακριβά σου ρούχα και τα σπίτια, τα στείρα φωτομοντέλα και η δημοσιότητα που σε περιτριγυρίζουν δεν είναι παρά το λίθιο που σου χορηγείται άνευ συνταγής ψυχιάτρου για να ξεχνιέσαι απ' αυτό που δειλά παρατη-

σες... Το μπουζούκι δεν παίζεται με τα δάκτυλα, παίζεται από πολύ πιο μέσα.

Αυτά σκέφτομαι εγώ τώρα, ακούγοντας ένα βράδυ τον Φώντα, χωρίς μπουζούκι, να μιλά για το μπουζούκι κι ένα άλλο βράδυ, που τον φώναξα να παίξουμε μαζί στον ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ, σε μια λαϊκή γιορτή, με το μπουζούκι του να μιλά χωρίς να λέει κουβέντα. Μπορώ να πω, όταν δεν μιλά και παίζει, είναι καλύτερος, γιατί όλα τέχνη είναι, είναι τι έχεις σπουδάσει περισσότερο. Παρ' όλα αυτά, επειδή έχει ισχυρό βίωμα, πάντα από τον Φώντα βρίσκεις να αγοράσεις.

Το κρασάκι είναι ιερό, γιατί λύνει τη γλώσσα, φέρνει κοντά πράγματα μακρινά... «Ο Ζαμπέτας» –μου λέει– «ενώ έκανε όλο τον κόσμο να γελά, ήταν πολύ μελαγχολικός άνθρωπος. Μετά τη δουλειά πηγαίναμε σ' ένα εκκλησάκι για κανά τσιγάρο. “Κάναμε τον κόσμο να γελάσει, ε;”, μου 'λεγε, “Καλοί παλιάτσοι είμαστε, αύριο πάλι...”. Πήγε να δώσει κάποτε κάποια τραγούδια στην Πόλυ Πάνου κι αυτή κείνη την ώρα πήγαινε για μπάνιο. “Πέρνα αργότερα”, του λέει κι αυτός τσατίστηκε και τα πήγε στη Μοσχολιού. Όλα ένα κι ένα, μ' αυτά η Μοσχολιού έγινε μεγάλη. Ο καλλιτέχνης ο πραγματικός, επειδή αγωνίζεται σκληρά, επειδή εκτιμάει αυτό που κάνει –κι όπως έλεγε και ο Ουάιλντ, είναι ο μόνος που δικαιούται να 'ναι μатаιόδοξος– με την αδιαφορία του άλλου που τυχόν να εκτιμούσε κιόλας, συγχύζεται εύκολα.

Με τον Τσιτσάνη δούλεψα τέσσερα χρόνια, μεγάλο μπουζούκι, αλλά αν του 'δινες το χέρι να του ευχηθείς κάτι, πήγαινε μέσα και πλενόταν, ιδιόρρυθμος άνθρωπος.

Ο Παπαιωάννου ήταν καλός, ο Χριστός έλεγε να δίνουμε τον δεύτερο χιτώνα μας. Αυτός έδινε κι αυτόν που φορούσε...

Η Μπέλλου ήταν δύστροπη...».

Οι αναφορές και οι επαναφορές, οι αλλαγές, οι προσαρμογές και οι παραλλάξεις, πάντα –από τραπέζι σε τραπέζι– προσδίδουν καινούργιο ενδιαφέρον. Από τα όμοια η διαφορά. Αυτά.

Δον Σάντσο VRIZO
–Καραγκιοζοπαίχτης–
Δον Σάντσο Βουλτσίδης

Στέλιος Καζαντζίδης: Μυθοπλασία και αλήθεια

του Δημήτρη Κόκορη

Βαθμιαία απομακρυνόμαστε χρονικά από τον θάνατο του Στέλιου Καζαντζίδη (1931-2001), αλλά οι μνήμες και τα βιώματα από το έργο του, καθώς και το καλλιτεχνικό-κοινωνικό εκτόπισμα του μεγάλου τραγουδιστή παραμένουν ισχυρά και ακλόνητα στο πέρασμα του καιρού.

Τιμώντας τη μνήμη του και προσπαθώντας να εκφύγουμε από αφοριστικές γενικεύσεις, θα επιχειρήσουμε να σχολιάσουμε τρία περί τον Καζαντζίδη βιβλία που εκδόθηκαν λίγο πριν τον θάνατό του: α) Βασίλης Βασιλικός, *Ο Στέλιος Καζαντζίδης μιλάει στον Βασίλη Βασιλικό. Υπάρχω*, Νέα Σύνορα-Εκδόσεις Λιβάνη, 2000· β) Κυριάκος Διακογιάννης, *Στέλιος Καζαντζίδης, Κάκτος*, 2001· γ) Πάνος Γεραμάνης, *Στέλιος Καζαντζίδης. Όταν η φωνή φτάνει το θρόλο. Ημερολόγιο Τιμής 2001*, Άγκυρα, 2000.

Σύμφωνα με τον Βασίλη Βασιλικό, το βιβλίο του είναι μια «μαρτυρία του μεγάλου μας τραγουδιστή» (σ. 12), βασισμένη σε «απομαγνητοφωνημένα χειρόγραφα» που προήλθαν από τις συζητήσεις Βασιλικού-Καζαντζίδη κατά το καλοκαίρι του 1980 ή του 1981. Από τον «Πρόλογο» του συγγραφέα (σ. 11-12) προκύπτει ότι αυτός θεωρεί το κείμενο αυθεντική μαρτυρία και όχι μυθοπλασία. Η γνώμη μας είναι ότι αν αντιμετωπίζε και επεξεργαζόταν το κείμενο ως μυθοπλασία φορτισμένη λογοτεχνικά, η οποία θα μπορούσε να είχε ενδυθεί τη σκευή του «ντοκουμέντου», θα έδινε ένα αυθεντικότερο και ελκυστικότερο βιβλίο. Έτσι κι αλλιώς ο «μύθος» του Καζαντζίδη είναι τόσο ισχυρός και υποβλητικός, ώστε διεισδύει σε κάθε συγγραφική δοκιμή για τη ζωή και το έργο του ως φυσικού προσώπου. Ο Βασίλης Βασιλικός –στο δρόμο που χάραξαν ο Truman Capote, ο Norman Mailer κ.ά.– έχει δώσει αρκετά δείγμα-

τα δημοσιογραφικής-ιστορικής αφήγησης:¹ ενδιαφέροντα (*Εκτός των τειχών*, 1966), πολύ επιτυχημένα (Ζ, 1966) ή και αποτυχημένα² (Κ, 1992). Η «ημερολογιακού» ή και «βιογραφικού» τύπου μαρτυρία έχει τη δυναμική, ωθούμενη από συγγραφική μαεστρία (στοιχείο που δεν λείπει από τον Βασίλη Βασιλικό), να διεκδικήσει κυρίως τη λογοτεχνική και δευτερευόντως την ιστορική «αλήθεια» της. Άλλωστε ο συγγραφέας του *Γλαύκου Θρασάκη* (οριστική έκδοση: 1990) κατέθεσε με το συγκεκριμένο έργο καταξιωμένο δείγμα βιογραφικής μυθοπλασίας.

Από τη στιγμή βέβαια που ο Βασίλης Βασιλικός οριοθετεί το κείμενο ως «αυθεντική μαρτυρία», δηλαδή σαν ντοκουμέντο συμβάλλον στην ανόρθωση της (ιστορικής) αλήθειας, αυτό κρίνεται με τους ανάλογους όρους: Ήξερε ο Καζαντζίδης ότι ηχογραφούνταν οι συνομιλίες; Ακόμη κι αν το ήξερε, γνώριζε ότι οι συνομιλίες επρόκειτο να δημοσιοποιηθούν; Μία ιδιωτική-φιλική κουβέντα δεν φορτίζεται (ενίοτε ασυνειδήτως) με ανακρίβειες, υπερβολές ή και εντελώς προσωπικά σχόλια, τα οποία ο εκφέρων δεν θα επιθυμούσε –και για ηθικούς λόγους– να δημοσιοποιηθούν; Πολλά ανάλογα ερωτήματα θα μπορούσε κανείς να διατυπώσει. Εν ολίγοις το θέμα περιορίστηκε στο αν είναι ακριβή ή ανακριβή τα όσα «είπε» ο Καζαντζίδης (το βιβλίο του Κυριάκου Διακογιάννη περιέχει μεταξύ άλλων και τις «απαντήσεις» του Καζαντζίδη στα προαναφερθέντα ερωτήματα, βλ. σ. 369-386) και έτσι υποβαθμίστηκαν τόσο το λιτό και πυκνό αφηγηματικό ύφος, όσο και η επιτυχής ανασύσταση του συναισθηματικού-ιδεολογικού «κλίματος» παλαιότερων εποχών (οι δεκατέσσερις σελίδες –13 έως 26– που συγκροτούν το κεφάλαιο «Παιδικά χρόνια», για παράδειγμα, αποδίδουν τη σκληρή εμφυλιακή εποχή επιτυχή-

στερα από αρκετά λογοτεχνήματα ή αντίστοιχες ιστορικές μελέτες).

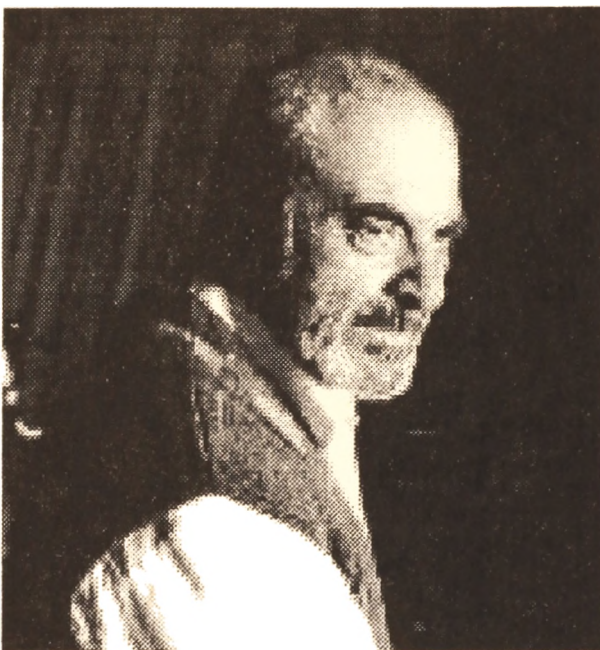
Και το βιβλίο του Κυριάκου Διακογιάννη διεκδικεί να καλύψει ολικά τον χώρο της «αλήθειας», πράγμα που υποβάλλεται και προβάλλεται πολλές φορές στο κείμενο. Εμφανέστατα το βιβλίο γράφτηκε από ενδιαφέρον και αγάπη για τον Στέλιο Καζαντζίδη, αλλά αυτά δεν αρκούν ούτε για την εύρεση και παρουσίαση της «αλήθειας» ούτε για την κατασκευή ενός σημαντικού ή έστω ελκυστικού αναγνώσματος. Το πόνημα του Κυριάκου Διακογιάννη δεν φαίνεται να διεκδικεί λογοτεχνικές δάφνες, αλλά το ύφος του κειμένου διέπεται από εγωκεντρισμό και από μία συγγραφική πόζα, που συχνά γίνεται αφόρητη, ιδίως όταν είναι «πασπαλισμένη» με λαϊκότροπες εκφράσεις. Δείγματος χάριν:

—Καζαντζίδης προς συγγραφέα: «Έτσι θα έγραφε εσύ, αν δεν τα είχες παρατήσει. Έτσι μας έμαθες να σκεφτόμαστε» (σ. 16). «Είσαι, φίλε, το ξόρκι της κατάθλιψης και το “μπιαῦγκόν” της μελαγχολίας!» (σ. 18).

—Συγγραφέας προς Καζαντζίδη: «[...] θα διασκεδάζουμε ωστόσο κάποια στιγμή θ’ ανεβάσουμε κανένα σαργό, κανένα λυθρίνι, οπότε θα δεις πού θα πάνε όλοι αυτοί οι ρασοφόροι οι της σιμωνιάς ιεροφάντες!» (σ. 16).

—Συγγραφέας προς αναγνώστη: «Ένας Λατίνος αρχιμαλάκας, από τους λωποδύτες της ελληνικής διάνοιας, είπε κι έγραψε: “Εφόσον αναπνέω, ελπίζω”! Εγώ ο έλληνας τυχάρπαστος γραφιάς τού ρίχνω μια μούντζα και του απαντώ: “Εφόσον σκέπτομαι, ελπίζω”. Γιατί, μαλάκα Λατίνε, μπορείς να αναπνέεις χωρίς να σκέπτεσαι. Κι άμα δεν σκέπτεσαι, πώς είναι δυνατόν να ελπίζεις; Με τι να ελπίζεις; Με το κωλάντερο; Ήταν πάντα σε κώμα η ευρωπαϊκή διανόηση. Ενώ σκοπός μου είναι να γράψω τη βιογραφία, έστω συνοπτικά, ενός καλλιτέχνη, με απασχολεί η φιλοσοφία! Παρατηρώ συχνά ότι οι βιογράφοι προσπαθούν μέσα από τη ζωή ενός άλλου ν’ αναδείξουν τη δική τους προσωπικότητα, επειδή οι περισσότεροι πιστεύουν πως έχουν. Εγώ γιατί αυτοπαγιδεύομαι; Είπαμε, η σκέψη, αυτό το έξαλλο πορνίδιο, αυτή η αφροδίσια νόσος του μυαλού, μας κάνει ό,τι θέλει.» (σ. 29-30).

Το τελευταίο απόσπασμα είναι τόσο κραυγαλέο, ώστε τα πολλά σχόλια περιττεύουν. Εμμένουμε μόνο στη ροπή προς την υπεραπλούστευση και στον έκδηλο μανιχαϊσμό, στοιχεία μάλλον εγγενή στα κείμενα του Κυριάκου Διακογιάννη. Σε έναν κόσμο που αποτελείται μόνον από δικούς μας-καλούς και αντιπάλους-κακούς και πανίσχυρους, σε ένα πεδίο όπου Εβραίοι, Αμερικάνοι, πολυεθνικές δίσκων, διεθνές κεφάλαιο και ντόπιο κατεστημένο επιβουλεύονται τον αγνό, ελληνικό λαϊκό πολιτισμό, σε έναν χώρο ο οποίος ολικά καλύπτεται από φως και σκοτάδι που συ-

γκρούνται μετωπικά, πού βρίσκεται ο μύθος και ποια είναι η αλήθεια;

— «Οι έλληνες αριστοκράτες [...], αυτοί οι ταξικοί σαλτιμπάγκοι και κοινωνικοί ουραγκοτάγκοι [...] δεν ακούνε Καζαντζίδη, προτιμούν “Σοπέν” γιατί μ’ αυτόν μεγάλωσαν στο Κατσιμίδι!» (σ. 146).³

— «Μα είμαστε τόσο μπουνταλάδες οι σημερινοί Έλληνες; Είμαστε τόσο αποχαυνωμένοι, τόσο πνευματικά ευνουχισμένοι, τόσο κοινωνικά υποβαθμισμένοι, τόσο πατριωτικά εξαθλιωμένοι, τόσο φυλετικά εκφυλισμένοι, ώστε να μας γράφουν στ’ αρχίδια τους ομοεθνείς αφέντες και ξένοι; Τι ελληνικό, γνήσιο και καθαρό έχει μείνει ανέπαφο, αδιάφθορο, αναλλοίωτο, ακέραιο, άθικτο, αβρόμιστο κι ανασκολόπιστο;» (σ. 173).

Αφήνουμε ασχολίαστα το λεκτικό ήθος και τη ρατσιστική φόρτιση, αλλά θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε: Τα τραγούδια της φυλακής⁴ ή τα τραγούδια της έσχατης κοινωνικής απαξίωσης,⁵ τα οποία ο Καζαντζίδης ερμήνευσε μεγα-

λειωδώς και με ειλικρινή συγκίνηση, αφορούν μόνο σε «γνήσιους», «καθαρούς» και κοινωνικά αναβαθμισμένους Έλληνες; Επιπρόσθετα: Ο προσφυγικών και ανατολίτικων καταβολών Καζαντζίδης δεν ηχογράφησε ολόκληρο δίσκο (LP), τραγουδώντας «εις άπταιστον τουρκικήν»; Τέτοιου τύπου στοιχεία μάλλον δεν βρήκαν θέση στην «αλήθεια» του Κυριάκου Διακογιάννη. Οι δύο αποσπασματικές εγγραφές που παραθέσαμε (σ. 146, 173) ανήκουν σε παλαιότερο βιβλίο του συγγραφέα για τον Καζαντζίδη (*Η Σταύρωση ενός Ειδώλου*), εκτενέστατα τμήματα του οποίου περιελήφθησαν και στο κρινόμενο βιβλίο. Ο συγγραφέας «εφιστά την προσοχή του αναγνώστη [...] στο χρονικό διαχωρισμό», αλλά πιστεύει «ότι μερικές σελίδες εκείνου του βιβλίου έχουν διαχρονική σημασία και τις συμπεριλαμβάνει αυτούσιες στο παρόν έργο» (σ. 119), επομένως βάσιμα θεωρούμε ότι εκπροσωπούν και σήμερα το δημιουργό τους.

Είναι δίκαιο να επισημάνουμε την ειλικρινή αγάπη του Κυριάκου Διακογιάννη προς τον Στέλιο Καζαντζίδη (άλλωστε τα αισθήματα φαίνεται ότι ήταν αμοιβαία) και το ότι εισφέρει πληροφορίες για τα τελευταία βιώματα του ενδεχομένως σπουδαιότερου και αναμφισβητήτως μεγαλύτερου ως προς το φωνητικό χάρισμα λαϊκού μας τραγουδιστή. Η υφολογική πόζα όμως και ο ιδεολογικός μανιχαϊσμός υποβιβάζουν το βιβλίο, το οποίο δεν κατορθώνει να δώσει μια σφαιρική και πειστική εικόνα του φαινομένου «Καζαντζίδης», παρόλο που ο λαοφιλέστατος καλλιτέχνης πίστευε ότι το βιβλίο «θα είναι αληθινό» (σ. 7), υπό την έννοια ότι θα περιελάμβανε «όλη την αλήθεια» γι’ αυτόν.

Η οπτική του Πάνου Γεραμάνη δεν συμπίπτει με την οπτική του Βασίλη Βασιλικού, παρ’ όλο που ο Καζαντζίδης έδωσε πενήνταπέντε συνεντεύξεις στον Πάνο Γεραμάνη από το 1963 έως το 1999 (σ. 43). Ο Καζαντζίδης αναντίρρητα γνώριζε ότι όσα έλεγε στις συνεντεύξεις θα δημοσιοποιούνταν, ενώ ο Πάνος Γεραμάνης, ο οποίος λόγω της φιλίας που τους συνέδεε ειχάζουμε ότι ήξερε και ξέρει πολλά «απόρρητα», ουδέποτε γνωστοποίησε (ούτε καν υπαινίχθηκε) κρίσεις του Καζαντζίδη, σχετικές με την ιδιωτική του ζωή ή με την ιδιωτική ζωή άλλων καλλιτεχνών,

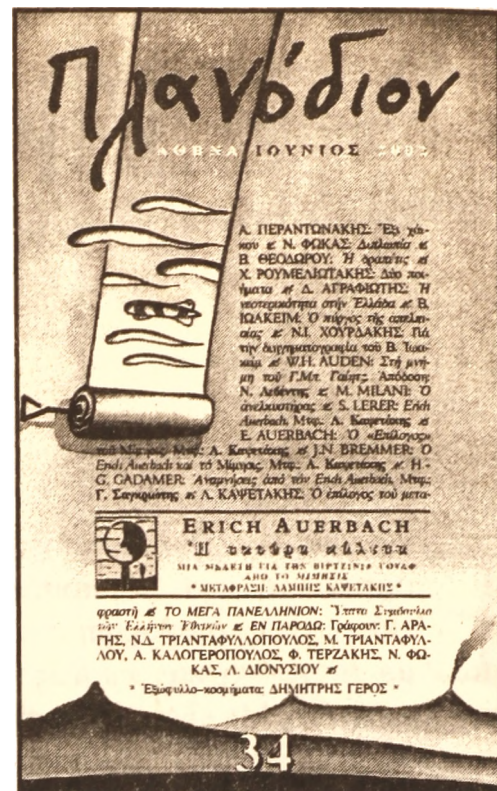
που θα μπορούσαν να εγείρουν δικαιολογημένες αντιδράσεις και ενστάσεις.

Η δημοσιογραφική γλώσσα του Πάνου Γεραμάνη πόρρω απέχει και από τη δημοσιογραφική-λογοτεχνίζουσα γλώσσα του Κυριάκου Διακογιάννη. Ο Γεραμάνης με υπευθυνότητα, κόπο και άκρα σεμνότητα συλλέγει στοιχεία, διασταυρώνει πληροφορίες⁶ και χωρίς να αποκρύπτει τη λατρεία του για τον Καζαντζίδη και για το λαϊκό τραγούδι γενικότερα,⁷ σκιαγραφεί τις κοινωνικές συνιστώσες του φαινομένου «Καζαντζίδης», αναδιφά σημαντικά γεγονότα της ζωής και της δημόσιας παρουσίας του σπουδαίου ερμηνευτή (π.χ. μεταφέρει παλαιότερη αλλά και σήμερα ισχύουσα άποψη για τις περιβόητες εκπομπές των «ρεπόρτερς», Γ. Λιάνη, Κ. Χαρδαβέλα, Γ. Δημαρά - ΕΡΤ, 1983), διατυπώνει νηφάλιες κρίσεις αποφεύγοντας τις περιττολογίες και τα φληναφήματα (το κυρίως κείμενο περιορίζεται σε εικοσιεννέα μόνο σελίδες) και εισφέρει ένα πολύ ενδιαφέρον φωτογραφικό υλικό, το οποίο δεν εξαντλείται (όπως κατά κύριο λόγο συμβαίνει στο βιβλίο του Κυριάκου Διακογιάννη) στον Καζαντζίδη και στον φιλικό-οικογενειακό του περίγυρο: Η φωτογραφία του 1979, στην οποία Στέλιος Καζαντζίδης και Γιάννης Ρίτσος απαθανατίζονται θαλεροί, αλλά ο μεν τραγουδιστής εύχαρις ο δε ποιητής αμήχανος⁸ η φωτογραφία του 1962 στην οποία Καζαντζίδης και Μπιθικώτσης τραγουδούν στο ίδιο μικρόφωνο ή η φωτογραφία της ίδιας χρονιάς, που «τραβήχτηκε» στην «Τριάνα του Χειλά» και εκτός από τον Καζαντζίδη και τη Μαρινέλλα περιλαμβάνει χαμογελαστό τον Μανόλη Γλέζο και άλλα στελέχη της ΕΔΑ, «κουβαλάνε» πολλαπλές και ενδιαφέρουσες συνδηλώσεις.

Μυθοπλαστικός επίλογος: «Το Χάρο απόψε κάλεσα / φτερά για να μου δώσει / κι απ' της ζωής τα κάτεργα / να μ' απολευτερώσει». Ίσως οι υποβλητικοί στίχοι⁹ του Νίκου Ρούτσου, που υποκρύπτουν βιώματα κοινωνικής αδικίας αλλά και προσωπικής αποτυχίας και τους οποίους σε μουσική Γιάννη Τατασόπουλου ερμήνευσε ο νεαρός Καζαντζίδης το 1958, να τον εξέφραζαν και κατά το 2001. Και ακόμη: «νῦν δὲ θανόντων λάμπεις Ἐσπερος ἐν φθιμένοις» (φθιμένος=παρερχόμενος, νεκρός).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. ενημερωτικά τον ορισμό της «Νέας δημοσιογραφίας» από τη Νατάσα Χατζιδάκι στο «Β. Βασιλικός, από τον Ιάσονα στον Ιατροδικαστή και στη σύγχρονη δημοσιογραφία», *Αντί*, τχ. 67, 1977, σ. 42 και τη μελέτη της Βενετίας Αποστολίδου, «Στο μεταίχμιο της ενοποίησης της νεοελληνικής πεζογραφικής παράδοσης: Β. Βασιλικός, Ν. Μπακόλας, Γ. Χειμωνάς», *Πρακτικά του συνεδρίου «Παραμυθία Θεσσαλονίκης»* (23, 24, 25 Οκτωβρίου 1996), Ο.Π.Π.Ε. «Θεσσαλονίκη 1997», 1997, ιδίως σ. 158-160.
2. Βλ. Νάσος Βαγενάς, «Η σύγχυση του αφηγητή», *Σημειώσεις από το τέλος του αιώνα*, Κέδρος, 1999, σ. 77-85.
3. Λίγες σειρές παρακάτω ο συγγραφέας πληροφορεί ότι «κρυφά, όταν είναι βέβαιοι ότι δεν θα τους ακούσουν "ομοτάξιοι" γυρολόγοι, βάζουν τραγούδια του Στέλιου και τον απολαμβάνουν».
4. Το απηχούν εμφυλιοπολεμικά βιώματα «Απ' έξω απ' τις φυλακές» (Στ. Χρυσίνη-Χρ. Κολοκοτρώνη), το «Κελλί μου κατασκότεινο» (Στ. Καζαντζίδη), το «Βράδιασε μες στο Γεντί-Κουλέ» (Γ. Μητσάκη), το «Βροντούν οι πόρτες οι βαριές» (Θ. Δερβενιώτη-Κ. Βίρβου) κ.ά.
5. «Απ' τα ψηλά στα χαμηλά» (Απ. Καλδάρα), «Με κυνηγούν οι νόμοι» (Μπ. Μπακάλη-Κ. Βίρβου), «Απόκληρος της κοινωνίας» (Στ. Καζαντζίδη), «Το χαμένο κορμί» (Απ. Καλδάρα-Κ. Βίρβου), «Στο σκαλί το τελευταίο» (Μπ. Μπακάλη-Κ. Βίρβου) κ.ά.
6. Αντιπαράβαλε, για παράδειγμα, τα όσα γράφουν και το πώς γράφουν για τη σχέση Καζαντζίδη-Θεοδωράκη ο Γεραμάνης από τη μια (σ. 34-36), ο Διακογιάννης από την άλλη (σ. 233-240).
7. Η Κρατική Ραδιοφωνία δικαιούται να σεμνύνεται για την επί σειρά ετών μεταδιδόμενη εκπομπή του Πάνου Γεραμάνη «Λαϊκοί Βάρδοι».
8. Ο εσκεμμένος λαϊκότερος «βαρβαρισμός» του τελευταίου στίχου, αφού εντάσσεται στο λεκτικό πεδίο ενός λαϊκού τραγουδιού, είναι πιο λειτουργικός από το λογιότερο, ορθό γλωσσικά τύπο («απελευθερώσει»).
9. Στίχος από επίγραμμα, το οποίο ο Διογένης ο Λαέρτιος αποδίδει στον Πλάτωνα: *Παλατινή Ανθολογία*, βιβλίο VII, 670.

Δύο πολύτιμα λεξικά

Με το Ελληνοτουρκικό και το Τουρκοελληνικό λεξικό που μόλις κυκλοφόρησε ολοκληρώνεται ένα μεγάλο έργο που αποτελεί σπουδαίο βοήθημα για όποιον ασχολείται με τις δύο γλώσσες.

ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Καποδιστρίου 2, 106 82 Αθήνα
e-mail: faruktuncay@yahoo.com

Ψήφος υπέρ των Μουσών

Για την ποίηση του Γιώργου Καραβασίλη

του Κώστα Βούλγαρη

Ε να αρκετά διαδεδομένο χαρακτηριστικό της ομάδας ποιητών του '70 είναι η ιδιόμορφη σχέση της με το χρόνο και κυρίως με τον ιστορικό χρόνο. Με εξαιρέσεις σημαντικές αλλά ολιγάριθμες, όπως για παράδειγμα του Λευτέρη Πούλιου και του Μιχάλη Γκανά, στο πλαίσιο αυτής της ομάδας ποιητών και κυρίως μετά την πρώτη αμφισβητησιακή φάση της διαδρομής της, κυριάρχησε η ροπή ενός άχρονου λυρικού, γεγονός που καθόρισε την αισθητική της, μα και έθεσε σαφέστατους περιορισμούς στην εξέλιξη της ποιητικής γλώσσας, ίσως και πλήττοντας τη δραστηριότητά της.

Δεν γνωρίζω αν συνειδητά το άχρονο επελέγει ως δρόμος προς το διαχρονικό ή απλά ως έξοδος από την επικράτεια του πραγματικού, του απαιτητικού συγχρονικού, πάντως αυτή η στόχευση, για να υπηρετηθεί επαρκώς, συνήθως προϋποθέτει τη διαμεσολάβηση είτε μιας ισχυρής και ιδιότυπης φόρμας, είτε μιας συνεκτικής θεματικής, είτε ενός συνδυασμού τους, όπως, για παράδειγμα, έγινε στις συλλογές *Ο Κύριος Φογκ* του Γιάννη Βαρβέρη και *Το θα και το να του θανάτου* του Αντώνη Φωστιέρη. Και αυτό γιατί το έργο της ομάδας ποιητών του '70 αποτελεί την τρίτη και τελευταία φάση εκκένωσης της δυναμικής της νεοτερικής τομής που συνόψισε ως ποιητικό παράδειγμα η γενιά του '30, και σ' αυτή την τρίτη φάση η γενική φορά των πραγμάτων επέσυρε την απογύμνωση του θεματικού υλικού, την μοριακή κατάτμηση του λόγου, τον εξοβελισμό του συναισθήματος, την απαξίωση του λυρισμού, την απόλυτη κυριαρχία της καθημερινότητας, δημιουργώντας ένα ασφυκτικό πλαίσιο για την ποιητική δημιουργία.

Σε αρκετούς όμως ποιητές, όπως ο Γιώργος Καραβασίλης, η προσχώρηση στον άχρονο λυρισμό έγινε άνευ όρων, χωρίς δηλαδή να αναφέρεται σε προϋποθέσεις μιας όποιας ανάδρασης. Η

ποίηση τους διατήρησε την επαφή με την αισθητική αγωγή της εποχής, αλλά τη διέξοδό την αναζήτησε κυρίως στη συνάρθρωσή της με την ποιητική παράδοση και μάλιστα με μια ορισμένη περιοχή της, εκείνη του άδολου ή, αν θέλετε, καθόλου άδολου λυρισμού. Χαρακτηριστικό πιστεύω το μότο το οποίο προτάσσει ο Καραβασίλης στη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του της περιόδου 1970-1984: *πολλές ακόμα οι πηγές της παρθενίας μας*.

Όμως σε τελευταία ανάλυση δεν υπάρχουν υψηλά και ταπεινότερα θέματα, σοβαρές και λάιτ τεχνοτροπίες, αλλά υπάρχει ή δεν υπάρχει ποιητικό αποτέλεσμα, λογοτεχνικότητα του κειμένου, συνεκτικότητα της διαδρομής, το ίχνος του πνευματικού ανθρώπου. Και ο Γιώργος Καραβασίλης έχει καταφέρει, με το έργο που μας έχει δώσει μέχρι τώρα, να ικανοποιεί αυτές τις προϋποθέσεις και να διεκδικεί μάλιστα αυθεντικότητα και μια ορισμένη αντιπροσωπευτικότητα, μέσα στο ιδιαίτερα εκτεταμένο φάσμα των ποιητών του '70.

Ο Καραβασίλης επέλεξε ως δικό του όχημα την ερωτική ποίηση, δηλαδή την πιο δοκιμασμένη, και με τις δύο σημασίες της λέξης, εκδοχή λυρικής ποίησης. Στο έργο του ο έρωτας υποστασιοποιείται, όχι εξιδανικευόμενος αλλά ταυτιζόμενος με το ερωτικό πάθος. Μάλιστα στα χρόνια της Μεταπολίτευσης, στις συλλογές *Η καλλιέργεια του αίματος* (1974) και *Ηδυπαθή* (1976), το ερωτικό πάθος υποκαθιστά τα πολιτικά πάθη, οι αυτοκτόνοι ποιητές του παρελθόντος, ακόμα και ο Μαγιακόφσκι, διεκδικούνται μέσω της ιερής μανίας τους, αποσπώνται από την εποχή τους, από τα κοινωνικά και άλλα συμφραζόμενα, αναδύονται ως έμπλεοι πάθους πάσχοντες, υψιπετείς μοτέμ της αιωνιότητας. Μα ο Καραβασίλης δεν περνά ούτε από την εμπειρία της αμφισβήτησης, ή μάλλον περνά περιμετρικώς. Το ερωτικό πάθος δεν αντιπαρά τίθεται στις κοινωνικές

συμβάσεις, δεν διεκδικεί δάφνες σε χώρους πέρα από το επίπεδο που το ίδιο συνιστά και το οποίο τέμνει καθέτως όλα τα υπόλοιπα. Αυτή η έδρα του ερωτικού πάθους για τον Καραβασίλη είναι η ίδια ανέκαθεν, υπάρχει ανεξάρτητα και μέσα σε όλες τις κοινωνικές συμβάσεις, δημιουργεί τις δικές της σταθερές συνάψεις· για τον Καραβασίλη ο επίμονος ερωτισμός έχει τη δύναμη να διαβρώνει όλα τα εμπόδια, χωρίς όμως και να τα καταργεί. Το αντικείμενο του πόθου δεν είναι ένα πρόσωπο ούτε ένα κορμί, δηλαδή δεν ταυτίζεται με τις σταθερές του ακμαίου μοντερνισμού, ούτε υπακούει στα απελευθερωτικά κελεύσματα της αμφισβήτησης, αλλά εντοπίζεται στη διαχρονική γοητεία του στιγμιαίου αγγίγματος, του φευγαλέου βλέμματος ή της αύρας των μαλλιών, πάντα μέσα σε μια ατμόσφαιρα ιδεατή. Η ερωτική ποίηση του Καραβασίλη ανακαλεί μια μεσοπολεμική αριστοκρατική ιδεοληψία του ερωτικού στοιχείου, έστω κι αν στις μέρες μας φαντάζει κάπως παράταιρη ή ακόμα και παρωχημένη. «Πάντα φλεγόμενη, ποτέ πυρπολημένη» επιγράφεται ένα από τα ποιήματα της συλλογής *Υπέρ των μουσών* (1990), τονίζοντας την μεσοπολεμική και ιδεοληπτική χροιά της ερωτικής έντασης του Καραβασίλη, γιατί αυτή δομείται απαραίτητως πάνω στη συνθήκη του ανολοκλήρωτου, μέσω της καθημερινής άσκησης στην έλλειψη.

Τέλος, στην τελευταία συλλογή του Καραβασίλη *Το μάτι του τοπίου* (2001) η ερωτική διάθεση διαχέεται στη φύση, στο γενέθλιο χώρο της Πελοποννήσου, αποκτά δύναμη και υφή σχεδόν στοιχειακή. Πρόκειται λοιπόν για μια καθυστέρημένη διαμεσολάβηση; Ή για την γείωση, το αποκούμπι έστω, τώρα που η ωριμότητα επιτάσσει κινήσεις τελικές και συγκεντρωτικές; Ή για μια στιγμιαία παρέκκλιση, ώστε να επανέλθει στην άχρονη αχλύ μιας ατελεύτητης Παλατινής ανθολογίας; Ίδωμεν.

Β ΚΡΙΤΙΚΗ βιβλίου

Γνήσιο και Νοθευμένο Μέλι

Μισέλ Φάις,
Το μέλι και η στάχτη του Θεού,
εκδ. Πατάκη 2002.

Σκοπός αυτού του σημειώματος είναι να διερωτηθεί πάνω στη σημασία του περιεχομένου σε ένα σημερινό λογοτέχνημα, με αφορμή το πρόσφατο μυθιστόρημα του Μισέλ Φάις. Η έμφαση μπαίνει σε αυτό το “σήμερα”, δηλαδή στη διαπραγμάτευση του θέματος σύμφωνα με τις σύγχρονες συνθήκες – ως ένα σημείο. Γιατί παράλληλα θα προσπαθήσουμε να αποφύγουμε την εμπλοκή στην τόσο δημοφιλή συζήτηση για τη μορφή, που δείχνει να μπορεί να τροφοδοτήσει απέραντες συζητήσεις, πιστεύω μάλλον ανέξοδες.

Το βιβλίο του Φάις, όπως δηλώνεται εξαρχής στο εξώφυλλο, είναι ένα μυθιστόρημα. Δεν είναι καν μια “βιογραφία” λιγότερο ή περισσότερο μυθιστορηματική – ακόμα κι όταν (επίσης) δηλώνεται πως ασχολείται με κάποιο υπαρκτό (με την ιστορική έννοια) πρόσωπο, τον Τζούλιο Καϊμη (1897-1982), «μνημειώδη πεζοπόρο και δαιδαλώδη αφηγητή», όπως σημειώνεται στο οπισθόφυλλο. Φυσικά και άλλα πολλά, που σταδιακά κερδίζει ο αναγνώστης ταιριάζοντας τα «θραύσματα» της ιστορίας αυτού του «παρία». Έλα όμως που δεν πρόκειται για “μια” ιστορία (η συμβατική “ατομική” βιογραφία, ο ήρωας και τα έργα του) αλλά μια πιο σύνθετη υπόθεση, όπου όλοι οι χρόνοι –όπως κι όλες οι φωνές που ακούγονται– συνθέτουν ένα χωρίς σχήμα (άρα και νόημα;) και όρια (άρα άπειρο;) και παρ’ όλα αυτά αναγνωρίσιμο υφαντό. Και αυτό επειδή εδώ αναγνωρίζεται εύκολα η ελληνικά ιδιότυπη διαμάχη για τη νεωτερικότητα, πάντα ζωντανή και επίκαιρη, τότε (στον καιρό του Καϊμη) και πάντα (ως εκτός χρόνου αίτημα). Όπως και η συναφής της, ανάμεσα στον ισοπεδωτικό κανόνα της μαζικής κοινωνίας και στο περιθώριο (ο αναρχικά κουφός Εβραίος που βιογραφείται).

Το “σχέδιο” πάντως υπάρχει: είναι ο Καϊμη, δηλαδή ο Φάις, δηλαδή εκείνες οι συλλογικές «σιωπές του Θεού» – ο μυθικός Καϊμής, που όσο δοκιμάζεις να πλησιάσεις, τόσο σου κρύβεται πίσω από αινίγματα. Ποιος είναι αυτός που μιλάει ή σημειώνει ή εξομο-

λογείται ή αποθησαυρίζει από κάποιο αρχείο φαινομενικά υπαρκτό; Όλοι εκείνοι που βγαίνουν στη σκηνή με ποικίλους τρόπους, οι επώνυμοι επιτέλους που όλοι γνωρίζουμε πως είναι (ήταν) υπαρκτά πρόσωπα, και απαγγέλλουν τους ρόλους τους, δεν είναι “πραγματικοί”;

Μάταια θα δοκίμαζε κανένας να ξεχωρίσει πού σταματά το “τεκμήριο” και πού αρχίζει η “κατασκευή”. Αντιστρέφοντας μάλιστα τη λογική αυτής της εντελώς άχρηστης αναζήτησης, θα λέγαμε πως η “κατασκευή” (εκεί που την σιγουρεύεις ως κάτι απίθανο να έχει συμβεί) είναι πιο πραγματική, δηλαδή πειστική, από τις παραπομπές στις πέρα από κάθε υποψία πηγές. Τα γεγονότα που απαριθμεί ο Φάις, οι σκέψεις που αναπαράγει ψιθυριστά στο αυτί μας, οι ημερολογιακές δήθεν(;) καταχωρήσεις είναι τα αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία ότι ο Φάις –και όχι βέβαια ο Καϊμη– είναι ένα πρόσωπο πέρα για πέρα υπαρκτό. Με αυτόν συνδιαλεγόμαστε από την αρχή ως το τέλος, κι εκείνος αντίστοιχα φροντίζει να μας ξετυλίγει αυτό το πανόραμα μιας εποχής με τον πιο πειστικό τρόπο, γεννώντας ιστορία, “την” ιστορία.

Για να επιτελεστεί αυτό το (σχεδόν πέρα από τη λογική) θαύμα χρειάζεται όμως να έχει προηγηθεί ένας σκληρός αγώνας κατάκτησης της σχετικής με την εποχή γνώσης. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με αποκηρύματα της (μαγικής ή όχι) φαντασίας του συγγραφέα, αλλά για μια συγκροτημένη αντίδραση (εκείνο το «αλέθοντας» που γράφει στο οπισθόφυλλο) στην όποια τεκμηριωμένη πληροφόρηση μπορεί κανείς να αντλήσει σήμερα, διαβάζοντας και ψάχνοντας εξονυχιστικά, για την χρονική περίοδο που “παριστάνεται” στο βιβλίο. Όσοι τυχαίνει συμπτωματικά να έχουν μελετήσει, έστω από διαφορετική γωνία, πρόσωπα και πράγματα εκείνης της εποχής μπορούν να πιστοποιήσουν πως ο Φάις έχει αφομοιώσει όλο το διαθέσιμο υλικό. Αυτοί μπορούν επίσης να εκτιμήσουν καλύτερα την ποιότητα της συνθετικής του τέχνης: πρέπει να ξέρεις από πριν ποιος ήταν ο Βαλμάς, ο Δεμοδός, ο Χαρίδημος και τόσοι άλλοι. Αλλά την ίδια στιγμή να ξέρεις πως (ακόμα κι αυτοί) οι θεωρούμενοι “επώνυμοι” μπορεί να είναι «τελείως άγνωστοι»:

■ Νέα επιστημονική έκδοση, με έντονη την αποτύπωση μιας παλαιότερης, ο Κονδυλοφόρος, η ετήσια έκδοση νεότερης ελληνικής φιλολογίας, κυκλοφόρησε το 1ο τεύχος (εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002): μια ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία, που με σοβαρότητα και συνέπεια ανέλαβαν επιστήμονες νεοελληνιστές από την Ελλάδα και το εξωτερικό με σκοπό την πραγμάτευση ειδικών θεμάτων, όπως, λ.χ. την έκδοση και τον σχολιασμό της αλληλογραφίας του Θεοτοκά με τον Θράσο Καστανάκη από τον Χ.Δ. Καράογλου αλλά και άλλα θέματα με θεωρητικό προσανατολισμό, όπως το άρθρο της Μαρίας Αθανασοπούλου για τη γυναικεία ποίηση στις αρχές του 20ού αιώνα ή για την εξέλιξη του ενδεκασύλλαβου στη νεοελληνική ποίηση από τον 16ο ως τον 20ό αιώνα της Anna Borisova. Ωστόσο η παρουσία μιας από τις τελευταίες εργασίες του καταλανού νεοελληνιστή Εουδάλ Αλέξη Σολά, που έφυγε από τον κόσμο τούτο τον Φεβρουάριο του 2001, μόλις 55 χρόνων, τιμά την έκδοση αυτή με ένα ιδιαίτερο ήθος.

■ Αναδιαβάζοντας τον Κάλβο, μέσα από το πρίσμα του Παναγιώτη Σ. Πίστα, που με βαθιά

γνώση του καλβικού έργου αποπειράται και κατορθώνει να δώσει τα όσα μικρά ολοκληρωμένα ποιήματα προκύπτουν με αυτοδύναμο τρόπο μέσα από τις εκτενείς ωδές του, αισθάνεται ο αναγνώστης πως το εγχείρημά του όχι μόνο δεν απομακρύνει από το σύνολο του έργου αλλά αντίθετα εντείνει την έλξη μέσα από την πύκνωση και προσφέρει ένα ακόμη επιχείρημα για να διαβαστεί ξανά ο Κάλβος από όλους: Μικρές ωδές και άλλα ποιήματα, επιμέλεια: Παναγιώτης Σ. Πίστας (εκδ. Σύγχρονοι ορίζοντες, 2002).

● διαμελισμός της Κύπρου. Η γεωπολιτική ενός διχασμένου νησιού του **Πιερ Μπλαν** (μετάφραση: **Νίκη Μολφέτα**, εκδ. Ολκός, 2002): ένα χρήσιμο βιβλίο για το κυπριακό πρόβλημα, καθώς επικεντρώνει την έρευνά του στην παρουσίαση και τον σχολιασμό των πρόσφατων, μετά το 1974, εξελίξεων στην Κύπρο. Ξεκινώντας από την παλιά και διαρκώς επαναλαμβανόμενη άποψη της γεωπολιτικής σημασίας του νησιού, μελετά τα γεγονότα και προσπαθεί να εξετάσει τους σημερινούς συσχετισμούς που έχουν φέρει την Κύπρο πολύ κοντά στην ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και παράλληλα πολύ κοντά στο οριακό ερώτημα της

“απόδειξη” το ανέκδοτο που (υποτίθεται) διηγείται ο Τσαρούχης στον Κωνσταντινίδη, κι αυτός με τη σειρά του στον Φάις, για έναν Καϊμη που “έβλεπε” γνωστά πρόσωπα στο (ανώνυμο) πλήθος που μπαινόβγαινε στα ουρητήρια της Ομονοίας και τα ονομάτιζε.

Η δήθεν ελεύθερη (αυθαίρετη; ιμπρεσιονιστική;) προσέγγιση του Φάις στον Καϊμη και την εποχή του ως alter ego είναι έτσι χτισμένη με άπειρο κόπο και, όπως είπαμε, είναι

πέρα για πέρα πειστική επειδή ακριβώς τυχαίνει να είναι ψεύτικη. Όχι απόλυτα, βέβαια, ψεύτικη (δεν υπάρχει καθαρό ψέμα) αλλά βασανιστικά αληθοφανής ώστε να τρέφει συνεχώς την αμφιβολία. Άλλωστε, αυτό δεν είναι το μυστικό της μίμησης, που σε σπρώχνει να ραμφίσσεις τον πίνακα του Απελλή, για να δεις αν τα σταφύλια είναι πράγματι αληθινά;

Δημήτρης Φιλιππίδης

Μην πυροβολείτε τον συγγραφέα

Νάσος Βαγενάς,
Μεταμοντερνισμός και Λογοτεχνία,
εκδ. Πόλις 2002, σελ. 93.

Σ' ένα κομψό τομίδιο ο καθηγητής Νάσος Βαγενάς συγκεντρώνει τρία του πρόσφατα θεωρητικά κείμενα που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του θανάτου του συγγραφέα, όπως τουλάχιστον τίθεται από την μεταμοντέρνα θεωρία και τους εγχώριους απολογητές της (Ευ. Αρανίτσης). Λίγο καιρό μετά το κορυφαίο του δοκίμιο *Σημειώσεις από το τέλος του Αιώνα* (Κέδρος 1999), ο Βαγενάς με ευμέθοδο και καταληπτό τρόπο καταδεικνύει τις αντιφάσεις μιας συλλογιστικής η οποία εξαντλείται μάλλον σε ασκήσεις (αυτοθαυμαζόμενου) ύφους παρά επιδιώκει έγκυρα να ερμηνεύσει την ιδιαιτερότητα της ποιητικής ύλης. Ανάμεσα στην ερμηνευτική μονοσημία, την πολυσημία και την πανσημία του λογοτεχνικού κειμένου ο ίδιος επιλέγει την δεύτερη πιστεύοντας ότι οι προσεγγίσεις ενός έργου μπορεί να είναι πολλαπλές αλλά όχι άπειρες, γιατί έτσι οδηγούμαστε στην κατάργηση της όποιας έννοιας κριτικής, βυθιζόμενοι στον πιο ναρκισσευόμενο σχετικισμό, καθώς το νόημα διαρκώς μετακυλιέται από τη μια θέση στην άλλη. Αντιπαράθετοντας την αγγλοσαξωνική –κυρίως– σχολή και τον Eco προς την γαλλική και τον Barts, ο Βαγενάς υποστηρίζει ότι αν το κείμενο γράφεται αποκλειστικά από τη γλώσσα, τότε αυτός που πεθαίνει δεν είναι τόσο ο συγγραφέας όσο ο αναγνώστης, εφόσον δεν πληρούται έτσι καμία διαδικασία επικοινωνίας ή έκφρασης. «Η αμφισβήτηση της δυνατότητας παρουσίας του προσώπου του ποιητή στο λογοτεχνικό κείμενο, η καταφρόνηση εκείνου που οι κήρυκες της μεταμοντέρνας θεωρίας αποκαλούν “μεταφυσική της παρουσίας”, αποτελεί στην πραγματικότητα μια μεταφυσική της απουσίας, για την ακρίβεια είναι καθαρός ιδεαλισμός, αφού, διαφορετικά από το αντικείμενο της καταφρόνησής της η θεωρία αυτή αμφισβητεί ή πα-

ραβλέπει κάθε εμπειρικό στοιχείο.» (σ. 53).

Η αρκετά παλαιομοδίτικη πλέον συζήτηση περί θανάτου του συγγραφέα μού φέρνει στο νου τις ανάλογες νεκρώσιμες απόψεις περί θανάτου της ζωγραφικής εμπρός στην επέλαση των νέων τεχνολογιών ή το τέλος της αναπαράστασης εμπρός στον ντετερμινισμό της art abstrait. Στην πράξη βέβαια η ζωγραφική, ανατρεπτική, ενοχλητική ή μη, επιβιώνει, εφόσον επιβιώνει –και μακροημερεύει– ο κοινωνικός χώρος που την παρήγαγε. Βασικό τρόπαιο του αστικού πολιτισμού και απόδειξη της μαγικής δυνατότητας που κρύβει η απεικόνιση –αποδίδοντας το άλεκτο, το πρόσωπο του θεού, του μονάρχη ή του προβεβλημένου πολίτη– συνιστά, η ζωγραφική, βασικό χαρακτηριστικό της ιδεολογίας του πολιτισμού αυτού. Και μπορεί βέβαια ο Hegel ν' αναγνώρισε την αναγκαιότητα του θανάτου της τέχνης, όπως ο Νίτσε διαπίστωσε τον θάνατο του θεού, ακριβώς για να προχωρήσει σε μια επαναξιολόγηση των δομικών συστατικών του κόσμου, αλλά είναι τουλάχιστον αφελές να συστοιχίζεται εκείνη η ιδιοφυής συμβολική χειρονομία με τους τωρινούς προαναγγελλθέντες θανάτους των ποικίλων συντελεστών και την διάχυτη νεκρολογία της μορφής. Η σημερινή κρίση της ζωγραφικής δεν αρκεί για να ερμηνευθεί το πολυδιάστατο έργο «υποκειμένων» όπως ο P. Blake, ο Fr. Bacon ή ο G. Richter. Όμοια όπως η έκλειψη του τυμπανιαίου συγγραφέα δεν βοηθεί στην ανάδυση του καθοριστικού κειμένου εφόσον «όλα έχουν να κάνουν με τον πρωτεϊκό χαρακτήρα του πράγματος. Το καθετί μεταμορφώνεται: γη, νερό, σκυλί, ώρες της ημέρας... Το επίρρημα γίνεται ρήμα», διαπιστώνει ο Joyce. Μόνο που είναι κι ο ίδιος εκεί ως επίμονος Στοχαστής για να φυλακίσει την μεταμόρφωση μέσω της έκφρασης. Στο τέλος-τέλος αυτοί οι πυροβολισμοί εναντίον του συγγραφέα ίσως ν' αποτελούν μια φροϋδική υπερανάπληρωση. Ένας έκπτωτος «βασιλιάς» δεν έχει πια την ηθική υποχρέωση να παρέμβει, να διαμαρτυρηθεί, να διεκδικήσει τον κοινωνικό

του ρόλο αλλά αρκείται στον ρόλο του «διανοουμένου Τραλαλά», ενός παλιάτσου των ισχυρών ο οποίος ασκεί την «εξουσία» μέσω της παραδοξολογίας και της ανέξοδης πρόκλησης. Αυτά για τον γραφέα.

Ποιον όμως συμφέρει ο δραματικός παροπλισμός του αληθινού συγγραφέα;

Ποιος θα ωφεληθεί αν ξανασύρουμε τον Ντοστογιέφσκι στο κάτεργο;

Μάνος Στεφανίδης

Έρευνα ξανά

Γιάννης Παπακώστας,
*Η έρευνα και οι ερμηνευτικές της εκδοχές,
μελέτες για συγγραφείς και κείμενα,
εκδόσεις Πατάκη.*

Στο χώρο της φιλολογίας η παραγωγή επιστημονικού έργου που στηρίζεται στην έρευνα, σπανίζει όλο και περισσότερο. Αντίθετα περισσεύει μια ερμηνευτική υπερπαραγωγή, δημοσιογραφικού συνήθως επιπέδου, που την υποκαθιστά.

Δεν είναι στις προθέσεις μου να προκαλέσω την κοινή λογική αντιπαραθέτοντας φιλολογική έρευνα και ερμηνεία. Θέλω απλώς να σημειώσω το υπαρκτό πρόβλημα της απουσίας σοβαρής φιλολογικής έρευνας και σοβαρών συνακόλουθα φιλολογικών σπουδών (κλασικών, βυζαντινών και νεοελληνικών) σε μια χώρα που θα έπρεπε προ πολλού να τις είχε επιλέξει, για λόγους ευνοήτους, ως προνομιακό της πεδίο.

Απ' τις καλές, λοιπόν, περιπτώσεις ο Γιάννης Παπακώστας, εντάχτηκε στην πανεπιστημιακή κοινότητα με μια σοβαρή επιστημονική έρευνα για τη ζωή και το έργο της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου, της λόγιας Κωνσταντινοπολίτισσας, που ως τότε ήταν σχεδόν άγνωστη (*Η ζωή και το έργο της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου*, Ε.Λ.Ι.Α. 1980).

Ακολούθησαν οι επίσης ερευνητικές εργασίες για το «Περιοδικό Εστία και το διήγημα» (Εκπαιδευτήρια Κωστέα-Γείτονα 1982), για τον «Φώτη Φωτιάδη και το Αδελφάτο της εθνικής γλώσσας» (Ε.Λ.Ι.Α. 1985, Εστία 1998) και τον «Πολιτικό Καρυωτάκη» (Εστία 1998), που ανέδειξε την τόσο σημαντική –και όλως παραδόξως διαλαθούσα από τόσους μελετητές του– πολιτική πτυχή της ζωής αυτού του τόσο ξεχωριστού ποιητή του μεσοπολέμου.

Κορυφαία όμως ερευνητική εργασία του είναι αυτή για τα «Φιλολογικά σαλόνια και καφεενεία της Αθήνας», καρπός πολύχρονης έρευνας (Εστία 1996) που γνωρίζει αισίως την πέμπτη της έκδοση (τώρα απ' τις εκδόσεις Πατάκη, 2001).

Παραλλήλως επιμελείται φιλολογικώς: Να-

πολέοντα Λαπαθιώτη, *Η ζωή μου* (Στιγμή 1986) και Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου, *Η Θεία Ευτυχία* (Εστία, 1988), ενώ εκδίδει: Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου, *Διηγήματα* (Οδυσσέας 1987) και *Ιχνηλασίες - Φιλολογικά μελετήματα* (Οδυσσέας 1990), ενώ δημοσιεύει τακτικά μελέτες σε έγκριτες εφημερίδες και περιοδικά για το έργο σύγχρονων συγγραφέων.

Η πιο σημαντική βέβαια φιλολογική του δουλειά είναι η επιμέλεια της έκδοσης του ογκώδους έργου του Γεωργίου Δροσίνη, –έχουν ήδη εκδοθεί εννιά τόμοι (ΣΟΒ, 1995-2001)– που δεν πρόκειται για μια επίμοχθη μόνο προσπάθεια, αλλά και για μια υποδειγματική φιλολογική επιμέλεια, της οποίας δύσκολα θα παραγνωρίσουν τις επιστημονικές προδιαγραφές όσοι θελήσουν να επιδοθούν σε αντίστοιχα εγχειρήματα.

Το τελευταίο του βιβλίο –*Η Έρευνα και οι ερμηνευτικές της εκδοχές, μελετήματα για συγγραφείς και κείμενα*– έχει όλες τις επιστημονικές αρετές ενός καταξιωμένου ερευνητή που σέβεται τη δουλειά του. Κάθε κείμενο είναι και μια ενδιαφέρουσα ερευνητική συνεισφορά στη φιλολογική επιστήμη.

Ο Γιάννης Παπακώστας δεν συμμετέχει σε συνέδρια απλώς για να συμμετέχει. Πίσω από κάθε κείμενο υπάρχει έρευνα που φωτίζει άγνωστες πτυχές της ζωής και του έργου των μεγάλων και των μικρότερων πνευματικών μας δημιουργών, όπως για παράδειγμα η σχέση των *Ελεύθερων Πολιορκημένων* του Σολωμού με τα *Ελληνικά Χρονικά* του Μάγερ ή τα κοινά σημεία στο έργο του Δ. Σολωμού και του Α. Μάτεσι.

Δεν περιορίζεται όμως στην κατάθεση καρπών της φιλολογικής του έρευνας, αλλά επεκτείνεται και σε ερμηνευτικές προσεγγίσεις με μια διεισδυτική ματιά που δεν «βιάζει» τα κείμενα. Γράφει απλά και λιτά, όχι με αφορμή τα κείμενα αλλά για τα κείμενα. Είναι απ' τα άξια παρατήρησης πως σέβεται τα κείμενα και τη λογική που τα διαπερνά, κάτι που δεν συμβαίνει με τις τρέχουσες επιστημονικοφανείς «ερμηνείες», που κάνουν τις πιο πολλές φορές τον αναγνώστη να αναρωτιέται για τη σχέση τους με τα προσεγγιζόμενα

επανένωσης του νησιού ή του οριστικού διαμελισμού. Ένα ερώτημα που ζητά πλέον επίμονα την απάντηση στη βάση της «ηθικής υπευθυνότητας» που πρέπει να αναλάβουν όλοι οι συμμετέχοντες στις διαπραγματεύσεις και οι συντελεστές του διεθνούς παράγοντα. Ο συγγραφέας αποτιμά θετικά την ελληνοτουρκική προσέγγιση, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα διατηρηθεί. Ωστόσο το μέλλον παραμένει αδιάγνωστο.

Πίσω από τον καλό δημοσιογράφο **Στέλιο Κούλογλου** κρύβεται ένας μυθιστοριογράφος, που δεν αρκείται στην έρευνα και την αποκάλυψη στοιχείων αλλά αισθάνεται την ανάγκη να συμπληρώσει την αυστηρή εικόνα ενός ρεπορτάζ, που απαιτεί τον αυτοπεριορισμό και τον διαρκή έλεγχο, με εκείνη την αφανή πλευρά που ανήκει στο χώρο της μυθοπλασίας. Το καλό στην περίπτωση του Στέλιου Κούλογλου είναι ότι ξέρει να ξεχωρίζει αυτές τις δραστηριότητες, ξέρει να κρατά τη μυθοπλασία για την ενδιαφέρουσα αναπαιράσταση του μυθιστορήματός του *Μην πας ποτέ μόνος στο Ταχυδρομείο* (εκδ. Ωκεανίδα, 2002). Το πλαίσιο αναφοράς είναι

τα κοσμοϊστορικά γεγονότα του τέλους της δεκαετίας του '80, όταν μετά την περεστρόικα είδαμε την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την πτώση του τείχους του Βερολίνου· τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα κοιταγμένα μέσα από τα μάτια των ανθρώπων που συνεχίζουν να ζουν, να ερωτεύονται και να γράφουν με την καθημερινότητά τους... αστυνομικά μυθιστορήματα.

Ρίχνει φως όχι μόνο στα μεταφραστικά προβλήματα αλλά και στην ίδια την ποίηση του Εμπειρίκου το βιβλίο του **Jacques Bouchard**, νεοελληνιστή και μεταφραστή του κατεξοχήν έλληνα υπερρεαλιστή ποιητή: *Με τον Ανδρέα Εμπειρίκο. Παρά δήμον ονείρων* (εκδ. Άγρα, 2002). Δέκα κείμενα που καταγράφουν μια μακρά αναγνωστική σχέση που έχει αποδώσει τους μεταφραστικούς καρπούς της *Υφικαμίνου*, της *Ενδοχώρας* αλλά και άλλων επιλεγμένων από τον μεταφραστή ποιημάτων.

«**Σ**τίφη στιλέτων / Στίλβουνε μες στην καρδιά μου, / Μα το δικό σου μαχαιράκι, Δήμια, / Στρίβει τετάνους.» **Γιώργος Κ. Καραβασίλης**, *Το μάτι του τοπίου*, (εκδ. Γαβριηλίδης, 2001). ο χαρτοκόπτης

κείμενα και την αισθητική τους λειτουργία. Στα άξια παρατήρησης είναι επίσης και η ποιότητα του λόγου του συγγραφέα: λόγος ουσίας, αβίαστος και λειτουργικός, χωρίς εκζήτηση, χωρίς αμφισημίες και περικοκλάδες. Και αυτός ξέρει τι γράφει και εμείς καταλαβαίνουμε τι διαβάζουμε, κάτι που δεν το συναντάμε και πολύ συχνά στους καιρούς μας. Κλείνοντας το μικρό μου σημείωμα για τη φιλολογική δουλειά του Γιάννη Παπακώστα, με αφορμή το τελευταίο του βιβλίο, επανέρχομαι στις αρχικές μελαγχολικές μου παρατηρήσεις για την ερευνητική φιλολογική μας

ένδεια. Αλήθεια, τι ερευνητικό έργο παράγεται στις πανεπιστημιακές φιλολογικές μας σχολές; Τι έργο παράγουν οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί μας δάσκαλοι, ιδίως από τότε που περνούν στην πρώτη βαθμίδα; Οι απαντήσεις, εικαζόμενες για τους έχοντες έστω και στοιχειώδη γνώση των πανεπιστημιακών μας πραγμάτων, θα ήταν ακρούτως ενδιαφέρουσες. Κι όλα αυτά σε μια εποχή που άτομα ή ομάδες διαχειρίζονται δεκάδες εκατομμύρια ή και δισεκατομμύρια για δήθεν ερευνητικά προγράμματα.

Λαοκράτης Βάσσης

Βυζαντινών γόνος

Πασχάλης Λαμπρίδης,
Ο ταξιδευτής του Βοσπόρου,
εκδ. Ιωλκός.

Ένα παράλληλο ταξίδι στον κόσμο της ιστορίας και του μύθου αποτελεί το βιβλίο *Ο ταξιδευτής του Βοσπόρου*. Το βιβλίο αφορά στον Άγγελο Κομνηνό, γόνο των Κομνηνών της Τραπεζούντας κι έναν από τους τελευταίους γενναίους της ζωής, ο οποίος κουβαλά στις φλέβες του το μεράκι του Έλληνα Οδυσσέα.

Η πορεία του Κομνηνού μπορεί να χαρακτηριστεί τόσο σημαδιακή όσο και τραγική με όλο τον πλούτο της γνώσης, του έρωτα και της θυσίας. Ο Κομνηνός μεγαλουργεί με ό,τι καταπιάνεται. Γίνεται πόλος έλξης και θαυμασμού. Θ' αγαπήσει και θ' αγαπηθεί.

Θα ζήσει και θα ζωγραφίσει τις ομορφίες και τα μυστήρια της ανθρώπινης ύπαρξης, αφήνοντας πίσω του την εκτίμηση και το θαυμασμό. Ακριβώς έτσι όπως ταιριάζει στους χαρισματικούς και στους μεγάλους. Ο Άγγελος Κομνηνός ανδρώθηκε στην Κωνσταντινούπολη όπου μετέλαβε την Ορθοδοξία κι έζησε τη θυσία των Παλαιολόγων και το δράμα των προγόνων του. Κι αφού είδαν τα μάτια του κόσμους και κόσμους, κι αφού περιπλανήθηκε σ' Ανατολή και Δύση, η Βασιλεύουσα τον ξαναδέχεται στην αγκαλιά της μεγάλο και σοφό. Το βιβλίο έγραψε ο συγγραφέας Πασχάλης Λαμπρίδης, που συνδυάζει τον πλούσιο ιστορικό του λόγο με τις πνευματικές του ανησυχίες, δημιουργώντας μια συγκλονιστική ιστορία.

Ελευθέριος Κακλαμάνης

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε

Ανδρέας Κάλβος, *Μικρές ωδές και άλλα ποιήματα*, (επιμ. Παναγιώτης Πίστας), (Σύγχρονοι Ορίζοντες), Αθήνα 2002.

Δημοσθένης Ν. Μαρμωνάς - Γιώργος Αθ. Χατζηλάκος, *Η δήθεν δίκη*, (έλλα), Λάρισα 2002.

Edmund Leach, Levi Strauss, (Πατάκης), Αθήνα 2002.

Γιάννης Γαλανός, *Φωνές στην Έρημο*, (Φαίδων), Αθήνα 2000.

Albert O. Hirschman, *Αποχώρηση, διαφωνία και αφοσίωση*, (Παπαζήση), Αθήνα 2002.

Ζακ Ντερριντα, *Έμβολα, Τα ύφη του Νίτσε*, (Εστία), Αθήνα 2002.

Αντριάννα Κρητικού, *Ποιήματα Περιθωρίου*, (Ακτή), Λευκωσία 2001.

Λουκάς Τσούκαλης, *Ανοίξτε τα παράθυρα*, (Ποταμός), Αθήνα 2002.

Νίκος Αιγαίος, *Τα πελαγίσια*, (Εριφύλη), Πειραιάς 2000.

Σπύρος Λαζαρίδης, *Βιβλία Σταυρουπολιτών*, (Δήμος Σταυρούπολης), Θεσσαλονίκη 2002.

Θουκυδίδης, *Περικλέους Επιτάφιος*, (επιμ. Ιωάννης Χρ. Μπάρμπας), (Ζήτρος), Αθήνα 2002.

Αθανάσιος Σμοκοβίτης, *Αναπάντητες και ανεπίδοτες επιστολές στην εξουσία*, (University Studio Press), Θεσσαλονίκη 2002. *Αγιότητα, Ένα λησμονημένο όραμα* (Επετειακός συλλογικός τόμος), (Ακρίτας), Αθήνα 2001.

Σωτήρης Παστάκας, *Νήσος Χίος*, (Πλανόδιον), Αθήνα 2002.

Richard Rorty, *Τυχαιότητα ειρωνεία αλληλεγγύη*, (Αλεξάνδρεια), Αθήνα 2002.

Στέλλα Πριόβολου, *Dario Fo, ένας σύγχρονος goliardus*, (Περίπλους), Αθήνα 2002.

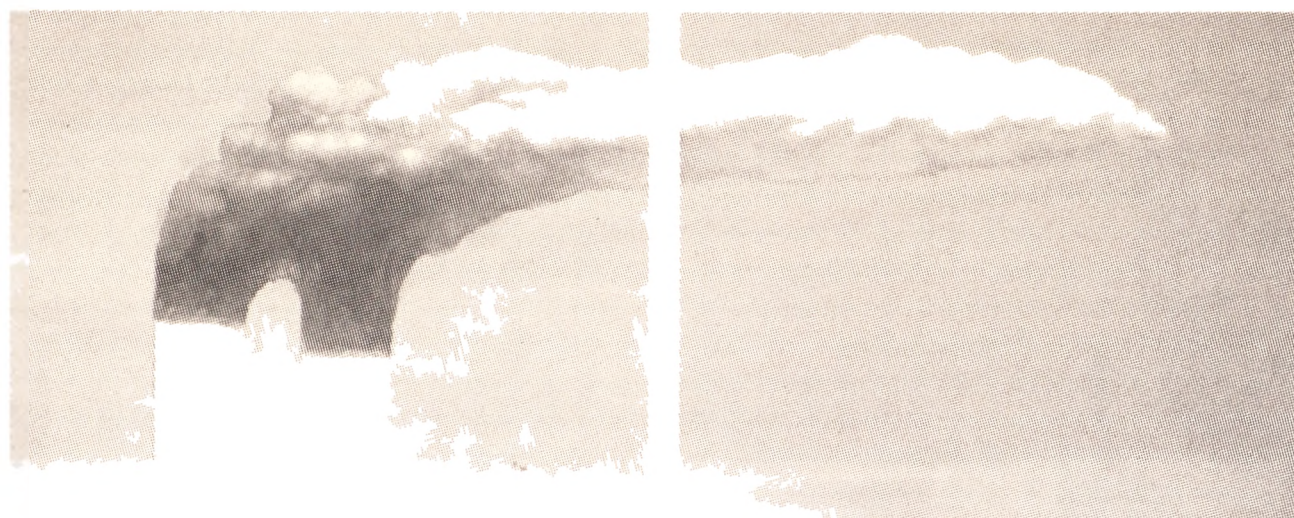
Πάνος Πρωτόπαπας, *Το χρώμα κάτω απ' το βήμα*, (Πλανόδιον), Αθήνα 2002.

Λένα Δουκίδου, *η έλσα και οι άλλοι*, (Εξάντας), Αθήνα 2002.

JEAN-MARIE COLOMBANI

Είμαστε όλοι Αμερικανοί;

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ
11η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2001

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΝΙΚΟΛΑΣ ΒΟΥΛΕΛΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΣΗΦΗΣ ΠΟΛΥΜΙΛΗΣ

Η Αμερική υποχρεώθηκε και αναγκάστηκε ν' ανακαλύψει ξανά τον κόσμο. Είναι, άραγε, καλά προετοιμασμένη; Τη στιγμή που η Ιστορία τοποθετεί τον Μπους στη θέση του αρχιστράτηγου, τον βλέπουμε να χρησιμοποιεί ένα ύφος άχρηστα μεγαλόστομο, να απειλεί ολόκληρη τη Γη, να επιβάλλει στους φυλακισμένους του μια εξευτελιστική μεταχείριση. Βλέποντάς τον από την Ευρώπη, και παρά την άμεση δημοτικότητα που απολαμβάνει, δεν μας φαίνεται καθόλου ότι είναι ο πρόεδρος που χρειαζόταν.

Όμως, οι λαοί αλλάζουν. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των πολέμων. Και ούτε οι μεταμορφώσεις ούτε τα βάσανα της Αμερικής τελείωσαν. Ούτε και τα δικά μας. Αυτό το βιβλίο προσπαθεί να συλλάβει τη λογική αυτών των μετασχηματισμών, να διακρίνει το περίγραμμα και την εμβέλεια αυτού του γιγαντιαίου ωστικού κύματος που άπλωσε η 11η Σεπτεμβρίου 2001.

J-M.C.

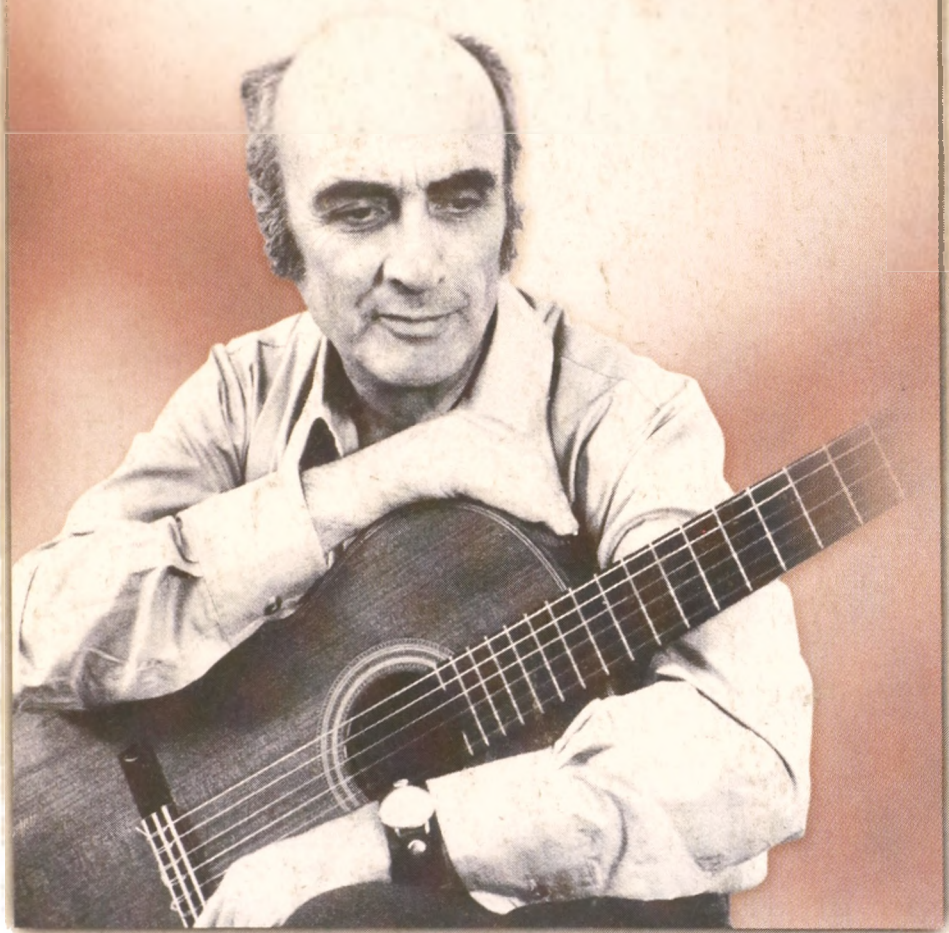
εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

...το χάρισμα ενός καλλιτέχνη είναι το θάρρος του...

4 ΣΕΛΙΔΕΣ, ΤΙΜΗ: € 17,80

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΗΛΙΑΡΕΣΗΣ

Ήχοι και απόηχοι

**Ένα βιβλίο για τον κορυφαίο κιθαριστή
και μουσικό Γεράσιμο Μηλιαρέση**

Ακολουθεί το δρόμο της καρδιάς του
και γίνεται караγκιοζοπαίχτης.

Ίσως το μεγαλύτερο χάρισμα ενός καλλιτέχνη
είναι το θάρρος του...

Μια ζωή ταυτισμένη με την κιθάρα.

Μια ζωή φτιαγμένη από γνήσια υλικά:

σεμνότητα, ευαισθησία, θάρρος,

δημιουργικότητα.

Όταν το πάθος για την τέχνη γίνεται οδηγός

στις πιο αληθινές διαδρομές...

στο φως της ασετιλίνης

Βασίλειος Χριστόπουλος

384 ΣΕΛΙΔΕΣ, ΤΙΜΗ: € 13,50

**Ένα βιβλίο για τον σπουδαίο
καραγκιοζοπαίχτη Μίμη Σαρδούνι**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΔΡΟΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 0103809712 - 0103802007, fax: 0103302655

www.kedros.gr * kedros@otenet.gr